

โครงการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพ องค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย

การสำรวจสถานภาพความรู้การวิจัยวัฒนธรรม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

พิชญ์ สมพอง

อัจฉรา ภาณุรัตน์

จารุวรรณ ธรรมวัตร

คณิงนิตย์ จันทบุตร

สมมาตร ผลเกิด

ชลิต ชัยครรชิต

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗

รศ.ดร. ปิณฑุภา 2546. บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้สมุนไพรเข้าบำบัดยาเสพติดจังหวัด
อุบลราชธานี อุบลราชธานี:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
อุบลราชธานี

บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้สมุนไพรเข้าบำบัดยาเสพติด จังหวัดอุบลราชธานี”.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
การนำสมุนไพรมาใช้เป็นองค์ประกอบในการบำบัดยาเสพติดควบคู่กับกิจกรรมด้านศาสนา อาทิ
การเจริญสมาธิภาวนา การไหว้พระสวดมนต์ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ การติดตามประเมินผล
งบประมาณในการจัดการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสงฆ์ ผู้นำศูนย์บำบัดยาเสพติด
จำนวน 10 รูป และกลุ่มผู้รับการบำบัด ผลการวิจัยพบว่า การบำบัดยาเสพติด เป็นไปตามวิถี
ธรรมชาติ ไม่มีการติดตามและประเมินผลอย่างจริงจังและมีระบบ การประชาสัมพันธ์ใช้ความ
ร่วมมือจากหน่วยงานผู้นำชุมชน และบอกกล่าวต่อๆ กันไป งบประมาณได้จากการบริจาคของ
ผู้รับการบำบัดและประชาชนทั่วไป

คำสำคัญ:ระบบความคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, อุบลราชธานี, พระสงฆ์, สมุนไพร, บำบัดยา
เสพติด

ยูกิโ อ ฮายาชิ 2541. รูปลักษณ์ใหม่ของฝักรวมหมู่บ้านในหมู่บ้านชาวไทย-ลาว ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 17(1):2- 19.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ ความนับถือในฝักรวมบ้านไทย-ลาว ในภาคอีสาน
ซึ่งจะนับถือผีปู่ตาเป็นฝักรวมหมู่บ้านเมื่อก่อตั้งชุมชนและส่วนช่วย สร้างความสัมพันธ์กันดี
ภายในชุมชนนั้นๆ โดยนับถือเป็นลำดับแรกในผีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเกษตรและมีการจัด
พิธีกรรมประจำปีให้กับผีปู่ตาด้วย ส่วนผีมหัศจรรย์จะเป็นเสาหลักของหมู่บ้านที่ช่วยดูแลความสงบ
สุขของหมู่บ้านจะมีการเลี้ยงผีมหัศจรรย์ในบุญช่าชะประจำปีในพิธีกรรมชำระล้างสิ่งไม่ดีงามในวัฏ
เพ็ญเดือนเจ็ด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,ความนับถือผี,พิธีกรรม,ผีปู่ตา

สุทิน สอนองผัน 2535. ฝัตาแฮก วารสารศิลปวัฒนธรรม. 13(4):134-135.

งานชิ้นนี้ศึกษาฝัตาแฮก พื้นที่ศึกษา ต.ไพศาล อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด ฝัตาแฮกคือ ฝั
นาชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในความเชื่อของชาวอีสาน เป็นผีที่เฝ้าประจำอยู่ที่นาตาแฮก เพื่อคอยคุ้มกันที่นา
และช่วยคลบ้นกาลให้ผลผลิตในนามีความอุดมสมบูรณ์ นาตาแฮกคือนาที่เสี่ยงทายผลผลิตข้าวของ
ชาวอีสาน เจ้าของนามักทำนาตาแฮก เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดเล็กไว้ตามคันนาอาจเป็นเนินที่สูงกว่า
ปกติ ปักต้นข้าวจำนวน 11 ต้น พิธีกรรมปักต้นข้าวเจ้าของนามักเลือกเอาวันที่ภาษาถิ่นอีสานเรียกว่า

"วันฟู" หรือ "วันลอย" ทิดจากวันทางจันทรคติที่สืบทอดกันมานาน การบูชาผีตาแฮก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ขาวนา,ความคิด,ความเชื่อ,พิธีกรรม,นาตาแฮก

ชอบ ดีสวนโคก 2540. ของเก่าป่เก่ามันลึ้ม:เขียนธรรมนำคำโบราณอีสาน ขอนแก่น:สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ผลงานชิ้นนี้ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจเรียนรู้อักษรโบราณอีสานที่ได้พยายามจัดรูปแบบ และเนื้อหาแบบง่ายสะดวก เพื่อจะนำไปสู่จุมทรัพย์ทางปัญญาด้านอีสานศึกษา เพื่อทบทวนและกระตุ้นจิตสำนึกคนรุ่นใหม่ให้ตระหนักถึงภูมิปัญญาของบรรพชนที่ถ่ายทอดสู่สังคมผ่านคำประพันธ์ เพื่อฟื้นฟู อนุรักษ์ ทั้งหนังสือธรรมทั้งคำสั่งสอนของบรรพชนอีสาน และเพื่อผลิตเอกสารด้านศึกษาออกสู่บรรณพิภพซึ่งถือ เป็นการดำเนินงานบำรุงส่งเสริมการศึกษาคุณค่าศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยเนื้อหาได้จัดแบ่งเป็น 3 ส่วน ที่สำคัญคือ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการอ่าน การเขียนหนังสือธรรมแบบง่ายๆ ส่วนที่ 2 ว่าด้วยสาระคำประพันธ์อีสานที่เป็นผญาภาษิต กลอน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การเรียนรู้,การอนุรักษ์,อักษรโบราณ

ครรชิต จุประพัทธศรี 2545. เจื่อนใจและปัจจัยด้านวัฒนธรรมความเชื่อต่อการจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้านอีสาน:กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง 2 หมู่บ้านในจังหวัดสกลนคร

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาชุมชนอีสานจะสามารถรักษาป่าชุมชนดั้งเดิมประเภทป่า ดอนหอย และป่าช้าในเขตหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์ โดยใช้วัฒนธรรมและความเชื่อได้หรือไม่ มีเจื่อนใจและปัจจัยอะไรที่ทำให้ป่าดำรงอยู่ได้และไม่ได้ โดยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าชุมชนทั้งสองได้ใช้วัฒนธรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมานานในการดูแลรักษาป่าดอนหอย และป่าช้ามีเจื่อนใจปัจจัยมาช่วยเสริม คือ การมีแหล่งทรัพยากรแหล่งอื่นมารองรับ การมีเศรษฐกิจและมีระบบเกษตรที่ดี และมีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ทั้งหมดนี้ทำให้ป่าคงอยู่แต่ป่าชุมชนนี้ถูกบุกรุกจับจองถางและถูกใช้ประโยชน์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,ความเชื่อ,วัฒนธรรม,ป่าชุมชน,หมู่บ้าน

สมชาย นิลอาธิ 2535. เกียงนากับบ้านหลังแรกของชาวอีสาน วารสารศิลปวัฒนธรรม, 13(8):188-200.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกียงนากับบ้านหลังแรกของชาวอีสาน พบว่าลักษณะที่พักอาศัยหลังแรกของมนุษย์ดังกล่าวนี้ น่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับที่พักอาศัยชั่วคราวของชาวอีสานในปัจจุบัน ที่เรียกกันว่า "เกียงนา" ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบง่ายๆ ใช้อาศัยในช่วงที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ครั้นเมื่อมนุษย์รู้จักการผลิตทำเกษตรกรรม ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ และอาจเริ่มรู้จักการสะสมอาหาร เมื่อประมาณ 5,000-8,000 ปีมาแล้ว ก็คงต้องเริ่มอาศัยอยู่ติดที่ร่วมกัน ต้องออกจากถ้ำเพิงผามาสร้างที่อยู่อาศัยกันเอง โดยใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ ลักษณะที่พักอาศัยชั่วคราวสร้างแบบง่ายๆเป็นเอกเทศของครอบครัวเดี่ยว

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา ภาคอีสาน, ความคิดและความเชื่อ ที่พักอาศัย, วิถีชีวิต เกียงนา

วิกรณ์ มากดี 2536. ประเพณีบุญเบิกฟ้า จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบ คติความเชื่อเกี่ยวกับงานประเพณีบุญเบิกฟ้า พบว่าบุญเบิกฟ้าจัดขึ้นครั้งแรกพ.ศ.2527 ที่อำเภอเชียงยืน เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตร และใน พ.ศ.2532 ทางจังหวัดจึงได้นำมาจัดเป็นงานเทศกาลประจำจังหวัด ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมล้วนช่วยสร้างความศรัทธา ส่วนทางคติความเชื่อพบว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องฟ้าไขประคบน้ำฝน ให้ฝนตกเป็นครั้งแรกในรอบปี ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวมหาสารคามเชื่อว่าจะสร้างความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, มหาสารคาม, คติความเชื่อ, บุญเบิกฟ้า

พิสิษฐ์ บุญไชย 2542. ความรู้และความเชื่อในการใช้สมุนไพรรักษาสุขภาพของผู้ไทย

มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมการใช้สมุนไพรรักษาสุขภาพของชาวผู้ไทย จ. ยโสธร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ชาวผู้ไทย ที่อาศัยใน จ. ยโสธร เดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมรุ่งเรืองมาก่อน ได้อพยพมาจากลาวในสมัย ร.3 โดยเข้ามาอาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัญหาสมุนไพรพบว่า การเก็บยังขาดความรู้ในการอนุรักษ์สมุนไพรบางอย่างกำลังหมดไปเพราะมีคนนำไปใช้มากขึ้น

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา, ชาติพันธุ์, ชาวอีสาน, ยโสธร, ผู้ไทย, ความเชื่อ, สมุนไพรรักษาสุขภาพ

สิวพร เตโช 2542. ความสัมพันธ์ระหว่างอุกักับวิถีชีวิตของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร จังหวัด นครพนม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุกักับวิถีชีวิตของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร พบว่า กรรมวิธีการผลิตได้มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ 5 สูตรคือ สูตรดั้งเดิม สูตรบ้านเรณู สูตร บ้านโนนสังข์ในตำบลเรณู สูตรบ้านหัวขัวและสูตรบ้านเหล่าสำราญในตำบลโพหนอง อุมิ ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทมาตั้งแต่อดีต ชาวผู้ไทนำอุมาใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธี เลี้ยงผีตาแสด พิธีเหยา และพิธีแต่งงาน การนำอุมาใช้ในพิธีกรรมถือเป็นภูมิปัญญา ประกอบกับ ความเชื่อของชาวเรณูนครที่ยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน นครพนม,ผู้ไท,ความสัมพันธ์,วิถีชีวิต,อุ

ยงยุทธ ตรีนุชกร และคณะ 2542. การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้าน : กรณีศึกษาอาหารพื้นบ้านไทย บ้านบัง อ.กุศบาก จ.สกลนคร กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัย แห่งชาติ 2541 – 2542.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาระบบอาหารของชาวกะเลิง ตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน ดำรับอาหารพื้นบ้าน คุณค่าอาหาร การคงอยู่และการหายไปของระบบอาหารพื้นบ้าน ปัจจัยและ กระบวนการฟื้นฟูระบบอาหารพื้นบ้านของชาวกะเลิงผลการวิจัยสรุปว่า ระบบอาหารของชาว กะเลิง แบ่งได้เป็น 4 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 ช่วงการสร้างบ้านแปงเมือง ผลิตอาหารเองมีการปลูก ข้าว ผลิตฝ้าย มากแห่ง เลี้ยงสัตว์ ทำสวนผลไม้ สวนครัว ช่วงที่ 2 เริ่มมีวัฒนธรรมกินเนื้อ ดิบ มีโรงสีข้าว มีโรงเรียนแทนวัด มีการปลูกปอ มันสำปะหลัง ช่วงที่ 3 มีร้านค้าในชุมชนมาก ขึ้น ชาวบ้านพยายามหาเงินมาซื้อ เหล้า เบียร์ บุหรี่ อาหารต่างๆ และเมล็ดพันธุ์ข้าวใหม่ ช่วงที่ 4 มีกระบวนการพัฒนาบนหลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดองค์กรชาวบ้านคือ ศูนย์อินแปง โดยมีหลักการคือให้สมาชิกรู้จักการกินอย่างมีคุณค่า ทำมาหากินอย่างเพียงพอ เหลือก็แปรรูปขาย ดำรับอาหารพื้นบ้านของชาวกะเลิง แบ่งเป็น 6 หมวด 24 วิธี ได้แก่ นึ่ง หลาม ลวก อุ เอาะ อ่อม ซุป แกง ต้ม เผา ข่าง ปิ้ง จี่ หมกจี๊เต้า หมกใบตอง ต้ม เมี่ยง และแจ่ว คุณค่าในมิติของ อาหารพื้นบ้าน สรุปได้ 9 ประการ 1. เป็นอาหารที่ปลอดภัย 2. คุณค่าด้านเป็นยา 3. ส่งเสริม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 4. ก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ 5. มิติด้านอาหารบำรุงสุขภาพ 6. มิติเชิงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน 7. มิติการประหยัด 8. มีการนำพืชบางชนิดมาปรุงเช่นเดียวกับ เนื้อสัตว์เช่น ลาบใบหมาน้อย ซุปเห็ดกระด้าง 9. มิติความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กะเลิง,การปรุงอาหารพื้นบ้าน

ศิริพร บุญชะกาญจน 2542. การผลิตหัตถกรรมไม้ไผ่ของชาวผู้ไทบ้านหนองห้าง ตำบล

หนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขา
ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาผลการผลิตและผลจากการประกอบอาชีพผลิตหัตถกรรมไม้ไผ่ด้าน
เศรษฐกิจและสังคมของชาวผู้ไท พื้นที่บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัด
กาฬสินธุ์ พบว่า เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายและใช้สอยในครัวเรือนและสืบทอดวิธีการจากบรรพบุรุษ
มีผลิตภัณฑ์คือ กระติบข้าว ช้อง กระบุง กระด้ง มวนหนึ่งข้าว ซอน และกระเป่าลายจิด ชาวบ้านมี
รายได้ประมาณเดือนละ 500-2,400 บาท ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการเก็บออม ภาระหนี้สิน
ลดลงไม่มีการอพยพไปต่างถิ่นครอบครัวอบอุ่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไท,หัตถกรรม,เครื่องจักสานไม้ไผ่

พรเทพ วีระพล 2534. ประเพณีไหว้ผีหมอของชาวบ้านผู้ไทยอำเภอนาแก วารสารมหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. 10(1):56-61.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเพณีไหว้ผีหมอของชาวผู้ไทยอำเภอนาแก ชาวผู้ไทยมีความ
เชื่อและนับถือผีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยมีความเชื่อว่า ผีสามารถคลั่งบันดาลสิ่งดีสิ่งเลวร้ายได้ ผีหมอ
เป็นหนึ่งในบรรดาหลายๆผีที่ชาวผู้ไทยนับถือ มีความเชื่อว่า ผีหมอสามารถบอกสาเหตุและวิธีการ
รักษาคนป่วยได้ การติดต่อกับผีหมอสามารถติดต่อได้ โดยการเหย้าอัญเชิญวิญญาณผีหมอเข้าทรง
ร่างมนุษย์ ญาติจะมาซักถามสาเหตุตลอดจนวิธีการรักษาจากร่างทรง เพื่อให้ผีพอใจและแสดง
ความเคารพนับถือ ชาวผู้ไทยจึงทำพิธีเช่นสรวงบูชา การไหว้ผีหมอจะกระทำกันในช่วงเดือน 3
หรือเดือน 4 หลังงานนมัสการพระธาตุพนม โดยทำพิธี 2 วันกับอีกหนึ่งคืน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไทย,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,การ
รักษาความเจ็บป่วย,ประเพณีไหว้ผีหมอ

นิตยา เขียวสุวรรณ 2539. ลายฉลุหวายในเครื่องสานไม้ไผ่ของชาวผู้ไทย บ้านโพน อำเภอดำม่วง
จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการทำลายฉลุหวายในเครื่องจักสานไม้ไผ่ รูปแบบของ

การถักทอและความสัมพันธ์ระหว่างลายถักทอกับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยบ้าน โพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าเครื่องจักสานไม้ไผ่ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวผู้ไทยบ้าน โพน ใช้ชิ้นส่วนของไม้ผูกติดเข้าเป็นส่วนประกอบเพื่อให้เครื่องจักสานไม้ไผ่แข็งแรงและคงทนในหลายส่วน การถักเครื่องจักสานไม้ไผ่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไทย,เครื่องจักสาน,วิถีชีวิต

นารีรัตน์ ปริสุทธุฉิมพร 2541. ความเชื่อเรื่องประเพณีเกี่ยวกับการตายของชาวจีนในประเทศไทย ไทย วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 16(2):64-67.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการตายของชาวจีนในประเทศไทย พบว่า จีนแต่จิวเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ความเชื่อการตายมาจากลัทธิขงจื้อ การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาของชาวจีนทั้งในยามที่มีชีวิตและเสียชีวิตไปแล้ว นับว่าสำคัญมาก ดังนั้นจึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายมากมาย เช่น การจัดพิธีศพ การเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ การไว้ทุกข์ 3 ปี แต่ปัจจุบันเริ่มมีการปรับเปลี่ยนมาไว้ทุกข์ 100 วัน นอกนั้นก็ยังมีความเชื่อในการทำสงฆ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,จีนแต่จิว,ความเชื่อ,ประเพณี,การตาย

เวกวรรณ น้่าสันเทียะ 2541. การศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์ การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา จ.ชัยภูมิ จากครูและผู้บริหารจาก 203 โรงเรียน พบว่าปัจจุบันมีนโยบายให้ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น พัฒนาครูให้สามารถผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ จัดทำหลักสูตรร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น เน้นการปฏิบัติจริง มีเนื้อหาในเรื่องความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อระหว่างคนกับธรรมชาติ คุณค่าของคำสอน ขนบธรรมเนียมประเพณี การใช้แหล่งน้ำและศาสตร์ท้องถิ่น แต่ยังมีปัญหาในเรื่องงบประมาณ ขาดวัสดุอุปกรณ์

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,ไทยลาว,โรงเรียนประถมศึกษา,หลักสูตร,ภูมิปัญญาชาวบ้าน,การถ่ายทอด

อิศราพร จันทร์ทอง 2543. มนายปาล : ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ในหมู่ชาวกูย สุรินทร์:สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะของชาวกูยที่เรียกว่า “มนายปาล” อันประกอบด้วย นิทาน ปริศนาคำทาย เพลง สุภาษิต คำพังเพยและพญาปาล ผลการวิจัยพบว่า “มนายปาล” มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนจริยธรรม และสะท้อนวิถีชีวิต ความเข้าใจต่อสถานะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างความกลมเกลียวในชุมชน การอบรมจริยธรรมเช่น ความกตัญญูต่อบุพการี เชื่อฟังผู้ใหญ่ ความซื่อสัตย์

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ชาวกูย,มนายปาล,พฤติกรรมทางสังคม และวัฒนธรรม,ความสัมพันธ์,ภาพสะท้อน.

ปิยะมาส เม็ดไธสง 2544. แนวทางการจัดการขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวกูย ในจ.สุรินทร์ กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ (พื้นฐานการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตและความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการรับรู้ของชาวกูย สำรวจสภาพปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวกูย ผลการวิจัยพบว่า ชาวกูยช้าง กูยเขมร กูยลาว รู้คุณภาพชีวิตตรงกัน 6 ด้าน คือ รายได้ การประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกับประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อ ทั้ง 3 กลุ่ม เห็นว่า การประกอบอาชีพและรายได้มีความสำคัญที่สุด ในขณะที่คุณภาพชีวิตด้านการศึกษาอยู่ในลำดับกลาง ชาวกูยทั้ง 3 เห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน้าที่ของภาครัฐ โรงเรียนควรสอนให้รู้หนังสือ และให้ความรู้ที่ช่วยให้มีงานทำ การจัดกิจกรรมนอกโรงเรียนควรเน้นความรู้ด้านการประกอบอาชีพ และถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ เช่น ชาวกูยช้างเสนอให้มีโรงเรียนควาญช้าง นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญด้านการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ชาวกูย,สุรินทร์,การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต.

พิสิฎฐ์ บุญไชย 2541. ยาสมนไพรกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน

มหาสารคาม:สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษายาสมนไพรกับวิถีชีวิตของชาวอีสานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขตอีสานเหนือ อีสานกลาง และอีสานใต้ ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ผู้ไทย ย้อ และเขมร

พบว่า หมอสมุนไพรทุกคนได้รับการถ่ายทอดวิชาสมุนไพร พิธีกรรมและความเชื่อจากผู้เป็นครู โดย หมอสมุนไพร ต้องปฏิบัติถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด การรักษาแผนปัจจุบันเข้ามาบทบาทมากขึ้น แต่สำหรับหมอสมุนไพรและยาสมุนไพรยังมีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของคนอีสานเมื่อมีผู้ป่วยไปรักษาที่โรงพยาบาลไม่หาย ชาวบ้านจะเลือกมารักษาโดยหมอสมุนไพรเป็นที่พึ่งสุดท้าย เป็นการรักษาทางด้านจิตใจของผู้ป่วย

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ไทย-ลาว,ผู้ไทย,ฮ่อ,เขมร,ความเชื่อและพิธีกรรม,ยาสมุนไพร,การถ่ายทอด

ศุริยวงศ์ วราภรณ์ 2536. การศึกษาเปรียบเทียบการรักษาแบบพื้นบ้านกับการรักษาแผนปัจจุบันของชาวไทยโส้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : การศึกษาโรคอุจจาระร่วงในเด็ก 0-5 ปี วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชามานุษยวิทยาประยุกต์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาพฤติกรรมและวิธีการรักษาแบบพื้นบ้านของกลุ่มชาวไทยโส้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าเด็กในหมู่บ้านเกิดโรคอุจจาระร่วง 9 ราย กลุ่มมารดาหรือดูแลหลักชาวไทยโส้มีความเชื่อในสาเหตุการเกิดโรคว่าเกิดจากความไม่สะอาดของอาหาร เป็นความบกพร่องและการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเด็กและเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการทำงานอวัยวะต่างๆ ความเชื่อส่งผลต่อการเลือกวิธีการรักษาคือกลุ่มที่ใช้การรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันคือ โรงพยาบาลชุมชน การรักษาทั้งสองแบบ เห็นความแตกต่างได้จากการเลือกวิธีการรักษาด้วยสมุนไพรหรือซื้อยาจากร้านค้าในหมู่บ้าน บางรายเชื่อว่าผงน้ำตาลเกลือแร่เป็นยาที่กินแล้วหายทันทีในขณะที่ผงเกลือแร่เป็นการทดแทนการสูญเสียน้ำ วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านของชาวไทยโส้สอดคล้องกับหลักการนี้มีการใช้ข้าวเหนียวสุกปั้นเป็นก้อนแบนๆทาเกลือนำมา

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ไทยโส้,การดูแลสุขภาพ,การรักษาแบบพื้นบ้าน

มาลี สิทธิเกรียงไกร 2538. หมอเหยา:ผู้รักษาพื้นบ้านในชุมชนชาวไทยโส้ วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข) คณะสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย รูปแบบและสัญลักษณ์ที่หมอเหยาให้แก่ผู้ป่วยในชุมชนชาวไทยโส้ อ.เรณูนคร จ.นครพนม พบว่าไม่มีหลักฐานปรากฏว่าหมอเหยาขึ้นมาแต่เมื่อไหร่

ชายหญิงมีสิทธิ์เป็นหมอมเหยาได้เท่ากัน ต้องมีบรรพบุรุษหรือผู้ใกล้ชิดเคยเป็นมาก่อน รักษาโรคที่เกิดจากผีทำผ่าพิธีที่เรียกว่า การเหยา ซึ่งทำที่บ้านผู้ป่วยเท่านั้น ของใช้ประกอบพิธีกรรมล้วนเป็นสัญลักษณ์มีความหมายเฉพาะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติและเป็น การให้ความสำคัญต่อผู้ป่วยด้วย ระบบความเชื่อของชาวบ้านต่อการเหยาแตกต่างกันไปตามอายุ ความรุนแรงของการเจ็บป่วย ผลการรักษา ในกลุ่มคนหนุ่มสาวเชื่อว่าเจ็บป่วยจากโรครมากกว่าผีทำ ซึ่งการเจ็บป่วยเกิดจากโรคจะรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,นครพนม,ผู้ไทย,การแพทย์พื้นบ้าน,หมอมเหยา

ประนอม เตียนทอง 2536. ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก

อำเภอปทุมราช จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเพณีและพิธีกรรมประจำชีวิตแบบมอญ ประเพณีและพิธีกรรมแบบมอญตามแนวฮีดลีสองของชาวอีสาน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน และการตายสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และพิธีกรรมจะมีตามกาลเวลาซึ่งคล้ายกับฮีดลีสองของชาวอีสาน ส่วนด้านความสัมพันธ์ด้านคติธรรม เนติธรรม วัตถุประสงค์ และด้านสทธรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,มอญ,ความเชื่อ,ประเพณีและพิธีกรรม

บรรทมทิพย์ มีชัย 2540. ภูมิปัญญาลูกกรู ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิธีการรักษาโรคลักขัยไข้เจ็บของลูกกรูตำบลชุมเห็ด พบว่าจำนวนวันในการรักษาจะใช้เวลาต่างกันตามอาการ ส่วนช่วงเวลาทำการรักษากระทำได้ตลอดทั้งวันยกเว้นตอนเที่ยงเพราะเป็นข้อห้ามของลูกกรู สถานที่ใช้บ้านของลูกกรูหรือบ้านผู้ป่วย วัตถุประสงค์ของมีสมุนไพร น้ำมัน เวทมนต์ และเครื่องบูชาลูกกรู ส่วนขั้นตอนมีขั้นตอนการ ขึ้นดำเนินการ และขึ้นติดตามการรักษา คำว่า "ลูกกรู" เป็นคำเรียกของกลุ่มไทย-เขมร เรียกผู้ที่มีวิชาอาคมเกี่ยวกับการรักษาโรคหรือทั่วไปเรียกว่า "หมอพื้นบ้าน" ส่วนความเชื่อในการรักษานั้น พบว่ามี ๒ ประเด็น คือ ลูกกรูจะเชื่อในเวทย์มนต์คาถา ด้วยเชื่อต่อเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการรักษา

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,ไทยเขมร,การรักษาโรค,หมอพื้นบ้าน,ลูกกรู

ศุภลักษณ์ นิลทะราช 2537. ประเพณีเจี๊ยะสล่าของชาวกะโหล่งบ้านพันแดง ตำบลพันแดง อำเภอคง
หลวง จังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน คติความเชื่อ และความสัมพันธ์ของงาน
เจี๊ยะสล่ากับวิถีชีวิตของชาวกะโหล่งบ้านพันแดง พบว่า เวลา สถานที่ และคติความเชื่อ ชาวกะโหล่งให้
ความสำคัญมาก ขั้นตอนจะมีการสูตรขวัญ การผูกแขน การสอนเขย และสะไก่ การสมมา การเลี้ยง
ผีบรรพบุรุษ ส่วนคติความเชื่อ พบว่า ชาวกะโหล่งมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้านความสัมพันธ์
ของงาน เจี๊ยะสล่ากับวิถีชีวิตพบว่า ชาวกะโหล่งมีความสนใจโดย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,กะโหล่ง,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,
ประเพณีเจี๊ยะสล่า

ประสาน สิงห์ทอง 2540. การเกี่ยวหมากในวิถีชีวิตของชาวล้านนา ตำบลหนองสูง อำเภอหนองสูง
จังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบพฤติกรรมการเกี่ยวหมาก และความสัมพันธ์ของ
วัฒนธรรมการเกี่ยวหมากกับวิถีชีวิตของชาวล้านนา ตำบลหนองสูง พบว่า เพศหญิงเกี่ยวหมาก
มากกว่าชาย เครื่องประกอบการเกี่ยวหมาก ได้แก่ หมาก พลุ แก่นคูณ ยาเส้น นวด และสี่เสียด ส่วน
อุปกรณ์ ได้แก่ กระบอกปูน มีดสนาม ตลับนวด และตะบันหมาก สิ่งเหล่านี้จะจัดวาง ไว้บน
ขันหมาก ส่วนความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการเกี่ยวหมากกับวิถีชีวิตมี ๒ ลักษณะ คือ ในวิถีชีวิต
พบว่า จะเกี่ยวหมากหลังรับประทานอาหาร และประเพณีพิธีกรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,ผู้ไทย,การเกี่ยวหมาก

วิญญู ผลสวัสดิ์ 2536. พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทยตำบลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทยตำบลคำชะอี พบว่าองค์ประกอบมีบุคคลที่เข้าร่วมพิธี คือ เจ้าจ้ำ เทียม และชาวผู้ไทยทั้งตำบล สิ่งของ เครื่องบูชาสังเวย และภาชนะบรรจุเครื่องบูชา นำไปจัดเลี้ยง ๒ แห่ง คือ ศาลเจ้าปู่ดาดนึ่ง และที่บ้านเจ้าจ้ำ ในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี และชาวผู้ไทยยังเชื่อว่าหากใครไม่เคารพเจ้าปู่ อาจจะถูกลงโทษ

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,ผู้ไทย,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

ทิพย์สุดา พรรณสหพานิชย์ 2545. บทบาทสตรีชาวผู้ไทยในพิธีกรรมเหยา ตำบลป่าไร่ อำเภอคอนตาล จังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาบทบาทสตรีชาวผู้ไทยในพิธีกรรมเหยา จากข้อมูลเอกสารและภาคสนาม พบว่าสตรีมีบทบาทโดยตรงในการประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ป่วย เช่น การแต่งกาย การเชิญผี เจริญต่อรอง การรักษาแบบแพทย์สมัยใหม่จะรักษาเฉพาะร่างกาย ไม่คำนึงถึงด้านจิตใจ แต่บทบาทหมอเหยาจะคำนึงถึงองค์รวมของผู้ป่วย นับตั้งแต่ผู้ป่วย ครอบครัว ชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะการแพทย์แบบ "แม่ช่วยลูก" หรือเรียกว่าเป็นการแพทย์แบบวัฒนธรรม สตรีสามารถทำได้ถ้าผ่านการคุมผีลง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,ผู้ไทย,พิธีกรรมเหยา

บุญยงค์ เกศเทศ 2536. พิธีกรรมของชาวผู้ไทย : ศึกษากรณีกิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพิธีกรรมของชาวผู้ไทย ในพื้นที่ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด แต่งงาน เจ็บป่วยและตาย ชาวผู้ไทยยังคงยึดมั่นกฎเกณฑ์อันเป็นข้อปฏิบัติมาแต่บรรพบุรุษอันมีข้อห้าม(ละล้า)อย่างเคร่งครัด ส่วนพิธีกรรมเกี่ยว

กับระรรมชาติ ชาวผู้ไทยังคงศรทธาน "ฮีดลืบสอง คองลืบสี่"มืความเชือเกือวกับ "ฤกษ์เดือน ฤกษ์วัน ช้างซूंนช้างแรม วันจม วันฟู" และพืธีกรรมเกือวกับลूंเงือธรรมชาติในการรักษาภาวะจิตใจ และความเจ็บป่วย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,ผู้ไท,ความเชือ,พืธีกรรม

ชาติชัย ฉายมงคล 2543. การปรับเปลี่ยนพืธีกรรมการพือนผีหมอชาวบ้าน โส้ อำเภอดงหลวง

จังหวัดมุกดาหาร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณชิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณชิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานซूंนนี้ศึกษาพืธีกรรมการพือนผีหมอ และการปรับเปลี่ยนพืธีกรรม พบว่าเป็นพืธีลืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทำในเดือนลूंของทุกๆปี โดยใช้เวลา ๒ วันกับ ๑ คืน เป็นการแสดงความกตัญญูและความเคารพต่อผีบรรพบุรุษ ชาวโส้เชือว่าจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ในส่วนการปรับเปลี่ยนพืธีกรรม พบว่ามี การหาซื้อวัสดุอุปกรณ์ตามท้องตลาด เช่น คอกรักพลาสติก ส่วนความเชือยังคงเหมือนเดิม คังนूं การปรับเปลี่ยนจึงเป็นเพียงเพื่อความอยู่รอดของพืธีกรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,โส้,พืธีกรรม,การพือนผีหมอ,การปรับเปลี่ยน

เยาวดี วิเศษรัตน์ 2541. ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยของผู้ไทบ้านดงยาง

ตำบลห้องแซง อำเภอลึงนุกทา จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณชิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณชิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานซूंนนี้ศึกษาองค์ประกอบ ซूंนตอนและคติความเชือในการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยของชาวผู้ไทบ้านดงยาง พบว่าองค์ประกอบ ได้แก่ บุคคลที่เข้าร่วมในการรักษา มีหมอพื้นบ้าน ผู้เจ็บป่วย และญาติ เครื่องบูชา สมุนไพร และเวทมนต์คาถา บริการได้ทุกวันเวลา สถานที่ใช้บ้านของผู้ป่วยและบ้านของหมอพื้นบ้าน ส่วนคติความเชือนूं ชาวบ้านเชือว่า การเจ็บป่วยมาจากธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ และเชือว่าหมอพื้นบ้านจะช่วยบำบัดรักษาได้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ยโสธร,ผู้ไท,หมอพื้นบ้าน

เพ็ญภา อินทรตระกูล 2535. การนับถือผีของชาวไทยตำบลบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอ
เชียงคาน จังหวัดเลย วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีของชาวไทยคำและความสัมพันธ์
ของการนับถือผีกับโครงสร้างทางสังคมของชาวไทยคำ พบว่า ชาวไทยคำนับถือผีเป็นศาสนา มีผี
แถน ผีเรือน ผีเจ้าบ้านและผีมดผีมนต์ มีพิธีกรรมต่างๆ ในการนับถือผีเพื่อรักษาวัฒนธรรม และ
แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีกรรมมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมด้านต่างๆ คือ
ด้านครอบครัวและเครือญาติ ด้านศาสนาและพิธีกรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,เลย,ไทยคำ,ความเชื่อ

วีระ สุดสังข์ 2542. การเล่นสะเองของชาวภูษรีสะเกษ วารสารเมืองโบราณ. 26(1):105-108.

งานชิ้นนี้ ศึกษาพิธีกรรมการเล่นสะเองในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพิธีกรรมของ
ชาวภูษ เนื่องจากชาวภูษหรือกวนั้น มักสร้างชุมชนอยู่ตามป่าตามเขา พึ่งพาสิ่งลี้ลับของธรรมชาติ
จึงเล่นสะเองเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และดวงวิญญาณของบรรพบุรุษให้ปกป้องรักษา เป็นการ
ติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่กับผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยผ่านร่างทรงของแม่สะเอง และเล่นเพื่อ
รำลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษชาวเขมรเรียกการเล่นแบบนี้ว่า แมมวีด (ชาวไทยเรียกว่าแม่
มด) แปลได้ว่าแม่ผู้พูด แม่ผู้บอกเสียงไปถึงเทพอารักษ์ การเล่นสะเองของชาวภูษ จะมีกลองและ
ฆ้อง ผู้ชายตีกลองและฆ้อง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ชาวภูษ,พิธีกรรม,ความเชื่อ,การ
เล่นสะเอง

วันทา แก่นวงษ์คำ 2539. ประเพณีการทำบุญเป็นของชาวบ้านพราณ ตำบลพราณ อำเภอขุนหาญ
จังหวัดศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ และขั้นตอนของประเพณีการทำบุญเป็นของ
ชาวบ้านพราณ พบว่าประเพณีการทำบุญเป็นองค์ประกอบ คือ บุคคล ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ซึ่ง
มีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างชาวไทยเขมรบ้านพราณกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกนั้นจะมีพราหมณ์ และ
ผู้ร่วมทำบุญ วัตถุสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี เช่น เครื่องเซ่น ประเพณีจัดขึ้นในวันแรม ๑๔ และ
๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ไทยเขมร,ความเชื่อ,ประเพณีการทำบุญเป็น

ปราณี วงษ์เทศ 2539. เช่นตะกวด:พิธีกรรมของชาวกูยบ้านตรึม วารสารศิลปวัฒนธรรม.

17(11):84-91.

งานชิ้นนี้ ศึกษา เช่นตะกวด:พิธีกรรมของชาวกูยบ้านตรึม พวดส่วยมีชื่อเรียกตัวเองด้วยภาษาของเขาเองว่า กูย หรือกวยแปลว่าคน ส่วย เป็นชื่อที่คนไทยเรียกชนชาติที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในแถบอีสาน จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และบางแห่งของอุบลราชธานี พื้นที่ศึกษที่บ้านตรึม อ.ศรีขรภูมิ จ.สุรินทร์ มีชาวกูยหรือส่วยราว 340 หลังคาเรือน ความเชื่อตะกวดเชื่อว่า เฒ่าจ้ำชื่อ ว่าง อชกุกะวัตร เล่าว่าแต่เดิมชาวตรึมนับถือ หมูป่า เป็นอาหะหรือผีประจำหมู่บ้าน เมื่อออกไปล่าสัตว์ป่าและหมูป่าจนหมดป่าแล้วเกิดภัยแล้งขึ้น ชาวบ้านจึงทำพิธีเข้าทรง จึงทราบว่าผีประจำหมู่บ้านไม่พอใจ และหนีกลับไปปรารภอยู่กับร่างตะกวด ชาวบ้านไปรับตะกวดมาบ้านกันตรึม นับตั้งแต่นั้นมาตะกวดจึงเป็นตัวแทนของอาหะ พิธีเช่นสังเวศผิงุดาประจำหมู่บ้าน เมื่อถึงวันข้างขึ้นเดือน 3และเดือนหก เครื่องเช่นมี 3 สำหรับ เช่น 3 แห่ง ประกอบด้วยกรวยใบดองใส่ใบเล็บครุฑเรียกขันช 5 ขันช 8 ข้าวต้มมัด รูปเทียน กล้วย หมากพลู บุหรี่ ดอกไม้ 1 คู่ ไก่ต้ม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,สุรินทร์,คติความคิด,ความเชื่อ,พิธีกรรม, การเช่นตะกวด

ประไพ เจริญบุญ 2540. การผสมผสานวัฒนธรรมชาวไทย-ลาว และชาวไทย-เขมร ในพิธีมังกีวล

จองไคที่บ้านคม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบขั้นตอนและคติความเชื่อในพิธีมังกีวลจองไค และศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทย-ลาว และชาวไทย-เขมรบ้านคม พบว่าเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่คนทั้งสองกลุ่มเชื่อว่าเป็นเรื่องการสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต องค์ประกอบพบว่ามีหอมสูตร จะทำพิธีอัญเชิญเทวดา สู้ขวัญ และการกล่าวคำมิดฟาย วัตถุสิ่งของจะมีเครื่องเช่นสังเวศเพื่อบอกผีบรรพบุรุษ และเวลาต้องทำให้ถูกต้อง สถานที่จะทำที่บ้านของผู้รับการสู้ขวัญ ส่วนการผสมผสานทางวัฒนธรรม พบ ๖ ด้าน คือ คน วัตถุสิ่งของ เวลา สถานที่ และขั้นตอนในการทำพิธี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,สุรินทร์,ไทยลาว,ไทยเขมร,ความเชื่อ,การผสมผสานทางวัฒนธรรม

วสนา ต่อชาติ 2545. การจัดการทรัพยากรป่าชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านคำโพน ตำบลคำโพน อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าชุมชนพบว่า วิถีชีวิตชาวผู้ไทบ้านคำโพนกับป่าชุมชน มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประโยชน์และคุ้มค่าโดยเน้นพันธุ์ไม้ที่บรรพบุรุษเลือกสรรว่าเป็นพันธุ์ไม้ที่เป็นมงคลต่อชีวิต เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตนำมาใช้ในพิธีกรรมต่างๆ กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทพบว่ามีการแบ่งกระบวนการจัดการออกเป็น 2

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,อำนาจเจริญ,ผู้ไท,ป่าชุมชน,ความเชื่อและพิธีกรรม

ทรงคุณ จันทจร 2544. การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง วิทยานิพนธ์คุุญ์บัณฑิต (สิ่งแวดล้อมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง จ. สกลนครผลการวิจัยพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก ในกลุ่มมอญ-เขมร แต่ปัจจุบันใช้ภาษาไทย-ลาว เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาในไทยสมัยรัชกาลที่ 5 และอาศัยอยู่ในเทือกเขาภูพาน จ. สกลนคร ใช้ชีวิตโดยการพึ่งพิงธรรมชาติ มีความเชื่อในศาสนา ผี ศาสนาพุทธ มีองค์ความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการเก็บของป่า ลำสัตว์ การสร้างที่อยู่อาศัย ทำไร่หมุนเวียน การทำนา การทำฝายกั้นน้ำ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านใช้วิธีผ่านทางพิธีกรรม ผ่านการให้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นิทานพื้นบ้าน การลองผิดลองถูก และ ฯลฯ

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ชาติพันธุ์ภาคอีสาน,กะเลิง,การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน,ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้

เพ็ญศรี มหาวิเศษกุล 2539. ทศนคติของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานีต่อข้อเสนอโครงการจัดทำ
สัญลักษณ์ตัวแทนเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี กรุงเทพฯ:สถาบันพัฒนาบริหาร
ศาสตร์ (พัฒนาสังคม).

การวิจัยมีจุดประสงค์จะขอทราบประชาคมติของชาวจังหวัดอุบลราชธานีต่อข้อเสนอ
การจัดทำวัตตสัญลักษณ์ตัวแทนเอกลักษณ์จังหวัดอุบลราชธานีว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพียงใด
ผลการวิจัยสรุปว่า ประชาชนคิดเป็นร้อยละ 89.9 เห็นด้วยสนับสนุนโครงการก่อสร้าง “หอเทียน
ดอกบัว” และยินดีให้ความร่วมมือสนับสนุนให้ดำเนินการจัดทำโครงการโดยเร็ว เหตุปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับการมีทัศนคติทางบวกต่อโครงการพบว่า ตัวแปรมี 3 ตัวหลักคือ การเห็นประโยชน์
คุณค่าด้านนามธรรม ด้านรูปธรรม และการมีความรู้สึกผูกพันต่อการเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน ,อุบลราชธานี,ทัศนคติ,สัญลักษณ์ตัวแทน,
เอกลักษณ์.

เกษม คนไว 2546. เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน:ทางออกหนี้สินของชุมชน วารสารสังคมพัฒนา. 31(2-3):73-76.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิต วิธีคิดเกี่ยวกับการทำมาหากิน การใช้หนี้สินของ
คนอีสาน จากความคิดของพ่อเล็ก กุศลวงศ์แก้ว พบว่า การที่ชาวอีสานมีหนี้สินมากมายในสังคม
ปัจจุบัน เพราะว่าชาวบ้านได้สูญเสียทางความคิด คือไม่สามารถคิดเองได้ว่าตัวเองจะอย่างไรให้
ชีวิตอยู่รอด มีอยู่มีกินได้ ซึ่งการหันกลับมาคิดเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านที่
มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น จะเป็นแนวทางให้ชาวบ้านนั้น มีอยู่มีกิน ไม่เป็นหนี้การเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินนั้น คือ
การทำเพื่อทดแทนสิ่งที่เราใช้ไปนั่นเอง โดยการทำเกษตรแบบธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติและ
เกื้อกูลกัน ปลูกพืชหลายๆชนิดที่เรากินได้ ใช้ประโยชน์ได้ แบ่งปันคนอื่น ได้
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การจัดการหนี้สิน,การทำมาหากิน

กิ่งแก้ว เกษ โกวิตและคณะ 2542. การดูแลสุขภาพตนเองของชาวชนบทอีสาน ขอนแก่น:คณะ
สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของชาวชนบทอีสานในเรื่องของการดูแล
สุขภาพเด็กอายุ 0-5 ปี การอยู่ไฟของหญิงหลังคลอด สุขภาพผู้สูงอายุ ตลอดจนการดูแลสุขภาพ
ตนเองโดยการป้องกันสารพิษจากการใช้สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ และการป้องกันตนเองจากยาเสพติด
ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวบ้านที่สืบทอดปฏิบัติกันมาจึงแสดงออก
ในรูปของความเชื่อบางอย่าง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การดูแลสุขภาพด้วยตนเอง,สาธารณสุข

ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ 2537. ภูมินามการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:

วิเคราะห์รูปแบบทางภูมิศาสตร์ของนามทั่วไป วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัย
ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 13(2):49-60.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภูมินามการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งวิเคราะห์รูปแบบทางภูมิศาสตร์ของนามทั่วไป พบว่า นามทั่วไปของภูมินามหมู่บ้านชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีจำนวนความถี่ปรากฏซ้ำๆ กันมากที่สุดคือ คำว่า "หนอง" รองลงมาได้แก่ "โนน โลก นา ดอน ห้วย ดงหัว คำ ท่า กุด วัง โพน ตา ป่า แหล่งน้ำ และทุ่ง" ตามลำดับ นามทั่วไปแต่ละจะมีรูปแบบทางภูมิศาสตร์กระจายเป็นแบบสุ่มทั้งหมด การตั้งนามเรียกหมู่บ้านส่วนใหญ่จะใช้สิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ที่พบเห็นอยู่ในพื้นที่มาตั้งเป็นคำประกอบภูมินามหมู่บ้าน ดังนั้นนามทั่วไปส่วนใหญ่จะบ่งบอกปัจจัยการเลือกที่ตั้งพื้นฐานทางการตั้งถิ่นฐานมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางพื้นที่ท้องถิ่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การตั้งถิ่นฐาน,ภูมินาม

เอกวิทย์ ณ ถลาง 2544. ภูมิปัญญาอีสาน พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:อมรินทร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในภาคอีสาน โดยเป็นการประมวลวิเคราะห์วิวัฒนาการของภูมิปัญญาอันเกิดจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่ได้ก่อตัวและวิวัฒนาการมายาวนาน อันได้แก่ ภูมิปัญญาในการตั้งถิ่นฐานของชาวอีสาน, ภูมิปัญญาในการเลือกหลักแหล่ง ทำมาหากิน, วิถีชีวิตในการพึ่งพาตนเอง,การจัดระบบความสัมพันธ์ของชุมชนอีสาน,หนังสือก้อม แหล่งบันทึกและประมวลภูมิปัญญาอีสาน,ฮัตสิบสองคองสิบสี่

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การตั้งถิ่นฐาน,วิถีชีวิต,ฮัตสิบสองคองสิบสี่

ปราณี วงศ์ยะรา 2538. ครกกระเดื่องและวัฒนธรรมตำข้าว กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับครกกระเดื่องและข้าวที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนอีสานเป็นอย่างมาก คนอีสานจึงปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกอันดีงามต่อตนเองและเห็นคุณค่าของข้าว ประกอบกับสังคมอีสานมีความสัมพันธ์กันในกลุ่มเครือญาติที่ใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคยกัน ชาวบ้านให้ความช่วยเหลือกันทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวมจึงมีการลงแขกกันขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการลงแขกปักดำ เก็บเกี่ยวหรือตำข้าว การตำข้าวด้วยครกเป็นที่นิยมกันมากในทางภาคอีสาน

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การตำข้าว,ครกกระเดื่อง

ลักษณะ จินดาวงษ์ 2543. แยกฝ้าย เก็บไหมมัดหมี่ วารสารเมืองโบราณ. 26(2):131-132.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับการแยกฝ้ายมัดหมี่ พบว่า เครื่องอีดฝ้าย เป็นเครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่อความสะดวกสบาย และทนแรงในการแยกเมล็ดฝ้ายออกจากปุยฝ้าย ปัจจุบัน เครื่องอีดฝ้ายหาได้ยาก เพราะคนส่วนใหญ่ไม่ได้ทอผ้าใช้เอง ส่วนอีกและคอนอีก เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการทอผ้า คอนอีกคือหลักสำหรับกระสวย อีกคือกระสวยไม้ขนาดใหญ่ ใช้สำหรับกรอหรือม้วนจัดเก็บเส้นไหมหรือฝ้ายที่ยังเป็นกลุ่มเป็นก้อนให้คลี่คลายเป็นเส้น โดยการหมุนบนอีกเพื่อจัดเก็บเส้นไหมหรือฝ้ายให้เป็นใจ ก่อนนำไปเข้าทอผ้า และหลักคันทมิหรือ โหงหมี่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การทอผ้าฝ้าย,การแยกฝ้าย,เครื่องอีดฝ้าย

ทัศน์ ทศนิยานนท์ 2546.ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อเพิ่มรายได้แก่ชุมชน : กรณีทำเจียกระดาษจาก

ต้นปอเต่าให้ อุบลราชธานี:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

อุบลราชธานี

การวิจัยพบว่า ต้นปอเต่าให้ เป็นพืชธรรมชาติ ขึ้นได้ในป่าดิบแล้งที่มีพื้นที่เป็นดินทรายและมีปริมาณน้ำฝนไม่มากนัก เป็นพืชเลี้ยงง่าย โตเร็ว นอกจากเปลือกจะใช้ทำกระดาษแล้ว รากยังใช้เป็นยาระบายและยาถ่ายให้สัตว์เลี้ยงได้ ชาวบ้านรู้จักการทำกระดาษจากต้นปอเต่าให้ โดยจะทำในเทศกาลออกพรรษา โดยนำกระดาษที่ทำจากต้นปอเต่าให้ มาตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมแล้วนำไปห่อผงรูปที่ทำจากขุยมะพร้าวผสมกับผงดงคุ่น และใบอู้มที่มีกลิ่นหอมแล้วห่อพันเป็นมวนเหมือนบุหรี่ปีก่อนวันเข้าพรรษา วัตถุประสงค์กลางระดมชาวบ้านทำรูปเจียแจกจ่ายกันทั่วหมู่บ้าน

เมื่อถึงวันออกพรรษาก็จะนำรูปเจียไปรวมกันจุดถวายเป็นพุทธบูชา แต่ภายหลังเมื่อมีการผลิตรูปสมัยใหม่ที่มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยากและราคาถูก เป็นสาเหตุให้ชาวบ้านละทิ้งประเพณีการทำเจีย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การทำเจีย (กระดาษ),ต้นปอเต่าให้

จิรวรรณ หัสโรค์ 2541. มหกรรมพื้นบ้านอีสาน วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน.

14(1):44-46.

ศึกษากระบวนการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของ

กลุ่มชนแต่ละชุมชน วัฒนธรรมการบริโภคจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงชีวิตและบ่งชี้ให้ทราบถึงสภาพเศรษฐกิจสังคมระดับจิตใจ และสภาวะทางอารมณ์ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันของมนุษยชาติ เช่นเดียวกับกลุ่มชนหลายกลุ่มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ที่มีรูปแบบการบริโภคอาหารแตกต่างกันออกไป แต่โดยส่วนใหญ่จะบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักและในอาหารแต่ละมื้อจะมีกับข้าว 1-2 อย่าง ซึ่งก็คือ อาหารพื้นบ้านที่ผ่านการปรับปรุงจากผักพื้นบ้านหลายชนิดแล้วแต่ช่วงฤดูกาลและสภาพภูมิศาสตร์แต่ละชุมชน ลักษณะเฉพาะของอาหารพื้นบ้านอีสาน จะมีรสฉุน กลิ่นแรง เป็นอาหารรสจัดแต่มีความกลมกล่อมในรสชาติ

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การบริโภค,วัฒนธรรม,อาหารพื้นบ้าน

อนุสรณ์ ภูสินแก่น [ม.ป.ป.] การบูรณาการพจนานุกรมศาสตร์สู่การเรียนการสอนระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา มหาสารคาม:โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะบูรณาการการนำพจนานุกรมศาสตร์สู่การเรียนการสอนระดับต่างๆ เช่น ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปว่า การบูรณาการพจนานุกรมศาสตร์สู่การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทำให้ผู้เรียนระดับต่างๆ เข้าใจถึงความสำคัญ และประโยชน์ของพันธุกรรมพืช โดยในระดับอนุบาลจะสอนแทรกในหน่วยครอบครัว โรงเรียนของฉัน ระดับประถมศึกษาสอนแทรกในกลุ่มวิชาทักษะสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การบูรณาการพจนานุกรมศาสตร์,การเรียนการสอน,ระดับอนุบาล,ระดับประถมศึกษา,ระดับมัธยมศึกษา

เบญจวรรณ ตานนท์ 2542. การศึกษาเปรียบเทียบคำซ้อนภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นอีสาน

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเปรียบเทียบคำซ้อนภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นอีสาน รวบรวมคำซ้อนจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2525 และพจนานุกรมฉบับภาษาถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2539 พบว่า คำซ้อนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ คำซ้อนภาษาไทยกลาง จำนวน 1,866 คำ และภาษาถิ่นอีสาน จำนวน 661 คำ และคำซ้อนที่ใช้ร่วมกัน จำนวน 605 คำ ชนิดของคำซ้อน ที่พบมากที่สุดคือคำซ้อนที่ใช้เป็นคำวิเศษณ์ ความหมายของคำซ้อนมีลักษณะเป็นคำซ้อนที่ปรากฏเป็นความหมายไปในเชิงอุปมาอุปไมย และคำซ้อนที่ปรากฏเป็นการซ้อนเพื่อเสียงพบในภาษาถิ่นอีสาน

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การเปรียบเทียบคำซ้อน,ภาษาไทยกลาง,ภาษาท้องถิ่นอีสาน

สินี ช่วงฉ่ำ 2545. อุตสาหกรรมชุมชน:3 ปีบนเส้นทางพัฒนา เรียนรู้สู่การขยายผล

ขอนแก่น:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ สืบเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในชุมชน โดยสรุปข้อมูลจากการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เช่น การแปรรูปผลไม้พื้นบ้าน การทอผ้าพื้นบ้าน การตัดเย็บเสื้อผ้าของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ในระยะเวลา 3 ปีของการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกชุมชนรวมตัวกันทำกิจกรรม ร่วมทุนประกอบอาชีพสร้างรายได้ในท้องถิ่นโดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการผลิต การตลาด การบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การปรับปรุงเทคโนโลยีตามความสอดคล้องและทักษะของสมาชิก และยังเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การพัฒนา,การมีส่วนร่วมของชุมชน,สภาพแวดล้อม,การจัดการ,อุตสาหกรรมชุมชน

นพมาศ พระทอง 2535. การพัฒนาชนบทในรูปแบบของเกษตรแบบผสมผสาน กรณีศึกษา

เกี่ยวกับแนวคิดและงานของมหาอยู่ สุนทรชัย เกษตรกรตัวอย่าง จ. สุรินทร์

กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน กรณีตัวอย่างของมหาอยู่ สุนทรชัย ผลการวิจัยสรุปว่า มหาอยู่ สุนทรชัย เป็นชาวสุรินทร์ เกิดปี พ.ศ. 2463 มีบุตร ธิดา 5 คน จบ ป. 4 บวชเป็นภิกษุที่วัดมหาธาตุ แล้วสึกออกมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยนำความรู้จากการบวชเรียนและการทำเกษตรในภาคกลางมาประยุกต์ เช่น การขุดร่องน้ำในสวน การเลี้ยงปลาในนาข้าว จนเป็นต้นแบบของเกษตรผสมผสาน กระจายแนวคิดไปยังเกษตรกรรายอื่นทั่วประเทศได้แก่ การปลูกพืชหลายชนิดและการเลี้ยงสัตว์หลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน ให้สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกันตามธรรมชาติ มุ่งให้เพื่ออยู่เพื่อกินในครัวเรือนเป็นประการแรก ที่เหลือจึงขาย เป็นการพึ่งพาตนเองในครัวเรือน ใช้แรงงานในครัวเรือน วางแผนให้มีงานทำหมุนเวียนตลอดทั้งปี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การพัฒนาชนบท,เกษตรผสมผสาน.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ 2543. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน วิทยานิพนธ์
คุษฎีบัณฑิต ครุ ศาสตร์ (พัฒนศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนผลการวิจัยสรุปว่า ปัญหาการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน เป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ทำให้ชุมชนในฐานะระบบสังคมเสียคุณภาพ โครงการศึกษาชุมชนได้ถูกนำมาใช้เป็นวิถีทางในการแก้ปัญหา โครงการดังกล่าวส่งเสริมสร้างบูรณาการในชุมชน โดยการให้มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการ เป้าหมายของโครงการคือ แก้ปัญหาชุมชนและมุ่งหมายให้สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการรูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบอิงชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม(2)รูปแบบอิงสถาบัน ซึ่งหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ริเริ่ม
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การพัฒนาที่ยั่งยืน,การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชน

ไพฑูรย์ มีกุล 2545. การพัฒนาสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรป่าดง กรุงเทพฯ:คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การศึกษามุ่งจะศึกษาพัฒนาการทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ป่าดง ใน จ. สุรินทร์ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในอดีตเรียกว่า หัวเมืองเขมรป่าดง อันเป็นดินแดนชายขอบของสยามตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย กลุ่มชาติพันธุ์ในเขมรประกอบด้วย กวย (กวย) เขมร และลาว ซึ่งได้ปรับตัวและพัฒนาทางสังคมวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ จนกลายเป็นคนไทยตามกฎหมายตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ก่อนปี พ.ศ. 2426 เจ้าเมืองกรมการในเขมรป่าดง และหัวเมืองชั้นนอกของสยาม มีอำนาจในการปกครองตนเอง แต่ต้องส่งส่วยหรือบรรณาการ มาถวายราชสำนักสยามเป็นประจำทุกปี ต่อมาเมื่อราชสำนักได้ส่งข้าหลวงไปกำกับราชการหัวเมืองตะวันออกได้เกิดกบฏผู้มีบุญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งเขมรป่าดง รัฐบาลได้ส่งทหารไปปราบปราม พ.ศ. 2445 เมื่อเหตุการณ์ยุติรัฐบาลไทยได้ปรับปรุงและพัฒนาเปลี่ยนชื่อหัวเมืองเขมรป่าดงเป็นเมืองสุรินทร์ และจังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับ กลุ่มชาติพันธุ์ กวย เขมร ลาว ได้ปรับตัวในการพัฒนาสังคมของตน จนสู่ยุคพัฒนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การพัฒนาสังคม,กลุ่มชาติพันธุ์,เขมรป่าดง

วนิดา วิระกุล 2538. สื่อมวลชนท้องถิ่นและศิลปินพื้นบ้านกับการพัฒนาสาธารณสุข

วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 10(9):7-11.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความวิชาการเกี่ยวกับสื่อมวลชนและศิลปินพื้นบ้านกับการ

พัฒนาสาธารณสุข กล่าวถึง การดำเนินงานสุขภาพศึกษาเป็นกระบวนการทางพฤติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน ได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพไปในทางที่เหมาะสม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในกระบวนการสุขภาพมีหลายปัจจัยดังนี้ คือ 1)ประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมาย 2)ประเภทของสื่อที่ใช้ 3)ผู้ใช้สื่อ ดังนั้น สื่อมวลชนและศิลปิน ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ จึงเป็นกลุ่มแรกที่ได้พิจารณาเห็นเหมาะสมที่สุดที่จะต้องประสานและขอความร่วมมือ

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การพัฒนาสาธารณสุข,กระบวนการเรียนรู้,ศิลปินพื้นบ้าน,สื่อมวลชนท้องถิ่น

เสาวภา พรศิริพงษ์และคนอื่นๆ 2539. สถานภาพและทิศทางการวิจัยการแพทย์แผนไทย (กรุงเทพฯ):สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข:สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยที่เป็นระบบการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่เน้นความสมดุลของร่างกายมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่ามีประโยชน์และมีคุณค่ามากในปัจจุบันที่สมควรนำกลับมาฟื้นฟูเพื่อให้มีบทบาทในการดูแลและแก้ปัญหาสุขภาพของประชาชนไทย ซึ่งในอดีตมีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยในด้านนี้เป็นจำนวนมาก หนังสือเล่มนี้จึงรวบรวมประมวลและสังเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวมขององค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนไทยในประเด็น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การแพทย์พื้นบ้าน,การแพทย์แผนไทย

ยุพาวดี น้อยวังคลังและพิทักษ์ น้อยวังคลัง 2544. กระบวนการข้อมสีเส้นกกด้วยวิธีธรรมชาติกับสีเคมีและกระบวนการทอ รวมทั้งแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 20(1):9-18.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการข้อมสีเส้นกกด้วยวิธีธรรมชาติกับสีเคมีและกระบวนการทอ รวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก พบว่า เส้นกกข้อมด้วยสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ ผล ใบ หัว ดอก และจากมูลครั้ง สีแดงจากมูลครั้ง สีเหลืองจากขมิ้น สีเขียวจากใบย่านาง สีเหลืองจากเปลือกกระโดน สีเขียวจากฝักถั่ว กระบวนการทอเสื่อกก ประกอบด้วยขั้นเตรียม และขั้นทอ การแปรรูปมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการออกแบบ ขั้นการตัด เย็บ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การข้อมสีธรรมชาติ,การแปรรูป,ผลิตภัณฑ์,เสื่อกก

แมงลา สอนสุภี 2540. ผีฟ้า วารสารดอกฝ้าย. ปีที่ 7:33-36.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับผีฟ้า พบว่า "ผีฟ้า" เป็นหมอรักษาคนป่วย ซึ่งชาวบ้านจะเรียกง่ายๆว่า หมอลำ ที่เรียกว่า หมอลำนี้เพราะลักษณะการรักษาผู้ป่วยจะคล้ายกับหมอลำ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสานอีกอย่างหนึ่ง คือในการทำการรักษานั้นผีฟ้าจะท่องคาถาเป็นทำนองของหมอลำกลอนสมัยก่อน ผีฟ้าเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของชาวบ้านบางกลุ่มมาก ซึ่งถ้ามีผู้ป่วยก็จะพามารักษา ส่วนมากที่ทำการรักษาด้วยผีฟ้ามักจะเป็นผู้สูงอายุ หรือผู้ที่มีความเคารพนับถือผีฟ้า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การรักษาผู้ป่วย,ผีฟ้า

วีณา อิศรางกูร ณ อยุธยา 2536. การศึกษารูปแบบปรับปรุงการรักษาพยาบาลโรคของเด็กโดยการผสมผสานการรักษาพยาบาลตามแบบฉบับของชาวอีสานกับแผนปัจจุบัน วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 9(1):9-17.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบปรับปรุงการรักษาพยาบาลโรคของเด็กโดยการผสมผสานการรักษาตามแบบฉบับของชาวอีสานกับแผนปัจจุบัน พบว่า แนวทางการรักษาตามแบบพื้นบ้านยังคงดำเนินการไปตามปกติ โยหมอเป่าและหมอสมนไพร ได้ผนวกความรู้ที่ได้รับการอบรมเรื่องการให้ยาลดไข้ การเช็ดตัว ลดไข้ และการส่งต่อผู้ป่วยไปถ่ายถอดแก้มารดาที่นำบุตรมารับการรักษาภายหลังการอบรม สำหรับการนำความรู้เรื่องการใช้ยาแผนปัจจุบัน เพื่อลดไข้ตามที่อบรมไปแล้วนั้น หมอเป่าและหมอสมนไพร

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การรักษาพยาบาลเด็ก,การผสมผสาน,แพทย์แผนปัจจุบัน,หมอเป่า,หมอสมนไพร

ขนิษฐา นันทบุตร 2541. พฤติกรรมการรักษาในระบบการแพทย์แบบพหุลักษณะของไทยอีสาน วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 13(5):29-36.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการรักษาในระบบการแพทย์พหุลักษณะของไทยอีสาน พบว่า การรักษาแบบพหุลักษณะเกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดการรักษาแผนปัจจุบันและแบบพื้นบ้าน ส่วนปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการรักษาตามแนวคิดภายใต้ระบบแพทย์แบบพหุลักษณะของคนในชุมชนไทยอีสาน ได้แก่ ความเชื่อของคนอีสานว่าการเจ็บป่วยเกิดได้จากหลายสาเหตุ การรักษาด้วย "หมอ"หลายคนการรักษาหลายวิธีในการรักษาการเจ็บป่วยคราวเดียวกัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การรักษาโรค,หมอพื้นบ้าน,พหุลักษณะ

บุญยงค์ เกศเทศ 2544. สุขภาพวิถีไทย:สายใยแห่งชีวิตและวัฒนธรรม มหาสารคาม:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ กล่าวถึงการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวอีสานที่แตกต่างกันตามชาติพันธุ์ เช่น ชาวเขมรนิยมรักษาโรคด้วยหมอบอล ผู้ไทยรักษาด้วยวิธีเหยา และวิธีรักษาด้วยหมอยา กลางบ้าน ซึ่งคุณสมบัติของหมอยาจะต้องมีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพร บุคลิกภาพดี มีเมตตาจิตและมีความสุขุมรอบคอบ สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ลูกศิษย์หรือวงศ์ตระกูลได้ การพิจารณาของหมอยาที่บ้านต้องพิจารณาจากรูปลักษณ์ สี กลิ่น รส ผลข้างเคียงของยาที่อาจเกิดขึ้น การเก็บยาที่ก่อนเก็บต้องทำพิธีขอกับพระก่อน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การรักษาสุขภาพ,วิถีชีวิต,สมุนไพร

มีชัย พลภูงา 2546. สภาพและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการวิจัยพัฒนา) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการการศึกษาตามหลักสูตรเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม 1 ฉบับ 29 ข้อ แบบสัมภาษณ์ 3 ฉบับ 35 ข้อ และแบบสำรวจรายการ 1 ฉบับ 25 ข้อ การวิเคราะห์ใช้ข้อมูลร้อยละและใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างไม่เป็นระบบ ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้นในการจัดทำหลักสูตรต้องคำนึงถึงสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนตลอดจนภูมิปัญญา

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การศึกษา,หลักสูตรการเรียนการสอน,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

พรรณี บัญชรหัตถกิจ 2542. การใช้สื่อพื้นบ้านในงานสาธารณสุข วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 14(5):21-25.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับการใช้สื่อพื้นบ้านในงานสาธารณสุข พบว่า ในงานสาธารณสุข มักจะเป็นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น การใช้กลวิธีทางสุขศึกษาจึงต้องมีการคิดรูปแบบใหม่ๆ ที่ใช้ได้ผลดีในแต่ละท้องถิ่น การให้สุขศึกษา

และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยให้กับประชาชนในรูปแบบต่างๆ ปัจจุบันนักสุขภาพศึกษาตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ประยุกต์สื่อพื้นบ้านหรือเรียกว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนในชุมชนมีบทบาทในงานสาธารณสุขมากขึ้น.

สอดคล้องข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพอนามัยให้กับประชาชน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การสาธารณสุข,การประยุกต์,สื่อพื้นบ้าน

วารสาร มาเกิด 2538. ภูมิปัญญาในการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของชาวบ้านตม ต. บัวบาน อ.ยาง

ตลาด จ. กาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาภูมิปัญญาในการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม และผลกระทบจากการประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ต่อเศรษฐกิจ สังคม ของชาวบ้านตม ต. บัวบาน อ. ยางตลาด จ. กาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า นายสัมฤทธิ์ ภูโอบ กำนัน ต.บัวบาน ได้ใช้ภูมิปัญญาในการนำวิธีการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม จ.สุพรรณบุรี มาริเริ่มและประยุกต์เลี้ยงในหมู่บ้านตม เพื่อแก้ปัญหาความยากจนที่เกิดจากการทำนาทำไร่ ไม่ได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนชาวบ้านตมทำการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามโดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนด้านสินเชื่อเพื่อการลงทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจำกัด และมีนายสัมฤทธิ์ ภูโอบ เป็นวิทยากรคอยให้คำแนะนำกับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง การประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งก้ามกรามทำให้ชาวบ้านมีความจำเป็นอยู่ทั่วไปมีจิตสำนึกในการรวมกลุ่มและพัฒนาคุณภาพ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

สุภาวดี คุ้มเงิน 2538. การทอผ้าแพรวาที่บ้านโพน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการทอผ้าแพรวาที่บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าการทอผ้าแพรวาที่บ้านโพนทั้งหมดมีผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้ทอ และยังใช้วิธีการทอแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีลำดับขั้นตอนที่สำคัญอยู่สามประการ คือ การเตรียมเส้นใย การทอเส้นใยเข้าเป็นนีนผ้า และการทอประดิษฐ์ลวดลาย ทางด้านความเชื่อของชาวบ้านโพนนั้นเชื่อว่า การทอผ้าแพรวาคือกระบวนการทำงานที่ช่วยฝึกฝนลูกผู้หญิงให้มีคุณสมบัติของความเป็นกุลสตรีได้อย่างเหมาะสม ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าแพรวาล้วนแต่มีความหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องความเป็นสิริมงคลทั้งสิ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ความเชื่อ,การทอผ้า,ผ้าแพรวา

เพลินพิศ เจริญศักดิ์จักร 2540. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตผ้าห่มเหยียบ บ้านสงยาง ตำบลกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิต การเปลี่ยนแปลง กระบวนการผลิตและจำหน่าย ตลอดจนผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้ผลิตผ้าห่มเหยียบในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พบว่าการผลิตผ้าห่มเหยียบเกิดจากความพยายามในการแก้ปัญหาความยากจน โดยทำเป็นอาชีพเสริม ฝ้ายและสีนั้นมีการประยุกต์ให้สวยงาม ส่วนบุคคล ผลกระทบกับวิถีชาวบ้าน คือ ทำให้หนี้สินลดลง ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน เกิดความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติมากขึ้น
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, กาฬสินธุ์, ความเชื่อ, ผ้าห่มเหยียบ, กระบวนการผลิต

สุพรรณ ภูบุญเดิม 2540. เล้าข้าวตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบ โครงสร้าง ประโยชน์ใช้สอย พิธีกรรม และคติความเชื่อเกี่ยวกับเล้าข้าว พบว่าเล้าข้าวมีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาทรงจั่วยกพื้นสูง มีโครงสร้างที่มีเสาเป็นตัวรับโครงสร้างอื่นไว้ภายใน ประโยชน์ใช้สอยคือ เพื่อเก็บรักษาข้าวเปลือก ส่วนพิธีกรรมและคติความเชื่อ คือ พิธีกรรมเอาข้าวขึ้นเล้า มีข้อห้าม คือ ห้ามเปิดประตูเล้าหรือตักข้าวจากเล้าในวันพระ
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, กาฬสินธุ์, ความเชื่อ, พิธีกรรม, เล้าข้าว

ผาสุก อินทรารุช 2537. วัฒนธรรมทวารวดีในภาคอีสาน วิเคราะห์หลักฐานจากแหล่งโบราณคดีเมืองฟ้าแดดสงยาง วารสารเมืองโบราณ. 20(1):99-120.

งานชิ้นนี้ ศึกษาวัฒนธรรมทวารวดีในภาคอีสาน วิเคราะห์หลักฐานจากแหล่งโบราณคดีเมืองฟ้าแดดสงยาง เมืองโบราณฟ้าแดดสงยาง ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำป่าว ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำชีในแอ่งโคราช ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอกมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ชุมชนดังกล่าวรู้จักการถลุงเหล็กเทคนิคโบราณนำมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ประเภทต่างหู กำไล แหวน ลูกกระพรวน และสามารถผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทเนื้อไม้แกร่ง โดยการเผากลางแจ้งและเผาในเตา มีผิวภาชนะเป็น 2 แบบ คือ ทาหน้าดินสีแดงแล้วขัดมัน กับเขียนสีแดงบนพื้นครีม ส่วนคติความเชื่อของชุมชนโบราณ คือ ประเพณีการปลงศพ

(ยุคเหล็ก) เป็นความเชื่อถือว่า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ภาพสีนู้,ฟ้าแดดสงยาง,ประวัติศาสตร์,โบราณคดี,คติความเชื่อ,พิธีกรรม

บุญมา ไชยแสนท้าว 2542. นิทานผู้อยู่ : กรณีศึกษาบ้านผู้ ตำบลมหาชัย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ลักษณะนิทานผู้อยู่ในด้านจุดมุ่งหมายของการเล่า ประเภทของนิทาน แก่นเรื่องของนิทานและคุณค่าของนิทานทางด้านอารมณ์ สังคมและวัฒนธรรมประเพณี นิทานที่รวบรวมได้ทั้งหมด 70 เรื่อง จุดมุ่งหมายหลักของการเล่า พบว่า การให้ความเพลิดเพลิน จุดมุ่งหมายรอง ได้แก่ ช่วยกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก ให้การศึกษาและปลูกฝังจริยธรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ภาพสีนู้,สมเด็จ,กระบวนการเรียนรู้,การถ่ายทอด

อร จุนธิระพงษ์และคณะ 2543. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตและผลกระทบของการเกิดโรคติดต่อปริมาณน้ำยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 4(3):กันยายน-ธันวาคม.

ต้นยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการผลิตไม่เต็มประสิทธิภาพและจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้อีกประมาณร้อยละ 40 ปัจจุบันการใส่สารเคมีของเกษตรกรมีผลทำให้ผลผลิตของต้นยางลดลง ตลอดจนการเกิดโรคต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสูญเสียยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควันด้วย ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ควรมีการสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับโรคและการให้คำแนะนำเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการจัดการเรื่องการใช้ปุ๋ยให้ถูกต้อง เพิ่มความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาต้นยางที่ให้ผลผลิตแล้ว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เกษตรกร,ต้นยางพารา,การจัดการ,ประสิทธิภาพ

วีรบูรณ์ วิสารทสกุล 2538. กระบวนการยอมรับการทำเกษตรกรรมทางเลือกในหมู่บ้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองใหญ่ วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการขยายตัวและกระบวนการยอมรับการ
ทำเกษตรกรรมทางเลือก และปัจจัยที่เงื่อนไขในฐานะที่เป็นทางเลือกด้านอาชีพใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
พบว่าหมู่บ้านนี้อยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากความเป็นชุมชนเกษตรกรรมไปสู่ความเป็นชุมชนเมือง
ในทุกด้านทั้งการผลิต วิถีชีวิต วัฒนธรรม เกษตรผสมผสานเป็นการปรับเปลี่ยนเชิงอาชีพมีจุด
กำเนิดจากผู้นำหมู่บ้าน เชื่อมต่อประสบการณ์จากปราชญ์ชาวบ้านเป็นทางเลือกที่มีลักษณะสัมพันธ์
กับอาชีพอื่นอยู่ มีรายรับเล็กน้อยจากการขายผลผลิต ความเคลื่อนไหวของการทำเกษตรผสมผสาน
เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขร่วมคือ เกิดขึ้นกับทุกคนในพื้นที่ มีด้านนิเวศวิทยา ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม
เศรษฐกิจ และประชากร และเงื่อนไขในด้านนโยบายของรัฐ เงื่อนไขเฉพาะ คือ เกิดขึ้นกับเฉพาะ
บางคน บางท้องถิ่น มีเงื่อนไขด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เกษตรกรรมทางเลือก,อาชีพ,การยอมรับ,กระบวนการ

พระครูวิจิตรธรรมมาร 2538. ขนบธรรมเนียมประเพณีอีสาน วารสารคอกงาน. 8(11):21-23.

ชาวอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือกันมาเกี่ยวข้องกับ วิถีชีวิตตั้งแต่การ
เกิดจนถึงการตาย ได้แก่ การตัดรกเด็ก เรียกว่า การตัดสายสะดือ การทักเด็กเรียกว่า จาด การอยู่กรรม
การทำขวัญเด็ก การตาย การเก็บศพ พิธีทำบุญเกี่ยวกับศพ การปลงศพ การนำศพลงเรือเวลาเผาศพ
และการสู่ขวัญ ล้วนมีความเชื่อต่าง ๆ มาเป็นแนวทางปฏิบัติด้วย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขนบธรรมเนียมประเพณี,วิถีชีวิต,ความเชื่อ

บุญเกิด พิมพ์วรรณเมธากุลและนภาพร พิมพ์วรรณเมธากุล 2546. ฮีต-คอง-คะลำ วิถีชีวิตของคนไทย
อีสาน [ขอนแก่น]:คลังนานาวิทยา.

งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือเกี่ยวกับ ฮีต-คอง-คะลำ ที่เป็นขนบประเพณีของชาวอีสาน
ที่ใช้เป็นกฎระเบียบในการควบคุมความประพฤติและการกระทำของคนอีสาน พบว่าในอดีตชาว
อีสานได้พากันประพฤติตนตามฮีตตามคองและละเว้นของคะลำมาโดยตลอดจึงทำให้มีแต่ความ
ร่มเย็นเป็นสุข รู้รักสามัคคี และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบัน
ไม่ได้ปฏิบัติตนตามฮีตตามคองและไม่ละเว้นของคะลำที่เคยถือกันมา เนื่องจากอิทธิพลจากสื่อต่าง
ๆ ที่ทันสมัยและหันไปรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ มาปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดข้อขัดแย้งเกือบทุกด้านใน
สังคมชาวอีสาน ดังนั้นควรมีบางส่วนหรือบางข้อที่ล้ำสมัยไม่เหมาะกับยุคโลกาภิวัตน์อาจถูกเลิกใช้
หรือบางข้อมีประโยชน์อยู่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขนบประเพณี,ฮีต-คอง-คะลำ

วรรณมา ประยุกต์วงศ์ 2540. ปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ในระบบเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกร :
ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการผลิตของระบบเกษตรกรรมทางเลือกโดย
เน้นความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตและรายรับจากผลผลิตซึ่งมีค่าค่อนข้างต่ำเนื่องจากจำนวน
กิจกรรมการผลิตในระบบมีน้อย การใช้เทคนิคมีจำกัดเพราะเกษตรกรยังอยู่ในระหว่างการเรียนรู้
และปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ได้ของเกษตรกร 51 รายในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน จ.ขอนแก่น คือความมุ่งมั่น
ในการทำงานส่วนการสนับสนุนด้านเงินทุนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับรายได้ของเกษตรกรแสดงให้เห็น
เห็นถึงข้อผิดพลาดของนโยบาย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,การคงอยู่,เกษตรกรรมทางเลือก

ทองจันทร์ หอมเนตร 2538. การจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขต
ลุ่มน้ำห้วยทราย จ. ขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาการ
พัฒนา) มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชนในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย เพื่อศึกษา
รูปแบบ กระบวนการ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน ของ
องค์กรท้องถิ่น และเพื่อศึกษาความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะของชาวบ้าน ในการจัดการป่า
ชุมชนผลการวิจัยพบว่า การจัดการป่าชุมชนมีรูปแบบสำคัญ 3 ประการ คือ (1) เกิดจากภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ความเชื่อและพิธีกรรมภายในชุมชน เช่นการจัดการป่าชุมชนของกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มมรรค
ทายกวัด (2) เกิดจากกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านโดยมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาส่งเสริม (3) เกิด
จากข้อจำกัดของกฎหมาย เช่น การที่รัฐประกาศเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้มีผลกระทบต่อชุมชน และ
ร่วมมือกันพัฒนาป่าชุมชน ส่วนกระบวนการจัดการป่าชุมชน พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาป่าชุมชน
เกิดจากความศรัทธาที่ชาวบ้านที่มีต่อสถาบันศาสนาและเกิดความร่วมมือกันระหว่างพระภิกษุ
มรรคทายกวัด และคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องคือ

คำสำคัญ: การจัดการองค์กรที่เหมาะสมของคณะกรรมการที่รับผิดชอบต่อป่าชุมชน ระดับความสำคัญ
ของป่า ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,การจัดการป่าชุมชน,องค์กรท้องถิ่น

พวงพะยอม เกรียงอุทอง 2541. การประกอบอาชีพแบบพึ่งพาตนเองของเกษตรกร

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของเกษตรกร รวมถึงลักษณะการประกอบอาชีพแบบพึ่งตนเองที่เหมาะสมจากกลุ่มเกษตรกรบ้านเหล่าใหญ่ ต.นาข่า อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น 80 คน พบว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านการประกอบอาชีพที่สำคัญคือทุนไม่เพียงพอขาดการรวมกลุ่มอาชีพ ผลผลิตราคาต่ำ ขาดการสนับสนุนจากนักวิชาการภาครัฐและเอกชน เกษตรกรมีความต้องการประกอบอาชีพด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงไก่พื้นเมือง ทอผ้า และแปรรูปเกษตร การจัดกิจกรรมแทรกแซงทำให้เกษตรกรมีความรู้ในการประกอบอาชีพแบบพึ่งตนเองดีขึ้นมีแนวโน้มที่จะพึ่งตนเองในด้านต่างๆมากขึ้น ลักษณะอาชีพที่มีแนวโน้มพึ่งตนเองได้มากกว่าอย่างอื่นคือ การปลูกผักปลอดสารพิษ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,การประกอบอาชีพเกษตรกร,เกษตรกร, การพึ่งพาตนเอง

วรรณชนก จันทุม และคณะ 2545. การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพเบื้องต้น วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 25(1):23-32.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าสมุนไพรและนำสมุนไพรมาดูแลสุขภาพเบื้องต้นและยังส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และขยายพันธุ์สมุนไพรในท้องถิ่นโดยอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษากลุ่มอสม.บ้านเสียว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า อสม. ยังขาดความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชาวบ้านนิยมใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพน้อยลง นิยมใช้ยาแผนปัจจุบันมากกว่า เนื่องจากการดำเนินงานไม่มีความต่อเนื่องและไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นได้ร่วมแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,การพัฒนา,การดูแลสุขภาพเบื้องต้น,สมุนไพร

วันเพ็ญ ปันราชและคณะ 2539. พฤติกรรมการล้างมือและการล้างจานชามในชนบทอีสาน วารสารวิจัย มข.. 1(2):65-74.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมการใช้น้ำเพื่อการรักษาความสะอาดของประชาชน โดยเน้นพฤติกรรมการล้างมือ และการล้างจาน ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ศึกษาในจ.ขอนแก่น รวม 3 หมู่บ้าน พบว่า ประชาชนทั้ง 3 หมู่บ้านมีพฤติกรรมการล้างมือและล้างจานชามคล้ายคลึงกันคือ 1)พฤติกรรมการล้างมือ ส่วนใหญ่จะล้างเมื่อคิดว่าเปื้อนและหลังรับประทานอาหาร และเมื่อออกมาจากห้องน้ำมักล้างด้วยน้ำเปล่า แต่ถ้ามีรอยเปื้อนชัดเจน ใช้น้ำแช่ข้าวเหนียว น้ำมะนาวหรือน้ำมะเฟืองผ่านขึ้นบางภูมิมาก่อนล้าง 2)พฤติกรรมการล้างจานชาม

ส่วนใหญ่ล้างวันละ 1-2 ครั้งและใช้ผงซักฟอก แล้วนำไปฝังลม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,การรักษาความสะอาด,พฤติกรรม

สมทรง ณ นคร [ม.ป.ป.] ประสิทธิภาพการรักษาโรคของหมอฟันบ้านและกลวิธีในการพัฒนา

[ขอนแก่น]:คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการรวบรวมคำรับยาสมุนไพรที่หมอฟันบ้านใช้รักษาโรค ให้แก่ชาวชนบท อาการหรือโรคของชาวบ้านชนบทที่หมอฟันบ้านรักษาด้วยสมุนไพรและ ผลการรักษาความคิดและการยอมรับหมอฟันบ้านของชาวชนบท และค้นหาวิธีพัฒนาหมอฟันบ้านจากกลุ่มหมอฟันบ้าน 10 ราย ในอ.พล จ.ขอนแก่น และชาวบ้านอีก 135 ราย พบว่าอาการป่วยของชาวบ้านมีทุกระบบของร่างกายและรับการรักษาจากหมอฟันบ้าน ชาวบ้านครึ่งหนึ่งยอมรับว่าหมอฟันบ้านมีความสามารถในการรักษาโรคเท่าหมอแผนปัจจุบัน สามในสี่เห็นว่าหมอฟันบ้านช่วยเหลือคนยากจนในหมู่บ้านและเกือบทั้งหมดต้องการให้มีหมอฟันบ้านประจำในหมู่บ้าน

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,การรักษาโรค,การแพทย์พื้นบ้าน,การแพทย์แผนไทย,หมอฟันบ้าน

ตำรวจ แสงคารา 2541. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรกลุ่มเสี่ยง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะและพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงจากประชากรผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรซึ่งอาจเป็นเจ้าของหรือรับจ้างเพาะปลูกพืชที่ใช้สารกำจัดศัตรูพืชในรอบ 1 ปี มีระยะเวลาการใช้สารกำจัดศัตรูพืชตั้งแต่ 6-12 เดือน จำนวน 390 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชายอายุ 30 ปี จบชั้นประถมศึกษา รายได้เฉลี่ย 30,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เคยแพ้สารกำจัดศัตรูพืช มีพฤติกรรมปฏิบัติตนเพื่อป้องกันอันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืชในระดับสูงไม่เคยพิจารณาก่อนจะเลือกใช้สารว่ามีพิษต่อมนุษย์หรือสัตว์แมลงที่มีประโยชน์หรือไม่และจะทิ้งภาชนะบรรจุสารที่ใช้หมดแล้วไว้ตามร่องสวนหรือบริเวณชา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,เกษตรกร,การป้องกันและควบคุมยากำจัดศัตรูพืช

สนรยา ทองมาก 2541. วิธีการอนุรักษ์เต่าเพ็ทตามคติความเชื่อของชาวบ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิธีการอนุรักษ์เต่าเพ็ทตามคติความเชื่อของชาวบ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น พบว่าชาวบ้านมีความเชื่อว่าเต่าเพ็ททุกตัวที่อาศัยอยู่ในคอนปู่ตาเป็นเต่าของเจ้าปู่ฟ้าระจิม ไม่มีใครกล้าทำร้าย ด้านการอนุรักษ์นั้นชาวบ้านและหน่วยงานภายนอกจะไม่เข้าไปวุ่นวายในบริเวณดังกล่าว ปัจจุบันเต่าเพ็ทมีจำนวนลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,คติความเชื่อ,การอนุรักษ์,เต่าเพ็ท

ถาวร ดำเนตร 2545. คติความเชื่อในประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าจอมปากช่องภูเวียง อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของพิธีกรรมคติความเชื่อในประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเจ้าจอมปากช่องภูเวียง โดยศึกษาจากเอกสารและภาคสนามสัมภาษณ์จากผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้นำพิธีกรรมและผู้ร่วมพิธีกรรม จำนวน ๑๕๐ คน พบว่าองค์ประกอบของพิธีกรรมมี ๒ พิธีกรรมคือ พิธีกรรมส่วนบุคคล ได้แก่ การบอกกล่าว หรือ บำ และพิธีกรรมชุมชนจะเป็นการบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าจอมปากช่องภูเวียงด้านคติความเชื่อพบว่าเป็นความเชื่อในเรื่องผีของเจ้าจอมปากช่องภูเวียงจะคอยปกป้องคุ้มครอง เชื่อว่าเป็นผีชั้นสูง นอกจากนี้ความศรัทธาที่มีต่อเจ้าจอมปากช่องภูเวียงนำไปปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นในหลายด้านคือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,คติความเชื่อ,เจ้าจอมปากช่องภูเวียง

สมร ศรีบุญเรือง 2543. การปรับเปลี่ยนวิธีการรักษาอาการปวดศีรษะด้วยพิธีส่อนตะเว็นของชาวบ้านในเขตอำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน คติความเชื่อ และกระบวนการปรับเปลี่ยนวิธีการรักษาอาการปวดศีรษะด้วยพิธีส่อนตะเว็นของชาวบ้านในเขตอำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นตามความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติมีหมอธรรมเป็นผู้นำพิธี ทำในวันอังคาร มี 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ การสู่ขวัญ และการเซ่นไหว้ดวงอาทิตย์ การปรับเปลี่ยนพิธีกรรม พบว่า ในเรื่องวันได้เพิ่มวันพฤหัสบดีเข้ามา ลดขั้นตอนในการสู่ขวัญ แต่

ความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงอยู่

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,ตอนตะเวิน

สุพจน์ ทองเนื้อขาว 2540. ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง

จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ต.บ้านขาม อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น โดยศึกษาองค์ประกอบขั้นตอนและความเชื่อของประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น พบว่าประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุขามแก่น มี 3 แบบ คือ ประเพณีพิธีกรรมประจำปี พิธีกรรมส่วนบุคคล และประเพณีพิธีกรรมส่วนรวม ซึ่งประเพณีทั้ง 3 แบบนี้สามารถจัดแบ่งได้เป็นประเพณีพิธีกรรมโดยตรงและประเพณีพิธีกรรมโดยอ้อม และความเชื่อของประเพณีพิธีกรรมทั้ง 3 แบบนั้นเป็นความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ความเชื่อ,พระธาตุขามแก่น

พูนศิลป์ จันทร์สูงเนิน 2540. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโชคลางของชาวบ้านหนองไหล ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ กระบวนการพิธีกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับพิธีกรรมเกี่ยวกับโชคลางของชาวบ้าน พบว่า เป็นการจัดการกระบวนการเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้เป็นไปในทางที่ดี พิธีกรรมที่สำคัญมี 5 พิธีกรรม คือ พิธีเสี่ยงทายเซียงซ้อง การสะเดาะเคราะห์ พิธีขอฝน พิธีเลี้ยงปู่ตา และพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมเหล่านี้มีองค์ประกอบ คือ บุคคล สถานที่ สิ่งของ ช่วงเวลา และเนื้อหาสาระเฉพาะพิธีนั้นๆ และพิธีกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ความเชื่อ,พิธีกรรม,โชคลาง

ทวีศักดิ์ โครสันเพ็ชระ 2544. ความต้องการวิชาการในด้านการผลิตผ้าไหมของผู้เลี้ยงไหม ของผู้

เลี้ยงไหมรายย่อย วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม ของผู้เลี้ยงไหม รายย่อย สภาพปัญหาในการผลิต ความต้องการวิชาการด้านสาวไหม การซ่อมเส้นไหม

และการทอผ้าไหมของผู้เลี้ยงไหมรายย่อย ผลการวิจัยสรุปว่า ผู้เลี้ยงไหมรายย่อยส่วนใหญ่ 98.5 เป็นหญิง อายุเฉลี่ย 47 – 34 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ความต้องการวิชาการเรียงลำดับความต้องการ 3 ลำดับ ได้แก่

1. ความต้องการวิชาการด้านการสาวไหม

1.1 การดูแลรักษาเส้นไหม

1.2 การได้รับการฝึกอบรมเรื่องการสาวไหม

1.3 การคัดแยกเส้นไหม

2. ความต้องการวิชาการด้านการข้อมสี

2.1 ความรู้เรื่องสีจากสารเคมีและการผสมสี

2.2 ชนิดของสีที่ใช้ข้อมเส้นไหม

2.3 การเลือกใช้อุปกรณ์ในการข้อมสี

3. ความต้องการวิชาการด้านการทอเส้นไหม

3.1 การออกแบบลวดลาย

3.2 ความรู้เรื่องการรวมกลุ่มผู้ทอผ้าไหม

3.3 การฝึกอบรมเรื่องการทอผ้าไหม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ความต้องการด้านวิชาการ,ด้านการผลิตผ้าไหม,ผู้เลี้ยงไหมรายย่อยระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ความต้องการด้านวิชาการ,ด้านการผลิตผ้าไหม,ผู้เลี้ยงไหมรายย่อย

นิลมนี พิทักษ์และคณะ 2537. ผลของการพัฒนาเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมชนบทในเขตจังหวัดขอนแก่น วารสารศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(3):87-99.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับผลของการพัฒนาเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมชนบทในเขตจังหวัดขอนแก่น พบว่าการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบระหว่างผู้ใช้และไม่ใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรนั้นมีตัวแปร 4 ตัวคือ สิ่งของเครื่องใช้อำนวยความสะดวกในครอบครัว ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครอบครัว ค่าใช้จ่ายในรอบหนึ่งปี และภาระหนี้สินของครอบครัว ทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความแตกต่างระหว่างผู้ใช้ไม่ใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร โดยใช้ตัวแปรทางด้านสังคมถึง 7 ตัวคือ 1)การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา 2)การปฏิบัติตนตามกิจกรรมของพุทธศาสนา

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,เทคโนโลยีทางการเกษตร,การเปลี่ยนแปลง,โครงสร้างทางสังคม

ธนสิทธิ์ จันทะรี 2538. เทคโนโลยีพื้นบ้านในสังคมเกษตรกรรมของภาคอีสาน ในกรณีศึกษา
จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัด
อุบลราชธานี ขอนแก่น:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษาเทคโนโลยีพื้นบ้านในสังคมเกษตรกรรมของภาคอีสาน เช่น เครื่องมือและ
การทอเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือท่อนแรงการเกษตร เครื่องมือจับสัตว์ ยานพาหนะ เครื่องโลหะ โดยเก็บ
ข้อมูลเชิงวิชาการออกแบบ ศึกษาคุณค่าด้านการประยุกต์ใช้ให้เกิดความประโยชน์ต่อวิถีชีวิต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, ขอนแก่น, นครราชสีมา, สุรินทร์, ศรีสะเกษ,
อุบลราชธานี, เทคโนโลยีพื้นบ้าน, สังคมเกษตรกรรม

การุณันท์ รัตนแสนวงษ์ 2543. คติชน:ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการดูแลรักษาสุขภาพ
กรณีศึกษา อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น วารสารศรีปทุม. 2(2):87-101.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมความคิดและภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นด้านการดูแล
สุขภาพ กรณีศึกษา อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น พบว่า วิถีแห่งการดูแลสุขภาพอนามัยใน
ท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านในด้านต่างๆ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี
อาชีพและเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี หมอพื้นบ้านยังเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของ
ชาวบ้านเป็นอย่างมาก ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างหมอพื้นบ้านกับผู้ป่วย ช่วย
รักษาแบบของวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และสร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัว ตลอดจนสร้างภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการรักษาโรค เป็นพื้นฐาน

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ภูมิปัญญาชาวบ้าน,คติชน,การดูแลสุขภาพ
อนามัย

สว่างจิต ศรีระชา 2542. มข. กับการศึกษาแพทย์แผนไทย:วิถีการดำเนินชีวิตเพื่อพึ่งพาตนเอง
วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 5(1):16-20.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นกับการศึกษาแพทย์แผนไทยนำมา
ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย วิถีการดำเนินชีวิตเพื่อพึ่งพาตนเอง พบว่า ในปัจจุบันภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทยกำลังเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและยังได้รับยกย่องว่าเป็น "การแพทย์
ทางเลือก"และประชาชนในภาคอีสานยังมีความเชื่อ ความนิยม และประเพณีการรักษาโดยหมอ
พื้นบ้านร่วมกับหมอแผนปัจจุบัน มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีส่วนที่ช่วยรับผิดชอบและพัฒนาสังคม
โดยดำเนินการจัดการศึกษาแพทย์แผนไทยขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, ขอนแก่น, มหาวิทยาลัย, การแพทย์ทางเลือก, การ
อนุรักษ์, การแพทย์แผนไทย

พัชรินทร์ ฤชวรารักษ์ 2541. การศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้น้ำเสียจากชุมชนในมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อการเกษตร วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต (สาขาทรัพยากรเกษตรและสิ่งแวดล้อม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการใช้น้ำเสียจากชุมชนมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อการเกษตร ผลกระทบของน้ำเสียต่อการเจริญเติบโตของพืช ลักษณะสมบัติทางกายภาพเคมีและชีวภาพของดินและบทบาทของดินในการบำบัดน้ำเสีย พบว่าในการศึกษาทั้งจากเรือนทดลองและภาคสนามพืชได้รับน้ำเสียทั้งผ่านและไม่ผ่านการบำบัดน้ำเสียมีการเจริญเติบโตสูงกว่าพืชที่ได้รับน้ำปกติและมีธาตุอาหารไนโตรเจน(N)สูงกว่าพืชที่ได้รับน้ำปกติ ส่วนน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดและไม่ผ่านการบำบัดไม่มีผลกระทบต่อความหนาแน่นรวมของดิน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,มหาวิทยาลัยขอนแก่น,สิ่งแวดล้อมกับชุมชน,การใช้น้ำเสีย,การเกษตร

อาคม วงศ์พงษ์คำ 2546. สภาพแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์การศึกษาศาตรมหาบัณฑิต (สาขาสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่าสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่การปฏิบัติในระดับมาก ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์กับประสบการณ์ มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง และการนำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในการเรียนการสอนมีการนำมาปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เช่นคำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,โรงเรียนมัธยมศึกษา,วิชาสังคมศึกษา,แนวทาง,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เบญญา มุกตพันธ์ 2548. ภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของคนวัยแรงงานในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น: รวมบทคัดย่อผลงานวิจัย โครงการวิจัย 2544-2547 ฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเพื่อประเมินภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของคนวัยแรงงานในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการวิจัยเชิงพรรณนาตัดขวาง กรณีศึกษาที่บ้านโป่งแห้ง ตำบลวังหินลาด อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า แหล่งอาหารที่วัยแรงงานใน

ชนบทอีสานได้รับมาจาก การผลิต การเก็บหาและจากการซื้อ โดยมีการปลูกข้าว ผักและผลไม้เพื่อ การบริโภคร้อยละ 95.4,69.0 และ 63.2 ตามลำดับ แหล่งอาหารจากธรรมชาติจะเป็นไปตามฤดูกาล ที่มีอาหารชนิดนั้นๆ โดยการไปจับปลาเก็บเห็ด เก็บผักพื้นบ้าน และจับแมลง อาหารที่ได้จากการ ซื้อเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ เนื้อสัตว์ ผลไม้ ไข่ ร้อยละ 97.7 บริโภคอาหารวันละ 3 มื้อ วิธีการปรุง อาหารที่นิยมคือ การปรุงที่ไม่ใช้น้ำมัน เช่น การต้ม ึ่ง หมก ลวก เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,วัยแรงงาน,ภาวะโภชนาการ,พฤติกรรม การบริโภคอาหาร

กิ่งแก้ว เกษโกวิทและคณะ 2548. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ยังคงสืบทอดของหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอดและการเลี้ยงดูเด็กในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ขอนแก่น: รวมบทคัดย่อ ผลงานวิจัย โครงการวิจัย 2544-2547 ฝ่ายวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะการสืบทอดภูมิปัญญาของหญิงหลังคลอดและการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า หญิงตั้งครรภ์ยังคงปฏิบัติตามภูมิปัญญาเดิมอย่างเคร่งครัดในการดื่มน้ำมะพร้าว เพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 63 ทำงานบ้าน และงานอาชีพเหมือนเดิม ร้อยละ 88 และร้อยละ 74 ไม่ไปงานศพ ร้อยละ 82 หญิงหลังคลอดไม่อยู่ไปไฟร้อยละ 59 กินอาหารประเภท หัวปลีเพื่อเพิ่มน้ำนมร้อยละ 80 ไม่กินเปิดเตสร้อยละ 50 ส่วนการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ยังคงปฏิบัติตามภูมิปัญญาเดิม ด้าน การป้อนอาหารเสริมร้อยละ 39 และพาเด็กไปครอบของรักษาร้อยละ 82

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,หญิงตั้งครรภ์,หญิงหลังคลอด,การเลี้ยงดูเด็ก,ภูมิปัญญา,การสืบทอด

จงดี ภิรมย์ไชยและจิระวัฒน์ พีชสี 2545. ผึ่งกับสุขภาพ อีกหนึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านสู่การ

ผึ่งพาดตนเอง วารสารสาธารณสุขขอนแก่น. 14(158):30-31.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ผึ่งกับสุขภาพ อีกหนึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านสู่การ ผึ่งพาดตนเองที่บ้านเพี้ยพาน หมู่1 ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ ทำนาและทำไร่อ้อย การเลี้ยงผึ่งจึงเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง และยังเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและสุขภาพของมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังนั้นชุมชนจึงช่วยกันปลูกต้นไม้ขึ้นต้น พวกป่าแดง ป่านุ่น ในพื้นที่สาธารณะของหมู่และขยายไปหมู่บ้านอื่น เพื่อหาดอกไม้ให้ผึ่งกิน นอกจากช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้วยังมีสุขภาพดีขึ้นอีกด้วย ประโยชน์ของน้ำผึ่ง คือ ลดความเครียด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,อาชีพเสริม,ระบบนิเวศ,การเลี้ยงผึ้ง

เรณู กุปตัชฐีเยรและคณะ 2537. การทอผ้าพื้นเมืองของสตรีชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษามิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ วารสารข่าววิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(3):

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการทอผ้าพื้นเมืองของสตรีชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มุ่งศึกษาด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง การเปลี่ยนแปลงการทอผ้าพื้นเมืองเพื่อนำมาขาย ศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้านได้แก่ บ้านไถ่นาอำเภอเมือง บ้านคอน อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี พบว่า จากประวัติของชาวชุมชนบ้านไถ่นาและบ้านคอนนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งสองมีเชื้อสายลาวพวน ซึ่งมีฝีมือในการทอผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าจิด และผ้ามัดหมี่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,อุดรธานี,การทอผ้าพื้นเมืองของสตรีชนบท, มิติวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

ภูมิศักดิ์ พิทักษ์เขื่อนขันธุ์ และคณะ 2542-2453. สถานภาพการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว อาทิ กระจยาสารท ข้าวหลาม ขนมนางเล็ด ข้าวตอก ข้าวเม่า ขนมจีน เป็นอาหารที่มีควบคู่กับวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเป็นเวลาช้านาน การรู้จักนำข้าวมาแปรรูปเป็นขนมหรืออาหาร นับเป็นความฉลาดของผู้คนในอดีต การแปรรูปข้าวอดีตจะทำเฉพาะการใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ และบริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันรัฐส่งเสริมให้มีการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยมีแหล่งผลิตกระจายอยู่ทั่วไปในชนบท มีปริมาณการผลิตและมูลค่าในการผลิตค่อนข้างสูง และศึกษาในด้านเทคโนโลยี การตลาด วัตถุประสงค์

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ข้าว,การแปรรูป,ผลิตภัณฑ์,การจำหน่าย

พิทักษ์ น้อยวังคลัง 2539. การศึกษารูปแบบบั้งไฟสายลับดอกในภาคอีสาน วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 28(2):317-334.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบบั้งไฟลายสับดอกในภาคอีสาน ซึ่งได้แก่ ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญบั้งไฟ องค์ประกอบของบั้งไฟและคตินิยมการสร้างบั้งไฟลายสับดอก ศึกษาใช้วิธีการคุณภาพ พบว่า บุญบั้งไฟเป็นประเพณีประจำเดือนหก จัดขึ้นตามคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษชาวไทลาวในภาคอีสาน โดยถือคติความเชื่อว่าบั้งไฟที่จัดสร้างขึ้นต้องแห่เอ้ในวัน โสม(วันรวม) และนำบั้งไฟจริงจุดในวันถัดไป เพื่อบูชาพระยาแถนให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล บั้งไฟประกอบด้วยหลายส่วน การเรียกชื่อลวดลายคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน มีเอกลักษณ์เฉพาะ การสร้างบั้งไฟลายสับดอกแต่ละจังหวัดมีคตินิยมการสร้างหัวบั้งไฟ ลำตัวบั้งไฟและเครื่องบริวารคล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,ประเพณีบุญบั้งไฟ,บั้งไฟลายสับดอก

บุญยงค์ เกศเทศ 2537. สถาบันปู่ตาและบทบาทพฤติกรรมของเฒ่าจ้ำในชุมชนอีสาน

มหาสารคาม:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะสภาพของป่าคอนปู่ตา บทบาทและพฤติกรรมของเฒ่าจ้ำ พิธีกรรม ทักษะความเชื่อถือ ความผูกพันระหว่างชุมชนกับป่าคอนปู่ตา คตินิยม และผลกระทบต่อสุขภาพของประชากรในชุมชน โดยสำรวจพื้นที่ป่าคอนปู่ตาในเขตอีสาน ๕ จังหวัด พบว่าชาวบ้านยังคงมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้น ได้ใช้ประโยชน์ต่อเนื่องในทุกฤดูกาล ทั้งเก็บผลผลิตป่าเป็นอาหาร ขาย นำมาเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเป็นสมุนไพร ป่าคอนปู่ตาแต่ละพื้นที่จะมีเฒ่าจ้ำ ซึ่งได้รับคัดเลือกให้มาทำหน้าที่สื่อประสานระหว่างผีปู่ตากับชาวบ้าน โดยทำพิธีกรรมเลี้ยง เสี่ยงทาย และบนบาน ชาวบ้านมีความศรัทธาอย่างจริงจังและมั่นคง อำนาจของผีปู่ตาและบทบาทของเฒ่าจ้ำ มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนให้ดำรงอยู่ในเดือน ไชยเชษฐารักษ์ป่าชุมชน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,ป่าคอนปู่ตา ,เฒ่าจ้ำ

พระมหาประพันธ์ ปริบูรณ์ 2546. พญานาคกับความเชื่อของคนไทยอีสาน วารสารธรรมทรรศน์.

4(2):45-60.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเชิงวิชาการ เรื่องพญานาคกับความเชื่อของคนไทยอีสาน พบว่า ความเชื่อของคนไทยอีสานต่อพญานาคในการเกิดปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคเกิดขึ้นปีละครั้งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน11 เท่านั้น ภาพรวมของปรากฏการณ์นี้มีกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกคือ กลุ่มที่เชื่อว่ามีพญานาคและกลุ่มที่สองคือกลุ่มที่ไม่เชื่อว่ามีพญานาค ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ในแง่ศาสนา เรื่องนี้เป็นเรื่องของความเชื่อกับคติชนท้องถิ่น กระแสความเชื่อถูกบ่มนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณี เป็นวิถีชีวิตของชุมชน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,พญานาค

ปกรณ คุนารักษ์ 2543. เปิงบ้าน วารสารธรรมทรรศน์. 1(2):58-61.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเชิงวิชาการเกี่ยวกับเปิงบ้านของชาวไทยอีสาน พบว่า เปิงบ้านหรือห้องเปิงเป็นมิติหนึ่งของความเชื่อของชาวไทยอีสาน ที่ยังคงยึดมั่นอยู่อย่างเหนียวแน่นต่างจากสังคมเมืองหรือคนรุ่นใหม่ "เปิง" เป็นภาษาไทยอีสานดั้งเดิมเป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งนอกจากจะใช้เป็นคำนามเรียกสิ่งของ บริเวณหรืออาณาเขตแล้ว เปิงคือความเชื่อที่เจือด้วยอารมณ์หรือความรู้สึก ความเกรงกลัว ความเคารพในสิทธิอำนาจที่แฝงอยู่เป็นความเชื่อที่มีอำนาจเหนือความรู้สึก และต้องปฏิบัติตามไร้ข้อกังขาใดๆทั้งสิ้น ดังนั้น "เปิงบ้าน" ถือเป็นครรลองของหมู่บ้านเป็นความเชื่อของหมู่บ้านที่ถูกถ่ายทอดมาจากเจ้าบ้านเจ้าเฮือนตั้งแต่อดีต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,เปิงบ้าน

สุพล วงสินธ์ 2534-2535. ความเชื่อพื้นบ้านของอีสานเกี่ยวกับการดำรงชีวิต วารสารจันทร์เกษม. 219:55-57.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเชื่อพื้นบ้านอีสานเกี่ยวกับการดำรงชีวิต พบว่าความเชื่อในสังคมอีสานมีมาตั้งแต่โบราณกาลก่อน ที่จะรับวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยยึดตำนาน นิทานปรัมปรา ความเชื่อสืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษ ย่อมแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อของคนในสังคมอีสานเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความเชื่อในการกำเนิดโลก ในพุทธศาสนาเชื่อว่าสรรพสิ่งต่างๆในโลกนี้ พระยาเถน(ขุนบอชม) หรือพระอินทร์ เป็นผู้ให้กำเนิดโลก ความเชื่อเรื่องมนุษย์คู่แรก ชาวอีสานเชื่อว่า มนุษย์ทั้งหมดมีการสืบพันธุ์มาจาก ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี ความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ ได้แก่ ผีเถนหรือผีฟ้าผีเถน เป็นผู้สร้างโลกให้กำเนิด มีพิธีแห่บั้งไฟบวงสรวงให้พระยาเถนให้ฝนแก่มนุษย์ ผีปู่ตา ดวงวิญญาณบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,ศาสนา,ความเชื่อพื้นบ้าน, ศาสนาพุทธ ความเชื่อ ภูตผีวิญญาณ

บุศรา กาญจนบัตรและคณะ 2545. การพัฒนากลวิธีการผสมผสานบริการการแพทย์แผนไทยเข้ากับบริการการแพทย์แผนไทยเข้ากับบริการแพทย์แผนปัจจุบันของอสม. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 25(1):14-22.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับระบบความคิดและความเชื่อของอสม.เกี่ยวกับการบริการแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนาวิธีการผสมผสานระหว่างการแพทย์แผนไทย

และแผนปัจจุบันของ อสม. ศึกษา อสม.60 คน จาก 3 อำเภอ ในจังหวัดขอนแก่น คือ น้ำพอง สีชมพู และกิ่งอำเภอโคกโพธิ์ชัย พบว่าอสม.ส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับสาเหตุความเจ็บป่วยตามแนวคิดของการแพทย์แผนปัจจุบันมาจากการได้รับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย มีบางส่วนอาจมีสาเหตุมาจากความไม่สมดุลของธาตุ อานาจเหนือธรรมชาติ จึงมุ่งเน้นการใช้บริการการแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่า สำหรับรูปแบบการรักษาความเจ็บป่วยชาวบ้านมักพึ่งตนเองก่อน โดยการใช้ยาแผนปัจจุบันและบางส่วนใช้สมุนไพรในการรักษาสุขภาพเบื้องต้นจากระบบความคิดและความเชื่อเป็นแนวทางสร้างกลวิธีผสมผสานทั้งสองระบบในการดูแลสุขภาพ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,แพทย์แผนไทย,การผสมผสาน,แพทย์แผนปัจจุบัน,อสม.

ชอบ ดีสวน โศก 2546. หนึ่งคำ หลายความ วารสารสารมิตรภาพไทย-ลาว. 10(4):24-25.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ระบบเจ้าโคตร ที่ได้เกิดมีอยู่คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากมีไม่คืออาจเนื่องจากผู้ที่ทำหน้าที่เจ้าโคตรขาดคุณสมบัติ ขาดคุณธรรม หลักการของระบบเจ้าโคตรนั้นดี แต่ขึ้นอยู่กับบุคคลที่ทำหน้าที่ ระบบเจ้าโคตร เป็นระบบที่เน้นในเรื่องคุณธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตภาพ ซึ่งสังคมชาวไทย-ลาว เป็นสังคมแบบญาติพี่น้องต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีเจ้าโคตรทำหน้าที่เชื่อถือไว้วางใจ ความคุ้นเคย ความใกล้ชิด การพูดคุยเจรจาเรื่องสำคัญๆทั้งหลายล้วนมีผู้ตางหน้า ดังนั้นระบบเจ้าโคตรผู้ตางหน้ายังคงอยู่กับสังคม และอยู่อย่างเข้มแข็งพร้อมกับความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาพื้นบ้านต่อไป

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,ระบบสังคม,ระบบเจ้าโคตร

อภิวันท์ มนิมนากร 2544. ผลของการออกกำลังกายโดยทำรำประกอบเพลงพื้นเมืองอีสาน

ประยุกต์ต่ออัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดและความพึงพอใจในคนสูงอายุ

วารสารวิจัย มข.. 6(1):84-91.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการออกกำลังกายโดยทำรำประกอบเพลงพื้นเมืองอีสานประยุกต์ต่อความสามารถในการใช้ออกซิเจนสูงสุดและความพึงพอใจในผู้สูงอายุ การศึกษาเชิงพรรณนาวิธีการศึกษาโดยอาสาสมัครคนสูงอายุ สุขภาพแข็งแรง จำนวน 26 คน(ชาย 10 คนหญิง 26 คน)อายุ 60-75 ปี พบว่า เพศหญิงมีอัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดเพิ่มขึ้นหลังจากการออกกำลังกายและออกกำลังกายช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดได้ สรุปแล้ว การออกกำลังกายโดยวิธีการใช้ทำรำประกอบเพลงพื้นเมืองอีสานประยุกต์นี้มีผลต่อการเพิ่มอัตราการใช้ออกซิเจนสูง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คนสูงอายุ,การออกกำลังกาย,เพลงพื้นเมืองอีสาน

ประยุกต์

พัชรา รัตนวิไลกษณ์ 2536. การวิเคราะห์รูปแบบการบริโภคอาหารของครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาการวิเคราะห์รูปแบบการบริโภคอาหารของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาเชิงปริมาณ พบว่าการบริโภคอาหารของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากการบริโภคแป้ง ซึ่งเป็นอาหารหลักดั้งเดิมมาเป็นการบริโภคอาหารประเภทที่มีคุณค่าสูงมากขึ้น เช่น เนื้อสัตว์ ไขมันและนม ดัชนีความเสี่ยงในการบริโภคชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดประสบปัญหาความเสี่ยงต่อการที่จะมีอาหารบริโภคที่พอเพียงมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง เกือบเท่าตัว รัฐควรส่งเสริมให้ความรู้เรื่องโภชนาการระดับหมู่บ้าน ควรมีมาตรการส่งเสริมการผลิตอาหารที่มีคุณค่าด้านโปรตีนในชนบทให้มากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ครัวเรือนเกษตรกร,การบริโภคอาหาร,รูปแบบ

กิตติรัตน์ สีหาบัณฑิต 2534. ธรรมยุติกนิกายในภาคอีสาน(2394-2476) วารสารศิลปวัฒนธรรม.

12(10):96-104.

งานชิ้นนี้ศึกษาธรรมยุติกนิกายในภาคอีสาน ธรรมยุติกนิกายเป็นคณะสงฆ์นิกายใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในสังคมไทย ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือเมื่อประมาณ 150 กว่าปีที่ผ่านมา องค์บิดรผู้ก่อตั้งนิกายได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะที่ทรงผนวชเป็นวชิรญาณภิกขุ การก่อตั้งธรรมยุติกนิกายในภาคอีสาน กล่าวได้ว่า เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่มีพระสงฆ์ในภูมิภาคนี้เดินทางเข้าไปศึกษาพระปริยัติธรรมในกรุงเทพฯตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 และได้มีโอกาสบวชในธรรมนิกาย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ด้วยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการก่อตั้งวัดธรรมยุติวัดแรกขึ้นในภาคอีสานที่วัดสุปฏิญารามเมืองอุบลราชธานี ในราวพ.ศ.2394

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความคิด,ความเชื่อ,ศาสนา,ธรรมยุติกนิกายในภาคอีสาน(2394-2476)

เขวาลักษณ์ สงค์เศรษฐกุล 2536. การดูแลตนเองของหญิงหลังคลอดในชนบทภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ: การวิจัยเชิงคุณภาพ วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต(สาขา
สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข-สุข) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาพฤติกรรมดูแลตนเองของหญิงหลังคลอดในชนบทภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ และปัจจัยที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรม โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าการดูแล
ตนเองของหญิงหลังคลอดเป็นพฤติกรรมที่ผสมผสานแนวความคิดความเชื่อพื้นบ้านกับการแพทย์
แผนปัจจุบัน และเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นศักยภาพการดูแลตนเองของหญิงหลังคลอด ใน
ลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมวัฒนธรรม และมีความพร้อมที่จะยอมรับเทคโนโลยี
สมัยใหม่กว่าการกระทำนั้นไม่ขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ ปัจจัยที่
เป็นตัวกำหนดการดูแลตนเองของหญิงหลังคลอด ได้แก่ ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับการดูแลตนเอง
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคนิสาน, ความเชื่อ, การดูแลสุขภาพ, หญิงหลังคลอด

จารุวรรณ ธรรมวัตร 2540. การเฝ้าไข้อีสาน อีกรูปแบบของวัฒนธรรมที่โรงพยาบาล ควรเอาใจใส่
วารสารสื่ออีสาน. 1-31 มีนาคม 2540:5.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ การเฝ้าไข้ของคนอีสาน สังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ชุมชนอีสานให้ความสำคัญกับการนับถือเครือญาติมาก โดยเฉพาะในภาวะเจ็บป่วย ครอบครัวเครือ
ญาติจะต้องช่วยเหลือกันและกัน ญาติพี่น้องจะต้องช่วยกันดูแลทุกข์สุขไม่ปล่อยให้ญาติเดียว
หากไม่ไปดูแลถือว่าบกพร่อง เป็นการพิสูจน์น้ำใจและความจริงใจ เมื่อพิจารณาจากความเชื่อชาว
อีสานยังมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ การผีดผี ทำให้เกิดความเจ็บป่วยต้องรักษาโดยการล่าส่ง
ลำทรงหรือการเหยา ในปัจจุบันรูปแบบการจัดการของโรงพยาบาล

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคนิสาน, ความเชื่อ, การเฝ้าไข้ของคนอีสาน

พิเชษฐ สายพันธ์ 2539. นาคาคติ อีสานลุ่มน้ำโขง : ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมวิทยาและมานุษย- วิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาสัญลักษณ์ที่แพร่หลายในเขตวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงที่ปรากฏให้เห็น
ในรูปแบบของวัฒนธรรมต่างๆ เช่น วรรณกรรมท้องถิ่น พิธีกรรม จิตรกรรม โดยแสดงให้เห็นว่า
ความเชื่อเรื่องนาคได้ถูกรับรู้ความหมายที่ปรับเปลี่ยนไปตาม เทศะ และกาละ ที่ต่างกัน พิธีสดด
นาคาที่จัดขึ้น โดยกลุ่มพระสงฆ์กับกลุ่มผู้นำพิธี โดยอาศัยนาคเป็นสัญลักษณ์หลักเพื่อดำรง
สถานภาพกลุ่มในฐานะผู้ดูแลรักษาพระธาตุพนม สัญลักษณ์นาคในพิธีนี้จึงเป็นการนำเอาคติความ

เชื่อเรื่องนาคใน โบราณ ในลำนน้ำโขงมาตีความและสร้างคำอธิบายใหม่ให้นาคเข้ามาอยู่ในบริบท
พระพุทธศาสนา ปกป้องรักษาศาสนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,นาค,สัญลักษณ์,พิธีกรรม,วัฒนธรรม

บำเพ็ญ ฌ อุบล 2541. ความเชื่อ วารสารมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 5(127):12-15.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชาวอีสาน ความเชื่อคือความมั่นใจเห็นจริง
ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทุกคนต้องมีความเชื่อ ซึ่งเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของตน ด้วยเหตุนี้ชาวอีสานจึง
เชื่อถือว่าบ้านเมืองของตัวมีอารักษ์เป็นผู้ปกป้องรักษา เป็นสิริมงคล เทวดาอารักษ์บ้านเมืองที่เรียกว่า
ปู่เฒ่านั้นดูแลรักษาลูกหลาน ผีบรรพบุรุษที่ชาวอีสานนับถือคือ ผีปู่ตา ผีมหะศักดิ์ หลักบ้านหลัก
เมือง คำว่าหลักบ้านหลักเมืองนั้นหมายถึง ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่เคยปกครองบ้านเมือง ด้วย
ความเที่ยงธรรมด้วยความเมตตา ด้วยคุณงามความดีเป็นที่เคารพบูชาของคนทั่วไป

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,ผีปู่ตา,ผีมหะศักดิ์,หลักบ้านหลักเมือง

จตุพร ไชยทองศรี 2544. การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อผีปู่ตาภาคอีสานและความเชื่อผีตาย
ภาคใต้ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเป็นมาของผีปู่ตาภาคอีสานและผีตายภาคใต้ เปรียบเทียบ
ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องของอิทธิพลของผีปู่ตาต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง
ของชาวอีสานและชาวไทย เปรียบเทียบความเชื่อเรื่องการนับถือผีที่มีอิทธิพลต่อจริยธรรม การ
ดำรงชีวิตของบุคคลในท้องถิ่นทั้งภาคอีสาน และภาคใต้ พบว่าผีปู่ตาจากวิญญาณบรรพบุรุษ
สถาบันผีปู่ตา มีผีปู่ตา ศาลปู่ตาที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย คอนปู่ตามีขอบเขตอาณาบริเวณถึง 15 ไร่ เฒ่า
จำทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตา ความสำคัญของผีปู่ตาในระดับชุมชน ผีตาย
คือวิญญาณของพ่อแม่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ สถาบันประกอบไปด้วย ผีตายขี้ หิ้งที่อยู่ในบ้าน ร่างทรง
มีความสำคัญอยู่ในระดับครอบครัวมีพิธีกรรม ความเชื่อแตกต่างกันไป ในด้านอิทธิพลล้วนมี
อิทธิพลต่อสังคม คือสะท้อนโครงสร้างของสังคมเกษตรกรรมเป็นที่พึ่งทางใจอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ
ผีปู่ตาช่วยอนุรักษ์ป่าไม้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,ผีปู่ตา,พิธีกรรม,สังคม,เศรษฐกิจ,การ
ปกครอง

นาถฤดี สีม่วง 2541. การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวนาภาค
กลางและภาคอีสานตอนใต้ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา) มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของภาคกลางและภาคอีสานได้โดย
ศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าชาวนาทั้งสองภาคมีความเชื่อที่เหมือนกันคือเชื่อในอำนาจเหนือ
ธรรมชาติเช่น แม่โพสพ นาค ขวัญ และฤๅษียาม มีการประกอบพิธีกรรมคล้ายกัน ได้แก่ พิธีกว
ข้าวทิพย์ การทำขวัญวัว-ควาย ความเชื่อที่ต่างกันคือ ชาวนาภาคกลางให้ความสำคัญแก่พระ
รัตนตรัย ภาคอีสานตอนใต้ให้ความสำคัญแก่บรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ตามากกว่า ผู้ประกอบพิธีกรรม
ของภาคกลางใช้เพศหญิงเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับแม่โพสพ ส่วนอีสานตอนใต้ผู้ประกอบพิธีจะเป็น
เพศชาย ทั้งนี้ข้าวเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมสำคัญคือ "วัฒนธรรมข้าว"

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,การเกี่ยวข้าว,วัฒนธรรมข้าว

ทัศนีย์ บัระภา 2540. ประเพณี พิธีกรรมในการเลี้ยงดูเด็กของชาวอีสาน มหาสารคาม:
สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมในการเลี้ยงดูเด็กของชาวอีสาน ในพื้นที่
6 จังหวัด ได้แก่ ชัยภูมิ เลย นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร และสกลนคร พบว่าชาวอีสานยึดถือ
ประเพณีพิธีกรรมการเลี้ยงดูเด็กที่ยังสืบทอดกันมาคือประเพณีการคลอดบุตร พิธีกรรมการตัดสาย
เส้น(รก)ซากด้ายผัวไม้รวก อาบน้ำเด็กแรกเกิด การซ่อนกระดิ่งหรือวิธีเหยียบแผ่นดิน การทำขวัญ
เด็ก คติความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็กของชาวอีสานเชื่อว่าคนเกิดมาจะมีขวัญติดตัวมาด้วย เชื่อว่าเมื่อตัด
ผมป่าหรือโกนผมไฟเด็กจะสุขุมเยือกเย็น แม้มันแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงตามกระแสยุคโลกาภิวัตน์
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,การเลี้ยงดูเด็กของชาวอีสาน

รัชคนัย สิทธิศาสตร์ 2537. ไหลตาย(ท่ามะลา)ภาพสะท้อนแห่งการตีตราสังคมอีสาน
วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล. 13(1):65-74.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดความเชื่อพิธีกรรม การป้องกันการเกิดการ
ไหลตายของสังคมอีสานพบว่า สาเหตุการเกิดการไหลตายในทางการแพทย์และสาธารณสุข สังคม
วิทยา มานุษยวิทยา เชื่อและมีการพิสูจน์ว่าการไหลตายเกิดได้จากหลายสาเหตุรวมทั้งปัจจัยทาง
ชีวภาพความผิดปกติของร่างกาย จิตใจและอารมณ์ กรรมพันธุ์ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม จิตวิทยา
ความเครียด อาหารที่ไม่สมบูรณ์ รายได้ต่ำทำให้ต้องเดินทางย้ายถิ่นฐาน หลังจากการเกิดมีการไหล
ตายขึ้นชาวอีสานมีการตื่นตัวในเหตุการณ์และหาวิธีป้องกันการตายได้ วิธีการหรือพิธีกรรมตามความ
เชื่อที่ชุมชนอีสานทำก็ให้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ประโยชน์ทางจิตใจ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,การไหลตาย

ภคินิษฐ์ เพชรปาดิวงศ์ 2545. ขวัญ:มิตินางจริยธรรมของสังคมไทย วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 20(1):30-40

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับขวัญ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับ "ขวัญ" พบว่า พิธีกรรมที่เกี่ยวกับขวัญ กระทำขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล มีโชคดี สุขภาพดีและมีความสุข คนโบราณเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่คล้ายกับจิตหรือวิญญาณที่อยู่ในตัวคน นอกจากนี้ยังมีความหมายว่าเป็นที่รักที่บูชา เช่น ลูกแก้ว ลูกขวัญ เม็ชขวัญ หรือแม้แต่สิ่งที่เราให้กันเพื่อรักษาน้ำใจที่มีต่อกันก็จะเรียกว่า "ของขวัญ" ความเชื่อเรื่องขวัญ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,ขวัญ

ศิลปวัฒนธรรม 2538. ความเชื่อเรื่องปลาบึก วารสารศิลปวัฒนธรรม. 16(10):60-61.

งานชิ้นนี้ ศึกษาความเชื่อเรื่องปลาบึก ชาวบ้านริมน้ำโขงเชื่อว่าเป็นปลาเทพเจ้า ลักษณะทางธรรมชาติ เป็นปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ พบได้เพียงในแม่น้ำโขงที่ไหลผ่านหลายประเทศ ลักษณะทางชีววิทยาและหน้าตาปลาดูใกล้เคียงจะสังเกตเห็นนัยน์ตาที่อยู่ต่ำลงมาจากปาก แวดตาเศร้า ผิวหนังเรียบลื่น สำหรับความเชื่อเรื่องการบริโภคเนื้อปลาบึกแบบของวิเศษน่าจะมาจากเป็นเนื้อปลาราคาแพงเพราะหายากมีรับประทานเฉพาะฤดูกาลเท่านั้น ตามความเชื่อโบราณ ปลาบึกเป็นปลาเพศเมีย จะอาศัยอยู่ในทะเลสาบเขมร เพียงที่เดียว ส่วนปลาบึกเพศผู้ จะอาศัยอยู่ในทะเลสาบตาลีหรือคำตี้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,ปลาบึก,นิเวศวิทยา,วัฒนธรรม

พระมหาสุพรรณ เผือกพันธ์ 2543. การศึกษาความเชื่อเรื่องผีปอบในบริบทสังคมไทยพุทธ :

ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองทมน้อย จ. ศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ) มหาวิทยาลัยมหิดล.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องผีปอบในบริบทสังคมไทยที่มีผลต่อวิถีชีวิตตลอดจนทัศนคติเรื่องผีในทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทยคริสต์ ร้อยละ 83.33 ไม่มีความเชื่อเรื่องผีปอบ ซึ่งแตกต่างจากชาวไทยพุทธร้อยละ 73.92 เชื่อว่าผีปอบมีจริง ผลกระทบต่อความเชื่อทั้งสองฝ่าย คือ ผู้ถูกกล่าวหาได้รับผลกระทบจากสังคมคือให้ย้ายที่อยู่ เปลี่ยนศาสนาและเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม ทางเศรษฐกิจ ต้องซื้อที่ดินปลูก บ้านใหม่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,ผีปอบ,พระพุทธศาสนา

ขอบ คีสวนโลก 2539. เสียดเคราะห์ วารสารสารวัฒนธรรม. 2(3):8-12.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ การเสียดเคราะห์ของชาวอีสาน พบว่าภาษาอีสานดั้งเดิมเสียดเคราะห์หรือแต่งแก่นั้น คำว่าเสียดในที่นี้ หมายถึง นำออก ทำให้หายหรือให้สูงขึ้นไปซึ่งความชั่วร้ายทั้งปวงที่เกิดมีขึ้น อันรวมไปถึงการเช่นสรวงขอขมาหมู่เทพ ชาวอีสานโบราณมีความเชื่อในเรื่องสถานภาพของเทพหรือผีทั้งหลายไว้ 4 ระดับจากสูงสุดไปหาค่ำสุดกว้างๆ ดังนี้ 1) ให้หรือแดน 2) ผีเชื้อ ผีฟ้า ผีปู่ตา 3) ผีไร่นาดง เจ้าที่เจ้าทาง และ 4) ผีหลอก ผัด ปอบ เป้า กองก้อย เป็นต้น เหตุที่ทำให้ผีแก่หรือเสียดเคราะห์มีกลางหรือสิ่งที่บ่งบอกว่าเป็นสิ่งไม่ดี เรียกว่า ลางฮ้าย เช่น ตกต้นไม้ ควายชน งูตอด ช้างแทง หลั่งแข็ง เป็นต้น เหล่านี้ต้องเสียดเคราะห์เพื่อความอบอุ่นใจ ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรม,เสียดเคราะห์

ประสพสุข ฤทธิเดช 2544. พรรณไม้ในพิธีกรรมการเกิด วารสารแก่นเกษตร. 29(4):189-193.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับพรรณไม้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการเกิดในท้องถิ่นอีสาน ซึ่งคนอีสานมีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด ทำให้มีพิธีกรรมที่พึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติอยู่มาก อาทิ ขมิ้น เป็นยารักษาผิวหนังของทารกแรกเกิด ไม้มะขามเปรี้ยว ไม้มะขามป้อม และไม้สะแก นำมาใช้เป็นไม้เชื้อเพลิงในการอยู่กรรม เพราะเมื่อถูกไฟไหม้จะมีควันน้อย และไม่มีสะเก็ดไฟเล็กๆ ประทุขึ้นมาส่วนไม้ไผ่สร้างไพรนี้ นิยมทำแล้วนำมาตัดสายสะดือเด็ก เพราะไม้ไผ่สร้างไพรเป็นไม้ที่มีความเหนียว ส่วนหลังคลอดจะพบว่าได้มีการนำพรรณไม้หลายๆชนิดมาต้มเป็นยาต้มประกอบด้วยกระเทียม ตะไคร้ เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พิธีกรรมการเกิด,พรรณไม้

วิบูลย์ ลีสุวรรณ 2542. เครื่องแขวนพื้นบ้านอีสาน วารสารศิลปวัฒนธรรม. 20(4):30-31.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เครื่องแขวนพื้นบ้านอีสาน พบว่าเครื่องแขวนหรือเครื่องบูชาที่ชาวอีสานนำถวายเป็นพุทธบูชาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อีกอย่างหนึ่งคือ "ธงไชยเมฆมูม หรือ "ทุงไชยเมฆมูม" เป็นเครื่องแขวนที่ทำขึ้นง่ายจากเศษด้าย เศษไหมสีต่างๆพันเวียนเป็นชั้นๆ คล้ายไชยเมฆมูมจากจุดศูนย์กลางออกไปจนสุดปลายไม้ เป็นรูปธงสี่เหลี่ยม จากนั้นใช้ด้ายผูกที่มุมหนึ่งเพื่อสำหรับแขวนอาจจะแขวนอันเดียวหรือแขวนเป็นพวงอย่างโอบาย ซึ่งเป็นเครื่องแขวนพื้นบ้านอีสานที่ทำด้วยวัสดุพื้นบ้านอย่างง่ายๆ แต่มีความหมายตามนัยของความเชื่อมากมายและเป็นสื่อที่ชาวบ้านแสดงถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาด้วยจิตใจบริสุทธิ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,พุทธศาสนา,เครื่องแขวนพื้นบ้าน

พระมหาสมชาย ไร่ตรี 2536. ของพึงใจ:สัญลักษณ์เพศชายในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม
อีสาน วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาการนับถือสัญลักษณ์ทางเพศในภาคอีสานในด้านประวัติของสัญลักษณ์ทางเพศ ความหมาย บริบททางสังคม วัฒนธรรม และภาพสะท้อนของสัญลักษณ์ทางเพศในสังคมโดยศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า แหล่งที่มาของความเชื่อมี 2 กระแส คือ ความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางเพศของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ความเชื่อที่เป็นอิทธิพลของศาสนาฮินดูนิกายไศวะในด้านพิธีกรรมและการนับถือสัญลักษณ์ทางเพศในภาคอีสานปัจจุบันแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ พิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมบูชาผีเจ้าแม่ และเป็นเครื่องรางของขลัง ในพิธีกรรมที่ใช้สัญลักษณ์ทางเพศเป็นเครื่องบูชาผีเจ้าแม่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อสถานภาพของผู้หญิงในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งมีสถานภาพสูงปรากฏอยู่ในระบบการแต่งงานที่ฝ่ายชายจะไปสู่ขอครอบครัวฝ่ายหญิง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,สัญลักษณ์ทางเพศ,พิธีกรรม,ภาพสะท้อน

สุริยา สมุทรคุปต์และคนอื่นๆ 2539. ทรงเจ้าเข้าผี:วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิฤตติการณ์ของความ
ทันสมัยในสังคมไทย กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีที่ปรากฏทางศาสนาและความเชื่อในสังคมเมืองจากร่างทรงและตำหนักทรง 7 แห่งในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมาและเครือข่ายของร่างทรงผ่านพิธีไหว้ครูบูชาเทพในอำเภอต่างๆ ของจ.นครราชสีมา นูร์ริมย์ สระบุรี นครสวรรค์ และกรุงเทพฯ พบว่าลัทธิพิธีทรงเจ้าเข้าผีเดิมมีอยู่แล้วแต่กำลังได้รับความนิยมในสังคมเมือง ลัทธิเชื่อเรื่องวิญญาณและอำนาจศักดิ์สิทธิ์บารมีของเทพสามารถช่วยแก้ปัญหาได้หากได้รับการสวดอ้อนวอนและบูชาอย่างเหมาะสม ร่างทรงส่วนใหญ่ในชนชั้นกลางและผู้ใช้แรงงานในเมือง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,ไสยศาสตร์,พิธีกรรม,การเข้าทรง

สมัชชา ชันธิป 2548. โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ อุบลราชธานี:สังคมศาสตร์เพื่อ
การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมและผลการใช้โหราศาสตร์ในการตัดสินใจทางธุรกิจ ในจังหวัดอุบลราชธานี และผู้ให้บริการโหราศาสตร์ 5 ประเภท คือ โหรคู่มือกัณฑ์มหาสัตตเลข โหงวเฮ้ง ลายมือ ฮวงจุ้ยและไฟอิปซี ใน 5 จังหวัดคือ อุบลราชธานี บัณฑิต อำนาจเจริญ มุกดาหาร และกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักธุรกิจ แบบครัวเรือนและห้างหุ้นส่วน บริษัทที่มีความเชื่อทางโหราศาสตร์สืบจากบรรพบุรุษ พิธีกรรมที่นำมาใช้ประจำวัน เช่น ไหว้เจ้าที่ การตั้งศาลพระภูมิ บูชาเตี้ย เตี้ยจุกี้ บูชาบรรพบุรุษ ถือศีลกินเจ ไหว้ตรุษจีน สารทจีน เซ่งเม้ง ตั้งสุสานบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าถ้าทำการบูชาสม่ำเสมอ จะทำให้กิจการรุ่งเรือง ลดปัญหาอุปสรรคต่างๆ ลักษณะการนำโหราศาสตร์มาใช้ในปัจจุบัน เช่น การขึ้นบ้านใหม่ เปิดร้านใหม่ ทำพิธียกเสาเอกเสาโท สร้างบ้าน เลือกลงเสาที่อยู่อาศัย เลือกลงครุฑ ประกอบพิธีมงคลสมรส เหตุผลในการนำโหราศาสตร์มาใช้ก็เพราะมีความเชื่อว่า วิถีมนุษย์เกิดจากกฎแห่งกรรม การไม่ประมาทโดยการใช้โหราศาสตร์ ช่วยในการตัดสินใจ ทำให้มีความมั่นใจ จิตใจสงบ ก่อให้เกิดสมาธิ และเกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดความสำเร็จของงาน ลดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อ,โหราศาสตร์,การคิดตัดสินใจทางธุรกิจ

สุพิชฌาย์ จินดาวัฒนภูมิ 2542. ความเชื่อเรื่องนาคของชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขง (ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน) วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เอกประวัติศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเชื่อเรื่องนาค พบว่าความเชื่อมีอิทธิพลต่อชุมชนอีสานลุ่มแม่น้ำโขง ได้รับอิทธิพลในลักษณะผสมผสานระหว่างลัทธิขงจื้อที่เป็นของชนพื้นเมืองเดิมกับอิทธิพลความเชื่อเรื่องนาคทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ เข้าสู่ดินแดนรวมทั้งความเชื่อของสมัยลพบุรี ความเชื่อเรื่องนาคที่รับมาจากล้านช้าง พัฒนาการความเชื่อเรื่องนาคของชุมชนเห็นได้จากการพัฒนาความเชื่อให้ศักดิ์สิทธิ์และสำคัญต่อวิถีชีวิต ทั้งด้านการเมืองการปกครอง โดยเชื่อว่านาคมีอำนาจฐานการปกครองให้สังคมปกติ นาคยังเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในฐานะสัญลักษณ์ของน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งสัญลักษณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เหตุนี้ความเชื่อเรื่องนาคจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตพัฒนาความเชื่อมาเป็นประเพณีของพิธีกรรมจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อเรื่องนาค,พิธีกรรม,วิถีชีวิต

ปราโมทย์ มลทิน 2539. คอนปู้ตาวัฒนธรรมชุมชนอีสานกับการรักษาป่า วารสารอาทิตย์.

19(3) 1010:18-24 ตุลาคม 2539.

งานชิ้นนี้ ศึกษาคอนปู้ตา:วัฒนธรรมชุมชนอีสานกับการรักษาป่า ป่าคอนปู้ตาเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดการของชาวบ้านอีสาน วัตถุประสงค์คือยังคงสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์จนกระทั่งปัจจุบัน คอนปู้ตาเป็นสถานที่สิงสถิตของปู้ตาประจำหมู่บ้าน เพื่อดูแลความสงบร่มเย็นของชาวชุมชนนั้นๆและชาวบ้านต้องปกป้องดูแลสถานที่ดังกล่าวอย่างหวงแหน ปู้ตาจะคอยรักษาหมู่บ้านไม่ให้ผีป่า ผีดง เข้ามาก่อนจะทำร้ายประชนในหมู่บ้าน ชาวบ้านเองก็ร่วมกันตั้งกฎระเบียบโดยการไปทำลายสถานที่อาศัยของปู้ตา ห้ามบุกรุกทำลายตัดไม้เผาป่าในคอนปู้ตา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความเชื่อและประเพณี,วัฒนธรรมชุมชน,การรักษาป่าชุมชน,คอนปู้ตา

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:ภาพรวม [ขอนแก่น]:สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 ชุมชน คือ อีสานเหนือ อีสานกลาง และอีสานใต้ พบว่า ในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ภัยแล้งทั้ง 9 ชุมชนแตกต่างกัน เขตอีสานเหนือได้ผลิตข้าวเม่า เขตอีสานกลางใช้วิชายข้าวทำตามประเพณีและวัฒนธรรมอาศัยความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องและเขตอีสานใต้ ใช้การแลกเปลี่ยนการยืมคืนพร้อมดอกเบี้ย การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในเขตอีสานเหนือ เขตอีสานกลางและเขตอีสานใต้ แตกต่างกัน ส่วนการจัดการธุรกิจชุมชน เขตอีสานเหนือ จัดตั้งกลุ่มผลิตไม้กวาด อีสานกลางจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาแว่งน่าง และอีสานใต้จัดตั้งกลุ่มตีเหล็กขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความรู้ท้องถิ่น,การแก้ปัญหาครอบครัว,การจัดการ

อรพันธ์ บรรรรักษา 2541. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโซ่ง:การวิเคราะห์เสียงปฏิภาค จุลสารไทยคดีศึกษา. 15(1):60-70.

งานชิ้นนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโซ่งพบว่าภาษาถิ่นแบ่งเป็นภาษาต่างๆ ได้แก่ ภาษาไทจีน ภาษาไทลื้อ ภาษาไทพวน ภาษาไทโซ่งหรือลาวโซ่ง ภาษาไทยญ้อ ภาษาผู้ไทและภาษาดากใบ จากการศึกษาคนที่พูดภาษาไทยกระจายตามภาคต่างๆ ทำให้ผู้เขียนสนใจภาษาไทยกระจายตามภาคต่างๆทำให้ผู้เขียนสนใจภาษาของคน 2 กลุ่ม คือ ภาษาผู้ไทและภาษาลาวโซ่ง ความคล้ายคลึงของภาษาทั้งสองคือ การเรียกชื่อที่ซ้ำซ้อนกัน มีผู้เรียกและ

เขียนต่างไป เช่น ลาวโซ่ง ลาวซ้อ ลาวซ้อดำ เป็นต้น และไทดำ ไตดำ ไททรงดำ ภูไท เป็นต้น ถิ่นกำเนิดและการอพยพของชาวผู้ไทย ชาวผู้ไทมีถิ่นฐานเดิมอยู่เมืองไลและเมืองแดง ในแคว้นสิบสองจุไทยและอพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยมากอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม ส่วนลาวโซ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่บริเวณแคว้นสิบสองจุไทย พบแห่งแรกที่จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาไปอยู่ที่ตามจังหวัดต่างๆ เช่น สุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร และเลย เมื่อพิจารณาคำศัพท์ทั้ง 2 กลุ่มจะเห็นว่าคำศัพท์จำนวนมากเหมือนกันและคล้ายคลึงกัน อาจเป็นไปได้ที่ภาษาผู้ไทยและลาวโซ่งเคยเป็นภาษากลุ่มเดียวกันมาก่อน แต่ปัจจุบันนักภาษาศาสตร์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโซ่ง การวิเคราะห์เสียงปฏิภาค

ศิวพงษ์ จำรัสพันธุ์ [ม.ป.ป.] ความหลากหลายชีวิตในลายผ้าพื้นเมือง อุครธานี:สถาบันราชภัฏ อุครธานี.

การวิจัยมีจุดประสงค์จะศึกษาลวดลายในลายผ้าพื้นเมือง ผลการวิจัยสรุปว่า ลวดลายผ้าทอที่เป็นลวดลายโบราณถ่ายทอดจากบรรพบุรุษได้แก่ ลายผ้าบัวพันชั้น ลายคนพ็อน ลายปลาสูตร ลายโซ่ ลายหมากรวย ลวดลายในผ้าจิดที่นิยมกันได้แก่ ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายนก ลายพญานาค ลายคนพ็อน ลายเกาหลงขอ ลายตะขอ ลายบายศรีแปดชั้น ลายคนขี่ม้า ลายช้าง ลวดลายในผ้ามัดหมี่มีหลายลายที่คล้ายคลึงกันในผ้าจิด เช่น ลายฉัตร ลายบายศรี ลายหงส์ ลายต้นสน ลายตะขอ ลวดลายใหม่ๆ ได้จากการดัดแปลงแบบดั้งเดิมหรือนำมาจากที่อื่น เช่น ลายสายฝน ลายสำเภหลงขอสลัปโคมไฟ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความหลากหลายชีวิต,ลายผ้าพื้นเมือง

ชอบ ดิสวนโคก 2546. เรือนสามน้ำสี่ วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(2):8-11.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเรือนสามน้ำสี่ ซึ่งคำภายิตโบราณอีสาน บอกถึงคุณสมบัติของสตรีผู้เป็นแม่บ้านแม่เรือน พบว่า เรือน คือ ที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในสี่ของปัจจัยสี่ คนโบราณกำหนดไว้ 3 อย่างคือ 1)เรือนนอน หมายถึงที่อยู่อาศัยสตรีแม่บ้านจะต้องรับภาระหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการดูแลให้เกิดความสะอาด สงบเรียบร้อย น่าอยู่น่าอาศัย 2)เรือนครัว หมายถึงเรือนที่ใช้ปรุงอาหารให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยรวมแล้วหมายถึงที่หุงหาอาหารผู้เป็นแม่บ้านต้องมีหน้าที่ดูแลเรื่องการปรุงแต่งอาหารคือ มีคุณค่า รสอร่อย สะอาด ปลอดภัย เรือนครัวต้องสะอาด

สะพานไม้สกปรก 3) เรือนผม เรือนกาย ควรทำให้คู้อยู่เสมอหญิงงามหรือกุลสตรีงามภาษาศาสนา เรียกว่า กัลยานี ความงามของหญิงมี 5 อย่างเรียกว่า เบญจกัลปยานี ส่วนน้ำสี่ ถูกกำหนดให้เป็น คุณสมบัติแม่ศรีเรือนมี 4 ประเภทคือ น้ำคัมภีร์ น้ำใช้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, คำภีร์, บทบาทและหน้าที่, ผู้หญิง, เรือนสามน้ำสี่

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข 2546. การพัฒนาอุตสาหกรรม การผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจากไม้
ยางพารา วารสารเพลงดนตรี. 9(11):37-41.

งานชิ้นนี้ ศึกษากรรมวิธีและขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจากไม้ยางพาราเพื่อ
พัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยกำหนดขอบเขตเครื่องดนตรี 6 เครื่องมือ
คือ กลอง พิณโปร่ง พิณไฟฟ้า พิณเบส แคนและโปงลาง พบว่า ไม้ยางพาราจะหาได้ง่ายมีราคาถูก
กว่าไม้ท้องถิ่น ไม้ยางพาราสามารถทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานได้ในระดับเท่ากันเหมือนกันใน 4
ด้านคือ การทำรูปร่าง รูปทรง ความสวยงาม คุณภาพเสียง และความเหมาะสมในการนำมาทำเครื่อง
ดนตรี เสียงโปงลางที่ทำมาจากไม้มะหาดตามเทคนิคและวิธีการดั้งเดิมมีคุณภาพเสียงที่ดีที่สุด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, เครื่องดนตรีอีสาน, ไม้ยางพารา

อุดม บัวศรี 2541. ไม้ข่มเหง วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
4(3-4):11-12.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับไม้ข่มเหง พบว่า เมื่อมีคนตายชาวบ้านจะไปตัดไม้ที่สวน
หรือตามป่าเขาหรือป่าช้าเพื่อมาทำไม้ข่มเหง ตัดมาแล้วก่อนเผาใช้ไม้นี้พาดโลงศพข้างละท่อนจึง
เผาโดยถือคติเป็น 2 ประการ 1) เป็นการเตือนชีวิตต้องทนกับความเจ็บป่วย การทนทุกข์ทรมานกับ
ความเจ็บป่วยโรคร้าย เสมือนหนึ่งว่าไร้อิสรภาพ มีแต่คนข่มเหง แม้ตายก็ยังมีไม้ข่มเหง ไม่มีที่สิ้นสุด
จึงถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา 2) เป็นการแสดงภูมิปัญญาของคนอีสาน ที่รับเผาศพภายใน 3 วัน ศพที่ยัง
ดิๆอยู่ในช่วงนี้เมื่อถูกเผาจะเกร็งตัวขึ้นทะลุโลงนำเกลียดจึงมีไม้ข่มเหงเพื่อกันไม่ให้ศพกระเด็นขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, งานศพ, พิธีกรรม, ความเชื่อ, ไม้ข่มเหง

ชนุตรา อิทธิธรรมวินิจ 2542. ร้อยแปดคำของชาวไทยอีสาน วารสารภาษาและวัฒนธรรม.
18(1):29-39.

งานชิ้นนี้ ศึกษาละอู่ (taboo) ซึ่งเป็นภาษาอีสานที่ผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าใช้ทักท้วงการกระทำที่เป็นสิ่งไม่ดี ไม่งาม

ไม่เหมาะสม ละอู่จึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกทักท้วงจะไม่กล้ากระทำต่อไป ละอู่จึงเป็นจารีตประเพณี และจริยธรรมของชาวไทยอีสานที่ยังคงถือปฏิบัติต่อมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ละอู่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมสุขภาพไม่พึงประสงค์ เนื่องจากละอู่ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งละอู่ในหญิงมีครรภ์ หญิงหลังคลอด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาษอีสาน, จารีต, ประเพณี, ข้อห้าม, ละอู่

พระมหาบุญชู สิริบุญญา 2544. สายมิ่ง สายแนน: ศาสตร์แห่งโลกสันนิวาสของชาวอีสาน

วารสารธรรมทรรศน์. 2(1):91-97.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเชิงวิชาการเกี่ยวกับสายมิ่ง สายแนน ซึ่งเป็นศาสตร์แห่งโลกสันนิวาสของชาวอีสาน พบว่า ความเชื่อจนเกิดเป็นจารีตประเพณีอันเกี่ยวกับสายมิ่ง สายแนน ผังอยู่ในวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้ำโขงตอนกลางมาเป็นเวลายาวนาน สายมิ่ง สายแนน เป็นมิติหนึ่งของโลกสันนิวาส การเลือกคู่ครอง ซึ่งมีการพัฒนาการขึ้นมาเป็นลำดับ โดยมีได้หยุดอยู่กับที่ บางสังคมอาจจะมีพัฒนาการล่วงเลยมิติแห่งสายมิ่ง สายแนนมาอยู่ในมิติของการเลือกคู่ครองแบบอื่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาษอีสาน, จารีตประเพณี, การเลือกคู่ครอง, สายมิ่งสายแนน

กฤตยา แสงเจริญและคนอื่นๆ 2537. แนวทางการให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยหมอลำผีฟ้า

ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเชื่อและการปฏิบัติคนด้านสุขภาพอนามัยของหมอลำผีฟ้าและผู้รับบริการจากหมอลำผีฟ้า 34 คน ของจ.ชัยภูมิ พบว่า หมอลำผีฟ้ามีความรู้ความเชื่อและการปฏิบัติทางด้านสุขภาพใน 2 ฐานะคือ 1) หมอลำผีฟ้าเชื่อว่าตนสามารถรักษาโรคอย่างเชี่ยวชาญในโรคผีทำและผีแปลงทำให้มีลูกศิษย์มากได้รับการยอมรับจากญาติพี่น้องและชุมชน 2) ฐานะบุคคลทั่วไปในชุมชนที่เคยรับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันและวิธีหมอลำผีฟ้า ซึ่งหายทั้ง 2 วิธีจึงเข้าเป็นผู้รักษาและพบว่าตนเองอารมณ์ดีขึ้น สังคมกว้างขึ้น ฐานะและบุคลิกภาพดีขึ้น หมอลำผีฟ้ามีความรู้ความเหมาะสมด้านสุขภาพอนามัย แต่คิดว่าการรักษาด้วยหมอลำยังไม่ถูกยอมรับจากบุคลากรสาธารณสุข

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาษอีสาน, ชัยภูมิ, การรักษาโรค, การแพทย์แผนปัจจุบัน, การแพทย์พื้นบ้าน, หมอลำผีฟ้า

สนั่น สะอาดถิ่น 2545. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของจังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการประถมศึกษา)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ พบว่าหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสม
และสอดคล้องตามทฤษฎี หลักการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม สามารถนำไปใช้ดำเนินการฝึ
อบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ และสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาสำหรับใช้ในการอบรมได้
กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,การศึกษา,การบริหาร,หลักสูตร,การเรียนการ
สอน,การพัฒนา,การฝึกอบรม

วิรัตน์ สมใจ 2540. ประเพณีพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนของประเพณีพิธีกรรม เกี่ยวกับการเลี้ยง
เดือนเลี้ยงปีและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีพิธีกรรม กับวิถีชีวิตของชาวอำเภอกอนสาร
จังหวัดชัยภูมิ พบว่า พิธีกรรมมี 4 องค์ประกอบ คือ บุคคล อุปกรณ์ในการประกอบพิธี สถานที่ และ
ระยะเวลา ด้านความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตพบว่า สัมพันธ์ด้านคติความเชื่อว่าวันที่ประกอบพิธีจะต้อง
ทำในวันที่กำหนดเท่านั้น จึงสามารถติดต่อกับผีบรรพบุรุษได้ และพิธีกรรมจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่
คือ อาหารที่นำมาเช่น ไห้ว เครื่องนุ่งห่มของร่างทรง ที่อยู่อาศัยของผีบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

กันทิมา เรไร 2543. พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวบ้านลาด ตำบลยางก๊ก อำเภ
เทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา)
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายและความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรม
เกี่ยวกับความตายนับวิถีชีวิต รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า
พิธีกรรมในอดีตนั้นเมื่อมีคนตายชาวบ้านจะนำฟากไม้ไผ่มาห่อหุ้มศพ นำไปฝังใกล้บริเวณบ้าน
จากนั้นจะรื้อถอนบ้านไปปลูกใหม่ไม่ไกลจากเดิมนัก จะปลงศพแบบฝังไม่มีพิธีกรรมทางศาสนา

เพราะนับถือผี ต่อมาเมื่อมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ไทยโคราชเข้ามาอาศัยรวมด้วย จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนเป็นแบบเผ่า พิธีกรรมได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,ความตาย

สง่า พัฒนชีวะพล 2538. เจ้าพ่อพญาแล : ความเชื่อและพิธีกรรม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือเจ้าพ่อพญาแล และคติความเชื่อที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแล พบว่า องค์ประกอบของพิธีกรรม มีสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมมี 4 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อพญาแล อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล หอนูชาเจ้าพ่อพญาแลที่บ้านคนทรง และหอนูชาเจ้าพ่อพญาแลที่บ้านตนเอง ด้านคติความเชื่อพบว่า ด้านประกอบพิธีกรรม เป็นคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีมากที่สุด ผสมกลมกลืนกับความเชื่อทางศาสนาพุทธแลพราหมณ์ ชาวชัยภูมิเชื่อว่าเจ้าพ่อพญาแลเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง มีอำนาจสูงสุด ด้านวัตถุมงคลเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือให้ปลอดภัยจากภยันตรายทั้งปวง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,เจ้าพ่อพญาแล

จิระภา ศิริวัฒนาเมฆานนท์และกฤตยา แสงวงเจริญ 2538. รายงานการวิจัยเรื่อง ความคิด ความเชื่อ

ทางศาสนาและการรักษาโรคแผนโบราณ:กรณีศึกษาที่วัดชัยภูมิพิทักษ์ จังหวัดชัยภูมิ

ขอนแก่น:คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับระบบความคิดความเชื่อทางศาสนาและการปฏิบัติตัวในการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรของผู้ให้บริการและกระบวนการรักษาโรคของผู้ที่รักษาและมารับบริการที่วัดชัยภูมิพิทักษ์(ผาเก็ง) อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ พบว่าผู้ทำการรักษาได้รับความคิดความเชื่อกระบวนการรักษาจากการสืบทอดประสบการณ์ของผู้ที่รู้มาก่อนและสะสมประสบการณ์ของตนเองผ่านการสังเกต ทดลองปฏิบัติเอง นึ่งทางในร่วมกับการสั่งสอนทางพุทธศาสนา แสงวงหาความรู้เพิ่มเติมจากตำราให้เกิดประสิทธิภาพการรักษามากขึ้น ส่วนผู้รับบริการมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อชื่อเสียงของผู้รักษาทำให้เกิดกำลังว่าจะอายุและบรรยาการการักษาที่ผ่านการ

วินิจฉัยของผู้ป่วยญาติพี่น้อง ชุมชนและเครือข่ายสังคมรอบข้างจึงสอดคล้องกับลักษณะทางสังคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,ความเชื่อ,วิถีชีวิต,การแพทย์พื้นบ้าน,การรักษาด้วยสมุนไพร

จิราวุธ พลมณี 2536. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัว และชุมชน:ศึกษากรณีวิกฤติการณ์ภัยแล้ง ขอนแก่น:สำนักคณะอนุกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชนกรณี ปัญหาวิกฤติการณ์ภัยแล้งตลอดจนสภาพทั่วไปและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน บ้านหนองไผ่ล้อม ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่าชาวบ้านหนองไผ่ล้อมได้ใช้วิธีการผายข้าวในการทำ นาเพื่อแก้ไขปัญหาฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้มีข้าวกินตลอดปีแต่ไม่เหลือขาย ในอดีตถ้าฝน แล้งขาดแคลนข้าวมักใช้วิธีการไปขอแลกข้าวกับเครือญาติหรือชุมชนอื่น การเลี้ยงผีไร่ผืนา ผีบ้านผี เรือน เป็นพิธีกรรมแสดงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถือปฏิบัติให้เกิดฟ้าฝนดี อุดมสมบูรณ์ บาง คราวเรือนสร้างงานขึ้นในครัวเรือนสร้างงานขึ้นในครัวเรือน เพื่อให้สมาชิกมีงานทำนอกฤดูกาลทำ นาดตลอดปี เช่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,ปัญหาวิกฤติการณ์ภัยแล้ง,การแก้ไข้ปัญหา,การ ผายข้าว,พิธีกรรม

เอี่ยม ทองดี 2542. ควบยกับการพึ่งตนเองของชาวนาอีสาน วารสารภาษาและวัฒนธรรม

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา. 51-59.

บทความเรื่องควบยกับการพึ่งพึ่งตนเองของชาวนาอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหาของชาวนาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ การใช้สารเคมีแทนปุ๋ยคอก และการนำเครื่องจักรที่ ทันสมัยมาใช้แทนแรงงานควบยในการไถนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชาวนาอีสาน,การพึ่งพึ่งตนเอง,ควบย

ขนิษฐา นันทบุตรและคณะ [ม.ป.ป.] การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดและให้บริการสุขภาพ

ระดับปฐมภูมิในชุมชน:กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอนแก่น:

ขอนแก่นการพิมพ์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิจะช่วยให้คนมีศักยภาพใน การดูแลตนเองและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเองในชุมชน โดยเฉพาะในภาคอีสานที่ส่วนใหญ่ เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถป้องกันได้ เพราะเป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่

เปลี่ยนไป ประชาชนทราบสิทธิของตนเองมากขึ้นการคมนาคมสะดวกจึงสามารถไปใช้บริการ
สุขภาพได้ทุกแห่ง การบริการระดับปฐมภูมิจึงควรจัดบริการให้ครบวงจรสอดคล้องกับความต้องการ
ของชุมชน สามารถให้บริการสุขภาพ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชุมชน,การบริการสุขภาพ,การดูแล,ศักยภาพ,วิถีชีวิต

เทิดศักดิ์ โทหนองบัว 2536. ภูมิปัญญาชาวบ้าน:ศึกษาเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของหมอสมนไพร

ในชุมชนหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานชิ้นนี้ศึกษาเงื่อนไขการดำรงอยู่ของหมอสมนไพรในชุมชนหนึ่งของภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของหมอสมนไพร
ประกอบด้วยคุณลักษณะของหมอสมนไพรที่ผู้สนใจศึกษาหาความรู้มีคุณธรรมสูง สำนึกใน
การใช้ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อสังคม มีความสามารถในการพัฒนาการให้บริการรักษาที่สอดคล้อง
กับสังคมปัจจุบันด้วยการแปรสภาพยาสมุนไพรรักษา การยอมรับของผู้ป่วย เชื่อมั่นในประสิทธิภาพ เชื่อ
ในการรักษา เงื่อนไขด้านสังคมวัฒนธรรมในชุมชน ได้แก่ ความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านเกี่ยวกับการ
ใช้ยาสมุนไพรรักษาโรค อิทธิพลจากความสัมพันธ์ในระบบครอบครัว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชุมชน,หมอสมนไพร,ภูมิปัญญา,การดำรงอยู่

รุ่งวิทย์ มาสงามเมือง 2541. อาหารการกินและการเป็นนอนพยาธิ นครปฐม:สถาบันพัฒนา
สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาอาหารการกินและการเป็นนอนพยาธิของคนชนบทอีสาน
และงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคที่เสี่ยงต่อการเป็นนอนพยาธิที่ศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและ
ปริมาณ พบว่าอาหารเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดหรือล้มตายของชุมชน คนชนบทอีสาน
ชอบบริโภคอาหารดิบหรือสุกๆดิบๆจนต้องมีการณรงค์ให้เลิกพฤติกรรมนี้เนื่องจากเป็นอันตราย
ต่อสุขภาพ แต่เป็นเพียงบางส่วนของวัฒนธรรมอาหารอีสาน วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาเพื่อรับใช้คนใน
สังคม ความเชื่อและพฤติกรรมอาหารเหล่านี้มีประโยชน์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชุมชน,อาหารอีสาน,พฤติกรรมการบริโภค,
นอนพยาธิ

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ 2546. ชุมชนเบ็ญกุดชุม : การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของสังคมที่กำลัง
แปรเปลี่ยนภายใต้เศรษฐกิจและการเมืองโลก อุบลราชธานี:คณะวิทยาการจัดการ สถาบัน
ราชภัฏอุบลราชธานี.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบใหม่ของการพัฒนาชุมชนเบ็ญกุดชุม
คือ ชุมชนบ้านโสกกุดชุม ต. นาโศ อ. กุดชุม จ. ยโสธร ตลอดจนศึกษาปัญหาพัฒนาและ
แนวโน้มของการพัฒนา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาแนวใหม่ที่ชุมชนเบ็ญกุดชุมใช้ ได้แก่
การริเริ่มจากระดับล่าง โดยความสนับสนุนจากชนชั้นกลาง โดยเริ่มจากองค์กรเอกชน (NGO)แล้ว
ต่อมาเป็นภาครัฐ ปัญหาของการพัฒนา ได้แก่ ฐานะของธุรกิจชุมชน ที่ต้องการดำเนินการทั้งด้าน
ธุรกิจและการพัฒนาชุมชน ซึ่งต้องสนใจทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาคน ทำให้ยาก
ที่จะสร้างความสมดุลได้ และก่อให้เกิดปัญหาการเมืองในการพัฒนา ซึ่งได้แก่ความขัดแย้งทาง
ความคิดและผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชุมชนเบ็ญกุดชุม

พิทักษ์ น้อยวงศ์ 2545. การศึกษารูปแบบและคติความเชื่อเกี่ยวกับธรรมาสน์ริมฝั่งโขง

วารสารสำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 34(1):113-132.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและคติความเชื่อเกี่ยวกับธรรมาสน์ริมฝั่งโขง
โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและการสังเกต ซึ่งได้แก่จังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร
อำนาจเจริญและอุบลราชธานี พบว่า สามารถจำแนกธรรมาสน์ได้สามรูปแบบคือ ธรรมาสน์ตั้ง
ธรรมาสน์เดี่ยว และหอธรรมาสน์แต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ส่วนประกอบ
โครงสร้างและส่วนประกอบทางศิลปกรรม แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายและอลังการ สถาบันทาง
สังคมได้มีการประยุกต์ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันและคตินิยมของท้องถิ่น คติการ
สร้างธรรมาสน์ ผู้สร้างและผู้เกี่ยวข้องล้วนเป็นพุทธบริษัท สร้างความศรัทธาในพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ชุมชนริมฝั่งโขง,คติความเชื่อ,พุทธศาสนา,ธรรมาสน์

อรุณ หวายคำ 2536. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการแก้ไขปัญหาความต้องการน้ำในภาคอีสาน

วารสารเทคโนโลยีที่เหมาะสม. 11(6):34-41.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านกับการแก้ไขปัญหาความต้องการน้ำใน
ภาคอีสาน กล่าวถึง กิจกรรมบางกรณีที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาความต้องการน้ำที่
มีความเลื่อมล้ำ ความแตกต่าง ความเป็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายใน

การแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ได้แก่การขุดเจาะน้ำบาดาลแบบพื้นบ้าน โดยใช้แรงงานคนเพียง 3-4 คน เครื่องมือและอุปกรณ์จัดเตรียมกันใช้เอง ส่วนมากเป็นการขุดเจาะใช้น้ำภายในครัวเรือนบางเขตที่มีน้ำมากสามารถขุดเจาะใช้ทำการเกษตร การขุดสตรессักเก็บน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ทำการเกษตร แต่ชาวบ้านทางภาคอีสานมักจะรวมญาติลงแขกขุดสตรессในนาเพื่อเป็นบ่อล่อปลาธรรมชาติที่มาขยายพันธุ์และเติบโตใน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ทรัพยากรน้ำ,ความต้องการน้ำ,รูปแบบการจัดการ, การแก้ไขปัญหา

ัญญา สังขพันธานนท์ 2546. การศึกษาสถานที่สำคัญในท้องถิ่นลุ่มน้ำชีโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน [ม.ป.ท.:ม.ป.พ.].

งานชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในท้องถิ่นลุ่มน้ำชีในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงของสถานที่สำคัญและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำชี มีพื้นที่ซึ่งเป็นหน่วยในการศึกษา คือ ลุ่มน้ำชีตอนบน ตอนกลาง ตอนล่าง ในจังหวัดชัยภูมิ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธรและอุบลราชธานี พบว่าสถานที่สำคัญในท้องถิ่นลุ่มน้ำชีมีทั้งสถานที่ธรรมชาติและสถานที่ซึ่งคนในท้องถิ่นสร้างขึ้น สถานที่สำคัญเหล่านี้มีการกำหนดชื่อเรียก ในหลายลักษณะเช่น เรียกตามลักษณะเด่นทางกายภาพ เรียกตามลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์ เรียกตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น และเรียกชื่อตามตำนานหรือเรื่องเล่า โดยการเรียกชื่อดังกล่าวมีการปรากฏซ้ำจนกลายเป็นขนบหรือแนวนิยมที่สะท้อนให้เห็นถึง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ท้องถิ่นลุ่มน้ำชี,ประวัติศาสตร์ความเป็นมา,วิถีชีวิต,ความเชื่อ, กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ธาดา สุทธิธรรม 2541. รูปแบบของที่ว่างสาธารณะในภาคอีสาน [ขอนแก่น]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ที่ว่างสาธารณะเป็นพื้นที่ที่นอกประสงค์ของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ป่าสาธารณะ (ป่าวัฒนธรรม) แหล่งน้ำ และลานสาธารณะ (ลานกลางบ้าน) ที่ว่างสาธารณะแต่ละประเภทมีการใช้งานและรูปแบบแตกต่างกัน ชุมชนในภาคอีสานมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานและแผนผังชุมชนสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นในประเทศไทย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ที่ว่างสาธารณะ,การใช้ประโยชน์,รูปแบบ

วลัยลักษณ์ ทองศิริ 2546. การผังศพครั้งที่สองที่ทุ่งกุลาร้องไห้ วารสารเมืองโบราณ. 29(2):26-35.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการผังศพครั้งที่สอง ซึ่งเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในวัฒนธรรมทุ่งกุลาร้องไห้ พบว่าการผังศพครั้งที่สองเป็นเรื่องที่ซับซ้อนกล่าวคือ เมื่อผังศพครั้งแรกมาซักระยะหนึ่งแล้วก็จะมีการขุดร่างนั้นขึ้นมาใหม่เลือก โครงกระดูกซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งใส่ลงในภาชนะใบใหญ่ ซึ่งมีสิ่งของเครื่องใช้ ภาชนะใส่ข้าวปลาอาหารหรือของมีค่าต่างๆ อุทิศแก่ผู้ตายฝังรวมไปด้วยในบริเวณซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สุสานของตระกูลหรือชุมชน การใช้พื้นที่เหล่านี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าเป็นความเชื่อในพลังของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ส่วนในสังคมให้ความนับถือร่วมกัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ทุ่งกุลาร้องไห้,พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย,การผังศพครั้งที่สอง

สมพันธ์ เตชะอธิกและคนอื่นๆ 2538. รายงานผลการวิจัย บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมการเกษตรผสมผสาน ขอนแก่น:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรใน 6 จังหวัด (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคามและขอนแก่น) จำนวน 299 ราย จากองค์กรพัฒนาเอกชน 12 องค์กรและในเชิงคุณภาพอีก 18 รายจากชาวบ้านที่เริ่มทำการเกษตรผสมผสานด้วยตนเอง กลุ่มที่ อพช. ส่งเสริมและที่หน่วยงานรัฐส่งเสริม พบว่ารูปแบบเกษตรผสมผสานส่วนใหญ่จุดสระเลี้ยงปลา ปลูกไม้ผล พืชผักผสมกับการเลี้ยงสัตว์ โดยได้รับความรู้และการอบรมจาก อพช. ทำให้เกษตรกรสามารถเผยแพร่แนวคิดแบบชาวบ้านสอนชาวบ้านมีรายได้และหนี้สินลดลง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เทคโนโลยีชนบท,เกษตรกรรมแบบผสมผสาน

ธนสิทธิ์ จันทะรี 2543. เทคโนโลยีพื้นบ้านในสังคมเกษตรกรรม กรณีศึกษา จ. ขอนแก่น

นครราชสีมา สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ขอนแก่น:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานวิจัยมีจุดมุ่งหมายจะเก็บข้อมูลด้านการออกแบบ และคุณค่าด้านต่างๆ เพื่อประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตของชาวบ้านในปัจจุบันและอนาคต โดยศึกษาเครื่องมือและ

กรรมวิธีการผลิต จำนวน 5 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือในการทอเครื่องนุ่งห่ม ไหม ฝ้าย เครื่อง
ทუნแรงในการเกษตร อาทิ การทอผ้า สีส้ม เครื่องมือจับสัตว์บก สัตว์น้ำ ขานพาหนะ เช่น
เกวียน และเครื่องหล่อโลหะบ้านปะอาว จากการวิจัยพบว่า ประดิษฐ์กรรมบางอย่างเลิกใช้แล้ว
ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่บางอย่างยังคงใช้ได้เช่น เครื่องมือในการทอผ้า
เครื่องจับสัตว์น้ำ การหล่อโลหะแทนที่ขี้ผึ้ง (Loss WAX)

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เทคโนโลยีพื้นบ้าน,สังคมเกษตรกรรม

ชอบ คีสวน โศกและอุดม บั้วศรี 2546. เจ้าโคตร:ผู้ว่าแล้วแล้วโลด วารสารคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 20(2):34-39.

งานชิ้นนี้ ศึกษาระบบเจ้าโคตร ซึ่งเป็นระบบดั้งเดิมที่ถือเป็นระบบหรือภูมิปัญญาที่สำคัญ
ต่อสังคมอีสาน เจ้าโคตร:การจัดการความขัดแย้ง ในวัฒนธรรมอีสาน เป็นระบบที่ทุกคนได้ถือเป็น
ระบบในฐานะเป็นสถาบัน สถาบันเจ้าโคตรสามารถควบคุมปัญหาข้อขัดแย้งในสังคมอีสาน ผล
การศึกษาใน 3 จังหวัด คือมุกดาหาร ขอนแก่นและอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่าทุกหมู่บ้านรู้จักและ
เข้าใจระบบเจ้าโคตรในชื่อที่แตกต่างกันออกไปคือ 1)เจ้าโคตรคือ ระบบความเชื่อหนึ่งของชาว
อีสาน 2)เจ้าโคตร คือ ญาติผู้ใหญ่ของกลุ่มตระกูล 3)เจ้าโคตร คือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ธรรมเนียม,เจ้าโคตร

รุ่งอรุณ ทิมชุนหะเถียรและมะลิวัลย์ บูรณพัฒนา 2537. ชื่อหมู่บ้านในอำเภอท่าอุเทน จังหวัด

นครพนม [กรุงเทพฯ]:ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
และลักษณะความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้ พบว่า ชื่อ
หมู่บ้านทำให้เห็นภาพของหมู่บ้านได้อย่างชัดเจนทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคม
วัฒนธรรม คืออำเภอท่าอุเทน เป็นพื้นที่ลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำ ลำห้วย แยกออกมาจากแม่น้ำสาย
ใหญ่เหมาะสำหรับอาชีพเกษตรกรรม ในด้านประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบข้อมูล ที่มา และรากเหง้า
ของหมู่บ้านว่าอพยพมาจากประเทศลาว ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แสดงถึงลักษณะ
ความคิด ความเชื่อในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน 6 ประการคือ วัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน
วัฒนธรรมการเกษตร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,การเลือกทำเล,การตั้งชื่อหมู่บ้าน

ปรีชา แสนทวีสุข 2539. การไหลเรือไฟจังหวัดนครพนม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบพิธีกรรมการไหลเรือไฟ และคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม พบว่าเป็นประเพณีเฉพาะถิ่นปฏิบัติสืบต่อกันมาประมาณ 500 กว่าปีมาแล้ว องค์ประกอบได้แก่ สถานที่ที่ทำน้ำริมฝั่งแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม เวลาในการประกอบพิธี คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 กลุ่มบุคคลในการประกอบพิธีได้แก่ กลุ่มผู้นำในพิธีและกลุ่มผู้เข้าร่วม ขั้นตอนมี 5 ขั้นตอน คือ การทำบุญที่วัดของชาวบ้าน การแห่ขบวนปราสาทผึ้ง และขบวนเรือไฟบก การประกอบพิธีทางศาสนา การจุดต่อไฟพระราชทาน และการจุดพลุพร้อมกับการปล่อยเรือไฟทางน้ำ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,แม่น้ำโขง,ไหลเรือไฟ

ทศพล อางหาญ 2542. ข้าโอกาสพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของข้าโอกาสพระธาตุพนม และบทบาทหน้าที่ต่อพระธาตุ พบว่าเขตที่อยู่อาศัยของข้าโอกาส คืออำเภอธาตุพนม อำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม และอำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ต่างมีหน้าที่ในการดูแลพระธาตุพนมด้วยการถวายทาน และจัดกิจกรรมบำเพ็ญกุศล การบูรณะองค์พระธาตุและการอุทิศข้าโอกาสเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งทางศาสนาที่จะส่งผลให้ได้เกิดใหม่ในภพหน้า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,ความเชื่อ,พระธาตุพนม

เจลีชว คอนกวนเจ้า 2543. การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทยญ้อ จังหวัดนครพนม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ ขั้นตอน คติความเชื่อของพิธีกรรมเลี้ยงผีชาวไทยญ้อ จังหวัดนครพนม พบว่าพิธีกรรมเลี้ยงผีเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผีที่ให้คุณประโยชน์ทางด้านความเจ็บป่วย และทำให้เกิดกำลังใจในการทำ การเกษตร พิธีกรรมจะทำขึ้นในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ของทุกปีเป็นเวลา 1 วัน การปรับเปลี่ยนพบว่าการปรับด้านอุปกรณ์ในการประกอบพิธีเพื่อให้สะดวก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,ชาติพันธุ์,ไทยผู้อยู่,ความเชื่อ,พิธีกรรม

สมศักดิ์ โศกเกษม 2547. สืบสานประเพณี วัฒนธรรมอีสาน "ประเพณีบุญซำฮะ พิธีล้างความ

ชั่วร้าย" วารสารผู้นำท้องถิ่น ศักยภาพใหม่ของปวงชน. 4(41):93-95.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีบุญซำฮะ พบว่าเป็นประเพณีบุญเชิงพิธีกรรมของชาวอีสาน จัดขึ้นตามความเชื่อที่ว่าจะสามารถช่วยชำระสะสางสิ่งที่ไม่ดีไม่งามให้ออกจากร่างกายได้ทั้งภายในและภายนอก การทำบุญถวายทาน รักษาศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และเทศน์ชำระแล้วถวายไทยทาน และปล่อยสัตว์ในพิธีรวมทั้งส่งสิ่งไม่ดีออกจากเมืองแล้ว เรียกว่า บุญซำฮะ เพราะมีกำหนดทำกันในเดือน 7 จึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าบุญเดือนเจ็ด พิธีบุญซำฮะเป็นพิธีทำกันในจังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้ร่มเงาของพระธาตุพนม โดยชาวนครพนมมีความเชื่อกันว่าบุญซำฮะเมือง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,บุญซำฮะ

จิระศักดิ์ จันทะจันทร์ 2542. การส่งเสริมและพัฒนาการแพทย์แผนไทยในชุมชน วารสาร

สาธารณสุขมูลฐานอีสาน. 14(4):35-39.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการแพทย์แผนไทยในชุมชนในสถานีอนามัยนาจัว อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม จำนวน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาจัวเหนือ นาจัวกลาง นาจัวใต้ พืชผล พืชมงคล คอนบาค แพง โศก นาเรียง และทุ่งเจริญ พบว่า มีหมอพื้นบ้านที่เคยให้การรักษาประชาชนด้วยวิธีการไสยศาสตร์ การให้น้ำมันต์ การใช้ยาสมุนไพร และการบีบนิ้ว จำนวน 19 คน และส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการส่งเสริมให้มีการบริการแพทย์แผนไทย วิธีการอบสมุนไพร เป็นวิธีที่ให้บริการมากที่สุด และการที่ผู้มารับบริการแพทย์แผนไทย สามารถลดค่าใช้จ่ายได้ร้อยละ 44.4-77.8 รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยซึ่งการแพทย์แผนไทยในชุมชนนั้นเป็นวิธีที่ง่าย สะดวกปลอดภัย ประหยัด และชุมชนพึ่งตนเองได้ในท้องถิ่นสอดคล้อง ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านจึงสมควรที่จะส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,สถานีอนามัย,การส่งเสริม,การพัฒนา,แพทย์แผนไทย

พิเชฐ สายพันธ์ 2540. "นาคาคติ" อีสานลุ่มน้ำโขง:ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย
วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์. 18(2):31-50.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ "นาคาคติ" อีสานลุ่มน้ำโขง:ชีวิตทางวัฒนธรรมจาก
พิธีกรรมร่วมสมัย พิธีบูชาสัตว์นาคา เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2500 ที่อ.ธาตุพนม จ.นครพนม เป็น
พิธีกรรมที่ได้นำ "นาค" เข้ามาเป็นสัญลักษณ์หลักในพิธี งานศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาด้าน
มานุษยวิทยาสัญลักษณ์ โดยอาศัยแนวความคิดของวิกเตอร์ เทอร์เนอร์(Victor W.Turner)การที่จะ
เข้าใจความหมาย "นาค" ในพิธี จำเป็นต้องทำความเข้าใจต่อระบบความหมายของสัญลักษณ์นาคที่มี
อยู่ในบริบททางวัฒนธรรมหรือการสำรวจ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครพนม,สัญลักษณ์,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,นาคาคติ,
นาค

สมศักดิ์ โลกเกษม 2547. ท้าวสุรนารี(ย่าโม) หญิงกล้าแห่งสยามประเทศ วารสารผู้นำท้องถิ่น
ศกยภาพใหม่ของปวงชน. 4(41):96.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี หรือที่รู้จักในนามของ "ย่าโม"
พบว่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2476 ตั้งอยู่หน้าประตูชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นประตู
เข้าด้านทิศตะวันตก อนุสาวรีย์หล่อด้วยทองรมดำสูงประมาณ 1.85 เมตร แต่งกายด้วยเครื่องยศ
พระราชทาน คุณหญิงโมเป็นภริยาปลัดเมืองนครราชสีมา เป็นผู้สร้างวีรกรรมในปีพ.ศ.2369 โดย
ทำศึกกับเจ้าอนุวงศ์บุตรเจ้าศิริบุญสาร ผู้ครองศรีรัตนคนहुต ล้านช้างและเวียงจันทน์ จนได้รับชัย
ชนะ สมเด็จพระนั่งเกล้าได้โปรดเกล้าสถาปนาบรรดาศักดิ์คุณหญิงโมให้เป็นท้าวสุรนารี วีรสตรี
แห่งชาติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,ท้าวสุรนารี(ย่าโม)

อนันต์ คอนนอก 2539. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชน
ประจำตำบล (อ.บ.ต.) ในจังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบแนวคิด หลักการและวิธีการสังคมสงเคราะห์
ชุมชนที่พระสงฆ์ประยุกต์ใช้ ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินการพัฒนาชุมชน ตลอดจน
วิธีการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนานโยบายและแผนปฏิบัติงานของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์
ต่อไปผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้แก่ (1) แรง

บันดาลใจจากการศึกษาหลักพุทธธรรม (2) การได้รับแรงกระตุ้นจากการรับรู้ข่าวสารภายนอก กิจกรรมของหน่วย อ.บ.ค. มีภารกิจหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การช่วยขจัดสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยแก่สังคม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสร้างสรรค์สิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้นด้วยการพัฒนารอบด้าน (ทั้งกายและใจ) ข้อเสนอแนะคือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาให้มากขึ้น พระสงฆ์ควรศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน เพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความสามารถและความเข้าใจที่จะแก้ปัญหาของชุมชนเอง โดย พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการประสานงานในเบื้องต้นเท่านั้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,บทบาทของพระสงฆ์,การพัฒนาชุมชน, โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (ค.ป.ค.).

ประเทือง จินตสกุล และคณะ [ม.ป.ป.] การศึกษาพรรณพืชพื้นเมือง องค์ความรู้ชุมชนและ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์พื้นเมืองตำบลเมืองปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา (นวัตกรรมพืชพื้นเมือง) นครราชสีมา:สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ จะศึกษาชนิด ลักษณะ นิเวศวิทยา และความสัมพันธ์กับ ปัจจัยธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพรรณพืชพื้นเมือง รวมทั้งศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เกี่ยวกับพืช การพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม ผลิตภัณฑ์ใหม่จากพรรณพืชท้องถิ่น และสร้าง บทเรียนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืช ผลการวิจัยพบว่า พรรณพืชพื้นบ้านที่สำรวจและจำแนก ได้มี 122 ชนิด 94 สกุล 43 วงศ์ โดยวงศ์ที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรกจากมากไปหาน้อย คือ วงศ์ LEGUMINOSAE, EUPHORBIACEAE และ RUBIACEAE มีระบบนิเวศดีเด่น 2 ระบบคือ (1) ระบบนิเวศป่าทุ่ง ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 95 พืชพรรณส่วนใหญ่เป็นชนิดทนเค็ม และสัมพันธ์กับ ภูมิประเทศที่เป็นที่ราบหรือค่อนข้างราบ ดินเค็ม น้ำได้ดินกร่อย - เค็ม (2) ระบบนิเวศป่าเต็งรัง ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 5 เป็นระบบที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศที่ราบลุ่มคลื่นลอนลาด ดินเนื้อหยาบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,พรรณพืชพื้นเมือง,องค์ความรู้ชุมชน, นวัตกรรมผลิตภัณฑ์พืชพื้นเมือง

สุริยา สมุททปดี พัฒนา กิตติอาษา ศิลปะกิจ ตี๋ขันติกุล และจันทนา สุระพินิจ 2540.

พิธีกรรม "ช่วงสี่เพื่อน" ของ "ลาวข้าวเจ้า" จังหวัดนครราชสีมา นครราชสีมา:สำนักวิชา เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

งานชิ้นนี้ศึกษาตรวจสอบ นำเสนอรูปแบบและเนื้อหาสำคัญ "วิถีคิดของคนไทย" ในระดับชาติตั้งแต่สมัยของรัชกาลที่ 4 นำเสนอข้อค้นพบเกี่ยวกับ "วิถีคิด" ของชาวบ้านในชนบทอีสาน พบว่า "วิถีคิด" เป็นผลผลิตทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ถูกสร้างขึ้นเพื่อทางการเมือง ไม่ใช่อยู่ตามธรรมชาติ ได้รับการนำเสนอโดยชนชั้นผู้นำ กษัตริย์ ขุนนางและปัญญาชนมาตลอดระยะเวลาของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่เพื่อสร้างชาติ พัฒนาประเทศ พิธีกรรมช่วงผีพ่อนของชาวบ้านเรียกตัวเองว่า "ลาวข้าวเจ้า" สะท้อนให้เห็น "วิถีคิดแบบพึ่งพา" อำนาจภายนอกทั้งที่เป็นอำนาจผีและอำนาจของข้าราชการ นักการเมืองและนายทุน แสดงให้เห็น "วิถีคิด"

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,พิธีกรรม,ความคิด,ช่วงผีพ่อน, ลาวข้าวเจ้า

กมลทิพย์ กสิการ [ม.ป.ป.] พืชผักพื้นบ้านนครราชสีมา นครราชสีมา:สถาบันราชภัฏ
นครราชสีมา.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะสำรวจพืชผักพื้นบ้าน จังหวัดนครราชสีมา ผลการสำรวจพบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีพืชผักพื้นบ้านในธรรมชาติหลากหลายที่นำมาใช้ในการปรุงอาหาร จากการสำรวจ ชาวโคราชรับประทานผักพื้นบ้านนานาชนิดผักที่เก็บรับประทานได้ทั้งปี เช่น ตำลึง ผักที่เก็บตามฤดูกาล เช่น ถั่วฝักยาว ได้แก่ ดอกกระเจียว ผักที่เก็บปลายฝนต้นหนาว ได้แก่ ผักลีม่วง ผักอ้อม ผักกะแยง ผักที่เก็บฤดูแล้งหลังไฟป่า ได้แก่ ยอดกระโดน แต้วผลียอด อีหนูออกดอกหลังเก็บเกี่ยว มี ผักไซ พืชบก เช่น แคป่า เพกาพืชน้ำ เช่น ผักแว่น ไข่น้ำ ตีนเต่า ผักชีล้อม สันตะวา ตาลปัตรฤๅษี บัวสายนิยมรับประทาน เช่น ผักแว่น ผักกูด ฯลฯ ผักที่ชื่อน่าสนใจ เช่น ผักลีม่วง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,พืชผักพื้นบ้าน.

สถาบันราชภัฏนครราชสีมา 2545. การศึกษาพรรณพืชพื้นเมือง:องค์ความรู้ชุมชนและนวัตกรรม
ผลิตภัณฑ์ที่พรรณพืชพื้นเมือง ตำบลปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
นครราชสีมา:สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับพรรณพืชพื้นเมือง องค์ความรู้ในชุมชนและการพัฒนา
นวัตกรรมผลิตภัณฑ์พรรณพืชพื้นเมืองของชาวบ้าน ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา ทำ
ให้ทราบว่าใน 1 ตำบล มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์จากพืชที่แตกต่างกันไปในแต่ละตำบล
เช่นนำพืชมาใช้ในงานทอจักสาน งานปั้น งานถัก การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,องค์ความรู้ชุมชน,พืชพรรณพื้นเมือง,ผลิตภัณฑ์

อนุสรณ์ ภูสินแก่น และประสงค์รัตน์ปัญหา [ม.ป.ป.] น้ำคั้นสมุนไพรเพื่อสุขภาพ “ตรีผลา”
มหาสารคาม:สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะค้นหว่า “ตรีผลา” เป็นเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า น้ำคั้นสมุนไพร “ตรีผลา” เป็นน้ำคั้นสมุนไพรที่มาจากตำรับยาโบราณ ช่วยรักษาความสมดุลของร่างกายอันประกอบด้วยธาตุ 4 ตรีผลาเป็นยาที่ควบคุมสัดส่วนของร่างกายอันประกอบด้วยธาตุ 4 ตรีผลาประกอบด้วย ผลมะขามป้อม ผลสมอไทย ผลสมอพิเภก 20% น้ำตาลทราย 10% น้ำผึ้ง 5 % น้ำ 65 % นอกจากตรีผลาจะเป็นเครื่องดื่มและปรับธาตุของร่างกายให้แข็งแรงแล้ว ยังมีผลข้างเคียงในทางยาอีกมากมายเช่น บำรุงสายตา แก้ตาอักเสบ แก้โรคปวดตามข้อ ข้อบวม เลือดจาง ดีซ่าน และหอบหืด เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,น้ำคั้นสมุนไพรเพื่อสุขภาพ

วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ และคณะ 2535. แนวคิด บทบาท และปัญหาในการพัฒนาของผู้นำสตรีชนบทอีสาน ขอนแก่น:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานวิจัยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาแนวคิด บทบาท และปัญหาในการพัฒนาของผู้นำสตรีในชนบทอีสาน โดยเฉพาะ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านสตรี โดยวิธีการวิจัยใช้วิธีวิจัยภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้นำที่เป็นกำนันและสตรี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 29 ราย ผลการวิจัยพบว่า กำนันสตรีส่วนใหญ่ สามารถทำงานจนประสบผลสำเร็จทุกสถานการณ์ ส่วนปัญหาในการทำงานพัฒนาชนบทของกำนันสตรี พบว่า มีสภาพปัญหา 2 ประเภท คือ ปัญหาส่วนตัว อันเกิดจากการไม่ยอมรับของกรรมการสภาตำบล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาย และเข้าใจว่าผู้หญิงไม่เหมาะสมที่จะทำงานตำแหน่งนี้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องเวลาไปงานที่มีกิจการค้าหรือธุรกิจส่วนตัว และปัญหาการทำงาน คือขาดความร่วมมือกับชาวบ้าน โดยทั่วไปผู้ใหญ่บ้านสตรีไม่ค่อยประสบปัญหาในการทำงานพัฒนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,แนวคิด,บทบาท,การพัฒนา,ผู้นำสตรี,ชนบทอีสาน.

สุริยา สมุทคุปต์ 2537. แม่หญิงต้องตำหูก:พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการเปลี่ยนแปลง บทบาทของผู้หญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน [นครราชสีมา]:สำนักเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

งานชิ้นนี้ ศึกษาถึง "บทบาทและสถานภาพ"ของผู้หญิงในชุมชนหมู่บ้านอีสาน ปัจจุบัน โดยพิจารณาจากกระบวนการทอผ้าในชุมชนหมู่บ้านอีสาน 3 แห่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ ศรีสะเกษ และนครราชสีมา พบว่าผู้หญิงอีสานดั้งเดิมมีบทบาททางสังคมที่เกี่ยวพันกับผู้ชาย มีสถานภาพในโครงสร้างสังคมที่ไม่ดีด้อยกว่าผู้ชาย ปัจจุบันบทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากผู้หญิงได้รับการศึกษาและมีประสบการณ์นอกหมู่บ้านมากขึ้นแต่ยังคงปรับตัวที่วางอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บทบาท,ผู้หญิง,การทอผ้า

อนุสรณ์ ภูสินแก่น และบุญมี สุวรรณหงษ์ [ม.ป.ป.] ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกบ้านแพง

นครราชสีมา:สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก ผลการวิจัยพบว่า นอกจากจะทอเป็นเสื่อปูแล้ว ยังมีการประยุกต์เป็นเครื่องใช้ต่างๆ มากมาย เช่น กระเป๋าถือ ที่รองจาน ที่รองแก้ว แฟ้ม เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บ้านแพง,ผลิตภัณฑ์เสื่อกก

ธีระพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2541. พระอุปคุตกับงานบุญผะเหวด วารสารเมืองโบราณ. 24(4):130-135.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับพระอุปคุตกับงานบุญผะเหวด พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีงานบุญประจำเดือน เรียกว่า ฮีตสิบสอง(จารีต) เดือนสี่หรือเดือนมีนาคมจะมี ซึ่งเรียกตามสำเนียงอีสานว่า งานบุญผะเหวด หมายถึง พระเวสสันดร นอกจากนี้ในงานประเพณีบุญผะเหวดมีคติความเชื่อในการอัญเชิญพระอุปคุตมาปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดเภทภัยอันตราย และให้โชคลาภแก่พุทธศาสนิกชนด้วย โดยสมมติเอาก้อนหินตามห้วยหนอง คลอง บึง แม่น้ำ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุญประเพณี,คติความเชื่อ,บุญผะเหวด

สมชาย นิลอาธิ 2548. บุญเข้ากรรม เดือนอ้าย พิธีกรรมเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ในวันปีใหม่ไทย วารสารศิลปวัฒนธรรม. 26(3):58-60.

งานชิ้นนี้ ศึกษาประเพณีบุญเข้ากรรมในเดือนอ้าย ซึ่งเป็นการศึกษาถึง ประวัติศาสตร์และขั้นตอนของพิธีกรรมบุญเข้ากรรม โดยชาวอีสานและลาวเรียกเดือนอ้ายอีกชื่อ หนึ่งว่าเดือนเจียง หรือเดือนเจียงนั่นเองและน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่อง "ท้าวสูง ท้าว เจียง" ซึ่งชาวข่าในแถบลุ่มน้ำโขงให้ความเคารพนับถือท้าวเจียงกันมาก ความศรัทธาที่มีต่อท้าว เจียงมีความสำคัญมากจนมีการนำมาใช้เรียกเป็นอีกชื่อหนึ่งของเดือนอ้าย ที่มีความหมายว่า คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุญประเพณี,บุญเข้ากรรม

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2541. พระอุปคุตกับงานบุญสะเทวด วารสารเมืองโบราณ. 24(4):130-135.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับพระอุปคุตในงานบุญสะเทวดของชาวอีสาน พบว่า ในงาน บุญสะเทวดมีความเชื่อในการอัญเชิญพระอุปคุตมาปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดเภทภัยอันตราย และให้ โชคลาภแก่พุทธศาสนิกชนด้วย โดยสมมติเอาก้อนหินตามหัวหนอง คลอง บึง แม่น้ำ เป็นพระอุป คุตอัญเชิญประดิษฐาน ณ หอพระด้านทิศตะวันออกของศาลาโรงธรรม หอนี้มีลักษณะเหมือนศาล เพียงตาทั่วไป คือทำด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะสามค้ำมีเสาสองประมาณ 1-5 เมตร คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุญสะเทวด,พระอุปคุต

หาญชัย อัมภผล 2545. การศึกษากลยุทธ์เพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาสมุนไพร นวดหน้า นวดผิวเนียน บ้านระกาใต้ ต. บ้านปรือ อ. บุรีรัมย์ บุรีรัมย์:สถาบันราชภัฏ บุรีรัมย์.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษากระบวนการพัฒนาเครื่องสำอางสมุนไพรนวด หน้า นวดผิวเนียน การบริหารจัดการ การผลิตและจำหน่าย การนำกลยุทธ์ทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีไปใช้ในกระบวนการผลิต และศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของเครื่องสำอางสมุนไพร ในกลุ่มสตรี บ้านระกาใต้ อ.กระสัง จ. บุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญา เครื่องสำอาง สมุนไพรนวดหน้า นวดผิวเนียน เป็นวิธีการดำเนินชีวิต และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน การ ปรับเปลี่ยน การสร้างความรู้ เกิดเป็นแนวคิดทฤษฎี กระบวนการพัฒนาเครื่องสำอางสมุนไพร ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ได้แก่ การอบรมเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอางว่าด้วย สุขลักษณะทั่วไป ประเมินกระบวนการผลิต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,กลยุทธ์,ยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น,สมุนไพร

วิมล กิจวานิชจร 2543. ประชาคมสุขภาพคนคูเมือง "ร่วมใจด้านภัยฉี่หนู" ภูมิปัญญาการไล่ล่าแบบชาวบ้าน วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 15(3):31-39.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับประชาคมสุขภาพคนคูเมือง "ร่วมใจด้านภัยฉี่หนู" ภูมิปัญญาการไล่ล่าแบบชาวบ้าน พบว่า มีกิจกรรม "ชาวคูเมืองร่วมใจด้านภัยฉี่หนู:เป็พิศดารโตะฉี่หนู" ขึ้นบริเวณวัดป่าคูเมือง จ.บุรีรัมย์ เป็นการสาธิตกระบวนการวิธีการตัดวงจรของโรคฉี่หนูอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิตั้งแต่ การกำจัดหนูโดยชีวภาพ สถานการณ์โรคฉี่หนูที่เคยระบาดหนักในบุรีรัมย์เมื่อปีที่แล้วดีขึ้นจนไม่น่าวิตก จากความร่วมมือของหลายหน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุขและความป้องกันของชาวบ้านเอง แต่กระบวนการ "ไล่ล่า" และรับประทานเนื้อหนู ก็ยังเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของชาวบ้านชนบทที่มีมาช้านานก่อนที่จะรู้จักโรค

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,การป้องกัน,โรคฉี่หนู,การไล่ล่า

สมบัติ ประจัญสานต์ 2545. การวิจัยเพื่อการศึกษาแนวทางการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น :

กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของ อ. นาโพธิ์ บุรีรัมย์:สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.

การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสนอแนวทางในการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ใ้กระบวนการพัฒนาระดับท้องถิ่น โดยส่งเสริมกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์โดยการคำนวณ ชั่งตวงวัด จดบันทึก ส่งเสริมสนับสนุนการใช้สารเคมี และสีย้อมทั้งธรรมชาติ และสีแอสิด ด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้มีการบันทึก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,การยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น,ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม.

จารีรัตน์ ปรกแก้วและคณะ 2546. โครงการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

[สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์]:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับ โครงการศึกษาพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นบุรีรัมย์ในเขตการเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนอีสาน พบว่า การทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายการเรียนรู้ ระบบครอบครัว ระบบโรงเรียน ระบบเครือข่ายภูมิปัญญา ระบบภาคีอื่นๆ

เช่นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น/หน่วยงานทางการศึกษา/องค์กรทั้งรัฐและเอกชน เป็นการเชื่อมโยงระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการจัดการศึกษาที่ส่งผลถึงเด็กให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,โครงการศึกษา,ระบบเครือข่าย,การเรียนรู้

อรพินท์ ศิริพงษ์ 2538. ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ชื่อหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ชื่อที่ไม่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิศาสตร์และชื่อหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับตำนานและนิทานพื้นบ้าน พบว่าหมู่บ้านที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับสภาพภูมิศาสตร์จำนวน ๑๕๕ หมู่บ้าน แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ ชื่อที่มีส่วนประกอบหลักของคำ เป็นคำนามที่บอกว่าเป็นแหล่งน้ำมี ๖๕ หมู่บ้าน เป็นคำนามที่บอกถึงบริเวณที่เป็นพื้นดินมี ๕๗ หมู่บ้าน และชื่อที่บอกประวัติหมู่บ้านมี ๑๔ หมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านที่มีชื่อไม่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิประเทศมี ๑๒๕

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,ชื่อหมู่บ้าน

บุญเกิด มะพารมย์ 2544. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทย : กรณีศึกษา บทบาทหลวงพ่อเป่า อีส.สโร วัดป่าเลย์ไธย และเครือข่าย จ.บุรีรัมย์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ ยุทธศาสตร์ ปัจจัยส่งเสริม และเครือข่ายการพัฒนาชนบทในชุมชนที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทยของหลวงพ่อเป่า อีส.สโร วัดป่าเลย์ไธย บ้านใหม่ ต.สามแวง อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า หลวงพ่อเป่าได้นำหลักพุทธธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์บูรณาการให้เป็นองค์ความรู้ เป็นวัฒนธรรม เป็นบรรทัดฐานของชุมชน สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และลดปัญหาให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง ประกอบด้วย ท่านเป็นนักพูด นักคิด นักวิเคราะห์ นักพัฒนา และนักปฏิบัติการด้วยความเสียสละ อุดหนุน จริงใจ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง โครงการต่างๆ เช่น โครงการสร้างชลประทานขนาดกลางประจำตำบล การสร้างทางคมนาคมไปสู่หมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,บทบาทพระสงฆ์,การพัฒนาชุมชนที่พูดภาษาเขมร.

ปราณี ขัติยศ 2535. เศรษฐศาสตร์การเมืองการอนุรักษ์ป่าไม้ : กรณีศึกษาป่าดงใหญ่ จ.บุรีรัมย์
กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เศรษฐศาสตร์).

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อค้นหาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ โดยใช้กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์สีเขียว และแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน บนพื้นฐานวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ตลอดจนแสวงหาแนวนโยบาย และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ต่อไปผลการวิจัยพบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านจะยั่งยืนได้นั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตชาวบ้าน และชาวบ้านต้องได้รับการยอมรับจากทางราชการ ด้วยการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้แก่ชาวบ้าน โดยออกกฎหมายรองรับ และได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ การยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,เศรษฐศาสตร์การเมือง,การอนุรักษ์ป่าไม้,ป่าดงใหญ่

ทำนุ วรธงไชย 2536. เครื่องมือดักสัตว์ของชาวชนบทอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวัตถุประสงค์ รูปแบบ วิธีการ วิวัฒนาการ และพิธีกรรมความเชื่อของเครื่องมือดักสัตว์ของชาวบ้านในเขตอำเภอลำปลายมาศ พบว่าการทำเครื่องมือดักสัตว์เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาการดำรงชีพในเรื่องของอาหาร ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การใช้เครื่องมือแต่ละชนิดจะแตกต่างกันไปตามเวลา ฤดูกาล และประเภทสัตว์ ในปัจจุบันได้นำเอาเทคโนโลยีมาดัดแปลงด้วย นอกนั้นชาวบ้านยังนำเอาเครื่องมือดักสัตว์มาใช้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม เช่น การทำนายอากาศ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,หัตถกรรม,เครื่องมือดักสัตว์

พัฒนาวดี ชูโต 2540. โครงการประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน
กรุงเทพฯ:สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้ศึกษาสถานะต่างๆทางประชากรกับสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะองค์รวมและในระดับสูง พบว่า

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสถานะของประชากรในบางมิติเช่น การศึกษา เศรษฐกิจ และชีวิตครอบครัวอยู่ในระดับที่ควรพิจารณาแก้ไข สถานะด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอยู่ในภาวะที่ต้องบำบัดและฟื้นฟูในเรื่อง ดิน น้ำ อากาศและป่าไม้ ขาดแคลนด้านคมนาคมและการสื่อสาร น้ำสะอาดสำหรับบริโภค สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสาธารณสุข

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประชากรและสิ่งแวดล้อม,การมีส่วนร่วม,การพัฒนา

ไพรัช ทองเทียน 2536. การจัดงานมงคลสมรสประเพณีอีสาน วิทยานิพนธ์พัฒนบริหาร

ศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบการจัดงานมงคลสมรส ตามประเพณีอีสานที่เป็นมาในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มที่ต้องการให้เป็นในอนาคต และผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับปัจจุบัน โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าพิธีการแต่งงานตามประเพณีอีสาน ปัจจุบันยังคงรักษาเอกลักษณ์และขั้นตอน เช่นเดียวกับอดีตส่วนที่เปลี่ยนแปลงคือ ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นกว่าเดิมตามเศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบในการจัดงานแต่งงานตามแบบปัจจุบันคือเกิดภาวะหนี้สินตามมาจากการจัดงานฟุ่มเฟือย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประเพณี,การแต่งงาน,รูปแบบการจัดงาน

ศิริพงษ์ บุญถูก 2544. การศึกษาเครือข่ายทางสังคมในกิจกรรมการทอดผ้าป่าของสังคมอีสาน

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

งานชิ้นนี้ศึกษาเครือข่ายทางสังคมที่มีส่วนสัมพันธ์กับกิจกรรมการทอดผ้าป่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอดผ้าป่าและวิธีการที่สังคมอีสาน ใช้ในการดำเนินการทอดผ้าป่าในปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่า เครือข่ายทางสังคม มีส่วนสัมพันธ์กับกิจกรรมการทอดผ้าป่า เดิมองค์ประกอบสำคัญของผ้าป่ามีเฉพาะธูปบริวาร แต่ปัจจุบันได้มีวัตถุทันสมัยเป็นบริวารผ้าป่าเพิ่มเติมเข้ามา กิจกรรมการทอดผ้าป่าปัจจุบันได้มีการนำเอาการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ในรูปของการกำหนดวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประเพณี,การทอดผ้าป่า,กิจกรรม

สนอง บุญปลูก 2537. ฮิตสิบสอง-คองสิบสี่ จุลสาร ออนซอนอีสาน. 9(1):16-19.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับฮิตสิบสอง-คองสิบสี่ ซึ่งกล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเกษตรกรรมตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่แห้งแล้งกันดารนั้น ในความเชื่อต่อการดำรงชีวิตที่มีความผาสุกและความเจริญรุ่งเรืองเกิดขึ้นแก่ครอบครัวและบ้านเมืองจึงต้องมีการประกอบพิธีกรรม มีการเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และร่วมทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนาด้วยทุกๆเดือนในรอบปีจึงมีการจัด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประเพณี,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,ฮิตสิบสองคองสิบสี่

ค.ตันสิงห์ 2541. บุญข้าวจ้ของไท้อีสาน วารสาร พ.ศ.ล.. 31(209):61-63.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีการทำบุญข้าวจ้ของชาวอีสาน พบว่าเป็นบุญที่ทำกันในเดือน 3 คือ ถูทำนาเสร็จใหม่ๆ ชาวบ้านจะนำข้าวที่เก็บเกี่ยวได้มาทำข้าวจ้ สำหรับบุญข้าวจ้ การทำบุญข้าวจ้เป็นการเตือนใจมิให้ประมาทมัวเมา กระทำจิตใจให้เป็นผู้ตื่นอยู่เสมอๆ ให้รู้จักสำนึกตน รู้จักตรวจตัวของตัวเองละสิ่งชั่วร้าย รุ่งทำคุณงามความดี ซึ่งจะเป็นผลอำนวยความสุขให้แก่ตนทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า ฉะนั้นการทำบุญข้าวจ้ จึงได้ชื่อว่า รักคนไว้ด้วยดีในวัยทั้ง 3 วัย คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประเพณี,ความเชื่อ,บุญข้าวจ้

สมชาย นิลอาทิ 2547. บวชควาย ในงานบุญบั้งไฟเห็นร่องรอยการใช้ไถเมื่อ ๒,๕๐๐ ปี
วารสารศิลปวัฒนธรรม. 25(6):47-49.

งานชิ้นนี้ ศึกษาพิธีกรรมบวชควายซึ่งแทรกอยู่ในวันโฮมหรือวันแห่งงานบุญบั้งไฟที่บ้านแมด กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจะเรียกคนที่บวชเป็นควายว่า ควายง่าหรือควายฮาด ซึ่งจะแต่งกายโดยเปลือยท่อนบนทาดินหม้อจนดำ ที่เอวจะผูกด้วยไม้เนื้ออ่อนขนาดยาวและใหญ่ สลักเป็นอวัยวะเพศชาย การบวชนั้นต้องไปบวชกับผีปู่ตาและคนที่บวชได้นั้นต้องได้มีการสืบทอดกันต่อๆมา คนที่บวชเป็นควายจะต้องแสดงกิริยาท่าทางตามแบบควายจริง ซึ่งการบวชควายนี้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์แทนการทำนาและสะท้อนให้เห็นร่องรอยที่เป็นจุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมการปลูก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประเพณี,บุญบั้งไฟ,บวชควาย

พระศรีธรรมโศภณ (พระมหาปริชาปริญาโณ) 2539. ประเพณีโบราณไทยอีสาน การกล่อมลูก
วารสารสารวัฒนธรรม. 2(3):29-33.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับประเพณีไทยอีสาน การกล่อมลูก พบว่าการกล่อม
ลูกเป็นประเพณีอันหนึ่งของคนโบราณเป็นการพูดจาระหว่างแม่กับลูก ในขณะที่ลูกเป็นเด็กเล็กยังไม่
รู้เรื่องอะไร พูดจาไม่เป็น ถ้าปล่อยให้ให้อยู่ตามลำพัง เด็กจะหงอยเหงา เปล่าเปลี่ยว จึงมีการปลุก
ปลอบแล้วโลมใจ ในเด็กเกิดความซึ้นบานถึงหลับนอน การปลุกปลอบดังกล่าว ก็คือการกล่อมลูก
บทกล่อมลูกมีข้อความไม่เหมือนกัน บางบทสุภาพเรียบร้อย บางบทตลกโปกฮา บางบทแสดงถึง
การพลัดพรากจากหลง ถึงกับเกิดความเศร้าสลดรั้นหดใจ แต่ละถิ่นก็มีบทกล่อมเป็นของตนเอง
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ประเพณี,เพลงกล่อมลูก

สุนนา ศรีชลาสัย และคณะ 2545. ฃญาในมติของการดูแลส่งเสริมสุขภาพจิต

กรุงเทพฯ:ศูนย์สุขภาพจิตที่ 7 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาเนื้อหาของฃญาที่มีความสอดคล้องกับการดูแล
และส่งเสริมสุขภาพจิตในด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจาก 3 ส่วนคือ
จากเอกสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่สาธารณสุขเขต 7 ผลการศึกษาพบว่า
มีฃญาที่สอดคล้องกับแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์องค์ประกอบดี 198 คน องค์ประกอบเก่ง
167 คน องค์ประกอบ“สุข” 106 คน และนักปราชญ์ และประชาชน ใช้ฃญาส่งเสริมสุขภาพจิต
ด้านอารมณ์ มากที่สุด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ฃญา,การส่งเสริมสุขภาพจิต

สุนนา ศรีชลาสัย และคณะ 2545. ฃญาในมติของการดูแลส่งเสริมสุขภาพจิต

กรุงเทพฯ:ศูนย์สุขภาพจิตที่ 7 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาเนื้อหาของฃญาที่มีความสอดคล้องกับการดูแล
และส่งเสริมสุขภาพจิตในด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจาก 3 ส่วนคือ
จากเอกสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่สาธารณสุขเขต 7 ผลการศึกษาพบว่า
มีฃญาที่สอดคล้องกับแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์องค์ประกอบดี 198 คน องค์ประกอบเก่ง
167 คน องค์ประกอบ “สุข” 106 คน และนักปราชญ์ และประชาชน ใช้ฃญาส่งเสริมสุขภาพจิต
ด้านอารมณ์ มากที่สุด ในลักษณะที่เหมือนกันคือ การใส่ใจผู้อื่น การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
และการมองโลกในแง่ดี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ผลญา,การส่งเสริมสุขภาพจิต

สุริยา สมุทรกุลดีและพัฒนา กิตติอาษา 2546. คนอีสานในอดีตใช้ผ้าชิ้นห่อคัมภีร์ใบลาน

วารสารศิลปวัฒนธรรม. เมษายน 2546:82-95.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ผ้าชิ้นห่อคัมภีร์ใบลานของคหอีสาน พบว่า ในอดีตชาวอีสานได้ใช้ผ้าชิ้น ซึ่งเป็นเครื่องนุ่งห่มร่างกายท่อนล่างของผู้หญิงมาห่อคัมภีร์ใบลานซึ่งเป็นของสูงและศักดิ์สิทธิ์ ได้รับการรักษาในมณฑลทางศาสนาและอำนาจของผู้ชายมาโดยตลอด นั้นแสดงว่าคนอีสานคิดและทำในสิ่งที่แย้งกับความเชื่อและโลกทัศน์ในวัฒนธรรมของตนเองมาตั้งแต่ครั้งอดีต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ผ้าชิ้น,คัมภีร์ใบลาน

ฉัตรทอง อินทร์นอก 2540. พฤติกรรมการดูแลตนเอง และคุณภาพของผู้สูงอายุในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเอง คุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานกับพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลตนเองโดยทั่วไปรับประทานอาหารวันละ 3 มื้อ ดื่มน้ำวันละ 6-8 แก้ว ไม่สูบบุหรี่ไม่ดื่มสุรา นอนหลับวันละ 6-8 ชั่วโมง มีการออกกำลังกาย มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ไม่มีการตรวจสุขภาพประจำปี เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยจะซื้อยามาทาน เจ็บป่วยรุนแรงจะรักษาที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มิคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ด้านความสัมพันธ์พบว่า เพศ สถานภาพสมรส

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ผู้สูงอายุ,คุณภาพชีวิต,พฤติกรรมการดูแลตนเอง

จิตกร เอมพันธ์ 2545. พญานาค เจ้าแห่งแม่น้ำโขง : พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน วิทยานิพนธ์ (ม.น.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมุ่งศึกษาระบบความเชื่อพื้นบ้านเรื่องพญานาค ว่า ยังคงอยู่หรือคลี่คลายไปในลักษณะใด ตลอดจนศึกษาบทบาทความเชื่อเรื่องพญานาค ที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของชาวอีสานว่าเป็นรูปแบบใด โดยศึกษาจากนิทานปรัมปราว่าด้วยเรื่องพญานาคอันเป็นคติชนวิทยา

พบว่า ระบบสัญลักษณ์ของพญานาคแบ่งเป็น 3 ประการ คือ พญานาค เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชนดั้งเดิม เป็นสัญลักษณ์ของเจ้าแผ่นดินและน้ำ เป็นลัทธิทางศาสนาศึกษาแบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมบวงสรวง บูชาบั้งไฟพญานาคในหมู่บ้านอาสง อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย พบว่า พญานาคปรากฏอยู่ใน “ลัทธิความอุดมสมบูรณ์” ของสังคมวัฒนธรรมอีสานผสมผสานความเชื่อเดิมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนา พบว่า ระบบสัญลักษณ์ของพิธีกรรม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ประการสำคัญที่สุดคือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,พญานาค,เจ้าแห่งแม่น้ำโขง,พิธีกรรม,ระบบความเชื่อพื้นบ้าน,วัฒนธรรมอีสาน.

นาฎนภา ปิงจ้งคะโต 2536. บทบาทของการคณะสงฆ์ในหัวเมืองอีสานในการสนับสนุนนโยบายการปกครองของรัฐระหว่างพ.ศ.2435-2505 วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาเอกประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษาบทบาทของคณะสงฆ์ในหัวเมืองอีสาน นโยบายของรัฐที่มีต่อสงฆ์และผลกระทบจากบทบาทของคณะสงฆ์โดยค้นคว้าจากเอกสาร พบว่าด้านการศึกษาพระสงฆ์ได้ให้การศึกษแก่ประชาชนตามนโยบายรวมชาติ มีผลให้ประชาชนในหัวเมืองอีสานได้เรียนรู้ภาษาไทยก่อให้เกิดรู้สึกเป็นไทย พระสงฆ์ช่วยให้ประชาชนมีความผูกพันกับรัฐบาลมากขึ้น ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย พระสงฆ์ช่วยเผยแพร่ตามนโยบายของรัฐบาลสมัยจอมพล ป.

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,พระสงฆ์,บทบาท,นโยบายการปกครอง,ผลกระทบ

ปรีชา อุยตระกูล 2534-2535. บทบาทของหมอพื้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน วารสารสีมาจารย์. 7(12):8-16.

งานชิ้นนี้ศึกษาบทบาทของหมอพื้นบ้านทั้งทางด้านการป้องกันและการแก้ปัญหาการเจ็บป่วย และบทบาททางสังคมของหมอพื้นบ้าน คำว่า หมอพื้นบ้าน ในงานวิจัยหมายถึงบุคลากรที่มีบทบาทในการป้องกัน รักษา ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยใช้วิธีแบบพื้นบ้านในระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ผู้ประกอบพิธีกรรมในการแก้ปัญหาคือหมอพื้นบ้าน หากมีสาเหตุมาจากเชื้อโรคและสภาพแวดล้อม ผู้ที่ทำการรักษาคือหมอ ยา หมอกระดูก หมอบีบเส้น หมอดำยา หากเป็นการเจ็บป่วยด้วยอำนาจเวทมนต์คาถา ผู้รักษาคือ หมอธรรมหรือหมอมนต์ หากเจ็บป่วยเพราะกรรม ผู้ทำพิธีบำบัดรักษาคือ พระสงฆ์ หากป่วยเพราะอำนาจ ผู้บำบัดคือ หมอลำทรงและหมอ

ธรรม ที่มาของอำนาจของผู้ประกอบพิธีกรรมถ้าเป็นหมอยา หมอสมุนไพร หมอบีบเส้น หมอนวด ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ของการพัฒนาการรักษา ความรู้และภูมิปัญญา หากเป็นหมอธรรม หรือหมอมนต์ ที่มาของอำนาจคือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ของพระสงฆ์คือความเชื่อในพุทธ ศาสนา หมอลำทรงเป็นความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ผสมผสานกับความเชื่อในพุทธ ศาสนา หมอดู หมอดำรา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,พิธีกรรม,ความเชื่อ,หมอฟันบ้าน,หมอแผนโบราณ, การรักษาความเจ็บป่วย

ประสพสุข ฤทธิเดช 2537. กระบวนทัศน์หมอฟันบ้านกับการส่งเสริมการเลี้ยงควาย วารสารแก่นเกษตร. 22(4):164-169.

งานชิ้นนี้ ศึกษากระบวนทัศน์หมอฟันบ้านกับการส่งเสริมการเลี้ยงควาย หมอ ฟันบ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงควายในที่นี้ หมายถึง ผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะการเลี้ยงควายในท้องถิ่นชนบท ของไทย ได้แก่ หมอดู หมอยา หมอธรรม หมอสู่วัณ และหมอรักษากระดูกหัก เวทมนต์คาถา กระบวนทัศน์หมอฟันบ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงควาย เป็นองค์ประกอบของความคิด คติความเชื่อ เวทมนต์คาถา การดูแลรักษา และการประกอบพิธีกรรมของหมอผู้รู้ ผู้ชำนาญ เป็นกระบวนการที่ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงควาย เช่น การเลือกพันธุ์ควายที่นำมาเลี้ยง และหมอธรรมมีข้อละคำ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้เลี้ยง รวมไปถึงพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับควาย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,พิธีกรรมและความเชื่อ,กระบวนทัศน์หมอฟันบ้าน, การเลี้ยงควาย

นิตินันท์ พันทวี 2544. การศึกษาพิธีกรรม ท้องถิ่น ในฐานะ เพื่อการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมุ่งวิเคราะห์ คุณค่า พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญต่อชุมชน รูปแบบ ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าในองค์ประกอบ พิธีกรรมได้แก่ ผู้นำ ผู้ร่วมพิธี บทสู่ขวัญ เครื่องสังเวท คุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อบุคคล ได้แก่ สมานใจ ความสบายใจ ความกตัญญูความอ่อนน้อมถ่อมตน และความมีน้ำใจงาม คุณค่าของ พิธีกรรมได้แก่ คุณค่าในฐานะกระจกเงาสะท้อนวัฒนธรรมทางภาษา และให้ความบันเทิงแก่ชุมชน ควบคุมรักษาแบบแผนทางสังคมของชุมชน พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือที่คนในชุมชนให้ เป็นทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างสัมพันธ์ที่ถูกต้องสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,พิธีบายศรีสู่ขวัญ,พิธีกรรม,พลังชุมชน,พัฒนาสังคม,พัฒนาชุมชน.

นิตราพร ทิพา 2539. การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านหมอลำ การถ่ายทอดวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้าน หมอลำที่สะท้อนถึงความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี การดำเนินชีวิต และความรู้ด้านต่างๆ ของชาวอีสาน โดยเพลงพื้นบ้านที่นำมาวิเคราะห์มีจำนวน 25 ชุด 267 เพลง จัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ได้แก่การดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ด้านต่างๆ ผลการวิเคราะห์เพลงหมอลำ พบว่า การดำเนินชีวิตที่ปรากฏในเพลงหมอลำได้แก่ เรื่องความรัก ค่านิยมที่ปรากฏคือเรื่อง ความเป็นมาของฐานะ ความเชื่อที่ปรากฏคือกฎแห่งกรรม ขนบธรรมเนียมที่ปรากฏได้แก่เรื่อง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เพลงพื้นบ้านหมอลำ,การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม.

สุรัตน์ จงดา 2541. “พ่อนผีฟ้านางเทียม : การพ่อนรำในพิธีกรรมและความเชื่อชาวอีสาน

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมุ่งศึกษาการพ่อนผีฟ้าในกลุ่มนางเทียม อ. พระยืน จ. ขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มนางเทียมในพิธีพ่อนผีฟ้าได้รับเชื้อสายมาจากควียงจันทร์ การพ่อนมี 2 ลักษณะ คือ พ่อนผีฟ้าในการรักษาโรคเมื่อมีการเจ็บป่วยในครอบครัว และในการบูชาผีฟ้าในพิธีใหญ่ประจำปี คือ วันที่ 13 – 15 เมษายน พิธีจะพ่อนกัน 3 วัน 3 คืน ท่าพ่อนผีฟ้ามีลักษณะใกล้เคียงกับท่าพ่อนอีสานในการแสดงหมอลำ คนตรีในการพ่อนใช้แคนแปดเพียงอย่างเดียว ส่วนลายหรือเพลงลายทางยาวในการขับลำเชยผีฟ้า ส่วนการพ่อนใช้ลายทางสั้น การแต่งกายใช้แบบพื้นเมืองอีสาน สิ่งที่เป็นในการแต่งกาย คือ ผ้าสไบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,พ่อนผีฟ้า,นางเทียม,พิธีกรรมและความเชื่อ

สุรัตน์ จงดา 2541. พ่อนผีฟ้านางเทียม : การพ่อนรำในพิธีกรรมและความเชื่อของชาวอีสาน

วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมุ่งศึกษาการฟ้อนผีฟ้าในกลุ่มนางเทียม อ. พระยืน จ. ขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มนางเทียมในพิธีฟ้อนผีฟ้าได้รับเชื้อสายมาจากควยงจันทร์ การฟ้อนมี 2 ลักษณะ คือ ฟ้อนผีฟ้าในการรักษาโรคเมื่อมีการเจ็บป่วยในครอบครัว และในการบูชาผีฟ้าในพิธีใหญ่ประจำปี คือ วันที่ 13 – 15 เมษายน พิธีจะฟ้อนกัน 3 วัน 3 คืน ท่าฟ้อนผีฟ้ามีลักษณะใกล้เคียงกับท่าฟ้อนอีสานในการแสดงหมอลำ คนตรีในการฟ้อนใช้แคนแปดเพียงอย่างเดียว ส่วนลายหรือเพลงลายทางยาวในการขับลำเชิดผีฟ้า ส่วนการฟ้อนใช้ลายทางสั้น การแต่งกายใช้แบบพื้นเมืองอีสาน สิ่งที่เป็นในการแต่งกาย คือ ผ้าสไบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, นางเทียม, พิธีกรรมและความเชื่อ.

นฤมล ปิยวิทย์ 2544. การศึกษาภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในคัมภีร์ไบเบิลเรื่อง

ปฐมมูลี นครราชสีมา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษา ภาษา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในคัมภีร์ไบเบิลเรื่อง “ปฐมมูลี” โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า อักษรที่ใช้บันทึกเป็นอักษรธรรมอีสาน ไม่ปรากฏพยัญชนะ ฃ ค ฎ ศ และ ษ ส่วน ฅ ใช้อักษร ท แทน ในด้านอักษรวิธีใช้พยัญชนะเป็นสองลักษณะคือ ตัวเต็ม ตัวเพื่อง และมีคำพิเศษ มีสละลอย สระจม การถ่ายเสียงพยัญชนะและสระ ส่วนใหญ่เป็นสำเนียงอีสาน ซึ่งมีผลทำให้การใช้พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ แตกต่างจากภาษาไทยกลาง การใช้ภาษาเป็นไปตามระดับภูมิรู้เพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น ประกอบด้วย บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหาร และสาธกโวหา ศิลปะการใช้คำศัพท์เป็นภาษาบาลีที่มีความหมายลึกซึ้ง พบคำศัพท์ในวรรณกรรมสมัยสุโขทัย ล้านนา นับเป็นการแพร่กระจายจากล้านนาสู่อีสาน ในด้านวัฒนธรรมปรากฏวิถีชีวิตเกี่ยวกับปัจจัยสี่ ประเพณี การตั้งชื่อ การทำศพ ด้านความเชื่อเรื่องสิบกษัตริย์ สิบหกชั้นดิน ไฟประลัยกัลป์ กำเนิดโลก กัป ฤกษ์ยาม โหราศาสตร์ กรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ภาษาและวัฒนธรรม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, คัมภีร์ไบเบิล, ปฐมมูลี.

กวี วรกวิน 2536. หินทราย ภูมิณีเวศวิทยาอีสาน วารสารภูมิศาสตร์. 18(1):33-54.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับหินทราย ภูมิณีเวศน์อีสาน กล่าวว่าการดำเนินชีวิตของสรรพสิ่งทั้งหลายในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะมีความแตกต่างกันไปแทบทั้งสิ้น บนผืนโลกที่มนุษย์

พยายามแยกแยะและแบ่งหน่วยพื้นที่บ่อยๆแล้วใช้กฎเกณฑ์แห่งความแตกต่างในการแบ่งและจำแนก ซึ่งความแตกต่างล้วนมีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ แม้ระยะหลังมนุษย์จะสร้างกฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมขึ้นมาใช้เป็นตัวจำแนกร่วมด้วย แต่สิ่งเหล่านี้ก็มีบทบาทและคุณลักษณะไปตามกล่อมเกลาและผลึกคั่นของสภาวะแวดล้อมและภูมิโนเวศน์ของบริเวณนั้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ภูมิโนเวศวิทยา,หินทราย,สภาวะแวดล้อม

สมพร คนชม 2540. เครื่องมือในการทำนาของชาวบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องมือทำนาและความสัมพันธ์ของเครื่องมือทำนากับวิถีชีวิตของชาวบ้านเชียงเหียน พบว่าได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญามาจากบรรพบุรุษ พบว่ามีเครื่องมือทำนา 27 ชนิด ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ ในส่วนความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตพบว่าเครื่องมือแต่ละชนิดก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการใช้กระบวนการผลิตมีความเข้าใจถึงความเป็นอยู่และความสำคัญของธรรมชาติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม ,การทำนา,เครื่องมือการทำนา

เก่ง บุญโพธิ 2541. การจับปลาบริเวณห้วยค้อ ของชาวอำเภอนาเชือก จ. มหาสารคาม วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา – เน้นมนุษยศาสตร์)มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการจับปลาในบริเวณห้วยค้อ ของชาวอำเภอนาเชือก จ. มหาสารคามผลการวิจัยพบว่า การจับปลาใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิมของชาวบ้านในอดีต โดยเครื่องมือจับปลา สร้างขึ้นด้วยวิธีการทอเส้นใย และเครื่องมือจักสานไม้ไผ่ เช่น แห สวิง ไซ ลอบ เป็นเครื่องมือจับปลาที่มีคุณภาพดีและใช้สืบทอดกันมาโดยตลอด ชาวอำเภอบ้านนาเชือก ที่ประสบผลสำเร็จในการจับปลา จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,การจับปลา

กิ่งแก้ว เกษ โกวิทและคนอื่นๆ 2536. รายงานการวิจัยเรื่องหมอพื้นบ้านและการดูแลสุขภาพของ
ตนเองของชาวบ้านอีสาน:กรณีศึกษา ขอนแก่น:คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับประเภทและภูมิหลังของหมอพื้นบ้านวิธีการบำบัดรักษาโรค
ของหมอพื้นบ้าน พฤติกรรมการดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วยของชาวบ้านและเหตุผลของการรักษาด้วย
วิธีการพื้นบ้านของชาวบ้านหนองผักแว่น ม.3และม.4 ต.เหล่าดอกไม้ อ.เชียงยืน จ.มหาสารคาม
พบว่าหมอพื้นบ้าน 18 คนส่วนใหญ่เป็นหมอผสมผสานระหว่างห่อเป่า สมุนไพรน้ำมันและ
พราหมณ์รักษาด้วยวิธีผสมผสานส่วนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วยของชาวบ้านในกลุ่ม
เด็กแรกเกิด-1 ปี จะไม่นิยมหมอพื้นบ้านจะรักษาที่สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลชุมชน เด็ก 1-5 ปี
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,การดูแลสุขภาพตนเอง,การแพทย์
พื้นบ้าน

ทรงศตวรรษณ เดชมาลา 2541. หมอน้ำมันงากับการรักษาโรคของชาวบ้านหัวขวาง อำเภอ

โกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดี
ศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนการรักษาผู้ป่วยด้วยน้ำมันงา และศึกษา
คติความเชื่อในการรักษา พบว่าเมื่อชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย หมอน้ำมันงายังเป็นที่นิยม โดยเฉพาะ
เมื่อเกิดอุบัติเหตุเชื่อว่าสามารถรักษาได้ดีกว่าโรงพยาบาล และเชื่อว่าหมอน้ำมันงาสามารถรักษา
แผลไม่ให้เกิดการอักเสบได้ ทั้งยังสามารถประสานกระดูกได้เร็ว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,การรักษาโรค,หมอน้ำมันงา

นิภาวดี ทะไกรราช 2544. การศึกษานิเวศวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโคกกลาง หมู่ที่ 5
ต. แคน อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาชนบท)
มหาวิทยาลัยมหิดล.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาความสัมพันธ์ของชาวบ้านโคกกลาง กับระบบ
นิเวศป่าชุมชนโคกใหญ่ โดยศึกษาพัฒนาการ ผลกระทบของการทำเกษตรกรรมที่มีต่อระบบนิเวศ
การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวบ้านโคกกลางที่มีในระบบนิเวศป่าชุมชน
ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านโคกกลางเป็น 1 ใน 20 หมู่บ้าน ที่ใช้ประโยชน์จากป่า
ชุมชนโคกใหญ่ มีการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศ

ที่ตั้งถิ่นฐาน มีการจำแนกพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ มีการปรับตัว มีการใช้ภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ เป็นเครื่องมือในการดำรงอยู่อย่างสัมพันธ์ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของคนในชุมชนเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,การศึกษานิเวศวัฒนธรรม

สุนทร การงาน 2540. ประเพณีกุ่มข้าวใหญ่และบุญข้าวจีบ้านหนองกง ตำบลเสื่อโก้ก อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอนและคติความเชื่อในประเพณีกุ่มข้าวใหญ่และบุญข้าวจี พบว่ามีองค์ประกอบคือ บุคคล เวลา สถานที่ และวัตถุสิ่งของ หมอสูตร เป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับพระแม่โพสพได้ เวลาในการประกอบพิธี คือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 สถานที่ คือ ศาลากลางบ้าน วัตถุสิ่งของ คือ ข้าวเปลือก ส่วนคติความเชื่อเน้นเชื่อว่าเป็นการบูชาพระแม่โพสพด้วยการส่วงัญ ขั้นตอนบุญข้าวจีนั้นที่สำคัญ คือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,กุ่มข้าวใหญ่,บุญข้าวจี

รัตนา สิงห์พร 2537. ประเพณีทำบุญแจกข้าวของชาวบ้านบ่อใหญ่ ตำบลบ่อใหญ่ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีกรรม และศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีทำบุญแจกข้าวของชาวบ้านบ่อใหญ่ พบว่า องค์ประกอบของพิธี คือ บุคคล วัตถุ สถานที่และเวลา และมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการและขั้นตอนดำเนินการ ด้านคติความเชื่อเน้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,บุญแจกข้าว

ศิริรักษ์ จรรย์ยานนท์ 2542. ความเชื่อเรื่องผีปูดตาของชาวบ้านหนองตาตั้น ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเชื่อ และบทบาทของชาวบ้านที่เกิดจากความเชื่อเรื่องผีปูดตา

ของชาวบ้านหนองตาตั้น พบว่าชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับผีปูดามาก โดยเชื่อว่าถ้าบนบานจะประสบความสำเร็จ วิธีการสื่อสารจะกระทำผ่านจ้ำ โดยมีกรนำเครื่องเซ่นไหว้ไปบนบาน ความเชื่อมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน คือ ปูตายเป็นสถาบันทางความเชื่อของครอบครัวและชุมชน เมื่อมีปัญหา มักบอกกล่าวแก่ปูตาทราบ ให้ช่วยแก้ปัญหา บทบาทต่อชุมชนเป็นบทบาทต่อโครงสร้างทางศาสนาชาวบ้านนับถือพุทธ ในขณะที่นับถือผีปูดด้วย และผีปูดยังเป็นเสมือนมาตรการในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และโครงสร้างระบบนิเวศน์ของชุมชนให้คงอยู่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,ผีปูด

ทรงรัตน์ ธนมาลาพงศ์ 2542. พิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน และความเชื่อของชาวนาดูนที่มีต่อพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน พบว่าพิธีกรรมแบ่งเป็น พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต และพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน ทั้งสามเป็นความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และผี โดยยึดวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา และงานนมัสการพระธาตุนาดูนประจำปี งานเริ่มจากจะจ้ำไปบอกกล่าวผีปูด ผีอารักษ์ฯ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,พระธาตุนาดูน

ประสพสุข ฤทธิเดช 2537. พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตรบ้านกุดแคน ตำบลหนองโน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอน บทบาทพิธีกรรม และภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการเกษตร พบว่าพิธีกรรมเกิดจากความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ องค์ประกอบของพิธีกรรม ได้แก่ บุคคล จุดมุ่งหมาย สถานที่ โอกาส ขั้นตอน และการสังสรรค์ของผู้เข้าร่วมพิธีกรรม พิธีกรรมมีผลต่อปัจเจกบุคคล คือ ทำให้มีกำลังใจในการทำ การเกษตร ผลต่อสังคมทำให้คนในสังคมประพฤติดี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,พิธีกรรม

พวงพิกุล มัชฌิมา 2537. บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสากบ้านกุครั้ง ตำบลกุครั้ง อำเภอบรบือ
จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนพิธีกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณี
พิธีกรรม และคติความเชื่อของพิธีกรรมบุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสากบ้านกุครั้ง พบว่า
พิธีกรรมองค์ประกอบ คือ นุคคล วัตถุ สิ่งของ สถานที่ และเวลาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมความสัม-
พันธ์ระหว่างประเพณีพิธีกรรมกับวิถีชีวิตชาวบ้านกุครั้งแบ่งออกเป็นสัมพันธ์กับวิถีชีวิตส่วนบุคคล
และวิถีชีวิตส่วนรวม ส่วนคติความเชื่อเน้นเชื่อว่าการได้ร่วมพิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความ
กตัญญูต่อบรรพบุรุษและผีปู่ตาเฮก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,บุญข้าวประดับ
ดิน,บุญข้าวสาก

มีชัย จริยะนรวิชัย 2543. ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคกระดูก ศึกษากรณีอำเภอ
เมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ วิธีการ ขั้นตอน และแนวความคิดความเชื่อในการ
รักษาโรคกระดูกของหมอพื้นบ้าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยพบว่าฐานคิดในเรื่อง
การรักษา คือ การรักษาผู้ป่วยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ แวดล้อมอยู่ในบริบทของสังคมท้องถิ่น การ
รักษาโดยการตามด้วยเผือกไม้ไผ่ การใช้น้ำมันงาทาขโคมรักษา บำรุงเชื่อมประสานกระดูก การจัด
ตั้งกระดูกที่หักให้เข้าที่ก่อนการบำบัดรักษา การใช้ยาบรรเทาอาการปวดหรืออักเสบ และการ
แนะนำให้ผู้ป่วยทำกายภาพบำบัดอย่างง่าย ความเชื่ออื่นๆ และการงดเว้นพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่ง
ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้การรักษาโรคกระดูกหักได้ผลดี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,หมอพื้นบ้าน,การ
รักษาโรคกระดูก

สุจินดา จำคำรังเกียรติ 2542. พิธีกรรมการปลุกเสกวัตถุมงคลของชาวบ้านโคกไร่ใน้อย ตำบลจัววา
อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดี
ศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปลักษณะวัตถุมงคล องค์ประกอบ และลำดับขั้นตอนของพิธีกรรม

รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคลมี ๕ ประเภท คือ พระเครื่อง สายสิญจน์ ปลัดขิก มัสยาสุขุบเหือ และนวคสีผึ้ง องค์กรประกอบและขั้นตอน ได้แก่ พระเครื่องที่ใช้วัดพระสงฆ์เป็นผู้ปลุกเสก และนวคสีผึ้งใช้สถานที่บ้านหอมธรรม ส่วนความเชื่อนั้นเชื่อว่าพระเครื่องเป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม สายสิญจน์ขับไล่ภูตผี ปลัดขิกให้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,วัตถุมงคล

ปรีชา จันทราช 2542. พิธีกรรมขึ้นเรือนใหม่ของชาวบ้าน:ศึกษากรณีชาวบ้านแก้ง ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ และความเชื่อในพิธีกรรมขึ้นเรือนใหม่ของชาวบ้านแก้ง ในเขตตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า องค์ประกอบของพิธีกรรม ได้แก่ ฤกษ์ยามนิยมเป็นเดือนคู่ ยกเว้นเดือนแปดและเดือนสิบ นิยมใช้วัสดุสิ่งของที่มีชื่อเป็นมงคล บุคคลที่ประกอบพิธีประกอบด้วยเจ้าของบ้าน และผู้ร่วมพิธี มีความเชื่อในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดได้จากการเตรียมฤกษ์ยาม พิธีขึ้นเรือนใหม่ ตอกตะปูที่เสาขวัญเพื่อแขวนยาม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,ศาสนา,พิธีกรรมขึ้นเรือนใหม่

วัชรีย์ สุน้อยพรม 2539. อาหารอีสานจากแหล่งธรรมชาติที่ตำบลกุดรัง กิ่งอำเภอภูกระดึง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาแหล่งอาหาร วิธีการได้มา พฤติกรรมการบริโภค และคติความเชื่อ การบริโภคอาหารจากแหล่งธรรมชาติของชาวตำบลกุดรัง พบว่าตำบลกุดรังมีแหล่งอาหารอยู่ 3 แหล่ง คือ ป่า น้ำ และไร่ นา การบริโภคอาหารมีการเลือกอาหาร การประกอบอาหาร วิธีการไม่ซับซ้อน คือ ทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการหาอาหาร อาหารทั่วไปมีรสจัดและต้องใส่ปลาร้าเหมาะรับประทานกับข้าวเหนียว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,คติความเชื่อ,อาหาร,พฤติกรรมการบริโภค

รัชนี้ ผลสวัสดิ์ 2539. โรคภัยไข้เจ็บในวิถีชีวิตของชาวบ้านในเขตสุขภาพihalหัวขวาง อำเภอ

โกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาโรคภัยไข้เจ็บที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวบ้านและศึกษาพฤติกรรมการรักษาโรคภัยไข้เจ็บทั้งแบบดั้งเดิมและแผนปัจจุบัน พบว่า โรคแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ โรคที่เกิดจากเชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกาย โรคที่ไม่ได้เกิดจากเชื้อโรค และที่เกิดจากอุบัติเหตุ ส่วนพฤติกรรมการรักษาโรคแบ่งได้ 3 ประการ คือ รักษาด้วยตนเองเพราะเจ็บป่วยเล็กน้อย รักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน และรักษาโรคด้วยหมอยากลางบ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ความเชื่อ,การรักษาโรค,หมอพื้นบ้าน

กมล วงษ์คำ 2545. คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนไม้พื้นบ้านอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบ โครงสร้างและคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนไม้พื้นบ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เรือนไม้พื้นบ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคามมี ๒ ลักษณะ คือเรือนใหญ่และเรือนใหญ่มีโขงชาวบ้านมีความเชื่อว่าห้ามใช้ไม้กระบอก กระบากและเต้ สร้างเรือนเพราะชื่อไม่เป็นมงคล นอกนั้นยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการถือฤกษ์ยามในการปลูกสร้าง

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ความเชื่อ,การสร้างเรือน

ไพรวลัย ชมพูปาน 2540. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย

จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน และคติความเชื่อในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก พบว่าบุคคลในพิธีประกอบด้วยพระสงฆ์จำนวน ๔ รูป และผู้เข้ารับการประกอบพิธีกรรม วัตถุสิ่งของ ได้แก่ เครื่องบูชาและเช่นไหว้ สถานที่ คือ วัด และที่บ้านของผู้สะเดาะเคราะห์ วันเวลานั้นขึ้นอยู่กับความพร้อม ส่วนคติความเชื่อแบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ เชื่อในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ความเชื่อ,การสะเดาะเคราะห์

ถนนมศิริ 2538. โลกทัศน์ต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชาวตำบลหนองแสง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาโลกทัศน์ต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชาวตำบลหนองแสง พบว่าโลกทัศน์ต่อมนุษย์ งานบุญบั้งไฟตำบลหนองแสงสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ คือ มีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากทุกเพศทุกวัย โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ คือ ชาวบ้านเห็นว่าขั้นตอนในการทำบั้งไฟองค์ประกอบของตัวบั้งไฟ กรรมวิธีในการทำวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สูตรดินปืน ล้วนเป็นขั้นตอนที่มีผลในการแพ้ชนะ ส่วนโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่าการที่ไม่มีบั้งไฟตกให้เกิดอันตรายเชื่อว่า เป็นเพราะผีบ้านผีเรือนคุ้มครอบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, มหาสารคาม, ความเชื่อ, บุญบั้งไฟ

จินดารัตน์ อาจศิริ 2536. ปลาแดกในวิถีชีวิต ชาวอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม

การวิจัยมีจุดมุ่งหมาย จะศึกษาปลาแดก (ปลาร้า) ในวิถีชีวิต ชาวอำเภอบรบือ จ. มหาสารคาม โดยศึกษาที่บ้านหนองสิมน้อย บ้านนาดี ต.บรบือ และบ้านบ่อแก ต.เลิงแฝก โดยมุ่งศึกษากระบวนการผลิต ขนบนิยมการบริโภค และความสัมพันธ์ของปลาแดก ในวิถีชีวิต ชาวบรบือ การศึกษาใช้วิธีวิจัยภาคสนาม โดยการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วรายงานผลการวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปว่า วัตถุประสงค์หลักในการผลิตปลาแดกปลาแดกกุ้ง ปลาแดกอื่น ๆ ได้จากแหล่งอาหาร ตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องซื้อ เครื่องปรุงรส ประกอบด้วยเกลือและรำอ่อน หรือข้าวคั่ว ด้านความสัมพันธ์ของปลาแดกกับวิถีชีวิตของชาวบรบือ เกี่ยวกับพิธีกรรมพบว่า มีความสัมพันธ์โดยนำปลาแดกประกอบอาหารถวายภิกษุสามเณร ในรูปแบบเครื่องปรุงรสและอาหารโดยตรง ด้านการบริโภค ชาวบรบือใช้ปลาแดกประกอบอาหารสำหรับบริโภค

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, มหาสารคาม, ปลาแดก, วิถีชีวิต

จินดารัตน์ อาจศิริ 2536. ปลาแดกในวิถีชีวิต ชาวอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาไทยคดีศึกษา เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมาย จะศึกษาปลาแดก (ปลาร้า) ในวิถีชีวิต ชาวอำเภอบรบือ จ. มหาสารคาม โดยศึกษาที่บ้านหนองสิมน้อย บ้านนาดี ต.บรบือ และบ้านบ่อแก ต.เลิงแฝก โดยมุ่งศึกษากระบวนการผลิต ขบวนการบริโภค และความสัมพันธ์ของปลาแดก ในวิถีชีวิต ชาวบรบือ การศึกษาใช้วิธีวิจัยภาคสนาม โดยการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วรายงานผลการวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปว่า วัตถุประสงค์ในการผลิตปลาแดกปลาแดกกุ้ง ปลาแดกอื่น ๆ ได้จากแหล่งอาหาร ตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องซื้อ เครื่องปรุงรส ประกอบด้วยเกลือและรำอ่อน หรือข้าวคั่ว ด้านความสัมพันธ์ของปลาแดกกับวิถีชีวิตของชาวบรบือ เกี่ยวกับพิธีกรรมพบว่า มีความสัมพันธ์โดยนำปลาแดกประกอบอาหารถวายภิกษุสามเณร ในรูปแบบเครื่องปรุงรสและอาหารโดยตรง ด้านการบริโภค ชาวบรบือใช้ปลาแดกประกอบอาหารสำหรับบริโภค

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ปลาแดก,วิถีชีวิต

พัชนี ไชยธานี 2541. ฝ้ายในวิถีชีวิตของชาวบ้านลาด ตำบลสรสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการใช้ฝ้ายที่เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตของ ชาวบ้านลาด และศึกษากระบวนการใช้ผ้าฝ้ายเป็นองค์ประกอบในประเพณีพิธีกรรมพบว่า ชาวบ้านลาดนิยมนำฝ้ายมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับเป็นของกำนัล ใช้ในการประกอบ พิธีกรรม เช่น การบายศรีสู่ขวัญ นอกจากนี้ยังผลิตเพื่อจำหน่ายการปลูกฝ้ายและนำมาใช้ประโยชน์ นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นวิถ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ผ้าฝ้าย

ฉัตรชัย แฝงสาเคน 2538. ความสัมพันธ์ของกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่กับวิถีชีวิตของ ชาวบ้านคำพื อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่และศึกษาความสัมพันธ์ของการ ผลิตกับวิถีชีวิตของชาวบ้านคำพื พบว่า เป็นกระบวนการผลิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน โดยผลิตไว้ใช้ในครัวเรือน ภาระยะหลังกระบวนการผลิตเริ่มมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจเพื่อขาย ชาวบ้านจึงมีรายได้เพิ่มขึ้น และการทอผ้าไหมมัดหมี่ยังมีการสืบ ทอดวัฒนธรรม โดยเห็นความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต มีการแบ่งงานกันทำในครัวเรือน นอกนั้นยังเป็น

ผลงานที่แสดงถึงลักษณะนิสัยที่ประณีต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ผ้าไหมมัดหมี่

กฤษณา เสนาวงษ์ 2544. พืชที่ใช้ในพิธีกรรมของบ้านนางไย ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพืชที่ใช้ในพิธีกรรมของบ้านนางไย ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม พบว่าพืชที่นำมาใช้เกี่ยวกับชีวิตโดยตรงในพิธีกรรมการเกิด การบวช การแต่งงาน การสู่ขวัญ พิธีกรรมการรักษา และพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย นิยมใช้พืชที่เป็นลำต้น ดอก ใบ ผลและเมล็ด จำนวน 48 ชนิด พืชที่จำเป็นต้องใช้ในทุกพิธีกรรมได้แก่ กล้าย คุณน หมากร พลุและยาสูบ สำหรับพืชที่ใช้เกี่ยวกับชีวิตโดยอ้อมในพิธีกรรมปลูกเรือน ขึ้นเรือนใหม่ เลี้ยงผีปู่ตา ข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญจูง ใช้พืชส่วนที่เป็นลำต้น ดอก ใบ ผลและเมล็ด จำนวน 34 ชนิด พืชที่จำเป็นต้องใช้ในทุกพิธีกรรมนั้นใช้พืชชนิดเดียวกันกับพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตโดยตรง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,พิธีกรรม,พืช

ประสพสุข ฤทธิเดช 2537. อิทธิพลของภาวะแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อความคงอยู่ของศาสนา ความเชื่อ เนื่องในพิธีบุญเบิกบ้าน:กรณีศึกษาบ้านกุดแคน ต.หนองโน อําเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วารสารข่าววิจัยและพัฒนา. 8(5):2-3.

งานชิ้นนี้ ศึกษาพิธีบุญเบิกบ้านหรือบุญช่าชะ เป็นพิธีกรรมของชาวอีสาน สำหรับบ้านกุดแคน ต.หนองโน อ.เมือง จ.มหาสารคาม จัดขึ้นเพื่อบูชาพระพุทธรูปองค์ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านกุดแคนเลื่อมใส ศรัทธา ทำการขอขมาให้พระพุทธรูปคุ้มครองชาวบ้านให้ปลอดภัยดำรงชีวิตสงบสุข วันที่สอง มีการเซ่นบูชาผีด้วยอาหารคาวหวาน และพระสงฆ์มีการประพรมน้ำพระพุทธรูปแก่ชาวบ้าน เพื่อเป็นสิริมงคล จากการศึกษาพบว่าพิธีเบิกบ้าน มีบทบาทหน้าที่ 2 ระดับ คือ หน้าที่ต่อปัจเจกบุคคล พิธีดังกล่าวตอบสนองความเชื่อทางขวัญและกำลังใจของชาวบ้านและหน้าที่ต่อสังคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,พิธีกรรมและความเชื่อ,พิธีเบิกบ้านหรือบุญช่าชะ

ภักดี เอื้อราษฎร์ 2540. การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดกับบ้าน

บ่อใหญ่ ตำบลบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบ ขั้นตอนและคติความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติของบ้านบ่อใหญ่ กับจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีองค์ประกอบด้านบุคคล วัตถุประสงค์ สถานที่และเวลาคล้ายกัน แต่แตกต่างกันในรายละเอียดด้านจุดประสงค์ของการจัดการ คือ บุญผะเหวดบ้านบ่อใหญ่เป็นการทำตามคติความเชื่อทางศาสนา ส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดจัดเป็นประเพณีประจำจังหวัดเพื่อเสริมการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,ประเพณีบุญผะเหวด

บุญสม ยอดมาลี 2537. การตั้งถิ่นฐานวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตที่ราบลุ่มลำน้ำเสียว:ศึกษากรณีบ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

[มหาสารคาม]:สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตที่ราบลุ่มน้ำเสียว พบว่า บ้านแดงก่อตั้งประมาณปี พ.ศ.2400 ชาวบ้านอพยพมาจากอำเภอพุทธไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัดและโบราณสถานพระธาตุ บ้านแดงสร้างตามความเชื่อพุทธศาสนาลัทธิมหายานตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ปัจจุบันมีครัวเรือนจำนวน 142 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติคือประเพณีการแตกบ้าน ประเพณีสงฆ์บ้านแดง สงฆ์พระธาตุบ้านแดง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ลุ่มน้ำเสียว,ความเชื่อและศาสนา,การตั้งถิ่นฐานวัฒนธรรม,การดำเนินชีวิต

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ภาค.7 2546. สถาปนาภูมิปัญญาอีสาน จังหวัดมหาสารคาม

[มหาสารคาม]:สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.

งานชิ้นนี้ จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการค้นหาสภาพพัฒนาภูมิปัญญาอีสานเพื่อรวบรวมบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในแต่ละด้าน เพื่อจัดทำไว้เป็นทำเนียบสืบต่อไป โดยรายละเอียดในหนังสือเล่มนี้ ได้อธิบายถึง ประวัติ ความเป็นมา องค์ความรู้ และวิธีการถ่ายทอดของแต่ละท่าน ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้จัดทำเกี่ยวกับประวัติผู้รู้มา 5 ท่าน แต่ละท่านความรู้ ความสามารถ

จะไม่เหมือนกัน โดยสรุปแล้วเนื้อหาได้รวบรวมผู้รู้ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งแตกแขนงออกไปหลายสาขาหลายด้าน ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจที่จะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันในด้านการบริหารจัดการต่างๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างที่สุด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,วิธีการถ่ายทอด,องค์ความรู้,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิตติมา นวลจันทร์ 2539. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมศาลปู่ตา ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมศาลปู่ตา และศึกษาบทบาทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของศาลปู่ตาที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลท่าขอนยาง ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมศาลปู่ตาประกอบด้วยทำเลที่ตั้ง ลักษณะรูปแบบศาลปู่ตา ความเชื่อในการตั้งศาล และปัจจัยในการตั้งศาล ซึ่งทำเลส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ มักตั้งได้ต้นไม้ใหญ่ใกล้จอมปลวก จะตั้งอยู่ในทิศต่างๆ รอบหมู่บ้านยกเว้นทิศตะวันตก และมีรูปแบบ 2 ลักษณะ คือ ศาลเดี่ยวและศาลคู่ มีทั้งเสาไม้และคอนกรีต หลังคาเป็นทรงจั่วหรือเพิงหมาแหงน สำหรับความเชื่อพบว่าส่วนใหญ่ยังยึดความเชื่อคล้ายกับการตั้งบ้านเรือน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ศาลปู่ตา

พุดผล เงินเพ็ง 2536. คติความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความเป็นมาของความเชื่อเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดมหาสารคามและคติความเชื่อจากองค์ประกอบของประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมืองที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวจังหวัดมหาสารคาม พบว่าความเชื่อเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นคติของศาสนาฮินดูลัทธิไสวณิกายจากอินเดียทำให้มีประเพณีเลี้ยงเจ้าพ่อหลักเมืองประจำปี ดังนั้นชาวจังหวัดมหาสารคามจึงยึดถือเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นที่พึ่งทางใจ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ศาสนาฮินดู,คติความเชื่อ,เจ้าพ่อหลักเมือง

ถวิล ชนะบุญ 2541. การศึกษาดำรายาพื้นบ้านอีสาน มหาสารคาม:สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ตำรายาที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้มี ๓ เล่ม จากหมอยาพื้นบ้าน ๓ ท่าน คือ กุรพ็อนญ เกิด ปิตตานะย์ พระครูโกวิทย์ จันทคุณและอาจารย์ปรีชา พิณทอง ซึ่งบันทึกไว้เป็นภาษาถิ่น และได้คัดเลือกตำรับยามาศึกษา จำนวน ๑๖ อาการโรค ๑๒๕

หรับ เป็นคุณพ่อบุญเกิด ปิตตานะย์ จำนวน ๕ อาการโรค ๔๖ ตำรับ พระครูโกวิทย์ จันทคุณ จำนวน ๑๐ ตำรับ ตำรับยาสมุนไพรที่มีการศึกษาค้นคว้ามีพันธุ์ไม้ที่ใช้เป็นตัวยาทั้งหมด ๑๕๐ ชนิด จาก ๘๔ วงศ์ พืชที่ใช้ในแต่ละตำรับใช้ตั้งแต่ ๑-๑๒ชนิด รูปแบบการใช้ยาทั้งหมด ๗ แบบคือ ต้ม บด ผน แช่ เป่า ลูกกลอน และทา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,สมุนไพร,ยาพื้นบ้าน,ตำรับยา

จุลพงษ์ พันธุ์สมบัติ 2541. สมุนไพรกับวิถีชีวิตของชาวบ้านเข็อก ต.เขวา อ.เมือง จ.มหาสารคาม มหาสารคาม:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาสมุนไพรกับวิถีชีวิตของชาวบ้านเข็อก ต.เขวา อ.เมือง จ.มหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการผลิตสมุนไพร คือ ผู้เก็บสมุนไพร ผู้ประกอบตัวยาสมุนไพร และระยะเวลาในการผลิตยาสมุนไพร เกิดจากการเรียนรู้ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมอยารุ่นก่อน ผักฝนจนเกิดความชำนาญ สืบทอดไปในแต่ละครอบครัว ขั้นตอนการผลิตสมุนไพรมีหลักการสำคัญคือ การเข้ายาหรือปรุงยา การรู้จักมาตราชั่ง ตวง วัด การรู้จักหลักการสรรพคุณของตัวยาสมุนไพรเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านทั้งด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,สมุนไพรกับวิถีชีวิต

วีรวรรณ มูลตัน 2543. กระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์ของวัดขวัณเมืองระบือธรรม อำเภอรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์และปัจจัยที่ทำให้ดำรงอยู่ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าวัดขวัณเมืองระบือธรรมมีเจ้าอาวาสและหมอธรรมเป็นผู้รักษาโรค เริ่มจากการซักถามอาการ ตรวจวินิจฉัย ให้อาหารและทำน้ำมันต์ ด้านพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพ ครูอาจารย์และขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยรักษา มีการถอนคุณไสย อาบน้ำมนต์ เหยียบน้ำมัน กินยา

สมุนไพรร สวดมนต์ นั่งสมาธิ สุดท้ายเป็นการสมนาคุณ ส่วนปัจจัยที่ทำให้การรักษาด้วยไสยศาสตร์
ยังคงอยู่ คือ ด้านประชากรและสังคมเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ไสยศาสตร์,การรักษาโรค

มีชัย จริยะนวิรัช 2543. ภูมิปัญญาของหมอผีบ้านในการรักษาโรคกระดูก ศึกษากรณีอำเภอ
เมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ วิธีการ ขั้นตอน และความเชื่อในเรื่องการรักษาโรค
กระดูกของหมอผีบ้าน พบว่าองค์ประกอบของการรักษา เรื่องเวลาและสถานที่นั้นไม่จำกัด แต่
คำนึงถึงความเหมาะสม ภูมิปัญญาของหมอผีบ้านที่เห็นได้ชัด คือ การถามด้วยเฟือกไม้ไผ่ ซึ่งเบา
โปร่งสบาย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หมอผีบ้าน,การรักษาโรค

สมจิตร งามยิ่ง 2539. การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานจ่อของชาวบ้านตำบล โลกสีทองหลวง
ตำบลหนองทุ่มและตำบลคงใหญ่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและการจ่อและผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต
ในด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่าชาวบ้านประกอบอาชีพสานจ่อเพื่อให้มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น
เป็นอาชีพรอง ใช้เงินลงทุนของตนเองประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท จำหน่ายเดือนละ ๒ ครั้ง รายได้
ประมาณเดือนละ ๕๐,๐๐๐ บาท การจำหน่ายจ่อมี ๓ ลักษณะ คือ ตามการสั่งซื้อของพ่อค้า การนำ
จ่อไปส่งจำหน่ายให้กับพ่อค้าและไปเร่จำหน่าย ชาวบ้านเห็นว่าการสานจ่อคุ้มค่ากับการลงทุน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,การสานจ่อ

เรียบ รัชสมบัติ 2542. Heck กับวิถีชีวิตของชาวบ้านหัวหนอง ตำบลคอนหวาน อำเภอเมือง จังหวัด
มหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาแหล่งที่มาของเห็ดธรรมชาติ และเห็ดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านหัวหนอง พบว่า แหล่งที่มาของเห็ดมี ๒ แหล่ง คือ เกิดตามพุ่มไม้ที่ผุพัง และเห็ดที่เกิดตามพื้นดินทั้งบริเวณพื้นหญ้าและป่าโคก เห็ดกับวิถีชีวิตชาวบ้านมีความเกี่ยวข้องกันทั้งในด้านอาหารและด้านเศรษฐกิจ จนต่อมามีแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพื้นบ้านมีการรวมตัวกันเพื่อขายเห็ด ซึ่งจัดในรูปแบบตลาดขายเห็ดในฤดูฝน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,อาหารธรรมชาติ,เห็ด

สุนนทา ศรีสวัสดิ์ 2543. บทบาทของมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2496 – 2508 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2496 – 2508 ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะแรก ปี พ.ศ. 2496 – 2504 และระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2505 – 2508 โดยระยะแรกใช้วิธีการเผยแผ่แบบมิชชัน (Mission) มิชชันนารีถือเป็นหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากพระเยซู นำเรื่องราวเกี่ยวกับพระเจ้าประกาศให้คนทั่วไปรับรู้ แต่ระยะแรกได้ผลน้อยเพราะขาดการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2505 – 2508 ภายหลังการสังคายนาวาติกันที่ 2 ได้เพิ่มวิธีการเผยแผ่ศาสนาแบบไดอาล็อก (Dialogue) หรือนโยบายศาสนสัมพันธ์ บทบาทของมิชชันนารีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ขยายการช่วยเหลือจากคริสตชนไปยังผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ทำให้เกิดความร่วมมือกันในสังคม ปัญหาสังคมจึงลดลงคำสำคัญ วิถีคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, มิชชันนารี, นิกายโรมันคาทอลิก, บทบาทในการเผย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มิชชันนารี,นิกายโรมันคาทอลิก,บทบาทในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา

ชอบ คีสวน โคง 2544. "แม่หญิง" หมอลำทรง/หมอลำผีฟ้า:มิตินการรักษายาบาล วารสาร

ธรรมทรรศน์ 1(3):93-96.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความวิชาการเรื่อง "แม่หญิง" หมอลำทรง หมอลำทรง หมอลำผีฟ้า มิตินการรักษายาบาล พบว่า ชาวอีสานมีความเชื่อผูกพันอยู่กับวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับที่เรียกว่าผีมาช้านาน วิถีชีวิตเข้าไปโยงใยอยู่กับเรื่องนี้ตั้งแต่เกิดจนตาย จนทำให้กำหนดได้ว่า ผีมีถิ่นที่อยู่

ภาระหน้าที่ มีบุคลิกต่างกันออก คือ 1)ผีฟ้า หมายถึง ผีใต้ ผีแดน มีหน้าที่ปั้นหล่อ คุ้มครองปกป้อง รักษามนุษย์ ผีเชื้อหรือผีบรรพบุรุษ มีหน้าที่คุ้มครองปกป้องรักษาลูกหลาน เมื่อทำผิดก็ลงโทษ เป็นผี ชั้นสูง 2)ผีบ้าน หมายถึง ผีปู่ตา ทำหน้าที่คุ้มครองหมู่บ้านไม่ให้ผีภายนอกเข้าไปภายใน 3)ผีเจ้าที่ หมายถึง ผีน้ำ ผีภู ผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีดง เป็นผีที่มีหน้าที่รักษาภูมิฐาน เป็นผีชั้นกลาง 4)ผีพนजर หมายถึง ผีเผด(เปรต) ผีหลอกไม่มีที่อยู่ที่แน่นอน เป็นผีชั้นเลว 5)ผีบ้า หมายถึง คนที่มีอาการขาดสติสัมปชัญญะเป็นพวกคนผีบ้า ผู้ป่วยเป็นโรคผีแบ่งประเภทที่ 1 ถึงที่ 3 เป็นหน้าที่ของหมอตำทรง หรือหมอผีฟ้าหรือหมอผีคุณจะได้ผลดีที่สุด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มิตการักษาพยาบาล,หมอผีฟ้า

วิรุทธ ไชยเพชร 2542. ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางจังหวัดมุกดาหาร

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนาง สถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม มีแห่งเดียว คือ ศาลเจ้าแม่สองนางจังหวัดมุกดาหาร สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรมมีดอกไม้ธูปเทียน และเป็นสิ่งของที่ใช้ได้ทุกพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องผีมากที่สุด ผสมกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,คติความเชื่อ,ศาสนา,ประเพณี,พิธีกรรม,เจ้าแม่สองนาง

วิเชียร มีบุญ 2541. พิธีกรรมการจับปลาบึกในแม่น้ำโขง วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2(2):34-45.

งานชิ้นนี้ ศึกษาพิธีกรรมการจับปลาบึกในแม่น้ำโขง พบว่า ในอดีตชาวลาวและชาวอีสานเชื่อกันว่าปลาบึกเป็นปลาเจ้า ถ้าไม่ได้ต้องขอย่างเดียว วัฒนธรรมการบริโภคปลาบึกของชาวลาวและชาวอีสานในอดีตต้องการบริโภคแต่พอเป็นบุญเท่านั้น แต่ในปัจจุบันแต่ละปีที่ผ่านมาได้มีการจับปลาบึกปีละ 1 ครั้ง โดยมีพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่ สร้างศาลเพียงดาในบริหาที่จับปลาบึกเข้าร่วมพิธีกรรม การทำพิธีกรรมจะแยกทำเป็นสองครั้งคือ ก่อนที่จะจับปลาบึกและหลังจับปลาสำหรับตอนหลังทำเฉพาะผู้ที่จับปลาบึกได้เท่านั้น โดยทำพิธีบวงสรวง แม่ย่านางเรือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,แม่น้ำโขง,พิธีกรรม,การจับปลาบึก

จุลศักดิ์ มิทรารวงศ์ 2547. การสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่องค์กรเครือข่ายชุมชน จังหวัดยโสธร : กรณีศึกษาชมรมหมอยาพื้นบ้าน และผู้สนใจสมุนไพร อุบลราชธานี: สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้แก่เครือข่ายองค์กรชุมชนและศึกษาผลการจัดกิจกรรม ให้การเรียนรู้แก่เครือข่ายองค์กรชุมชนของชมรมหมอยาพื้นบ้าน และผู้สนใจสมุนไพร จ. ยโสธร พบว่า การให้การเรียนรู้ การสร้างกระแสการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิก การจัดกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขของชุมชน ผลของการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการวิเคราะห์ และรู้จักปัญหาในชุมชนของตน เกิดจิตสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าขององค์กร และชุมชนได้แก้ปัญหาเอง กิจกรรมของชมรมที่จัดให้การเรียนรู้ในองค์กร มีผลต่อสมาชิกทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,กระบวนการเรียนรู้,องค์กรเครือข่ายชุมชน,ชมรมหมอยาพื้นบ้าน

สุขศรี กัลชาญพันธ์ 2538. หน้าที่สังคมของพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านดงทอง ตำบลดงทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุดประสงค์ของวิทยานิพนธ์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบ เนื้อหา และบทบาทหน้าที่พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว ทั้งก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับระบบนิเวศวิทยา โดยทำวิจัยสนามที่บ้านดงทอง ตำบลดงทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร สนามวิจัยดังกล่าวนี้เป็นชุมชนชาวนา ระดับหมู่บ้าน (มี 202 หลังคาเรือน) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เทคนิควิธีทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก ได้แก่ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสังเกตทั่วไปการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการและการบันทึกสนาม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,การปลูกข้าว,พิธีกรรม,ความเชื่อ

จิรวุฒิ เสนาคำ 2538-2539. การปรับตัวระบบการแพทย์แบบองค์รวม:กรณีศึกษาชุมชนชาวนาบ้านโสกชุมปูน เอกสารประกอบการประชุมเสวนาผลงานวิชาการแพทย์แผนไทยครั้งที่ 1 โรงแรมแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 4-6 มิถุนายน 2539 โดยสถาบันการแพทย์แผนไทย.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนองค์ความรู้จากข้างนอกโดยศึกษาจากองค์ความรู้การแพทย์แบบองค์รวมของชาวนาบ้านโสกชุมปูน ต.นาโสี อ.กุดชุม จ. ยโสธร พบว่าการแพทย์แบบองค์รวมถูกนำเข้าสู่ชุมชนโดยองค์กรพัฒนาเอกชน (โครงการ

สมุนไพรเพื่อการพึ่งพาตนเอง)ตั้งแต่ปี 2529 เป็นการแพทย์แบบองค์รวมที่เป็นมิติการพัฒนาระบบนิเวศน์ของท้องถิ่นที่สนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินกิจกรรมเกษตรทางเลือก เช่น การทำนาธรรมชาติและเกษตรผสมผสานและการนำเข้าการแพทย์แบบองค์รวม นำเข้าท่ามกลางการดำรงอยู่ของระบบการแพทย์แบบดั้งเดิมและการแพทย์แผนใหม่ ทำให้เกิดองค์ความรู้ทางการแพทย์ใน 3 มิติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,การรักษาพยาบาล,การแพทย์ดั้งเดิม,การแพทย์แผนใหม่ เกษตรกร บทบาท

วัฒนา นิลทะราช 2540. ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร:ศึกษากรณีบ้านสาวท ตำบลสาวท อำเภอลำดวน จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาคิดความเชื่อและวิธีการรักษาโรคด้วยสมุนไพรของชาวบ้านสาวท พบว่ามีคติความเชื่อมาจากบรรพบุรุษโดยเชื่อว่า สาเหตุของการเกิดโรคมะเร็ง ๒ อย่าง คือ เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติและอำนาจจากธรรมชาติ วิธีการรักษาด้วยสมุนไพร ส่วนหนึ่งได้จากการเชื่อมโยงภูมิปัญญาจากท้องถิ่นอื่นมาบูรณาการเพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม-นิยมของหมู่บ้าน เสริมสร้างโครงสร้างหมู่บ้านให้เข้มแข็ง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,การรักษาโรค,สมุนไพร

สวรรค์ สมสาย 2541. การรักษาโรคกระดูกของหมอน้ำมนต์บ้านพลับ ตำบลคู่ง อำเภอมือง จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ พิธีกรรมและขั้นตอนในการบำบัดรักษาโรคกระดูกของหมอน้ำมนต์และความเชื่อของผู้ป่วยต่อการรักษาโรคกระดูกของหมอน้ำมนต์บ้านพลับ พบว่าหมอน้ำมนต์เป็นผู้รักษาโดยใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ประกอบการ การรักษาเริ่มจากการซักถามตรวจและวินิจฉัย ใหว่ครูและทำน้ำมนต์ เพื่อแสดงความเคารพและระลึกถึงครูอาจารย์ ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยรักษา สุดท้ายเป็นการสมนาคุณหรือปลงกาย สำหรับผู้ป่วยมีความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,การรักษาโรคกระดูก,หมอน้ำมนต์

บำเพ็ญ ไชยรักษ์ 2542. "การถ่ายโยงภูมิปัญญา" : ขบวนการแห่งเสรีภาพของชาวนาสะไมย์
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 3(2):65-68.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับการถ่ายโยงภูมิปัญญาของชาวนาสะไมย์ ต.นาสะไมย์ อ.เมือง จ.ยโสธร เป็นชุมชนที่มีอายุกว่าศตวรรษ และเป็นชุมชนที่มีอำนาจในการจัดการทรัพยากร ทุนแรงงาน ในชุมชนของคนอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันบรรพชนมีวิธีการถ่ายโยงประสบการณ์แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้เข้าร่วมทำงาน แล้วเกิดกระบวนการเรียนรู้ และมอบหมายความรับผิดชอบตามกำลังความสามารถเพื่อให้เกิดศักยภาพที่ยังเกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกใน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,ชาวนาสะไมย์,การถ่ายโยง,มรดกทางปัญญา

วิมล กิจวานิชขจร,บรรณาธิการ 2545. คຸ້ມໂສມພິຖຸຖາໄທອີສານ:ຄອບບ້ານກູ້ເມືອງ

[ม.ป.ท.]:สภาพัฒนาภูมิปัญญาอีสาน.

งานชิ้นนี้ รวบรวมและถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านในภาคอีสาน โดยรวบรวมเรื่องราวของการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ให้พออยู่พอกิน การรวมกลุ่มตั้งโรงเรียนของชาวนาใน อ.กุดชุม จ.ยโสธร การทำหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติพลิกพื้นที่เป็นแหล่งทำกิน การรักษาโดยหมอพื้นบ้านอีสาน โดยการรักษาด้วยสมุนไพร การนำศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางในการดำเนินงานของชุมชน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,นักปราชญ์,การรวบรวมและการถ่ายทอด,คຸ້ມໂສມ

วัชรินทร์ ศรีรักษาและคณะ 2538. เทคนิคการผลิตหมอนชนิดแบบครบวงจรของหมู่บ้านศรีฐาน

อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 18(1):52-56.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการผลิตหมอนชนิดแบบครบวงจรของหมู่บ้านศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร พบว่า การทำหมอนชนิดของหมู่บ้านศรีฐาน เป็นการพัฒนาจากเดิมที่บรรพบุรุษได้ทำไว้ใช้เองในครอบครัวแล้วปรับปรุงการนำมาเพื่อใช้สำหรับถวายพระ เพื่อใช้ในเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆ และโอกาสต่างๆ จากนั้นก็พัฒนาเป็นกิจกรรมในครัวเรือนขึ้น มีการทำกันแทบทุกครัวเรือน การทำใช้ในครัวเรือนและใช้ในหมู่บ้าน จนไปสู่การผลิตเพื่อการค้า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,หมอนชนิด,เทคนิคการผลิต,การสืบทอด

สมบัติ ประภาวิชา มปป. การศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการพึ่งตนเอง มหาสารคาม:สถาบันวิจัย
รุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาและรวบรวมตำรายาพื้นบ้านในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ อุรธานี
หนองบัวลำภู หนองคาย และนครพนม โดยการศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้รู้และจากการ
ประชุมสัมมนา พบว่าได้ตำรับยาไทยทั้งสิ้น ๒๕๕ ตำรับ และยังพบว่าหมอพื้นบ้านบางคนยังหวง
วิชา ส่วนยาที่นำมาวิเคราะห์แบ่งตามกลุ่มอาการได้ ๑๒ กลุ่ม ได้แก่ ระบบทางเดินหายใจ ทางเดิน
อาหาร ระบบสืบสาวะ โรคเด็ก เกี่ยวกับแมลงพิษกัดต่อย โรคสัตว์และกลุ่มอาการผิดสำแดง ส่วน
ต่างๆที่พบในตำรายาได้แบ่งเป็น พิษวัตถุ ๒๘๕ ชนิด สัตว์วัตถุ ๒๗ ชนิด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยาสมุนไพร,หมอพื้นบ้าน

พระประสงค์ พรหมศรี 2546 กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องยาสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสิ่งเสพติดของจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาศึกษานอกระบบ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้เรื่องยาสมุนไพรและกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสิ่งเสพติดโดยพระภิกษุของจังหวัดร้อยเอ็ด ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า บุคคลผู้เรียนรู้มีวิธีการเรียนรู้คือฝึกปฏิบัติจริง โดยอาศัยตัวแบบลักษณะช่วยปฏิบัติงาน โดยอาศัยการสังเกต จดจำและปฏิบัติตามส่วนการเรียนรู้มี ๕ ระยะ คือ รากฐานการเรียนรู้ยาสมุนไพรจากตัวแบบ การฝึกปฏิบัติจริงโดยอาศัยตัวแบบ การฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง และความสำเร็จการเรียนรู้ กระบวนการบำบัดรักษาด้วยยาสมุนไพร มี ๒ ชนิด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,กระบวนการเรียนรู้,ยาสมุนไพร,พระภิกษุ

บุญรอด ศิริทอง 2542. การสานฝ้ายบ้านอุดม ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอนการสานฝ้ายและสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการประกอบอาชีพสานฝ้ายบ้าน ชาวบ้านอุดม ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า แรงจูงใจในการประกอบอาชีพคือชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น แรงงานมีประสบการณ์ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ วัสดุเป็นไม้ไผ่หาง่ายในท้องถิ่น การสานบ้านมี 2 ลาย คือ ลายคุบและลายสาม สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมชาวบ้านมีรายได้ หนี้สินลดลง มีเงินออม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม,การสานฝ้ายบ้าน

ลักขณา จินดาวงษ์ 2545. หมอน้ำมัน ภูมิปัญญาโบราณในการรักษาโรคของชาวร้อยเอ็ด

วารสารเมืองโบราณ. 28(1):90-93.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชาวร้อยเอ็ดในการรักษาโรคที่สืบทอดมาแต่โบราณโดยหมอน้ำมันที่เชี่ยวชาญในหลายๆ ด้านหมอน้ำมันหรือหมอรากไม้ หมอนวดหรือหมอยืน หมอกระดูกหรือหมอน้ำมัน ด้วยที่สำคัญของน้ำมันรักษาโรคกระดูก คือ หัวไหลบอระเพ็ด ชันสีห์หรือจุนสี สีเสียดเลือด พิมเสน การบูร มะพร้าวสด น้ำมันมะพร้าว น้ำมันงา นำ

ส่วนผสมทั้งหมดมาต้มและเคี่ยวจนข้น กรองด้วยผ้าขาวบางเอาเฉพาะน้ำ นำมาเคี่ยวอีกครั้ง หมอน้ำมันจะจับกระดุกจับเส้นเอ็นจนเข้าที่พร้อมทั้งทาน้ำมันและเป่ามนต์คาถา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, การรักษาพยาบาล, สมุนไพรพื้นบ้าน, หมอน้ำมัน

วัชรินทร์ เขจรวงศ์ 2547. ครงมอหรือครกกระเดื่อง ภูมิปัญญาไทยอีสานหมู่บ้านชาวนาไทย มติชนฉบับเทคโนโลยีชาวบ้าน. 16(337):107-108.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับครกตำข้าวหรือครกมอ ซึ่งนับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด และพบว่าคำว่า "ครกมอ" นั้นมีความหมายมาจากคำกริยาการตำข้าวจะมองดูตั้งครกขณะการตำ ในสมัยโบราณบ้านของเกษตรกรในภาคอีสานจะมีครกมอประจำครัวเรือน ส่วนประกอบของครกมอประกอบด้วย ตัวครก แม่ครก เสา แอวหรือคาน และสาก ปัจจุบันถูกประยุกต์มาเป็นเครื่องมือตำข้าวกล้อง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, ครกมอ, ข้าวกล้อง

จำเนียร พันทวี 2540. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมูม้น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมูม้น พบว่าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านนับถือสืบทอดกันมานานบนพื้นฐานแห่งความเชื่อในอำนาจอันลึกลับและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่าเทวดา ภูตผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายสามารถจับปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรือความทุกข์ร้อนออกจากร่างกาย และคลบ้นดาลให้คนประสบความสุขความเจริญในชีวิตได้ ขั้นตอนในการทำพิธีกรรม คือ ภายหลังการเตรียมสิ่งของพร้อมแล้ว "หมอสูตร" ก็นำสิ่งของใส่ในกระทงให้ครบ ๕ กระทง จากนั้นประพรมน้ำมันและใช้ด้ายผูกข้อมือให้แก่ผู้รับการสะเดาะเคราะห์เสร็จแล้วผู้รับการสะเดาะเคราะห์นำกระทงไปทิ้งนอกหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, ความเชื่อ, การสะเดาะเคราะห์

วีรศักดิ์ กลิ่นถาวร 2538. การใช้เมรุพอกหัตถ์ลึงค์ที่ปรากฏในจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะรูปแบบและวิธีการสร้างเมรุพอกหัตถ์ลึงค์ที่ปรากฏในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าลักษณะส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับลักษณะรูปทรงเมรุถาวรที่มีอยู่ตามวัดทั่วไป

ส่วนลักษณะพิเศษพบว่าลักษณะส่วนลำตัวของนกส่วนหัวเป็นลักษณะหัวข้าง ใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปร่างนก ส่วนคติความเชื่อนั้น พบว่าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการปลงศพด้วยเมรุจนกหัสติลิงค์ ว่านกนี้เป็นพาหนะนำดวงวิญญาณของผู้ตายขึ้นสวรรค์ ดังนั้นจึงมีการฆ่านกก่อนต่อด้วยการเผาศพผู้ตาย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,นกหัสติลิงค์

กฤษณา กุลทรัพย์ศักดิ์ 2540. ประเพณีพิธีกรรมความฮ้างของชาวอีสาน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และขั้นตอนในประเพณีพิธีกรรมการบวชควาย ฮ้างในวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลหมูม่น กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าเป็นพิธีกรรมย่อยในประเพณีบุญบั้งไฟ พิธีกรรมควายฮ้างมีองค์ประกอบด้านบุคคลากร ได้แก่ เฒ่าจ้ำซึ่งเป็นบุคคลที่บวชเป็นควาย คนเลี้ยงควาย แม่บั้งระมัดควาย แม่นางวัวซึ่งต้องหาบห่อข้าวไปนาพร้อมเครื่องมือจับปลา กลุ่มผู้ถือศาสตรวุธ และคนแม่นางวัวซึ่งเป็นพาหนะของเจ้าพ่อโฮงแดง นอกจากนี้ยังมีฤกษ์ยาม สถานที่ประกอบพิธีกรรม วัตถุประสงค์ของได้แก่เครื่องสักการะ การทำพิธีควายฮ้างนั้นเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพทำนาของชาวบ้าน

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,พิธีกรรม,ควายฮ้าง

พิสมัย แสงจันทร์เทศ 2536. ประเพณี พิธีกรรม ที่เกี่ยวกับมเหศักดิ์ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของประเพณี พิธีกรรม และคติความเชื่อที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวอำเภอพนมไพร พบว่ามีองค์ประกอบของประเพณี คือ ด้านบุคคล มีเทียมเป็นผู้มีบทบาทเป็นร่างทรงของมเหศักดิ์สามารถติดต่อกับมเหศักดิ์ ด้านระยะเวลาสามารถทำได้ตลอดปี ส่วนสถานที่นั้นมีอยู่ ๓ แห่ง คือ คอนหอโฮงมเหศักดิ์ หอบูชามเหศักดิ์ หอบูชามเหศักดิ์ และพระธาตุวัดกลางอุดมเวทย์ เครื่องมีขันห้า ขันแปด ส่วนคติความเชื่อนั้นพบว่าเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องผี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,พิธีกรรม,มเหศักดิ์

พวงเพชร ชูปวา 2542. รุ่งพะเหวดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านหนองคู ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการทำธงผะเหวดและความสัมพันธ์ระหว่างธงผะเหวดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านหนองคู พบว่าธงผะเหวดเป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้ร่วมกันว่าเวลานี้และสถานที่นี้ จะทำการประกอบพิธีกรรม คือ บุญผะเหวด ธงผะเหวดนั้นทอดด้วยกึ่งที่มีหน้ากว้าง ๓๐-๖๐ เซนติเมตร ภาระการทำผืนธงเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ทำเสาธง ทำเพื่อไปถวายวัดไปใช้ในงานบุญประเพณีและเพื่อเป็นการไถ่บาปของตนเอง ตามความเชื่อในพุทธศาสนา และนิยมทำธงผะเหวดถวายเป็นคู่ เพื่อปรารถนาความสมบูรณ์ทางด้านครอบครัว
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,วิถีชีวิต,บุญผะเหวด,ธงผะเหวด

วรรณศรี ปัญญาประชุม 2542. พัฒนาการของประเพณีทำบุญผ้าป่าอำเภอเมืองร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการของการจัดงานประเพณีผ้าป่า อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ในยุคแรกมีความเชื่อว่าการทอดผ้าป่า(ผ้าบังสุกุล)เพื่อทำเป็นผ้าคลุมกายของพระสงฆ์ต่อมาเป็นการถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่เสียชีวิต ในปัจจุบันการทำบุญผ้าป่ามีความเชื่อตามคำสั่งสอนทางศาสนา และการแสดงออกของกลุ่มธุรกิจ กลุ่มนักรการเมือง ชาวบ้านมีวัตถุประสงค์การทำบุญเพื่อส่งเสริมศาสนา การศึกษา วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ผ้าป่าการศึกษา ผ้าป่าพันธุ์ไม้ ผ้าป่าแรงงาน ประเพณีบุญผ้าป่าส่งผลกระทบต่อด้านดีมากกว่าด้านเสีย ด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียน มีการจ้างงาน ด้านสังคม ทำให้สืบทอดประเพณีอันดีงามทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,ศาสนา,ประเพณี,พัฒนาการ,การทำบุญผ้าป่า

สมพร พิมพ์รัตน์ 2540. ประเพณีบุญเข้าปริวาสกรรม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบกระบวนการประเพณีบุญเข้าปริวาสกรรมและศึกษาความสัมพันธ์ของประเพณีกับวิถีชีวิตของชาวอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เป็นพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อฝึกปฏิบัติตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด โดยหวังจะใช้ความผิดทางวินัยที่อาจเกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา

มา จัดขึ้นในบริเวณป่าช้าหรือบริเวณที่เจียบสงบภายในวัด วันทำพิธีจะมีชาวบ้านมาช่วยจัดบริเวณ มีศาลเพียงตาเพื่อถวายเครื่องสักการะ เครื่องสังเวช โองน้ำมนต์ ล้อมรอบด้วยสายสิญจน์ ประเพณี บุญเข้าปรีวาสกรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตโดยการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมบำเพ็ญกุศล เสริมสิริมงคลแก่ชีวิต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ประเพณี,บุญเข้าปรีวาสกรรม

นพรัตน์ บัวพัฒน์ 2542. กลองยาวกับประเพณีฮิตสิบสองของชาวบ้านยางกู่ อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัด ร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับโอกาสในการใช้กลองยาว และความสัมพันธ์ของกลองยาวกับ ชาวบ้านประเพณีฮิตสิบสอง ในเขตพื้นที่บ้านยางกู่ อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า โอกาสในการใช้กลองยาวจะมีเพียง 7 เดือนคือ เดือนสาม เดือนสี่ เดือนห้า เดือนหก เดือนแปด เดือนสิบเอ็ด และเดือนสิบสอง เน้นในการปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนา บรรพบุรุษและความเชื่อ ชาวบ้านยางกู่จะทำ กลองยาวขึ้นใช้เอง โดยเครื่องมือส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้ทั่วไป วัสดุนำมาใช้ทำกลองยาวทำจาก ไม้ขนุน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ประเพณี,ศิลปวัฒนธรรม,ดนตรีและการ แสดง,กลองยาว

ปิ่น อุณพิกุล 2542. บทบาทของพระราชสารสุธี(ศรีจันทร์ ปุญญโรโต)ที่มีต่อชาวร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาบทบาทของพระราชสารสุธี(ศรีจันทร์ ปุญญโรโต) จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการปกครองพระราชสารสุธี ได้ดำเนินตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นวิทยากรอบรม ผู้บริหารในหน่วยงานต่างๆ ด้านการศึกษาได้ส่งเสริมให้คณะสงฆ์และประชาชนนำผลการศึกษาไป พัฒนาดตนเองและสังคม ด้านการเผยแพร่ธรรมะ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนา เช่น การละความชั่ว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,พระสงฆ์กับการพัฒนา,บทบาทของพระราช สารสุธี(ศรีจันทร์ ปุญญโรโต)

สะอาด สมศรี 2543. พันธุ์ไม้ที่ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาชนิดของพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานมี ๑๐ ชนิด ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ๗ ชนิด คือ ไม้มะหาด ไม้มะเหลื่อม ใช้ทำโปงลาง ไม้ขนุน ไม้จำฉาใช้ทำกลองตั้งและกลองยาว ไม้ชิงชัน ประคู้ พะยุง และขนุน ใช้ทำพิณและซอ ไม้เสียน้อย ไม้ไผ่รวก ไม้ไผ่บ้าน ใช้ทำโหวดและแคน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,พันธุ์ไม้,หัตถกรรม,เครื่องดนตรีอีสาน

พิสมัย แสงจันทร์เทศ 2536. ประเพณีการเลี้ยงมเหศักดิ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ความเชื่อของระบบเครือญาติและกลุ่มชาติพันธุ์ วารสารอีสานศึกษา. 5(1):37-48.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและความนับถือในมเหศักดิ์ของชาว อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ดว่า เป็นเจ้าผีที่เคยเป็นเจ้าเมืองในแถบนั้นทำหน้าที่ปกป้องรักษาเมืองจากภัยพิบัติต่างๆ บันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ และปกครองดูแลญาติพี่น้องไม่ให้ล่วงเกินชาวเมืองมี 4 องค์คือ เจ้าพ่อมเหศักดิ์พะหล่า เจ้าพ่อมเหศักดิ์เหล็กชี เจ้าพ่อมเหศักดิ์ชมพู และเจ้าพ่อพระมหาธาตุหรือเจ้าพ่อจุมคำ ชาวพนมไพรจะทำพิธีบวงสรวงมเหศักดิ์ประจำปีในวันพุธต้นเดือนหก โดยมีเทียนเป็นผู้นำในการประกอบพิธี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,พิธีทางศาสนา,พิธีกรรม,ความเชื่อ,เจ้าพ่อมเหศักดิ์

วิมล ภูศรี 2542. วิธีการดำเนินชีวิตตามฮีดคองของชาวบ้านขาว ตำบลขาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามฮีดคองของชาวบ้านขาว พบว่า วิธีการ
ครอบครัว

มีการปฏิบัติต่อกันของบุคคลในวงศ์เครือญาติเล็กๆ พ่อแม่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกให้เข้าใจและยอมรับแผนของสังคมวิถีเครือญาติ บุคคลในเครือญาติมีหน้าที่ปฏิบัติตามศีลธรรมฮีดคองคือ รู้จักหน้าที่ รู้จักสถานภาพฐานะ การมีสัมมาคารวะ แสวงหาความรู้ใส่ตัวเมื่ออยู่ในวัยเยาว์ และขยันหมั่นเพียรเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว วิถีสังคมบุคคลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทั้งในกิจการพื้นฐานและองค์กรในชุมชน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,วัฒนธรรม,วิธีการดำเนินชีวิตตามฮีดคอง

พระมหาทองจันทร์ ทิพย์วัฒน์ 2543. ภูมิปัญญาหมอฟันบ้านในการรักษาโรคกระดูก อำเภอธวัชบุรี

จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยาลัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ พิธีกรรม ขั้นตอนและกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหมอฟันบ้านในการรักษาโรคกระดูก พบว่า หมอฟันบ้านใช้บ้านของตนเองหรือของผู้ป่วยในการรักษา การรักษาเริ่มจากการซักถาม ตรวจและวินิจฉัยโรค ไหว้ครู ปลูกเสกน้ำมันต์ บริกรรมคาถาจัดกระดูกให้เข้าที่ ส่วนขั้นตอนของการปลงคายนั้นเป็นลำดับสุดท้าย ด้านคติความเชื่อนั้นผู้ป่วยเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนการสืบทอดมาจากผู้อื่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, หมอฟันบ้าน, การรักษาโรคกระดูก

จรัญญา วงศ์พรหม 2542. รายงานสตรีอีสาน การรับช่วงการผลิตของอุตสาหกรรมดอกไม้ประดิษฐ์

วารสารข่าววิจัยและพัฒนา. 11(6):4-5.

งานชิ้นนี้ ศึกษาแรงงานสตรีอีสาน การรับช่วงการผลิตของอุตสาหกรรมดอกไม้ประดิษฐ์ พบว่า งานรับช่วงการผลิตเกิดขึ้นตามกระแสของการค้าเสรีในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งผลักดันให้สู่การแข่งขันในตลาดโลกไม่ได้เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของการจ้างงาน แต่เกิดจากความพยายามลดต้นทุนการผลิตของโรงงานประกอบกับสภาพชนบทในปัจจุบันที่เอื้อต่อการรับงานตามระบบนี้ การคิดต่อการจ้างงานทำงานเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ส่วนตัวระบบเครือญาติและเพื่อนบ้านใกล้ชิดก่อน สภาพชุมชนและสภาพทางเศรษฐกิจของผู้เป็นแรงงานรับช่วงช่าง มีส่วนสำคัญต่อการรับงาน เวลาในการทำงาน รายได้ ตลอดจนผลกระทบทางด้านสุขภาพซึ่งแรงงานผู้รับช่วงเป็นผู้หญิงและส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม, ภาควิชาอุตสาหกรรม, ดอกไม้ประดิษฐ์, สตรีอีสาน

ธาดา สิทธิธรรม 2542. รูปแบบและระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านชาวอีสานตอนบน

ขอนแก่น: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การวิจัยมุ่งจะศึกษาลักษณะชุมชนอีสาน ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผังบ้าน ลักษณะและองค์ประกอบของผังบ้านและระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านใน 5 ประเด็น

คือ ระบบการใช้ที่ดิน ระบบการปลูกพืช ระบบการใช้น้ำและระบายน้ำ ระบบการบำบัดของเสีย และสิ่งปฏิกูล ระบบการใช้พลังงานในครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ในแต่ละครั้งเรือนมีระบบต่างๆ ที่เกื้อหนุนและสอดคล้องก่อให้เกิดผลิตผลในการดำเนินชีวิต และไม่สร้างมลพิษต่อสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,รูปแบบ,ระบบนิเวศวัฒนธรรม,ผังบ้าน

ธาดา สิทธิธรรม 2542. รูปแบบและระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านชาวอีสานตอนบน

ขอนแก่น:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การวิจัยมุ่งจะศึกษาลักษณะชุมชนอีสาน ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผังบ้าน ลักษณะและองค์ประกอบของผังบ้านและระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านใน 5 ประเด็น คือ ระบบการใช้ที่ดิน ระบบการปลูกพืช ระบบการใช้น้ำและระบายน้ำ ระบบการบำบัดของเสียและสิ่งปฏิกูล ระบบการใช้พลังงานในครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ในแต่ละครั้งเรือนมีระบบต่างๆ ที่เกื้อหนุนและสอดคล้องก่อให้เกิดผลิตผลในการดำเนินชีวิต และไม่สร้างมลพิษต่อสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,รูปแบบ,ระบบนิเวศวัฒนธรรม,ผังบ้าน.

วรจันทร์ วัฒนเสถ์ 2541. รูปแบบและระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านชาวอีสานตอนบน

ขอนแก่น:ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษารูปแบบระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านชาวอีสานตอนบนในด้านประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผังบ้าน ลักษณะและองค์ประกอบของผังบ้าน และระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านใน 5 ประเด็น คือ ระบบการใช้ที่ดิน ระบบการปลูกพืช ระบบการใช้น้ำและการระบายน้ำ ระบบการบำบัดของเสียและสิ่งปฏิกูล

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,รูปแบบระบบนิเวศวัฒนธรรม,ประเพณีและความเชื่อ,ผังบ้าน

ยุพาพรรณ มั่นกระโทก 2538-2539 ทักษะคติของผู้อำนวยการ โรงพยาบาลชุมชนและหัวหน้าฝ่ายเภสัชกรรมชุมชนต่อการผสมผสานยาสมุนไพรไทยเข้าสู่ระบบบริการสาธารณสุขของโรงพยาบาลชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอกสารประชุม วันที่ 4-6 มิถุนายน 2539.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ของยาสมุนไพรและทัศนคติผู้อำนวยการและหัวหน้าฝ่ายเภสัชกรรมของโรงพยาบาลชุมชนทุกแห่งในภาคอีสานต่อการผสมผสานยาสมุนไพรไทยในระบบบริการสาธารณสุขของโรงพยาบาลชุมชน พบว่าโรงพยาบาลชุมชนมีการทำกิจกรรม

เกี่ยวกับสมุนไพร โดยการปลูกและเผยแพร่ในโรงพยาบาลที่ใช้สมุนไพร มีปัญหาในเรื่องการยอมรับของแพทย์และการควบคุมคุณภาพในโรงพยาบาลที่ผลิตยาสมุนไพร ส่วนผู้อำนวยการและหัวหน้าฝ่ายเภสัชกรรมมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้สมุนไพรในระบบบริการสาธารณสุขและค่าใช้จ่ายยา แต่มีทัศนคติไม่ดีต่อประสิทธิภาพของยาสมุนไพรและเสนอแนะว่าในโรงพยาบาลชุมชนควรมีแพทย์อายุรเวท 1 คน ควรมีระบบส่งต่อระหว่างแพทย์อายุรเวทและแพทย์แผนปัจจุบัน และควรเพิ่มเติมวิชาสมุนไพรในหลักสูตรแพทยศาสตร์เพื่อสร้างการยอมรับในเรื่องยาสมุนไพร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, โรงพยาบาลชุมชน, การแพทย์แผนไทย, การผสมผสาน, ระบบบริการสาธารณสุข, ทัศนคติ, ผู้อำนวยการ, หัวหน้าฝ่ายเภสัชกรรม

ทรงศิริ · สาประเสริฐ 2541. ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง. มหาวิทยาลัยมหิดล.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน วิธีการถ่ายทอด และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย สรุปว่า วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ใช้วิธีการบอก ทำให้ดูและปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีการที่ดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สิ่งที่ภูมิปัญญา ภาควิชาใจมากที่สุดคือ การได้รับการยอมรับ ยกย่องจากสังคมลักษณะของคนที่มีภูมิปัญญาอยากถ่ายทอด คือ มีความสนใจ อยากรู้ มีความขยัน อดทน ระยะเวลาในการถ่ายทอดแต่ละเรื่องไม่เท่ากัน วิธีการประเมินผล ใช้วิธีการสังเกต สิ่งที่ได้จากการวิจัยคือ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นคนซึ่งเรียนรู้ด้วยตนเอง การได้รับการยกย่อง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ลักษณะการถ่ายทอดความรู้

ธีรชัย วัดกลางโกสุม 2542. ชื่อบ้านนาม(เมือง)สกุล วารสารช่อพะยอม. 10(1):58-63.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับชื่อบ้านนาม(เมือง)สกุล กล่าวถึง ในสมัยก่อนนั้นเป็นเรื่องยุ่งยากที่ระบุว่าใครเป็นผู้ที่เราต้องการเอ่ยถึง เพราะชื่อซ้ำกันแต่ไม่มีเครื่องแบ่งแยกแซ่สกุลคนอีสานสมัยก่อนจึงมักระบุลักษณะพิเศษของคนๆนั้นต่อท้ายชื่อ เช่น 1) ยึดเอาความผิดปกติของร่างกาย 2) ยึดเอาพฤติกรรมของเขา 3) ยึดเอาคุณสมบัติส่วนตัว 4) ยึดเอาชื่อพ่อ แม่มาเป็นสร้อยคำต่อจากชื่อ 5) ยึดเอาชื่อคู่สมรส การเรียกชื่อเหล่านี้ก็ยังมีปัญหา เพราะชื่อซ้ำกันมากมาย ดังนั้น การที่มีนามสกุลจึงเป็นการแก้ปัญหาอีกวิธีหนึ่ง นามสกุลสามัญชน มีหลากหลาย เช่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาควิชา, ลักษณะบุคคล, การเรียกชื่อ

สุนทร ดุละสุข 2537. วิธีชีวิตประชาชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วารสารอีสาน-
สถาปัตย์. 1(3):30-34.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับวิธีชีวิตประชาชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ลุ่มน้ำชี)กล่าวถึง องค์ประกอบวิทยาการแห่งการตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำชีตอนกลาง มีดังนี้ ธรรมชาติที่ประกอบด้วย พื้นที่ราบลุ่มเป็นแนวแคบๆ ขาวตามลำน้ำ ทางทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ราบริมภูเขา อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว ประชาชนในบริเวณนี้อาศัยหนาแน่นพอสมควร โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำ แม่น้ำมูล ประชาชนมีอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นสังคมชนบท มีรายได้ต่ำ ประชาชนมีการติดต่อในแนวราบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ลุ่มน้ำชี,การตั้งถิ่นฐาน,วิธีชีวิต

สักรินทร์ แซ่ภู่งและคณะ 2546. การขยายตัวของชุมชนลุ่มน้ำชี "วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถื่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี" มหาสารคาม:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถื่นริมฝั่งลุ่มน้ำชีพบว่า ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพื้นที่ริมฝั่งลุ่มน้ำชี 6 เรื่องคือ 1)ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน 2)การจำแนกพื้นที่ของลุ่มน้ำชี 3)การจัดการภายในพื้นที่ต่างๆของท้องถื่น 4)ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพื้นที่ 5)กระบวนการปรับตัวเชิงพื้นที่ภายในท้องถื่น 6)มิติที่ซ้อนทับเชิงพื้นที่กับแนวทางการจัดการพื้นที่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ลุ่มน้ำชี,วิวัฒนาการ,การเปลี่ยนแปลง,ศักยภาพ

ก้องเกียรติ สุภกรกุลนันท์ 2537. การนวด (แผนไทย) เพื่อลดการใช้ยาแก้ปวด อำเภอเขียงคาน
จังหวัดเลย วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 9(7):20-28.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับการนวด(แผนไทย) เพื่อลดการใช้ยาแก้ปวด ที่อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลยนั้น การบำบัดรักษาโรคโดยการนวดแผนไทยสามารถลดการใช้ยาแก้ปวดลงได้ระดับหนึ่ง ซึ่งการบำบัดรักษาโรคด้วยวิธีนี้จะต้องมีความอดทนและมีเวลาให้กับการบำบัดรักษา ทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการเอง เพราะวิธีนวดแผนไทยนี้เป็นที่ทราบดีว่าเป็นการรักษาที่เห็นผลช้า แต่มีความปลอดภัยสูงและประหยัดค่าใช้จ่ายมาก เพราะสมาชิกในครอบครัวสามารถที่จะฝึกอบรมเพื่อให้บริการนวดแผนไทยแก่สมาชิกในครอบครัวได้เอง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลข,การบำบัดรักษาโรค,การนวดแผนไทย

ศุริยา บรรพลา 2544. พิธีกรรมเลี้ยงผี อำเภอวังสะพุง จ. เลย เลข:สถาบันราชภัฏเลย.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาองค์ประกอบ ความเชื่อ ในพิธีกรรมเลี้ยงผี โดยเลือกหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง 5 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ศึกษาได้แก่ บ้านทรายขาว บ้านนาบัว บ้านปากปวน และบ้านวังสะพุง ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านที่ใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติการก่อตั้งชุมชนเป็นเวลานาน มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ในการนับถือผีเจ้านาย และผีบรรพบุรุษ เมื่อครบรอบวันเลี้ยงประจำปี ต้องดำเนินการจัดงานเลี้ยงผีด้วยความเชื่อว่า ผีเจ้านายและผีบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองชีวิตให้ดำเนินไปอย่างปกติสุข

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลข,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,เลี้ยงผี.

สุจิตรา ชันติชู 2540. ครกหิน วารสารดอกฝ้าย. ปีที่ 7:69-71.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับครกหิน ซึ่งเป็นอาชีพใหม่ของชาวเลย พบว่า "ครก" เป็นผลิตภัณฑ์อีกอย่างหนึ่งที่ทำมาจากหิน ซึ่งคนทำต้องทำอย่างประณีตและต้องใช้กำลังและความอดทนสูง ครกหินทำกันมากที่บ้านนาแหม ตำบลนาแหม อำเภอมือง จังหวัดเลย ตั้งแต่ในอดีตแต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนัก ในปัจจุบัน ครกหิน เป็นที่นิยมแพร่หลายและมีชื่อเสียง ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพอีกอาชีพหนึ่งของชาวจังหวัดเลย ในช่วงที่ว่างเว้นจากการเกษตร สำหรับคนที่ไม่ต้องการไปทำงานที่กรุงเทพฯก็จะมารับจ้างตีหินที่หมู่บ้านนี้ ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในจังหวัดเลยที่สามารถรวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริมจนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลข,ครกหิน

สร้อยญา แสงลับ 2546. ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าพ่อพระยาศรีโทนของชุมชน ต. หนองบัว

อ. ภูเรือ จ. เลย วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) สถาบันราชภัฏเลย.

การวิจัยมีจุดประสงค์ จะศึกษา ความเชื่อ และองค์ประกอบของพิธีกรรมการเลี้ยงศาลเจ้าพ่อพระยาศรีโทน และความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ พิธีกรรม กับวิถีชุมชน ตำบลหนองบัว อำเภอกุเรือ จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนหนองบัว มีความเชื่อต่อเจ้าพ่อพระยาศรีโทนและประกอบพิธีกรรมเป็นประจำทุกปี เป็นความเชื่อที่ได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ส่งผลให้

สังคมสงเคราะห์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน, เลข, ความเชื่อและพิธีกรรม, เจ้าพ่อพระยาศรี โทณ

ปรารธนา มงคลวัช 2545. ผิดาโชน...ทำด้วยกะลามะพร้าวอีกชิ้นงานหนึ่งของภูมิปัญญาไทย

วารสารวัฒนธรรมสัมพันธ์สาร. 13(99):18-19.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ผิดาโชน...ทำด้วยกะลามะพร้าวซึ่งเป็นอีกชิ้นงานหนึ่งของภูมิปัญญาไทย พบว่า ประเพณีผิดาโชน ที่อำเภอคำชะอี ได้สืบทอดและยึดมั่นในประเพณีผิดาโชนมายาวนาน และในทุกปีหลังวัน 15 ค่ำเดือน 6 (มิถุนายน) จะมีงานพิธีเปิดอุปลุด ขบวนแห่ผิดาโชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญหลวงจะออกมาสนุกสนานกันทำให้อำเภอด่านซ้าย เป็นที่รู้จักของคนไทยทั่วไปและนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนายปรีดา พรหมรักษา ได้เป็นผู้หนึ่งที่มีความคิดสร้างสรรค์นำสัญลักษณ์หน้ากากของผิดาโชนมาปรับใช้ทำเป็นของที่ระลึก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลข,ประเพณีผิดาโชน,กะลามะพร้าว

พระครูรัฐญาเขตพิทักษ์ 2546. พระสงฆ์กับความเชื่อเรื่องนรกกับสวรรค์ : กรณีศึกษาพระสงฆ์

ในเขต อ.เมือง จ.เลย วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) สถาบันราชภัฏเลย.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษา ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ กับการปฏิบัติธรรมและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จ.เลย ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ เป็นความเชื่อที่ปรากฏในหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีในพระไตรปิฎกโดยเฉพาะในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์โลกศาสตร์ จักรวาฬทีปนี โลกทีปนี โลกบัญญัติและไตรภูมิพระร่วง ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เป็นส่วนหนึ่งในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งจัดอยู่ในปริยัติ สัทธรรม และสืบทอดคำสอนจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านสื่อสัญลักษณ์ต่างๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลข,พระสงฆ์,ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์.

ว.ศรีสุโร (นามแฝง) 2540. เล้าข้าว ช้างแดงแห่งภูมิปัญญาอีสาน วารสารสารคดี. 12(143):167-172.

งานชิ้นนี้ ศึกษาลักษณะรูปแบบหรือโครงสร้างและคติความเชื่อเกี่ยวกับเล้าข้าวในภาคอีสาน ในสังคมชุมชนของอีสาน "เล้าข้าว" มีความจำเป็นมากเพื่อเก็บรักษาพืชผลของตนเองเมื่อหมดสิ้นฤดูกาลเพาะปลูก ลักษณะของเล้าข้าวคือมีโครงสร้างอยู่ภายนอก เช่น เสา เกร้าฝา กะทอกอยู่ด้านนอกของผนัง มักนิยมใช้ไม้ไผ่ขนาดเล็กล้อมมาสานขัดทางตั้ง แล้วทำด้วยเปื้อย (จี๊ควายคลุกเกลบและดินเหนียว)ภายในจนปิดร่องของไม้ไผ่และมักนิยมนำใบไม้ที่เป็นมงคลคือ กุน,ยอ มาเสียบด้านหน้าข้างประตูเล้า นอกจากนี้ยังมีการทำพิธี "ทำขวัญเล้า" ซึ่งต้องเอาข้าวขึ้นเล้าให้เสร็จแล้ว

ก่อนเดือน 3

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เส้นข้าว,โครงสร้างและรูปแบบ,คติความเชื่อ

ประสพสุข ฤทธิเดช 2543. นาตาแฮกในวัฒนธรรมอีสาน วารสารแก่นเกษตร. 28(4):182-186.

ศึกษาเกี่ยวกับการปลูกข้าวในนาตาแฮกต้องทำก่อนแปลงนาผืนใหญ่ทั้งหมดของชาวอีสานเชื่อว่าถ้าข้าวในนาตาแฮกเจริญงอกงามปราศจากศัตรูข้าวทำลาย มีผลผลิตมากย่อมส่งผลถึงข้าวในแปลงนาทั้งหมดเจริญงอกงามได้ผลผลิตมากเช่นกัน นาตาแฮกมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวอีสานกับการทำนารานาน ดังภาษิตอีสานที่กล่าวว่า "ทุกข์บ่มีเสื่อผ้า ผาเสื่อนดีพอลื้ออยู่ ทุกข์บ่มีข้าวใส่ท้อง นอนลื้ออยู่เป็น" (ความทุกข์ไม่มีข้าวกินเป็นความทุกข์ที่ทนไม่ได้) ภาษิตอีสานดังกล่าวแสดงให้เห็นความสำคัญของการทำนารานานมากกว่าการมีเครื่องแต่งกายประดับร่างกาย การทำนาของชาวอีสาน ได้ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วัฒนธรรม,ความเชื่อ,ระบบการผลิต,นาตาแฮก

จิรวรรณ หัสโรค 2542. วัฒนธรรมกับการบริโภคอาหารในฮิตสิบสองของชาวอีสาน

วารสารสารานุกรมมูลฐาน ภาคอีสาน. 14(1):44-46.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการบริโภคอาหารในฮิตสิบสองของชาวอีสานพบว่า อาหารในงานบุญประเพณีของชาวอีสาน โดยทั่วไปจะคล้ายกันและอาหารที่ขาดไม่ได้คือขนมจีนน้ำยาปลาหรือแกงไก่ ข้าวต้มโค้น แกงอ่อม ลาบ ก้อย ขนมหวาน เช่นลอดช่อง บวชมันและสา구 ขนมเทียน เป็นต้น แต่มีงานบุญในฮิตสิบสองของชาวอีสานที่มีลักษณะพิเศษแปลกไปจากงานบุญอื่นๆ คือ งานบุญเดือน 3 ที่ชาวอีสานเรียกว่า "บุญข้าวจี" ที่ชาวอีสานจะนำข้าวที่ตนเก็บเกี่ยวได้ในปีนั้นๆ นำมาทำ "ข้าวเจียบ" เพื่อนำไปถวายพระที่วัด เพราะชาวบ้านเชื่อว่า

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วัฒนธรรมกับการบริโภค,ฮิตสิบสอง

พวงพิกุล มัชฌิมา 2547. ปลาแดก ในวัฒนธรรมการบริโภคของชาวอีสาน วารสารคณะวิชาศึกษา

ทั่วไป. 1(1):45-50.

ปลาแดกหรือปลาร้าเป็นอาหารพื้นบ้านของชาวอีสาน ปัจจุบันเป็นอาหารที่สามารถส่งออกเป็นสินค้าที่ทำรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก ชาวอีสานจึงให้ความสำคัญในการแปรรูปอาหารเพื่อเก็บไว้บริโภคซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดไว้แก่บุรุษที่ถ่ายทอดไว้แก่ลูกหลานสืบมา ในเนื้อหาของบทความ จะเสนอวิธีการทำอาหารที่ทำจากปลาแดก เช่น ปลาแดกบอง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วัฒนธรรมการบริโภคอาหาร,การแปรรูปอาหาร,ปลาแดก

ไทยวัฒน์ นิลเขต 2543. นาวาน : ฤาจะเป็นการแบ่งปันแคในตำนาน วารสารสังคมพัฒนา.

28(3):43-55.

คำว่า "นาวาน" ในบริบทของชาวชนบทไท-ลาว หมายถึง การที่คนหลายคนร่วมกันทำกิจกรรมอันใดอันหนึ่ง เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ตามที่เจ้าของงานได้ทำการเชิญไว้ก่อนแล้ว โดยไม่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงาน ทั้งนี้เจ้าของงานจะทำการจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้เลี้ยงผู้มาช่วยงาน ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษาไทยว่า "ลงแขก" โดยทั่วไปนาวาน จะเกิดในลักษณะกิจการภายในของคนในหมู่บ้านเป็นส่วนมาก งานที่ทำจำเป็นต้องเสร็จภายในเร็ววัน และเหลือบ่ากว่าแรงที่เจ้าของงานจะทำคนเดียวภายในระยะเวลาอันสั้น แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านสามารถบริหารสภาพชีวิตของชุมชนอย่างมีความสุขในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือ ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และจัดสรรด้านรายได้ อย่างนุ่มนวล โดยได้เนื่องงานอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ปัจจุบันนาวานกำลังเลือนหายไปจากสังคมอีสาน เนื่องจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้แทนแรงงาน เช่น ควายเหล็ก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,การทำนา,นาวาน

สมศักดิ์ บุญชู 2543. ปลาสัมพันธ์วิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการในการผลิตและการจำหน่ายปลาสัมพันธ์ และภูมิปัญญาในการบริโภคปลาสัมพันธ์วิถีชีวิตของชาวจังหวัดยโสธร พบว่าการผลิตและจำหน่ายปลาสัมพันธ์พัฒนาการมาจากสังคมเดิมที่วิถีการดำรงชีวิตอาศัยแหล่งวัดคูบจากธรรมชาติได้แก่ ลำน้ำชี เหลือจากการประกอบอาหารนำมาถนอมอาหารด้วยกระบวนการหมักไว้เพื่อบริโภคและแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างญาติพี่น้อง ต่อมาเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,การบริโภคปลา,การผลิตและการจำหน่าย,ปลาสัมพันธ์

สาร สารสนเทศนันทน์ 2539. พิธีผูกเสี่ยวและคนฮัก วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(4):5-7.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับพิธีผูกเสี่ยวและคนฮัก พบว่า ตามประเพณีชาวอีสานแต่

โบราณ หากผู้ใดอยากแสดงออกซึ่งความรักต่อกันเสมือนเป็นเพื่อนหรือญาติร่วมสายโลหิต กระทำ
ได้คือ พิธีผูกเสี่ยวหรือแฮกเสี่ยว โดยทั่วไปในภาคอีสานเมื่อทั้งสองฝ่ายถูกอภัยภัยภัยกันหรือตกลง
เป็นเสี่ยวกันแล้ว บางคู่อาจไม่ทำพิธีอะไร หรือถ้าต้องการทำพิธีเป็นสิริมงคลและเพื่อความมั่นใจซึ่ง
กันและกัน ไปหาผู้เฒ่าผู้แก่ผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับพิธีผูกคนฮักจะทำพิธีง่าย ๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,ความเชื่อ,พิธีผูกเสี่ยว

ทองสุนทร คามนา 2540. แอล-อีหลุบ วารสารวารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย

ขอนแก่น. 3(3):9-13.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแอล-อีหลุบ พบว่า แอล ในภาษาอีสาน หมายถึง เครื่องดัก
ล่อปลาชนิดหนึ่งสานด้วยไม้ไผ่หรือไม้ตระกูลไผ่อื่นๆ มีลักษณะคล้ายกะโสอบหรือกะโถกเกวียน
หรือบางถิ่นเรียกว่า กระเชอ เกวียนก็มีแต่ดัดสมยัดไว้ด้านยาวของแอลด้วย ส่วนเครื่องมือดักจับปลา
ที่ชื่อ "อีหลุบ" เป็นเครื่องมือประเภทเครื่องจักสาน เพราะอีหลุบจะสานด้วยไม้ไผ่หรือไม้ตระกูลไผ่
เกือบทั้งหมดจะใช้ไม้เนื้อแข็งเฉพาะ โครงร่างของอีหลุบ เช่น ไม้คาบลาบ หรือค้ำจับตรงขอบปาก
ของอีหลุบและไม้โครงที่ทำหน้าที่เหมือนกรอบตรงที่ติดกับพื้น 2 อัน ขาวไปถึงกันอีหลุบเพื่อทำให้
อีหลุบแข็งแรงเท่านั้น ส่วนอีหลุบจะสานด้วยไม้ไผ่มีรูปร่างคล้ายๆนึ่งก็คว่าหน้า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,เครื่องมือจับปลา,แอล-อีหลุบ

ศรีศักร วัลลิโภดม 2541. วัฒนธรรมปลาแดก สกลนคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดสกลนคร.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาในภาคอีสาน ที่ปลาและการจับ
ปลามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชน การใช้เวลาในเรื่องของปลา จับปลา กินปลา ขายปลา
จึงมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ในรอบปี ทำให้เรื่องปลาเข้าไปพัวพันกับมิติอื่นๆ ทั้งในทางสังคมและ
วัฒนธรรมของชาวนาที่อยู่ใกล้ชิดกับแหล่งน้ำต่าง ๆ แต่ภาคอีสานในหน้าแล้งจะขาดแคลนน้ำ ทำ
ให้ชาวนาต้องกระตือรือร้นในฤดูฝนปลูกข้าวและจับปลาอย่างพอเพียง เพื่อกักเก็บไว้ในฤดูแล้ง โดย
เก็บด้วยวิธีมัดคองแบบปลาแดกข้าว โดยศึกษาจากชุมชนลุ่มน้ำหนองหารสกลนคร ชุมชนแม่น้ำ
สงครามตอนบน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,ปลาแดก

บุญเกิด พิมพ์วรรณ 2544. ยุทธยา:ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:ขอนแก่นคลังนานากรรม.

"พะหยา" ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นฉบับที่ได้เก็บคำพะหยาเพิ่มมากขึ้นกว่าฉบับแรก นอกจากนี้ยังเพิ่มคำศัพท์เพื่อให้คนไทยภาคอื่นๆ ได้รู้ความหมายและเข้าใจถ้อยคำต่างๆที่ปรากฏในพะหยาแต่ละบทนอกจากนี้ยังได้เพิ่มข้อเสนอแนะในการแต่งพะหยาอย่าง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,พะหยา

พิทักษ์ น้อยวังคลัง 2539. "ไผ่กับวิถีชีวิตของชาวไทยอีสาน" วารสารมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 1(1):31-36.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับไผ่กับวิถีชีวิตของชาวไทยอีสาน พบว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 18 ชนิด ซึ่งมีขนาดและคุณสมบัติแตกต่างกัน สภาพพื้นที่ เป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดบางแห่งเป็นเนินเขาหรือที่ราบลุ่ม พืชพรรณไม้ธรรมชาติ ประกอบด้วย ไม้พุ่ม ไม้ไผ่ และหญ้าขึ้นครอบคลุมพื้นที่ล้วนมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสานอย่างยิ่งโดยถูกนำมาเป็นวัสดุในการจักสานสิ่งก่อสร้างและอื่นๆ ตามสถานภาพและศักยภาพที่เอื้ออำนวย ไม้ไผ่ในภาคอีสานแต่ละชนิดมีขนาดและคุณสมบัติต่อการนำไปใช้สอยแตกต่างกันออกไปตามจุดมุ่งหมายของผู้ใช้ไม้ไผ่ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาวอีสานอย่างกว้างขวางเช่น ใช้เป็นอาหาร ยา รักษาโรค ที่อยู่อาศัย และนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันนันทนาการตามภูมิปัญญาและสถานภาพของตนเพื่อตอบสนองความต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งกำหนดการเลือกใช้วัสดุ ทัศนคติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,ไผ่

สวิง บุญเจิม 2539. ตำรามรดกอีสาน อุบลราชธานี:มรดกอีสาน.

งานชิ้นนี้รวบรวมพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติตนตามฮีตคองต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตายของคนไทย-ลาวที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงไว้กว่า 350 เรื่อง เช่น การหาฤกษ์ยามยามดี การปลูกเฮือน ฤกษ์ยามสำหรับการเพาะปลูก การเกี่ยวข้าว การทำนายโชคชะตาราศีและฝัน การเลือกคู่ครอง การตั้งชื่อ การเสียดเคราะห์ การบูชาพระประจำวันเกิด พิธีทางศาสนา-ทางสงฆ์ การสู่ขวัญ การอาราธนา การคารวะ และการขอขมา คำบูชาดอกไม้ ประเพณีต่างๆ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ การถวายทานต่างๆ เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,พิธีกรรม,ความเชื่อ,ฮีตสิบสองคองสิบสี่,ตำรามรดก

สวาท อุปฮาดและคนอื่นๆ 2546. เอกสารการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาเหล่า

พื้นบ้านเพื่อฟื้นฟูและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม [ม.ท.ป.:ม.ป.พ.].

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาเหล่าพื้นบ้าน เพื่อฟื้นฟูและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยทำการศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญา ในการผลิตเหล่าและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ซึ่งศึกษารวบรวมจากพื้นที่ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเหล่าพื้นบ้านภาคอีสาน จำนวน 5 หมู่บ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,เหล่าพื้นบ้าน

ปกรณัม คุณารักษ์ 2544. การปันมุล(แบ่งมรดก) วารสารธรรมทรรศน์. 3(1):90-100.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเชิงวิชาการเกี่ยวกับการปันมุล(แบ่งมรดก) พบว่า พ่อแม่ปันมุลให้กับลูกๆ ทุกคนและมีความแตกต่างกันคือ 1)ปันมุลที่ดินเพื่อการเกษตรคือ ที่นา ที่สวนให้กับลูกสาวเท่านั้น 2)ลูกสาวคนสุดท้ายจะได้รับมุลมากกว่าทุกคน โดยเฉพาะบ้านและที่ดินที่พ่อแม่อาศัยอยู่ และลูกสาวคนเล็กนี้จะเลี้ยงดูพ่อแม่และอยู่กับพ่อแม่ 3)ลูกชายจะได้รับเฉพาะสัตว์ใหญ่ เช่น วัวควาย และเงินจำนวนหนึ่งตอนแต่งงานหรือตอนหมั้น ส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะในการปันมุลนั้นคือ 1)พ่อแม่ต้องการแบ่งให้กับลูกๆเท่าเทียมกันและยังคงเก็บส่วนหนึ่งไว้ให้กับตนเองแก้ปัญหาในวัยชรา เรียกว่า "เบี้ยเผ้าปี" 2)พ่อแม่มีความประสงค์ที่จะอยู่กับลูกสาวคนเล็กมากกว่าลูกสาวคนอื่น 3)รูปแบบการแบ่ง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,ระบบครอบครัว,การปันมุล

นิพัทธ์พร เฟิงแก้ว 2542. ไทบ้านคูคาว วารสารเมืองโบราณ. 25(4):123-124.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับไทบ้านคูคาว กล่าวถึง คนอีสานเรียกชาวบ้านว่า "ไทบ้าน" หมายถึง ชาวบ้านทั่วไปที่หาอยู่หากินรอบๆตัวมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่สั่งสมมานานแต่บรรพชน องค์ความรู้ของไทบ้านนั้นหลากหลาย มีทุกเรื่องราว เต็มไปด้วยข้อสังเกตธรรมชาติอย่างลุ่มลึกและแม่นยำ ดวงดาวบนท้องฟ้าก็เช่นกันไทบ้านแต่ละท้องถิ่นทั่วภูมิภาคของเมืองไทยได้ใช้ภูมิปัญญาเข้าใจ ค้นหาสาระจากดวงดาวและปรากฏการณ์ต่างๆของท้องฟ้า อันจะยังความ "ปกติ" ให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ความเข้าใจของพวกเขาไทบ้านหรือคนไทยชาวบ้านอันเกี่ยวพันกับท้องฟ้าและดวงดาว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,วัฒนธรรม,ไทบ้าน,คูคาว

ถวัลย์ ภูถวัลย์ 2545. เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อ
เปลี่ยนแปลงสังคมโดยกลุ่มคนจน วารสารช่อพะยอม. 13(1):81-95.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานขบวนการ
เคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมโดยกลุ่มคนจน กล่าวถึง เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาค
อีสานเป็นรูปธรรมอันหนึ่งของการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทยที่ผลพวงมาจากทิศทางการ
พัฒนาประเทศ การกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ไม่เป็นธรรม
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิธีการถ่ายทอด,องค์ความรู้,ผู้รู้

วันชัย ปานพิมพ์ 2543. ไวน์อีสาน ภูมิปัญญาไทย ขายใต้ดิน วารสารข่าววิจัยและพัฒนา มข..
12(2):2-3.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับไวน์อีสาน ภูมิปัญญาไทย ขายใต้ดิน ซึ่ง ไวน์ที่ผลิตกัน
ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่ทำมาจากข้าว โดยเฉพาะข้าวเหนียวหรือ
สาโทมีเกือบทุกจังหวัด โดยเฉพาะหน้าเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทำมากในแถบด่านซ้าย จังหวัด
เลย อีกชนิดหนึ่งคือ อุเหล้า หรือ เหล้ากลบ(ข้าว) จะทำกันในแถบที่มีเชื้อสายผู้ไทอยู่ เช่น
สกลนคร กาฬสินธุ์ โดยเฉพาะที่อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ใช้ในพิธีกรรมไหว้ผีตามประเพณี
ของชาวผู้ไท ส่วนประเภทที่สอง คือไวน์ที่ทำจากผลไม้ ซึ่งเป็นผลไม้ในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อรัฐบาลให้
เอกชนและคนต่างชาติผูกขาดการผลิตจำหน่ายและนำเข้ามารองกิมที่ผลิตได้จากภูมิปัญญาไทย
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ไวน์อีสาน,การผลิต,การจำหน่าย

จรัสเรือง ศิริวัฒน์รัตน์ 2542. การพัฒนาแบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาเชิงพุทธ กรณีศึกษา ศรีษะ
อโศก

วิทยาลัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองกับการพัฒนา ใน
แนวคำสอนของพระพุทธศาสนา ความเหมือนและความแตกต่างของการพัฒนาทั้งสองผลการวิจัย
สรุปว่า คำสอนในพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องและเป็นไปเพื่อการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง
ทั้งสิ้น ชุมชนศรีษะอโศกเป็นชุมชนที่ก่อกำเนิดมาจากกลุ่มชนที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ในแนว
ของสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งมีหลักการพัฒนาและจัดการภายในชุมชน โดยใช้ "ศีล" มาเป็นหลักใน
การพัฒนาคนในชุมชน ชาวชุมชนศรีษะอโศก มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สินค้าอุปโภค
บริโภค ทางด้านปัจจัย 4 โดยใช้ระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีษะอโศก,การพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง,การพัฒนา

เชิงพุทธ

จิรวรรณ อยู่เกษม 2543. การยอมรับและปฏิบัติตามกฎป่าชุมชน ศึกษาเปรียบเทียบชุมชนที่เป็น
คณะกรรมการกับชุมชนที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่าง ความสัมพันธ์ของการยอมรับและปฏิบัติตาม
กฎป่าชุมชน โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่ามีการยอมรับและปฏิบัติตามกฎป่าชุมชนเช่นกันเนื่องจาก
เป็นหมู่บ้านที่มีความคิดในการทำป่าชุมชนก่อน อีกบ้านก็ใช้ประโยชน์จากป่า ยอมรับปฏิบัติตามโดย
ไม่มีปัญหา ผู้นำกลุ่มที่เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนมีบทบาทเด่นชัดกว่า มีความรู้ความเข้าใจมี
จิตสำนึกในการอนุรักษ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,กระบวนการเรียนรู้,การจัดการ,ป่าชุมชน

กิตติ์ไพฑูรย์ สมบรรณ 2540. รูปแบบการรักษาอาการแพ้ต้นน้ำเกลี้ยง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาสาเหตุอาการแพ้ต้นน้ำเกลี้ยง และกระบวนการรักษา และคติความเชื่อ
ในการรักษา พบว่าสาเหตุเกิดจากการสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งของต้นน้ำเกลี้ยงหรือพืชสกุลรัก
อาการเริ่มแรก คือ จะมีตุ่มผื่นคันเล็กๆ เป็นผุๆคล้ายผิวคางคก แต่จะเป็นปื้นหนาๆลามไปทั่ว จะ
คันจากนั้นจะบวมแดง รู้สึกจุกหน้าอก ถ้าเกาจะเกิดน้ำเหลืองไหล คติความเชื่อในการรักษา คือ
สาเหตุมาจากกรรมชาติและสาเหตุจากสิ่งเหนือธรรมชาติ คติความเชื่อในไสยศาสตร์และพิธีกรรม
คือ ความเชื่อในเรื่องเวทมนต์และเชื่อในพิธีกรรมการแต่งแก้โดยใช้จี้แก้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ความเชื่อ,การรักษาโรค

ศิวะ ศุภวิบูลย์ 2542. การประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึกของชาวบ้านอำเภوخันธุ์
จังหวัด

ศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึกของชาวบ้านอำเภوخันธุ์
พบว่า เดิมชาวบ้านทำบ้านเครื่องมือหัตถกรรมไว้ใช้ในครัวเรือน ต่อมาหน่วยงานของรัฐมีสำนักงาน

พัฒนาชุมชนอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้เข้ามาแนะนำและอบรมชาวบ้านและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมทำของที่ระลึกเพื่อจำหน่าย มีผลิตภัณฑ์ได้แก่ พวงองุ่นในกรอบรูป เข็มกลัดติดเสื้อ ช่อดอกไม้ เกวียนน้อย และผลิตภัณฑ์จากใบตาล ทำให้ปัจจุบันชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทำงานด้านนี้ ได้แก่ รายได้ดี เวลาว่าง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ธุรกิจชุมชน,หัตถกรรม

จันทนา เกตุแก้ว 2537. ป่าทาม กับวิถีชีวิตชาวราศีไศล วารสารเทคโนโลยีที่เหมาะสม.

12(1):42-50.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับป่าทามกับชีวิตของชาวราศีไศล พบว่าป่าทาม เป็นแหล่งหาอยู่หากินของชาวราศีไศลและชุมชนใกล้เคียงเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนเมื่อชาวดินทำกินการดิ้นรนเพื่อดำรงชีวิตรอดของผู้คนก็ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองหาหนทางทำมาหากินอย่างอื่น เช่น การเข้าเมืองมาเป็นกรรมกรขายแรงงาน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาทั้งสิ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันนำไปสู่วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมก็ค่อยๆสูญหายไปจากท้องถิ่น เช่น งานประเพณีต้มเกลือ ความรู้ในการทำมาหากินที่สอนกัน โดยระบบชุมชนก็ค่อยๆเลือนหายไป และที่สำคัญคือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ป่าทาม,วิถีชีวิต

ศิริพร ศรีสินธุ์ไร 2541. ปฏิบัติการทางวาทกรรมของชาวบ้าน:กรณีศึกษา ป่าทามกุดเป่ง

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาวาทกรรมของชาวบ้านในภาคอีสานที่สร้างขึ้นในกระบวนการต่อสู้เพื่อการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติปฏิสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมของชาวบ้านกับบริบททางสังคม กระบวนการในการปฏิบัติการเชิงวาทกรรมของชาวบ้านหรือครอบครัวยุคใหม่และครองความเป็นเจ้า พบว่ากรณีศึกษาป่าทามกุดเป่ง ที่ปรากฏขึ้นบนเส้นทางการต่อสู้กรณีฝ่ายราศีไศล โดยสรุปกระบวนการต่อสู้ของชาวบ้านคือ การโต้แย้งและตอบค้ววาทกรรมกระแสหลักของรัฐ 2 ประเด็นคือ วาทกรรมกว่าด้วยการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมิได้ให้ความสนใจกับองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ป่าทามกุดเป่ง,วาทกรรม,การอนุรักษ์,การจัดการทรัพยากร

วลี ลือประเสริฐ 2541. หม้อคราม การกลับพื้นดินสีฟ้าใหม่ที่บ้านนาดี สกลนคร ภูมิปัญญาด้าน

เทคโนโลยีชีวภาพของชนบทไทย วารสารเทคโนโลยีที่เหมาะสม. 15(2):75-80.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับหม้อคราม การกลับพื้นดินสีฟ้าใหม่ที่บ้านนาดี สกลนคร กล่าวว่า สูดยอดแห่งศิลปะและศาสตร์การทอผ้าฝ้ายข้อมสีครามนั้น สิ่งสำคัญคือ การก่อหม้อครามสีจากต้นคราม สีน้ำเงินที่เกาะติดใยฝ้ายที่ถักทอขึ้นอย่างประณีตด้วยฝีมือของชาวบ้าน และด้วยเทคโนโลยีที่ตกทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้นเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหมู่คนไทยที่มีรสนิยมและชาวต่างชาติ เช่น ชาวญี่ปุ่นและชาวยุโรป การข้อมให้มีคุณภาพดี สีเข้มที่ออกเฉดได้หลากหลาย และมีสีที่ไม่ตกซีด เป็นความลับที่ตกทอดมาจนปัจจุบันและเกือบจะสูญหายไปจากหมู่บ้านเชิงเขาภูพานด้านอำเภอพรรณานิคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,การทอผ้าฝ้าย,หม้อคราม

สระบุรี ไชยมงคล และ จิราภรณ์ สุ่มังคะ มปป. เครื่องดื่มจากพืชพื้นเมือง สกลนคร:สถาบันราชภัฏ

สกลนคร.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะสำรวจเครื่องดื่มจากพืชพื้นเมือง ผลการวิจัยพบว่า พืชผักผลไม้ในท้องถิ่น จ.สกลนคร สามารถแปรรูปเป็นเครื่องดื่ม ประเภทน้ำสมุนไพร หรือไวน์ ได้ เช่น มะเมี๊ยะ ตะคร้อ กระเจี๊ยบ มะตูม ลูกตาลสุก มะเฟือง คอลแลน ว่านกาบหอยแครง ตลอดจนธัญพืช เช่น ข้าวเหนียวดำ ข้าวเหนียวมะลิ สามารถแปรรูปเป็นไวน์ เครื่องดื่ม และสาเก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,เครื่องดื่มจากพืชพื้นเมือง

ธันวาคม ใจเที่ยง 2546. ชุมชนหมู่บ้านชาวนาปฏิวัติบนแผ่นดินอีสานตอนบน [สกลนคร]:สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย ชุด โครงการ เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนหมู่บ้านชาวนาปฏิวัติบนแผ่นดินอีสานตอนบน แถบริมฝั่งโขงคือ นครพนมและสกลนครที่เคยมีประวัติขัดแย้งทางการเมือง พบว่าชุมชนนี้มีความแตกต่างในประวัติศาสตร์ดั้งเดิมฐานและมีความแตกต่างทางภาษาชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่ชาวนายึดโยงกันด้วยระบบนามธาม "ผี-พุทธ" หรือ ฮีต 12 คอง 14 และฝักใฝ่ในเรื่องบุญกุศลให้ความสำคัญในเรื่องจิตใจ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,ชาวนาปฏิวัติ,ความเชื่อ

สุรัตน์ วรารัตน์ 2536. การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน

กรณีศึกษาการขายแรงงานต่างประเทศบ้านขาม ต.ค้อใต้ อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร
สกลนคร:ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสกลนคร.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาของครอบครัวและชุมชน โดยการขายแรงงานในต่างประเทศ ลักษณะสาเหตุและผลของปัญหาการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน และศึกษาผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนของหมู่บ้าน โดยศึกษาจากบุคคลที่ไปขายแรงงานในประเทศต่างๆ พบว่า การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานของภาคอีสานมีมานานตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับแต่มีการเปิดประเทศตามสนธิสัญญาเบาริง มีการเปิดพื้นที่ทำนาในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ชาวอีสานบางกลุ่มมีอาชีพเป็น "นายฮ้อย" คุมกองเกวียนมาขายวัว-ควาย และรับซื้อสินค้าไปขายตามเมืองต่างๆ เมื่อประเทศตะวันตกต้องการแรงงานไปพัฒนาก่อสร้างในช่วง พ.ศ.2518 จึงเป็นช่วงของชาวอีสานที่ไปขายแรงงาน สาเหตุของการไปเกิดจากความแห้งแล้งของลักษณะภูมิประเทศ และมีปัจจัยเสริมอื่นๆที่มีอิทธิพล เช่น ความเสี่ยง ความมั่นใจในตนเอง การตรงต่อเวลา จึงทำให้บ้านนี้ไปขายแรงงานมาก ทุกคนสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจพื้นฐานได้ดี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,ภูมิปัญญาชาวบ้าน,การแก้ปัญหาครอบครัว,ชุมชน,การขายแรงงานต่างประเทศ

ดาวิทย์ พุทธิไสย 2544. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน(ผญา)ในการบริหารงานโรงเรียน
ประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร วิทยานิพนธ์การศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ ศึกษาาระดับการใช้และเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน(ผญา)ในการบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง จำนวน 33 คน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน (ผญา) ในการบริหารงานโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน(ผญา)ในการบริหารงานโรงเรียน โดยรวมและรายได้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านคุณธรรมสำหรับผู้บริหาร ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาตนเองและผู้ร่วมงาน ด้านการติดต่อประสานงาน ด้านการตัดสินใจสั่งการ ด้านภาวะผู้นำ และด้านการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ สรุปโดยรวมแล้ว ผู้บริหารประถมศึกษาส่วนมากที่มีอายุมากมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน(ผญา)ปร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,โรงเรียนประถมศึกษา,การบริหารงาน,ผญา

ศุภยา วิทักษบุตร 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของสมุนไพรมันบ้าน : กรณีศึกษา อ. โศกศรี

สุพรรณ จ. สกลนคร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไทยคดีศึกษา (กลุ่มสังคมศาสตร์)

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดประสงค์จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของสมุนไพรมันบ้าน กรณีศึกษา อ. โศกศรีสุพรรณ จ. สกลนคร 2 ตำบลคือ ตำบลตองโขม และตำบลดำนม่วงคำ 8 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านพฤติกรรมของสมุนไพรมันบ้าน คือเป็นสมุนไพรมันบ้านประกอบคาถาอาคม ร้อยละ 92.30 นับถือพุทธศาสนา รักษาศีล 5 , ศีล 8 มีการบวชเรียน ถิ่นอาศัยอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของสังคม รักษาโรคด้วยพิธีกรรมที่นำเชือก สรัทธา ส่วนผู้มารักษาโรค ส่วนมากเป็นอาชีพเกษตรกร ทำงานหนัก รับประทานอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ รายได้น้อย และมีข้อจำกัดเรื่องการรักษาพยาบาล สถานพยาบาลของรัฐไม่เพียงพอ ค่ารักษาพยาบาลแพง ชุมชนหันไปรักษาสมุนไพรมันบ้าน และพึ่งตนเอง ส่วนสมุนไพรมันบ้าน จะมาจากเทือกเขาภูพาน ภูเพ็ก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,สมุนไพรมันบ้าน

รัตนพร กิติกาศ 2538. สถาบันคอนปู่ตาและบทบาทพฤติกรรมของเฒ่าจ๋าในชุมชนอีสาน

วารสารข่าวสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 36(402):18.

งานชิ้นนี้ศึกษาสถาบันคอนปู่ตาและบทบาทพฤติกรรมของเฒ่าจ๋าในชุมชนอีสาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เฒ่าจ๋า ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจังหวัดสกลนคร เลย หนองคาย ขอนแก่น มหาสารคาม อุบลราชธานี นครราชสีมา บุรีรัมย์และชัยภูมิ 386 ราย ความเชื่อถือศรัทธาเรื่อง ผีบรรพชนหรือผีปู่ตาตายของชาวอีสานได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นขนบประเพณีทุกท้องถิ่นชุมชนแต่ละชุมชนจะยึดมั่นในผีเพศชาย ซึ่งเรียกว่า "ผีปู่ตา" "เฒ่าจ๋า" เป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของชุมชน เพื่อติดต่อสื่อสารกับผีปู่ตาแก่ชุมชน พบว่า คอนปู่ตาส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ มีผลผลิตจากป่าที่ชาวบ้านได้อาศัยเก็บมาบริโภค ใช้สอยและขายในทุกฤดูกาล

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สถาบันคอนปู่ตา,คติความเชื่อ,พิธีกรรม,เฒ่าจ๋า

สุริยา สมุทคุปดี,พัฒนา กิติอาษาและนันทยา พุทธะ 2537. ระบบเทคโนโลยีพื้นบ้านของชาวชนบท

อีสาน วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. 10(1):113-128.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีพื้นบ้านของชาวชนบทอีสาน พบว่าชาวชนบทอีสานในอดีตมีรากฐานทางเทคโนโลยีที่สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขทางธรรมชาติและเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมของตนเองมาก่อน นอกจากนี้ระบบเทคโนโลยีพื้นบ้านของชาวชนบทอีสานแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติอีกด้วยโดยภาพรวมแล้วจึงเกี่ยวข้องกับการจัดหา ผลิต บริโภคและกระจายปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนบ้านและชุมชนอื่นๆ กล่าวโดยรวมว่า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สภาพทางสังคม,ทรัพยากรท้องถิ่น,ระบบเทคโนโลยีพื้นบ้าน

ชลฤทัย ผ่านทอง 2545. ภูมิปัญญาอีสาน:นิทานมุขตลกไม่ใช่แค่เรื่องตลก วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(2):11-12

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาอีสานของนิทานมุขตลกที่ไม่ใช่แค่เรื่องตลก พบว่าการศึกษานิทานในเชิงมานุษยวิทยาวัฒนธรรมโดยการใช้ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มาเป็นกรอบในการศึกษาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างนิทานกับสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้าใจถึงบทบาทและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทวรรณกรรมนิทานให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้ ทางภาคอีสานมีวรรณกรรมนิทานมุขตลกเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นนิทานมุขตลกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบครอบครัว เครือญาติ สะท้อนให้เห็นสภาพวัฒนธรรมชุมชนอีสานได้เป็นอย่างดี วัตถุประสงค์หลักของนิทานเหล่านี้เกิดมาเพื่อสร้างอารมณ์หรือฮาเพิลิตเพลินบันเทิงใจเป็นหลัก นอกจากนี้ถ้าได้วิเคราะห์แง่ลึกจะพบว่า นิทานแสดงถึงความต้องการ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สภาพวัฒนธรรม,นิทานมุขตลก

สุนทรินทร์ วัฒนใหญ่ 2544. การใช้สมุนไพรในอาหารไก่ เพื่อลดโคเลสเตอรอลในไข่แดง

อุบลราชธานี:คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะทดสอบการใช้สมุนไพรในอาหารไก่ เพื่อลดโคเลสเตอรอลในไข่แดง โดยทดลองกับไก่พันธุ์ ซีพี บราวน์ อายุ 50 สัปดาห์ ใช้สมุนไพร 4 อย่าง คือ กระเทียม หอมแดง กระเจี๊ยบแดง ดอกคำฝอย ผสมในอาหาร 5 % ผลการวิจัยพบว่า สมุนไพรทั้ง 4 ชนิด ไม่มีผลกระทบต่อไข่ น้ำหนักไข่ สีของไข่แดง และปริมาณกินอาหาร และพบว่า สารสมุนไพรเหล่านั้น สามารถลดโคเลสเตอรอลในไข่แดง โดยสารที่ลดโคเลสเตอรอลต่ำที่สุด

คือ กระเทียม รองลงมาเป็นหอมแดง กระเจี๊ยบแดง ดอกคำฝอย และต้นทุนในการเตรียม
กระเทียมผงเพื่อผสมสุรอาหารก็ถูกที่สุดคือ 76 บาทต่อกิโลกรัม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สมุนไพรในอาหารไก่,โคเลสเตอรอลในไข่แดง

ประสพสุข ฤทธิเดช 2540. ปู่ตา ภาพสะท้อนวัฒนธรรมสังคมเกษตรกรรม วารสารภาษาและ
วัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. มกราคม-
มิถุนายน 2540:13-17.

ศึกษาเรื่องปู่ตา ภาพสะท้อนวัฒนธรรมสังคมเกษตรกรรม ในด้านความเชื่อเรื่องผี
ชาวอีสานนับถือผีปู่ตาสืบทอดจากบรรพบุรุษ ในฤดูฝนช่วงเดือนหกก่อนลงมือทำไร่ ทำนา ทำสวน
และเลี้ยงสัตว์ ชาวอีสานหลายชุมชนทำพิธีเลี้ยงปู่ตา ผีปู่ตาเชื่อมโยงจิตใจของคนในชุมชนเข้า
ด้วยกัน แต่เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาทำให้พิธีกรรมบางอย่าง
เปลี่ยนแปลงไปกับสังคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สังคมเกษตรกรรม,ความเชื่อ,พิธีกรรม,ผีปู่ตา

สุภาวดี กุหาทอง 2540. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาในการพึ่งตนเองทางด้านสาธารณสุขของชาวอีสาน
วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 13(1):35-37.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาในการพึ่งตนเองทางด้านสาธารณสุข
ของชาวอีสาน พบว่า หมู่บ้านไทยอีสานมีวิถีชีวิตตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งพัฒนา
ไปสู่การพึ่งตนเองด้วยรูปแบบใหม่ตามสภาพการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง คนไทยอีสานส่วนใหญ่
อาศัยอยู่ตามชนบทมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงการเกษตร การกสิกรรม มีความเชื่อเรื่องผี พิธีกรรมต่างๆ ซึ่ง
ส่งเสริมความสามัคคีของหมู่บ้าน ในวิถีชีวิตด้านสาธารณสุขมีระบบการแพทย์ดั้งเดิมของตนเอง
การเรียนรู้และความเข้าใจในชีวิตและสุขภาพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติมีการเรียนรู้
ฤทธิ์ และสมุนไพรมาพร้อมๆกับการเลือกหาอาหารเพื่อดำรงชีพภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เกิดขึ้นจริง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สาธารณสุข,วัฒนธรรมท้องถิ่น,วิถีชีวิต,การพึ่งตนเอง

ขวัญชัย หมั่นคำ 2542. การใช้สื่อหมอลำเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในงานสาธารณสุขมูล
ฐาน

วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 14(5):42-47.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับการใช้สื่อหมอลำเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในงานสาธารณสุขมูลฐาน พบว่า การสื่อสารมีบทบาทสำคัญ โดยเป็นตัวกลางในการนำความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อเชื่อมโยงความรู้ ความเข้าใจระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้ส่งสารกับประชาชน ในฐานะผู้รับสารซึ่งต้องใช้การสื่อสารหลายประเภททั้งสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อพื้นบ้านเป็นต้น เพราะสื่อแต่ละชนิดมีข้อจำกัดแตกต่างกัน สื่อพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหลายประเภท เช่น หมอลำ โปงกลาง กันตรึมและเพลงโคราช เป็นต้น แต่ "หมอลำ" เป็นสื่อพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากที่สุด และยังทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนท้องถิ่นในการถ่ายทอดข่าวสารความรู้ และส่งเสริมนโยบายต่างๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สาธารณสุขมูลฐาน,การเผยแพร่,การใช้สื่อหมอลำ

ยูนิตร เพียงสมณา 2540. โดงโดย วารสารดอกฝ้าย. ปีที่ 7:13-14.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับโดงโดย พบว่า วัฒนธรรมอีสานเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและอยากให้ลูกหลานได้ตระหนักและเห็นคุณค่า เพราะบรรพบุรุษได้คิดและสร้างสรรค์แบบแผนแนวทางในการดำเนินชีวิตมาแต่เนิ่นนาน วัฒนธรรมอีสานทุกเรื่องทุกอย่างได้ให้แง่คิดและคติในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาสังคม ในการสอนสั่งลูกหลานนั้นอาจจะมีทั้งทำเป็นตัวอย่างและเป็นคำพูดที่คล้ายสุภาษิต แต่ภาคอีสานเรียกคำพูดเหล่านั้นว่า "โดงโดย" หมายถึง คำพูดที่เป็นสำนวน แต่ไม่ถึงกับเป็นแก่น แต่ล้วนมีค่าเป็นคำสอนและบ่งบอกลักษณะของคำ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุภาษิต,คำสอน,โดงโดย

สกลิต สุขบท 2539. การรักษาพยาบาลพื้นบ้านในชนบทอีสาน : ศึกษากรณี อำเภอรัตนบุรี จังหวัด

สุรินทร์ วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้ศึกษาสถานภาพและบทบาทของหมอยาในการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าความเชื่อในสาเหตุของการเกิดโรค ความเชื่อเรื่องผี เวทมนต์คาถา โหราศาสตร์ ระบบแพทย์พื้นบ้าน ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ ประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาล ประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาล ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้านเพื่อรักษาพยาบาล และการรักษาพยาบาลยังคงมีอยู่ในชุมชนชนบทต่อไป トラบที่ชาวบ้านยังคงมีความเชื่อว่าสาเหตุของการเกิดโรคเป็นเพราะอำนาจเหนือธรรมชาติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,การรักษาพยาบาลพื้นบ้าน,หมอยา

ประเสริฐ ปาณินิจ 2542. พิธีกรรมคารของชาวบ้านกระหาด ตำบลกระหาด อำเภอจอมพระ
จังหวัดสุรินทร์

บรรณานุกรม: วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพิธีกรรมคารของชาวบ้านกระหาด จุดประสงค์ของการประกอบ
พิธีกรรมเพื่อเป็นบรรทัดฐานทางสังคมแสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความเชื่อ
เกี่ยวกับพิธีกรรมชาวบ้านเชื่อว่า การประกอบพิธีกรรมจะช่วยให้ผีบรรพบุรุษมีกินมีใช้และไปเกิด
ในภพใหม่ที่ดีกว่าเดิมและเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะอวยชัย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,คติความเชื่อ,พิธีกรรมคาร

กรองพร ชาญศรี 2541. วัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารของชาวไทยเขมรบ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)
บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารและเพื่อศึกษาแนวคิด ความเชื่อที่ปรากฏ
เกี่ยวกับอาหารในวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรบ้านท่าสว่าง พบว่าอาหารคาวนิยมใช้ขมิ้นและกระชาย
เป็นเครื่องเทศในการปรุง ใช้เนื้อวัวและไก่ไม่ใช้เนื้อวัวและแมลงทุกชนิด ปลาจ่อมที่ทำจากกุ้งฝอย
หมักเกลือแล้วใส่ข้าวคั่ว เป็นอาหารยอดนิยม นิยมบริโภคข้าวจ้าว ส่วนความเชื่อที่มีต่ออาหารใน
ชีวิตประจำวันนั้นเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ สุขภาพ และเชื่อต่อสิ่งเหนือ
ธรรมชาติ อาหารที่ใช้ในงานมงคลนิยมอาหารที่มีเส้นเพื่อแสดงถึงความยืนยาว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,ความเชื่อ,วัฒนธรรมการบริโภค

บุญยัง หมั่นดีและคณะ 2540. รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินสภาพองค์ความรู้จังหวัดสุรินทร์
[สุรินทร์]:สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงการประเมินสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์ด้าน
ต่างๆอย่างเป็นระบบในภาพรวม พบว่าประเด็นหลักของวิสัยทัศน์การพัฒนาจ.สุรินทร์คือ "การ
สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรประชาชน จนเกิดเป็นประชาคมระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และ
จังหวัด ดังนั้นเมื่อต้องการกระจายอำนาจการปกครองและการศึกษาให้กับประชาชน โดยทำงานเป็น
นกลุ่มเกิดเครือข่ายสร้างเป็นประชาคมของประชาชนจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด การสร้างความ

เข้มแข็งให้กับองค์กรประชาชน คงต้องใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR)มากกว่าจะเป็น การวิจัยแบบสำรวจหรือทดลอง นอกจากนี้จ.สุรินทร์ยังมีทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,ชุมชน,การประเมิน,องค์ความรู้

วิภาวดี โปธิงาม 2538. การพัฒนาเทคนิคการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้านใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์ กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คุรุ ศาสตร์ (ประถมศึกษา).

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านที่มีทำร่ำกำกับเป็น ที่นิยมและพบบ่อยที่สุดในจังหวัดสุรินทร์ มีความเหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษา

และพัฒนาเทคนิคการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้านผลการวิจัยพบว่า นาฏศิลป์ พื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ ที่มีความเหมาะสมกับระดับประถมศึกษา มี 9 ชุด ได้แก่ เรือมกันตรึม เรือมศรีผไทสมันต์ เรือมกระโน็บตึงตอง เรือมอาขั้บ เรือมจับกรับ เรือมมังก้อตงองไค เรือม อันเร เรือมตรุษและแกลมอพื้นบ้าน.

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,เทคนิคการสอน,นาฏศิลป์พื้นบ้าน,โรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์.

ทอง บุญยศและคณะ 2535. ศักยภาพของหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน กรณีศึกษา จังหวัด

สุรินทร์ วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน. 8(2):9-13.

งานชิ้นนี้ศึกษาศักยภาพหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน:พื้นที่ศึกษา 5 หมู่บ้าน 5 อำเภอ ของจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ อ.เมือง อ.ปราสาท อ.รัตนบุรี อ.จอมพระ และอ.กาบเชิง กลุ่ม ตัวอย่างคือ หมอพื้นบ้านจำนวน 151 คน พบว่า หมอพื้นบ้านที่ยังดำรงอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ อาจ แบ่งได้กว้างๆ 2 ประเภท คือ หมอพื้นบ้านที่ใช้ในการรักษาโรคด้วยสมุนไพร เช่น หมอสมุนไพร หมอกระดูก หมอนวดน้ำมันสมุนไพรและหมอพื้นบ้านที่มีกระบวนการที่อาศัยพิธีกรรมและความ เชื่อท้องถิ่น เช่น คนทรงโบลสะเดาะเคราะห์และหมอดำรา ผลกระทบที่มีต่อหมอพื้นบ้าน ความ นิยมในทางการแพทย์แผนไทยลดน้อยลง เนื่องจากระบบการแพทย์แผนปัจจุบันมีการพัฒนาและ เข้าถึงประชาชนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีความนิยมในการใช้แบบพื้นบ้านทั้งใน โรคและอาการ แบบง่าย ๆ และการบำบัดรักษาทางจิตใจให้ดีขึ้นและระบบนิเวศน์ สืบเนื่องจากความเจริญและการ ขยายตัวเศรษฐกิจ การเป็นประเทศอุตสาหกรรม ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าไม้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,ภูมิปัญญาพื้นบ้าน,ความเชื่อ,การรักษาโรค,หมอพื้นบ้าน

รัศมี ทองบุตร 2542. การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชา
สังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์ วิทยานิพนธ์
การศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคม
ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา
จำนวน 267 คนได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างหลายชั้นตอน พบว่าครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่
เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ 1-5 ปี มีการนำภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาดังนี้ 1)ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน
ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา ในระดับมาก 2)ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้าน
ศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และ
วิทยาการ ในระดับปานกลาง 3)ด้านประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับปานกลาง 4)
ปัญหาและอุปสรรค

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สุรินทร์,โรงเรียนมัธยมศึกษา,วิชาสังคมศึกษา,การ
เรียนการสอน,การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูวดล สุวรรณดี 2545. เฮ็ดข้าวไร่ ไร่ข้าวหลุม ที่ตีนภูลังกา จังหวัดหนองคาย วารสาร
ศิลปวัฒนธรรม. 23(4):117-119.

งานชิ้นนี้ ศึกษาภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำนา ที่บ้านนาอ่าง ตำบลโพธิ์หมากแข้ง
อำเภอเมืองหนองคาย ซึ่งเป็นการทำนาทั้งแบบนาหลุม กับนาไร่ เนื่องจากพื้นที่ของ
บ้านนาอ่างเป็นที่ดอนสูงสลับกับที่ราบเชิงเขาอยู่ติดตีนภูลังกา วิธีการปลูกข้าวนั้นจะเลือกดูว่าพื้นที่
ไหนเหมาะสม แล้วจุดไฟเผาหญ้า หลังจากเผาปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 2-3 อาทิตย์ เมื่อฝนลงก็เริ่ม
"ใส" หรือหยอดข้าว โดยเอาไม้สำหรับใช้แทงดินหรือสั๊กหลุม และจะมีอีกคนคอยเดินตามหยอด
ข้าวลงหลุมหนึ่งไม่เกิน 10 เมล็ด โดยสั๊กหลุมห่างกันประมาณ 40-50 เซนติเมตร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,การปลูกข้าวไร่

จังหวัดหนองคาย 2540. บั้งไฟพญานาค จังหวัดหนองคาย พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ:น้ำฝน.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์การเกิดลูกไฟสีแดงขนาดเท่าลูกหมากหรือผลส้ม

พุ่งขึ้นมาจากบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง โดยเฉพะเขตอำเภอโพธิ์พิสัย จ.หนองคาย ชาวบ้านเรียกกันว่าบั้งไฟผี ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็น บั้งไฟพญานาค ตามความเชื่อและทัศนคติเกี่ยวกับนาคในศาสนาพุทธ บั้งไฟพญานาคจะเกิดขึ้นปีละครั้งในวันออกพรรษา การไปเที่ยวชมบั้งไฟพญานาคต้องมีการเตรียมการล่วงหน้า หนังสือเล่มนี้ยังให้ข้อมูลการท่องเที่ยวใน จ.หนองคาย ข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ของบั้งไฟพญานาค การเตรียมตัวและการเดินทางในการชมบั้งไฟพญานาค

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,คติความเชื่อ,บั้งไฟพญานาค

ประภาพร บุญพาเกิด 2542. ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านหนองกุง ตำบลกุดบง อำเภอโพธิ์พิสัย

จังหวัดหนองคาย วิทยาลัยนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านหนองกุง ที่มีทั้งหมด 118 เรื่อง กับนิทานพื้นบ้านบ้านโนนชาย ที่มี 110 เรื่อง แยกเป็นประเภทตำนาน นิทานสัตว์ นิทานคติ นิทานอธิบายเหตุผล นิทานเรื่องผี นิทานประจำถิ่น และนิทานมุขตลก แก่นเรื่องของนิทานทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เนื้อเรื่องเป็นการอบรมสั่งสอนให้ประพฤติเป็นคนดี กตัญญูรู้คุณเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม พบว่า นิทานพื้นบ้านทั้งสองมีลักษณะตรงกันคือ มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องผี วิญญาณ บุญกรรม ประเพณี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,คติความเชื่อ,ศาสนา,นิทานพื้นบ้าน

ชอบ ดีสวน โลก 2540. บั้งไฟพญานาค:มิติวิทยาศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 2.

ขอนแก่น:สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องบั้งไฟพญานาค โดยรวบรวมบทความที่เกี่ยวกับบั้งไฟพญานาคในหลากหลายแง่มุม ทั้งทางสังคมวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ การวิเคราะห์และความคิดเห็นที่ได้แย้งกับทฤษฎีนิสต์ เพื่อสร้างคำตอบสำหรับประชาชนที่อยากทราบว่าบั้งไฟพญานาคเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,ทัศนคติและความเชื่อ,ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว,บั้งไฟพญานาค

พระมหาธนูฤทธิ์ ดวงดี 2543 ความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงในประเพณีฮีตสิบสองกวัน

ชุมชนวัดมีชัย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายกับชาวบ้านท่าม่วง เมืองหาดทรายฟอง
กำแพงนครเวียงจันทน์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในประเพณีฮีตสิบสองที่เหมือนกัน ปฏิบัติ
ร่วมกันและแตกต่างกัน หรือสูญหายสั้มเล็กไม่ปฏิบัติเลย จากพระภิกษุ 26 รูป ชาวบ้านชุมชนวัดมี
ชัยและเมืองจ.หนองคาย และชาวบ้านท่าม่วง เมืองหาดทรายฟอง กำแพงนครเวียงจันทน์ จำนวน 53
คนซึ่งความสัมพันธ์ในชุมชนทั้งสองฝั่งโขงยังอาศัยบุญประเพณีฮีตสิบสองเป็นสื่อในการปฏิบัติต่อกัน
กันอย่างแนบแน่นตลอดมา

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,นครเวียงจันทน์,ชุมชนสองฝั่งโขง,ความ-
สัมพันธ์,ฮีตสิบสอง

สิทธิพร ณ นครพนม 2540. บั้งไฟพญานาค:มหัศจรรย์แม่น้ำโขง [ขอนแก่น]:คลังนานาวิทยา.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับบั้งไฟพญานาคในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความเชื่อทัศนคติเกี่ยวกับ
นาคในพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนมาเป็นบั้งไฟพญานาค พร้อมให้รูปประกอบที่สวยงาม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,บั้งไฟพญานาค,ทัศนคติและความเชื่อ,ภูมิ
ประเทศและการท่องเที่ยว

อรพิน แก้วด้วง 2544. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียน
ประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(สาขาวิชาการบริหารศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาและเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปฏิบัติงานวิชาการตาม
ความคิดเห็นของครูวิชาการและครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียนและทำเลที่ตั้งของโรงเรียน ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น 4
กลุ่ม คือ กลุ่มคติความเชื่อ กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มการประกอบ
อาชีพท้องถิ่น พบว่า 1)ครูโดยรวมเห็นว่ามีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวม
เป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม อยู่ในระดับปานกลางและมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มแนวปฏิบัติอยู่ในระดับ
น้อย 2)ครูในโรงเรียนต่างกันเห็นว่ามีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวม
เป็นรายกลุ่ม 4 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3)ครูในโรงเรียนที่มีที่ตั้งต่างกัน
เห็นว่ามีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวมและแต่ละกลุ่ม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองคาย,โรงเรียนประถมศึกษา,หลักสูตร,การเรียนการสอน,การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุทิสภา ปถัมป์ปิติวิริยะเวช 2544. การนวดพื้นบ้านอีสาน:กรณีศึกษาอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวัฒนธรรมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ความรู้ เทคนิควิธีการนวดและอาการที่สามารถรักษาด้วยการนวดพื้นบ้านอีสาน โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าการนวดพื้นบ้านอีสานยังคงดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบทของชุมชน หมอนวดพื้นบ้านและผู้มารับบริการมีโลกทัศน์และความเชื่อเกี่ยวกับร่างกายตรงกัน มีความเชื่อในเรื่อง "เสน" ว่ามีความผิดปกติต้องมานวด ด้านองค์ความรู้ของหมอนวดพื้นบ้านได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกับผู้รู้ด้วยการสังเกต จดจำและลงมือปฏิบัติ หมอนวดพื้นบ้านมีความเชื่อว่าการทำงานของอวัยวะภายในถูกกำกับโดยเส้นต่างๆมีการเชื่อมโยงทั่วกัน เมื่อเส้นผิดปกติจะทำให้รบกวนการทำงานของร่างกายไม่สามารถทำงานอย่างเป็นปกติ การตรวจประเมินอาการ โดยการคลำทำให้การนวดถูกต้องโดยมีหลักการว่าต้องนวด

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองบัวลำภู,การนวดพื้นบ้าน,การเรียนรู้,การถ่ายทอด

พระมหาสมใจ อ้วนแก้ว 2546. พิธีกรรมทางศาสนานิยมในวิถีชาวพุทธพื้นบ้าน กรณีการบูชาศาลเจ้าปู่หลุบ วารสาร พ.ศ.ล..36(242):52-63.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับพิธีกรรมทางวิญญาณนิยมในวิถีชีวิตชาวพุทธพื้นบ้าน กรณีการบูชาศาลเจ้าปู่หลุบ ตั้งอยู่บริเวณคอนหัน บ้านห้วยเชียง ริมถนนหนองบัวลำภู-อุดรธานี เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ร่มรื่นด้วยป่าไม้ นานาพันธุ์และโขดหินรูปร่างต่างๆแปลกตาบริเวณใกล้เคียงมีศาลเจ้า "ปู่หลุบ" ซึ่งเป็นที่เคารพและศรัทธาของประชาชนทั่วไป การทำพิธีกรรมบูชาศาลเจ้าปู่หลุบนั้นมีอยู่ประจำทุกปี คือ ในวันพุธแรกของเดือนหก โดยทำพร้อมกันกับการทำพิธีบูชาศาลพระวอพระตา ในพิธีจะมีการเสี่ยงทายชะตาบเนเมืองว่าในปีนี้จะร่มเย็นเป็นสุขหรือไม่ โดยดูได้จากการใช้คมดาบสองเล่มประกบกัน ถ้าคมดาบตั้งอยู่โดยไม่ล้ม แสดงถึงบ้านเมืองจะอุดมสมบูรณ์และร่มเย็นเป็นสุขพิธีกรรมยังเป็นกระบวนการทางอ้อมที่ให้การศึกษาคำสอนขอ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หนองบัวลำภู,อุดรธานี,พิธีกรรม,วิญญาณนิยม,ความเชื่อ,ศาลเจ้าปู่หลุบ

วนิดา กำเนิดหล่ม 2543. ภูมิปัญญาในการสร้างอุปกรณ์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กสมองพิการของ

นายไพ สมสีลา บ้านทรายมูล ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิปัญญาในการสร้างอุปกรณ์สมรรถภาพเด็กสมองพิการและคุณค่า
ของอุปกรณ์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กสมองพิการของนายไพ สมสีลา วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า
อุปกรณ์ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กสมองพิการ มีจำนวน ๑๕ ชิ้นตามแนวคิดและแรงบันดาลใจในการ
สร้างเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพให้หลานชายซึ่งเป็นเด็กสมองพิการ จากการสังเกตและพิจารณาอาการ
ของเด็กและแรงบันดาลใจจากภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตและสภาพท้องถิ่นมาช่วยสร้าง
อุปกรณ์ชิ้นใหม่ทำให้อุปกรณ์มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพสังคมมีผลทำให้สมาชิกใน
ครอบครัวและชุมชนมีความมั่นใจในกา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, หนองบัวลำภู, อุปกรณ์ฟื้นฟู, โรคทางสมอง

สาร สารสนเทศนันทน์ 2540. การเลือกคู่ครองของชาวอีสาน วารสารสารวัฒนธรรม สำนัก
วัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 3(2):6-11.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของชาวอีสาน พบว่า ในสมัยโบราณในการ
เลือกคู่ครองของชาวอีสานมักปล่อยให้มิอิสรเสรีพอสมควร คือให้หนุ่มสาวมีโอกาสพูดคุยเกี่ยวพาราสิ
กันจนชอบพอรักใคร่กันแล้วจึงจัดการแต่งงานตามประเพณี การจับแต่งงานโดยวิธี "คลุมถุงชน"
นับว่ามีน้อยที่สุด โดยส่วนมากมักใช้เวลาติดต่อพูดคุยกันนานพอสมควรทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จึง
ต้องศึกษาความเป็นไปของอีกฝ่ายหนึ่งให้ถ่องแท้แน่นอนจึงตกลงแต่งงานกันและต้องได้รับความ
เห็นชอบจากผู้ใหญ่ฝ่ายของตนด้วยจึงจะแต่งงานกันได้มีคติเตือนใจผู้ชายภาคอีสานในบทหนึ่งว่า
"สิเอามีโยให้ถามสู่เจ้าบ้าน"

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, หนุ่มสาว, การเลือกคู่ครอง

ชาคริต อนันทรวัน 2536. ทำเนียบหมอพื้นบ้าน เลข:วิทยาลัยครูเลย.

การวิจัยเป็นการรวบรวมหมอพื้นบ้านจำนวน 560 คน ในภาคอีสาน โดยแบ่งเป็น
หมอยาสมุนไพร หมอธรรมและหมอสะเดาะเคราะห์ หมอรักษากระดูก หมอไสยศาสตร์ อาท
หมอผี หมอเข้าทรง คาถาอาคม หมอตำแย หมอสูตรขวัญ และเนื่องจากผู้วิจัยอยู่ที่ จ.เลย หมอ
พื้นบ้านจึงมักปรากฏใน จ. เลย มากที่สุด รองลงมาเป็น จ. ขอนแก่น มหาสารคาม ชัยภูมิ

สกลนคร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หมอพื้นบ้าน

เสาวภา พรศิริพงษ์ 2539. ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน พ่อใหญ่จารย์เคน ลาวงศ์ วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา. กรกฎาคม-ธันวาคม 2539:15-23.

บทความเรื่องภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน พ่อใหญ่จารย์เคน ลาวงศ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพของการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อนำภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเหมาะสมกับยุคสมัยมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดก่อนที่องค์ความรู้เหล่านี้จะค่อยๆสูญหายไปพร้อมกับตัวหมอพื้นบ้าน พ่อใหญ่จารย์เคนมีความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของความเจ็บป่วยว่าเกิดจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ชาติพิการ การปรับเปลี่ยนของอากาศ อาหารเป็นพิษ การคลุกคลีกับผู้ป่วย พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หมอพื้นบ้าน,พ่อใหญ่จารย์เคน ลาวงศ์

จารุวรรณ ธรรมวัตร 2540. ภูมิปัญญาของหมอลำเอก : ความรุ่งโรจน์ของอดีตกับปัญหาของหมอลำในปัจจุบัน มหาสารคาม:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้ศิลปินแห่งชาติ สาขาหมอลำประสบความสำเร็จสูงสุด และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาการประกอบศิลป์อาชีพในหมอลำปัจจุบัน และคัดสรรบทกลอนลำของหมอลำเอกที่มีคุณค่าด้านอารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม ไว้เป็นหลักฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้หมอลำประสบความสำเร็จในศิลปอาชีพเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ศิลปิน ความรอบรู้ ในศิลปการประพันธ์กลอนลำ ความรู้ด้านวรรณกรรม ศาสนา จารีตประเพณีท้องถิ่น ปัจจัยด้านคุณภาพ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หมอลำเอก,ความรุ่งโรจน์ในอดีต,ปัญหาหมอลำ

ชุตินา ภักดีสุวรรณ 2544. เบื้องภูมิปัญญาคนอีสาน วารสารหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

1(1):31-33.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาคนอีสาน อาทิ เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเครื่องใช้ที่มี

ความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของวัฒนธรรมมายาวนาน มีการคิดค้นเครื่องมือจากวัสดุธรรมชาติ เครื่องจักรสาน เช่น เครื่องมือในการจับสัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร ซึ่งมีการฝึกหัดพัฒนาถ่ายทอดจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การทอผ้า ทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าจืด ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าชาวอีสานยังมีวิธีการทำเครื่องทองเหลือง กรดเหล็ก การทำเครื่องประดับจากเงิน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา,เครื่องจักรสาน,การทอผ้า

ปกรณัม คุณารักษ์ 2543. กุด(KUD)ตลาดสดที่ไม่มีวันตายในสายชีวิตอีสาน วารสารธรรมพจน์. 1(1):79-81.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งน้ำที่เชื่อมต่อกับแหล่งน้ำใหญ่ ที่ภาษาอีสานเรียกว่า "กุด" มีลักษณะคล้ายเป็นอุมน้ำเล็กของแม่น้ำใหญ่ เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่ทุกครัวเรือนต้องพึ่งพา โดยการใช้สวิงโอบหรือช้อนตักได้จอก แหน เพื่อหากุ้งฝอยและปลาตัวเล็กๆ และการใช้ "ถัน"เท่านั้นที่จะสามารถจับปลาตัวใหญ่จากกุดได้ ด้วยความสมดุลทางธรรมชาตินี้เอง กุดจึงเป็นอุมน้ำที่มวลสัตว์น้ำต่างใช้เป็นที่พักตนเอง และวางไข่ของกุ้ง หอย ปู ปลา เต่าและเหล่านก นานาพันธุ์

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,แหล่งน้ำ,กุด

จิรพร ศรีบุญถือ 2546. การศึกษา "ผญา" สื่อประเพณี:การสืบทอดและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนคนอีสาน วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อมวลชน) คณะวารสาร

ศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานชิ้นนี้ศึกษาการสื่อสารและการถ่ายทอดของผญาหรือภาษิตอีสานของคนอีสาน ความหมายและการสะท้อนถึงอัตลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของคนอีสานโดยผ่านผญาหรือภาษิตอีสาน โดยศึกษาเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา พบว่าผญามีทั้งหมด 480 บท วิธีการสื่อสารหรือถ่ายทอดผญาใช้การจดจำการบอกเล่าของผู้อาวุโสปู่ย่าตายาย มากกว่าการจดบันทึก สิ่งที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของคนอีสานคือความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติยึดมั่นในศาสนา และเชื่อในกฎแห่งกรรมโดยนำเอาความเชื่อนี้มาใช้สื่อในการสั่งสอนโดยผ่านเนื้อหาของผญาทั้งนี้ ประสิทธิภาพของการสื่อสารขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สื่อและผู้รับ ภาระหน้าที่ของภาษาคือสิ่งที่สื่อความหมายที่ทำให้มนุษย์เข้าใจกัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อัตลักษณ์,ความเชื่อ,ค่านิยม,วิถีชีวิต,ผญา,สื่อประเพณี

บุญสม ขอดมาลี 2540. ข้าวเหนียวกับวัฒนธรรมอีสาน วารสารสาร RINAC สถาบันวิจัยศิลปะ
และวัฒนธรรมอีสาน. ม.ค.-ก.พ.:6-7.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับข้าวเหนียวกับวัฒนธรรมอีสาน พบว่า ข้าวเหนียวมี
ความสัมพันธ์กับชีวิตคนอีสานตั้งแต่เกิดจนตาย เด็กแรกเกิดวัย 2-3 เดือน แม่ก็เริ่มป้อนข้าวย่ำแล้ว
(ข้าวบด) ส่วนตอนบั้นปลายชีวิตนั้น บ้านเรายังคงมีข้าวตอกแตกสำหรับโปรยหว่าน ขณะนำศพคน
ตายไปวัดหรือป่าช้า จะเห็นได้ว่าข้าวเหนียวมีส่วนสัมพันธ์และสำคัญต่อชีวิตคนอีสาน เป็นอาหารที่
สำคัญที่สุดของคนอีสานในหนึ่งวันคนอีสานจะนึ่งข้าว 2 ครั้ง คือ ตอนเช้าและตอนเย็น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อาหาร,ข้าวเหนียว

ธานี วงศ์คงเดช 2542. ผักพื้นบ้านอาหารธรรมชาติอีสานและสมุนไพร วารสารสาธารณสุขมูล
ฐาน

อีสาน. 14(2):41-44.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับลำน้ำมูล โดยศึกษาถึงศักยภาพของลำน้ำมูลในการที่จะ
ส่งเสริมพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเส้นทางน้ำสายอารยธรรมแห่งภาคอีสาน โดยการ
ศึกษาวิจัยนี้ จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมเกิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ สร้างรายได้
ให้กับผู้คนในชุมชน และนำประ โยชน์เชิงเศรษฐกิจการท่องเที่ยวมาให้กับภูมิภาคอีสาน โดยงานชิ้น
นี้จะประกอบด้วย 4 โครงการย่อย ในลักษณะการวิจัยสหสาขาวิชาการ ที่มีใช้เป็นสาขาวิชาที่
ใกล้ชิดกัน แต่ทุกสาขาวิชาจะได้นำความรู้เฉพาะสาขาของตนมาประกอบกันเพื่อประโยชน์ในการ
พัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวและก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อาหารธรรมชาติ,ผักพื้นบ้านและสมุนไพร

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2537. การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน
กรณีศึกษา

การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในเขตอีสานกลาง วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 11(2):64-69.

งานชิ้นนี้ ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน กรณีศึกษาการ
อพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในเขตอีสานกลาง โดยเลือกหมู่บ้านหินตั้งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้ง
บ้านเรือนเป็นกระจุก ทำนาเป็นอาชีพหลัก ปัจจุบันชาวบ้านมีฐานะยากจนเป็นส่วนมาก และเป็น

หนี้ ธ.ก.ส.เป็นส่วนใหญ่จึงเกิดการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในกรุงเทพฯและจังหวัดอื่นๆสาเหตุที่
เกิดการอพยพแรงงานนั้นเป็นเรื่องของภูมิปัญญาที่สามารถวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านที่
แห้งแล้ง จึงตัดสินใจไปรับจ้างทำงานตามต่างจังหวัด ผลที่เกิดขึ้นคือ ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของ
แต่ละครอบครัวดีขึ้นทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่ผลกระทบในทางลบคือ

คำสำคัญ:ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อีสานกลาง,การแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน,การ
อพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน

สร้อยทอง สุวรรณิ 2538. แบบจำลองศูนย์ฝึกรวมชุมชนเพื่อการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

ในเขตอีสานใต้ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบจำลองศูนย์ฝึกรวมชุมชนเพื่อการพัฒนา
อาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอีสานใต้ โดยใช้หลักการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
งาน การสำรวจความคิดเห็น และความต้องการพื้นฐานของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยใช้เทคนิคเดลฟาย 3
รูป ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ฝึกรวมชุมชนเป็นองค์การฝึกรวมขนาดเล็กมีคณะที่ปรึกษา
คณะกรรมการบริหารมีผู้จัดการทั่วไป ฝ่ายบริหารการฝึกรวม ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายวางแผนพัฒนา
ฝ่ายบริการ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อีสานใต้,แบบจำลอง,ศูนย์ฝึกรวมชุมชน,การพัฒนา
อาชีพ

บำเพ็ญจิต แสงชาติ 2537. การรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยหมอลำผีฟ้า วารสารภาษาและ
วัฒนธรรม

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 13(1):23-32.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยหมอลำผีฟ้า กรณีศึกษา อำเภอ
กุมภวาปี จ.อุดรธานี พบว่า ชุมชนนี้มีอายุมากกว่า 50 ปี เมื่อเจ็บป่วยถ้าสาเหตุมาจากความเชื่อ
อำนาจเหนือธรรมชาติ ชาวบ้านไปปรึกษากับหมอเวทมนต์คาถา หมอจ้ำไท่ และหมอลำผีฟ้า ซึ่งหมอ
ลำผีฟ้าเป็นทางเลือกหนึ่งของชุมชนอีสานในการแสวงหาการรักษาเยียวยาที่มีอยู่ในระบบการแพทย์
พื้นบ้านเพื่อแก้ปัญหาความเจ็บป่วย โดยการพึ่งพาทรัพยากรในชุมชนที่พบกระจายอยู่ทั่วไปแต่ยัง
ขาดการรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ ซึ่งหมอลำผีฟ้าจะมีบทบาทและพิธีกรรมในกระบวนการรักษา
ตลอดจนประสิทธิภาพการรักษาของหมอลำผีฟ้าอันจะนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมให้ใช้
ประโยชน์ในด้านสาธารณสุข การประยุกต์วิธีการดูแลรักษาสุขภาพให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม
ความคิด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุดรธานี,การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน,หมอลำผีฟ้า

ชาญทอง บรรเทา 2539. สมุนไพรรักษาโรคท้อง อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาคุณสมบัติของสมุนไพรทั่วไปทั้งรูปร่าง กลิ่น รสและสี และเพื่อศึกษา
วิธีการรักษาโรคและความเชื่อตามกระบวนการแพทย์แผนโบราณ พบว่าโรกระบบทางเดินอาหาร
เช่น ท้องร่วง อหิวาตกโรค ถ่ายบิด ฯลฯ สาเหตุเกิดจากการกินอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ กินสุกๆ
ดิบๆ วิธีการรักษานั้นส่วนใหญ่จะใช้สมุนไพรที่มีรสฝาดเป็นหลัก ในส่วนของความเชื่อ พบว่า
นอกจากเชื่อในฤทธิ์ของยาแล้วยังเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะช่วยให้หายจากโรค ดังนั้นทุก
ขั้นตอนของการรักษาแพทย์แผนโบราณจึงต้องใช้พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ร่วมด้วย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุดรธานี,การรักษาสมุนไพร,แพทย์พื้นบ้าน

แอนจูลี สารสิทธิยศ 2537. การอยู่กรรมของแม่ลูกอ่อน บ้านศรีบุญเรือง ตำบลนาพุ อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัด

อุดรธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอน และคติความเชื่อของการอยู่กรรมของแม่ลูกอ่อน
พบว่า แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ก่อนการอยู่กรรม ขณะอยู่กรรม และหลังการอยู่กรรม แต่ละ
ขั้นตอนมี ๔ องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ของ บุคคล เวลา และสถานที่ โยมีความเชื่อว่าวัตถุประสงค์ของจะ
ไม่มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า ยกเว้นพื้น เวลาในการอยู่กรรมนั้นแม่ใหม่จะอยู่ประมาณ ๕-๒๐ วัน แม่
เก่าอยู่ ๕-๑๐ วันส่วนสถานที่ต้องประกอบด้วยสะพาน ทีวีไฟ หม้อกรรมและไม้อิง ส่วนคติความเชื่อ
พบว่ามีเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ พราหมณ์และผี โดยเฉพาะผีพราย ความเชื่อเหล่านี้เกี่ยวกับ
สุขภาพอนามัยทั้งกายและใจและยังเชื่อว่าการอยู่กรรมทำให้หมดลูกแห้งและเข้าอุ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุดรธานี,ความเชื่อ,การอยู่กรรม

โกศล บุตน์ 2542. การประกอบอาชีพทำห้องของชาวบ้านตำบลทรายมูล อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ

สังคม ที่เกิดจากการประกอบอาชีพทำไร่ของชาวบ้านตำบลทรายมูล พบว่ากระบวนการประกอบอาชีพทำไร่เกิดจากความผูกพันในแบบแผนชีวิตและความศรัทธาเชื่อมั่นในพุทธศาสนามาก่อน และมีแรงจูงใจที่จะหารายได้เสริมเพื่อยกฐานะของตนเองให้ดีขึ้น และพบว่าสภาพทางเศรษฐกิจของชาวบ้านเปลี่ยนไปโดยมีฐานะดีขึ้น สภาพทางสังคมพบว่าชาวบ้านมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติมากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การประกอบอาชีพ,ไร่

ศุณิศา เกิดหนูนงจติ 2544. ภูมิปัญญาไทยในการปลูกผักแขยง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของบ้าน

วังยาง บ.บึงหวาย อ.วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี อุบลราชธานี:คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากภูมิปัญญาไทยในการปลูกผักแขยงของเกษตรกรวังยาง และศึกษาวิธีการจัดการในเชิงการผลิต และการตลาดผักแขยงของเกษตรกรบ้านวังยาง ค. บึงหวาย อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี จากการวิจัยพบว่าเดิมเกษตรกรปลูกผักแขยงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 และมาปลูกแพร่หลายในปี 2540 เนื่องจากประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้เกษตรกรต้องหันมาคิดค้นวิธีแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนของตนเองโดยหันมาเพาะปลูกผักแขยง ซึ่งจัดเป็นพืชพืชหรือพืชพื้นบ้านที่เจริญเติบโตได้ดีในหมู่บ้าน เป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกผักแขยงในภาวะเศรษฐกิจ การปลูกผักแขยงได้รับผลดีเนื่องจากเป็นพืชที่สามารถขึ้นได้เองตามธรรมชาติ การปลูกทำได้ง่าย ลักษณะดินของบ้านวังยางเหมาะสม เพราะเป็นดินเหนียวร่วน ซึ่งอุ้มน้ำได้ดี ประกอบกับมีแหล่งน้ำธรรมชาติจากบึงและหนองน้ำโดยรอบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การปลูกผักแขยง

สุรพล ชาเสน และคำพล กองแก้ว 2547. วิกฤตทางวัฒนธรรม : การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคม

อีสาน กรณีศึกษา “ชะล่า” ในจังหวัดอุบลราชธานี อุบลราชธานี:มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การวิจัยมีจุดประสงค์จะศึกษาถึงผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อประเพณีข้อห้าม “ชะล่า” ว่ายังคงเหลืออยู่ในความเชื่อและวิถีชีวิตหรือไม่ และศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของคน

รุ่นใหม่ เยาวชน ชาย -- หญิง ที่เกี่ยวกับประเพณีข้อห้าม “ชะล่า” พบว่า คนส่วนมากยังเห็นว่า “ชะล่า” เป็นกรอบหรือกติกาของสังคมที่ควรยึดถือเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม
คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การเปลี่ยนแปลงค่านิยม

นิตยา บุตรศรี 2542. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน
ต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด
อุบลราชธานี
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมีจุดประสงค์จะศึกษาสภาพและปัญหาของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการ
พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานีผลการวิจัย
พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม
ประเพณี การประกอบอาชีพ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการปรับรายละเอียดของ
เนื้อหาวิชา ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมโดยดำเนินการในกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิต กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา และกลุ่มวิทยาการงานและ
อาชีพ ระดับมัธยมศึกษาปัญหาที่พบในการดำเนินงานได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนมีงานในหน้าที่มาก
ไม่มีเวลา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น, โรงเรียน
ต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น,สำนักงานการประถมศึกษา

รุ้งรังสี วิบูลชัย 2538. การดำรงอยู่ของการแพทย์พื้นบ้าน:กรณีศึกษาหมู่บ้านนาสีดา ตำบลข้าวปุ้น
อำเภอกุฉีข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชา
วัฒนธรรมศึกษา)สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของการแพทย์พื้นบ้านที่บ้านนาสีดา
จ.อุบลราชธานี พบว่าหมู่บ้านมีอายุประมาณ 200 ปี ประกอบด้วยกลุ่มคนเชื้อชาติไทยลาว มี
ประชากร 928 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยพึ่งพาธรรมชาติ รายได้เฉลี่ย 5,000 บาทต่อปีต่อ
ครอบครัว โรงพยาบาลชุมชนห่างจากหมู่บ้าน 3 กม. มีหมอพื้นบ้าน 13 คน ปัจจัยหลักที่การแพทย์
พื้นบ้านดำรงอยู่คือ 1)ลักษณะการเจ็บป่วยของชาวบ้านที่เชื่อว่าต้องรักษากับหมอพื้นบ้านเท่านั้นถึง

จะหาย 2)ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุการเจ็บป่วยและเกณฑ์การประเมินอาการเจ็บป่วย ที่สอดคล้องกันของหมอพื้นบ้านและชาวบ้าน 3)ประสิทธิภาพและความชำนาญในการรักษาความเจ็บป่วย ส่วนปัจจัยเสริมได้แก่ ระยะทาง ค่ารักษาพยาบาล วิถีชีวิตของชาวบ้าน ความพึงพอใจรูปแบบบริการของหมอพื้นบ้าน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การแพทย์พื้นบ้าน,การดำรงอยู่ที่สนธิ์ ทองไชย 2542. สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยม จ.อุบลราชธานี โดยใช้หัวหน้าสถานศึกษาและครูวิชาการสนับสนุนให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษานำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การศึกษา,การสอนมัธยมศึกษา,วิชาสังคมศึกษา,ภูมิปัญญาชาวบ้าน

สวิง บุญเสริม 2548. ธรรมสร้อยสายคำ:(จากหนังสือผูกใบลานอีสาน) โครงการส่งเสริมวัฒนธรรม

ไทยตามนโยบายของรัฐบาล 2537-2540 อุบลราชธานี:มรดกอีสาน.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีปฏิบัติตนตั้งแต่เกิดจนตายของคนอีสานซึ่งได้คัดลอกมาจากต้นฉบับหนังสือใบลานอักษรธรรมของวัดบ้านนาไฮ ต.นาสะไม อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี โดยกล่าวผลของการทำดีและชั่ว การทำบุญอุทิศให้แก่เจ้ากรรมนายเวร สิ่งที่ทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข การบริหารบ้านเมืองเมื่อถึงทางตันต้องทำอะไร แนะนำการปลูกเรือน ความเชื่อเรื่องต่าง ๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,คติความเชื่อ,ประเพณี,วิถีชีวิต

บุญยง จันทร์เภา 2542. ความเข้าใจสำนวนไทยของนักศึกษาสายอาชีพในจังหวัดอุบลราชธานี

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจสำนวนไทยของนักศึกษาสายอาชีพในเขตพื้นที่ 25 อำเภอ ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นักศึกษาสายอาชีพที่เข้าใจสำนวนมากที่สุด จำแนกตามภูมิถิ่นาคือ นักศึกษาอำเภอเขื่องใน เข้าในสำนวนน้อยที่สุดคือ นักศึกษาอำเภอเหล่าเสือโก้ก จำแนกตามประเภท พบว่า นักศึกษาสายอาชีพเข้าใจความหมายสำนวนไทยด้านสังคมมากที่สุด และเข้าใจความหมายด้านสุภาษิต น้อยที่สุด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ความเข้าใจสำนวนไทย,นักศึกษาสายอาชีพ

วีระ คณารักษ์ 2537. เครื่องทองเหลืองที่บ้านปะอ่าว ต. หนองขอน อ.เมือง จ. อุบลราชธานี
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษากระบวนการทำเครื่องทองเหลืองที่บ้านปะอ่าว และเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของเครื่องทองเหลือง บ้านปะอ่าว กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ และสังเกต ประกอบกับการศึกษาจากเอกสาร ผลการศึกษา พบว่า การเครื่องทองเหลืองบ้านปะอ่าว แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านอีสาน ที่รู้จักนำวัสดุดิบที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตเครื่องทองเหลือง โดยใช้เทคนิคการทำเครื่องทองเหลือง ตามกรรมวิธีที่ดั้งเดิม มีการผลิตตามปกติ ได้แก่ ผอบ เต้าปูน ตะบันหมาก กระดิ่ง กระพรวน จิกทอง และฝิ่งหูก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เครื่องทองเหลือง,บ้านปะอ่าว.

รจนา อินทร์เหล่าใหญ่ 2540. นำกับการดำรงชีวิตของชาวบ้านคูเดื่อ ตำบลแจระแม อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาความสัมพันธ์ของนำกับการดำรงชีวิตและความสัมพันธ์ของนำกับประเพณีและพิธีกรรมของชาวบ้านคูเดื่อ พบว่าเป็นหมู่บ้านริมน้ำ คือ น้ำมูล และมีสภาพแวดล้อมที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์กับแหล่งน้ำ ซึ่งทางด้านเกษตรนอกจากใช้บริโภคอย่างพอเพียงแล้วยังสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการนำไปขายสินค้า นอกจากนี้

แล้วชาวบ้านก็อดขี้คิดถือความเชื่อตามบรรพบุรุษคือการนับถือศาสนาพุทธ และนับถือวิญญาณของบรรพชน ดังนั้นพิธีกรรมจึงสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับสภาพแวดล้อมที่เป็นน้ำ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ทรัพยากรน้ำ,การดำรงชีวิต,ความเชื่อและประเพณี,พิธีกรรม

คณิงนิตย์ จันทบุตร และบุญธรรม ทองเรือง 2542. ภูมิปัญญาชาวบ้านอุบลราชธานี กรณีเทคโนโลยี

พื้นบ้าน อุบลราชธานี:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีพื้นบ้าน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ และประโยชน์ใช้สอยให้สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน เพื่อเผยแพร่แนวความรู้ด้านการผลิตและเทคโนโลยีพื้นบ้านแก่สาธารณชน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านศิลปหัตถกรรม ขอบเขตของการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 เรื่องได้แก่

1. ภูมิปัญญาด้านการปั้นหม้อ โดยศึกษากรณีบ้านท่าซ้องเหล็ก อ.วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี
2. ภูมิปัญญาด้านการปั้นไห โดยศึกษากรณีบ้านท่าไห อ.เขื่องใน จ. อุบลราชธานี
3. ภูมิปัญญาด้านการทำหม้อ โดยศึกษากรณีบ้านทรายมูล อ.พิบูลมังสาหาร จ. อุบลราชธานี
4. ภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้ประดับกระดุกสัตว์ โดยศึกษากรณีบ้านหนองไช้ก อ.ม่วงสามสิบ จ. อุบลราชธานี
5. ภูมิปัญญาด้านการหล่อทองเหลือง โดยศึกษากรณีบ้านปะอาว อ.เมือง จ. อุบลราชธานี ภูมิปัญญาส่วนใหญ่ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้มือ (หัตถกรรม) เพื่ออำนวยความสะดวก ในการดำรงชีวิตตามวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในท้องถิ่น โดยมีการพัฒนาเทคโนโลยีจากหยาดสู่ละเอียด จากความง่ายสู่ความซับซ้อน ซึ่งในบรรดาภูมิปัญญาเหล่านี้

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เทคโนโลยีชาวบ้าน

คณย์ วิโรจน์อุไรเรื่อง 2544. การศึกษาเทคโนโลยีท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี อุบลราชธานี:คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเทคโนโลยี และวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จ. อุบลราชธานี และค้นหาความรู้จากเทคโนโลยีเหล่านั้นโดยใช้วิธีสากล คือหลักการทฤษฎีทางฟิสิกส์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 29 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ จ.อุบลราชธานี ผลการศึกษาได้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 17 ชนิด คือ

ครกกระเดื่อง เครื่องนวดข้าว เกรียน แคน อีว หลี่ บั้งไฟ ตะไล ขลุ่ยนก โหวด พิณ ซอ และจิกควาย เครื่องคักหนู กับคักหนู (เพนียด) บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน ลูกกลิ้ง ปลูกหอบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เทคโนโลยีท้องถิ่น

เสริม ผลเพิ่ม 2541. ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเฮือสว่างเมืองอุบล วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีกรรมเกี่ยวกับเฮือสว่างเมืองอุบล และคติความเชื่อของประเพณีพิธีกรรมการใช้เฮือสว่างที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวเมืองอุบล ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม ๓ แห่งคือ อำเภอเมือง อำเภอเขมราฐและอำเภอพิบูลมังสาหาร พบว่าการสว่างเฮือ(การแข่งเรือ) เป็นกิจกรรมหนึ่งในช่วงเทศกาลออกพรรษา เชื่อว่า เฮือสว่างแต่ละลำนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ ดังนั้นการขุดเฮือสว่างและการใช้จึงมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อในทุกขั้นตอน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ประเพณี,พิธีกรรม,เฮือสว่าง

ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์ 2546. แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่เทียนพรรษาของประชาชน

อำเภอเมืองอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่เทียนพรรษาพรรษาของประชาชนอำเภอเมืองอุบลราชธานีและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบประเพณีแห่เทียนพรรษา ผู้วิจัยพบแนวคิดเชิงปรัชญา 3 ด้าน ได้แก่ แนวคิดทางอภิปรัชญา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ทางอภิปรัชญา ได้แก่ ธรรมชาติของมนุษย์และเจตจำนงเสรี การทำเทียนพรรษาเป็นการสร้างสรรค์ด้านจิตใจ ทำให้จิตใจเป็นสุขและได้ปัญญา การถวายเทียนเป็นการสร้างบุญ เพื่อให้ตนเองมีปัญญาและเฉลียวฉลาดทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ด้านจริยศาสตร์ สะท้อนถึงความคิดว่าด้วยอุดมคติของชีวิตมนุษย์ และเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ด้านสุนทรียศาสตร์คือความศรัทธา และเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ขึ้นกับความรู้สึกและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ส่วนสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงมี 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในเกิดจากความคิดและค่านิยมของมนุษย์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ปรัชญา,ประเพณีแห่งเทียนพรรษา

ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์ 2546. แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่งเทียนพรรษาของประชาชน
อำเภอเมืองอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่งเทียน
พรรษาประชาชนอำเภอเมืองอุบลราชธานีและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ
ประเพณีแห่งเทียนพรรษา ผู้วิจัยพบแนวคิดเชิงปรัชญา 3 ด้าน ได้แก่ แนวคิดทางอภิปรัชญา จริย
ศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ทางอภิปรัชญา ได้แก่ ธรรมชาติของมนุษย์และเจตจำนงเสรี การทำ
เทียนพรรษาเป็นการสร้างสรรค์ด้านจิตใจ ทำให้จิตใจเป็นสุขและได้ปัญญา การถวายเทียนเป็นการ
สร้างบุญ เพื่อให้ตนเองมีปัญญาและเฉลียวฉลาดทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ด้านจริยศาสตร์ สะท้อน
ถึงความคิดว่าด้วยอุดมคติของชีวิตมนุษย์ และเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ด้านสุนทรียศาสตร์คือ
ความศรัทธา และเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ขึ้นกับความรู้สึกละเอียดและประสบการณ์ของแต่ละ
บุคคล ส่วนสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงมี 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัย
ภายในเกิดจากความคิดและค่านิยมของมนุษย์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ
สังคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ปรัชญา,ประเพณีแห่งเทียนพรรษา

ทองคำ มากมี 2542. คำสอนและวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหา
หา

บัณฑิต (ไทยคดีศึกษา – เน้นมนุษยศาสตร์)มหาวิทยาลัยมหาสารคาม .

การวิจัยมีจุดประสงค์จะศึกษาคำสอนและวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ วัดหนองป่า
พง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า คำสอนที่พระโพธิญาณเถระนำมา
เผยแผ่ มี 4 ประการ คือ วินัยสงฆ์ ไตรสิกขา โอวาทปาติโมกข์ อริยสัจ 4 วิธีสอนมี 7 วิธี คือ
1. สอนแบบสร้างความเป็นมิตร 2. สอนแบบทำให้เกิดสติสัมปชัญญะ 3. สอนแบบทำให้เกิดความ
เห็นชอบและปัญญา 4. สอนแบบสนทนาธรรม 5. สอนแบบพิจารณาตน 6. สอนแบบใช้
ต้นแบบ 7. สอนแบบการปฏิบัติฝึกฝนจิต เทคนิคการสอนมี 10 ประการคือ ใช้ภาษาต่างๆ ใช้
วัสดุที่หาง่ายในประเทศ เป็นอุปกรณ์การสอน การตีความหมาย การให้คำจำกัดความ การ
ยกตัวอย่างอุปมาอุปมัย การใช้อารมณ์ขัน การพูดตักใจ การใช้วาจาจากถ้อยคำเตือน การตอบปัญหา
การใช้ไหวพริบปฏิภาณในการตอบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,พระโพธิญาณเถระ,คำสอนและวิธีสอน

รัตนะ ปัญญาภา 2546. บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้สมุนไพรเข้าบำบัดยาเสพติด จังหวัด

อุบลราชธานี อุบลราชธานี:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำสมุนไพรมาใช้เป็นองค์ประกอบในการบำบัดยาเสพติดควบคู่กับพิธีกรรมด้านศาสนา อาทิ การเจริญสมาธิภาวนา การไหว้พระสวดมนต์ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ การติดตามประเมินผล งบประมาณในการจัดการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสงฆ์ ผู้นำศูนย์บำบัดยาเสพติด จำนวน 10 รูป และกลุ่มผู้รับการบำบัด ผลการวิจัยพบว่า การบำบัดยาเสพติด เป็นไปตามวิถีธรรมชาติ ไม่มีการติดตามและประเมินผลอย่างจริงจังและมีระบบ การประชาสัมพันธ์ใช้ความร่วมมือจากหน่วยงานผู้นำชุมชน และบอกกล่าวต่อๆ กันไป งบประมาณได้จากการบริจาคของผู้รับการบำบัดและประชาชนทั่วไป

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,พระสงฆ์,สมุนไพรบำบัดยาเสพติด

อรชร พรประเสริฐ 2537. ภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีพืชผักและกรรมวิธีปรุงอาหารของชาวอีสาน

อุบลราชธานี: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีพืชผักและกรรมวิธีปรุงอาหารของชาวอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของพืชผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านใช้เป็นอาหารคาว นำมาประกอบเป็นกับข้าวบริโภคควบคู่กับข้าวเหนียว โดยเน้นพืชผักที่เกิดเองตามธรรมชาติ ศึกษาวิธีการปรุงอาหารและการถนอมอาหารแบบชาวบ้าน รวมทั้งศึกษาความเชื่อด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการค้นคว้าข้อเท็จจริงที่เป็นสถานภาพของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ประกอบกับการศึกษาเอกสาร พื้นที่การศึกษาเลือกแบบเจาะจงในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ ในช่วงปี 2537 – 2538 กรรมวิธีในการปรุงอาหาร พบว่า ชาวอีสานมีวิธีปรุงอาหารโดยเก็บพืชผักมาประกอบกับเนื้อสัตว์ แล้วทำให้สุกโดยวิธีหนึ่ง ต้ม ย่าง เป็นต้น และเรียกอาหารที่ประกอบด้วย สรุปลได้ 17 วิธีได้แก่ แกง อ่อม อ้อ หมก ยำ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,พืชผัก,กรรมวิธีการปรุงอาหาร

จักรพงษ์ มะลิวัลย์ 2541. พิธีกรรมการเสกสุสานของชาวโรมันคาทอลิก ชุมชนบึงกะเทว อำเภอมือเมือง

จังหวัดอุบลราชธานี วิทยาลัยนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบขั้นตอนและแนวคิดความเชื่อจากพิธีกรรมการเสกสุสานและความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมการเสกสุสานกับวิถีชีวิตของชาวโรมันคาทอลิก พบว่าองค์ประกอบของพิธีกรรมประกอบด้วยค่านุคุณ มีผู้เข้าร่วม ๒ กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและชาวคาทอลิก ด้านอุปกรณ์เครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องแต่งกาย เครื่องบูชา เครื่องถวายบูชา ยัญ ด้านสถานที่ ด้านวันเวลา กำหนดให้เป็นเสาร์แรกของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ในช่วงเวลา ๘.๐๐-๑๐.๐๐ น. อย่างเป็นทางการ จะมีวงดนตรี ๒ ภาค คือ ภาคสวดสายประคำและภาควงดนตรีพิธีกรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,โรมันคาทอลิก,พิธีกรรม,การเสกสุสาน

สมพงษ์ เจริญศรี 2547. วิถีชีวิตของผู้ประกอบอาชีพประมงในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง

อุบลราชธานี:บัณฑิตวิทยาลัย สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำประมงก่อนและหลังการสร้างเขื่อนปากมูล และศึกษากระบวนการปรับตัวของผู้ประกอบอาชีพประมงบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ในการศึกษาใช้การสังเกต และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมงจำนวน 250 คน กลุ่มผู้รู้ ผู้มีส่วนสนับสนุนจำนวน 55 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และนำเสนอผลในการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบอาชีพประมงในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างรวมทั้งสิ้น 47 หมู่บ้าน 5,523 คน ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำน้ำมูลมีพื้นที่ติดต่อกัน 3 อำเภอ คือ อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอโขงเจียม และอำเภอสรินทร มีการทำประมงทั้งเหนือเขื่อนและใต้เขื่อนก่อนทำประมงจะมีพิธีกรรม นำเอาดอกไม้รูปเทียน ไหว้กราบเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อธิษฐานขอให้ได้ปลาและช่วยคุ้มครองให้รอดปลอดภัย ผู้ทำประมงส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุ 61 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยสืบทอด ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำประมงจากบรรพบุรุษ ทำเป็นอาชีพเสริมรองจากทำนา มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ

คำสำคัญ: ก่อนการสร้างเขื่อนปากมูลได้ผลผลิตหลากหลายชนิด น้ำหนักปลาที่จับได้อยู่ระหว่าง 5-10 กิโลกรัม แต่หลังการสร้างเขื่อน ทำประมงได้ผลผลิตลดลง และน้ำหนักปลาก็ลดลงด้วย ผู้ประกอบอาชีพประมง ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,วิถีชีวิต,ผู้ประกอบอาชีพประมง,ลุ่มน้ำมูลตอนล่าง.

คณิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร 2544. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัดป่านานาชาติ จ. อุบลราชธานี กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาถึงวิถีชีวิตในการปฏิบัติภารกิจ 6 ด้านของวัดป่านานาชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า วัดป่านานาชาติ เป็นวัดที่มีพระสงฆ์ชาวต่างประเทศที่พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ตั้งขึ้นที่บ้านนุ่งหวาย อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2518 โดยมีความมุ่งหมายให้เป็นอาวาสสำหรับชาวต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาและอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ได้อบรมสั่งสอนกันเอง วัดปฏิบัติ กติกาสงฆ์สืบทอดจากวัดหนองป่าพง ซึ่งเป็นวัดแม่ โดยเคร่งครัดในวัดปฏิบัติไม่จำเป็นต้องเงินทอง เมื่อมีเอกภกถือเป็นของสงฆ์ ยึดหลักความสามัคคีข้อแตกต่างจากวัดหนองป่าพงคือ ทุกวันโกนจะมีการประชุมสงฆ์ โดยเน้นความเสมอภาค มีการพิมพ์หนังสือออกเผยแผ่ การสาธารณูปการ ฝึกความเรียบง่าย สะอาด กลมกลืนกับวิถีธรรมชาติ ด้านสาธารณสงเคราะห์ สร้างผูกพันแก่หมู่บ้านและชุมชนโดยการสังเคราะห์ด้วยวัตถุ ทุนการศึกษา การสร้างแท็งก์น้ำ ห้องสมุด และ ฯลฯ ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสชาวต่างประเทศติดต่อกันมาถึง 6 รูป เจ้าอาวาสรูปแรกคือ ท่านสุเมโธ หรือ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,วิปัสสนาธุระ,วัดป่า

พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน 2538. สักกะไคลิงค์ วารสารวัฒนธรรมไทย. 33(2):20-21.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่กล่าวถึง นกสักกะไคลิงค์ หมายถึง นกในนิยาย หัวเป็นช้าง ตัวเป็นนก เรื่องของนกสักกะไคลิงค์ ชาวอีสานเชื่อว่า นกสักกะไคลิงค์ เป็นนกที่มีกำลังมหาศาล และมีอิทธิฤทธิ์มาก ชอบกินเนื้อสัตว์และมนุษย์เป็นอาหาร ทางภาคอีสาน โดยเฉพาะเมืองอุบลได้นำพิธีเผาศพด้วยเมรุนกสักกะไคลิงค์มาใช้ในพิธีการเผาศพเจ้านายชั้นสูง ก่อนการสร้างต้องมีการยกครุเสี้ยก่อนและมีขั้นตอนและพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ พิธีการเผาศพด้วยเมรุนกสักกะไคลิงค์นี้เป็นสิ่งอัศจรรย์และมีความแตกต่างจากเมรุทั่วไปอย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานีพิธีกรรม,การเผาศพ,สักกะไคลิงค์

รชนี กรกระหวัด 2542. เชิดหนังแลกพริกแลกข้าว หนังตะลุงชาวอีสานบ้านสระแก้ว วารสารวัฒนธรรมไทย. 36(12):15-18.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับการเชิดหนังแลกพริกแลกข้าวหนังตะลุงของชาวอีสานบ้านสระแก้ว อำเภอฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ในอดีตบ้านสระแก้วมีความอุดมสมบูรณ์ป่าไม้

ชนิดต่างๆ ขึ้นหนาแน่น และมีชาวบ้านอพยพเข้ามาอยู่จากบ้านใกล้เคียง เริ่มตั้งหมู่บ้านก็ตัดไม้ขาย
นาที่ทำกิน ป่าไม้เริ่มลดลง ชาวบ้านก็เริ่มประสบภัยแล้งหากินหาอยู่อย่างลำบาก จึงเกิดการอพยพ
แรงงานไปต่างบ้าน ต่างภูมิภาคต่างๆ ทำให้ชาวบ้านสั่งสมประสบการณ์ความรู้ความสามารถนำมา
ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิม แก้ปัญหาต่างๆที่เผชิญอยู่ หนังสือประโมทัยหรือหนังสืออุทิศงานเป็นหนทาง
หนึ่งเลือกเป็นหนทางประทังชีวิต และถือเป็นศิลปะการแสดงที่เกิดจากชาวอีสาน กล่าวคือ การ
นำเอาหมอลำกับหนังตะลุงมาผสมผสานกัน โดยเอารูปหนังมาเซดแทนตัวคนนั่นเองและเกิดการ
ตระเวนแลกพริกแล

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ขอนแก่น, หนังสือประโมทัย, การแลก
ข้าวแลกพริก

ชัยศักดิ์ ภูมุล 2543. การผลิตแคนเชิงธุรกิจ ศึกษากรณีบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า
จังหวัด

นครพนม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและปัญหาของการผลิตแคนเชิงธุรกิจ ของชาวบ้าน
ท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบว่าเป็นการประกอบอาชีพที่สืบต่อมาจาก
บรรพบุรุษ ปัจจุบันผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นสำคัญ มีผู้ประกอบการรายย่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้ง
ในและนอกชุมชน แคนที่ผลิตแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ แคนใช้งานและแคนประยุกต์ ตลาดการค้าแคนที่
สำคัญเป็นตลาดภายในประเทศ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, นครพนม, หัตถกรรม, เครื่องดนตรี
พื้นบ้าน, แคน, กระบวนการผลิต

ทวี ถาวร 2541. การสร้างงานและการกระจายรายได้ของหมอลำ มหาสารคาม:สถาบันวิจัยศิลป์
และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างงานของคณะหมอลำ และกระบวนการ
ทำงานของหมอลำ มหาสารคาม พบว่า หมอลำคณะหนึ่งใช้เงินลงทุนโดยเฉลี่ย 3,445,000 บาท รับ
งานแสดงได้โดยเฉลี่ยปีละ 70 ครั้ง สร้างงานแก่คนงานได้โดยเฉลี่ยคณะละ 113 คนต่อปี ปัจจุบัน
คณะหมอลำหมู่ ลำเพลิน ทั้งหมดมีประมาณ 350 คณะ จ่ายค่าตอบแทนบุคลากรในหน้าที่ต่างๆ
เฉลี่ยรวม 29,050 บาทต่อปี หากคิดรวมการสร้างงานของหมอลำทุกประเภทคาดว่าสร้างงานให้แก่
คนได้ไม่น้อยกว่า 40,000 คน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, มหาสารคาม, เศรษฐกิจ, สังคม, การสร้างงาน, การกระจายรายได้, หมอลำ

ทิพย์อาภา รัตนวโรภาส 2541. ศิลปหัตถกรรมผ้าไหม ในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม

จ. สกจนคร : กรณีศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (การศึกษาผู้ใหญ่).

การวิจัยมุ่งศึกษากระบวนการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น เพื่อเสริมรายได้แก่สตรีในชนบท กรณีผ้าไหมในศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม อ. เจริญศิลป์ จ. สกจนคร ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม ก่อตั้งเมื่อ 19 ตุลาคม 2526 เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรบ้านกุดนาขาม โดยก่อตั้งบนเนื้อที่ 40 ไร่เศษ จุดประสงค์ให้ราษฎรมีอาชีพเสริม ขกระดับรายได้ของตนโดยไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐาน อนุรักษ์ป่าไม้และสภาพแวดล้อม และเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหม จึงจัดตั้งแผนกทอผ้าไหมที่ศูนย์ศิลปาชีพ มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นข้าราชการทหารเป็นผู้บริหารประจำศูนย์ โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ จัดระเบียบการทอผ้าไหม ส่งเสริมตัวแทนจำหน่ายของศูนย์ และส่งไปจำหน่ายที่สวนจิตรลดา กรุงเทพฯ รายได้จาก การจำหน่ายทางศูนย์ได้จัดแบ่งให้สมาชิกเป็นค่าแรงและค่าเส้นไหม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สกจนคร, หัตถกรรมผ้าไหม, ศูนย์ศิลปาชีพ, การส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล 2537. พื้นถิ่นอีสาน พื้นบ้านโคราช [นครราชสีมา]

:

ชั้นพริ้งคัง.

งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือที่ประกอบด้วย บทความแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นถิ่นอีสาน เรื่องแม่หญิงตำहुก พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผีหญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน, เรื่องการฝังศพในไหของชุมชนโบราณลุ่มแม่น้ำมูล-ชี, เรื่องพระธาตุบังพวน สัตตมหาสถานแห่งเดียวในภาคอีสานและเรื่องพระธาตุศรีสองรัก: หลักบ้านใจเมืองของชาวด่านซ้าย บทความส่วนที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นบ้านโคราช

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สถาปัตยกรรม, การทอผ้า, การฝังศพในไห

ขวัญชัย หมั่นคำ 2539. การวิเคราะห์การใช้สื่อหมอลำเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้ศึกษาประเภทและลักษณะหน่วยงานภาครัฐที่ใช้เพลงหมอลำเป็นสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาในช่วงปีงบประมาณ 2538-2539 ศึกษาแนวทางการใช้เพลงหมอลำเพื่อการพัฒนา วิเคราะห์เนื้อหาของกลอนลำและรูปแบบการนำเสนอโดยศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า มีหน่วยงานที่ใช้เพลงหมอลำเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา 6 กระทรวง ได้แก่ หน่วยงานสังกัดกระทรวงมหาดไทย คือสำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู กระทรวงเกษตรและสหกรณ์คือสำนักงานประมงจังหวัดอุดรธานี สกจนคร และศิริสะเกษ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข คือสุรินทร์ ร้อยเอ็ด หนองบัวลำภู สังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมคือสำนักงานประกันสังคมจังหวัด และสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี คือศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1 ขอนแก่น เป็นการนำเสนอหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน คือ การส่งเสริมปกครองระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมการเลี้ยงปลาแบบพื้นบ้าน การประกันสังคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, หมอลำ, การใช้สื่อ, การพัฒนา

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์และคณะ 2545. ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ขอนแก่น: โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาในสถาบันอุดมศึกษาและแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทบวงมหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างวิถีคิดให้ได้ลักษณะและรูปแบบเครื่องปั้นดินเผาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดกลุ่มต่างๆ หรือลูกค้ากลุ่มใหม่และกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเชิงพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนสามารถขยายตลาด และขยายผลรายได้ เพื่อเกิดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยศึกษาจากชุมชน 6 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านโค้งสวรรค์ จ.หนองบัวลำภู ชุมชนบ้านหม้อ จ.มหาสารคาม ชุมชนต.กุดปลาข้าว จ.กาฬสินธุ์ ชุมชนบ้านท่าไผ่ จ.อุบลราชธานี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, หัตถกรรมชุมชน, การเสริมสร้าง, การผลิตเครื่องปั้นดินเผา

ประจง ชัยหงษ์ษา 2536. เกียงนา ตำบลเมืองหงษ์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์)มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบ โครงสร้าง ประโยชน์ใช้สอยและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีต่อเถียงนา ผลการวิจัยสรุปว่า เถียงนา ตำบลเมืองหงส์ มีลักษณะสำคัญ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบชั่วคราว มีขนาดเล็ก อายุการใช้งานสั้น ไม่ยกพื้น สร้างด้วยเสาที่เป็นไม้ชนิดไม้ปรับพื้นผิว เรียกว่า “เถียงนານ้อย” รูปแบบถาวร มีขนาดใหญ่กว่ารูปแบบชั่วคราว ยกพื้นสูงจากระดับดิน เฉลี่ยประมาณ 1 เมตร ปูพื้นด้วยไม้กระดานชนิดแปรรูป และใช้ไม้เสาแปรรูป ปรับแต่งผิวให้มีลักษณะกลม มีอายุการใช้งานตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป เรียกว่า “เถียงนามุง”

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, อีสาน, ร้อยเอ็ด, เถียงนา.

อรชร พรประเสริฐ 2537. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีพืชผักและกรรมวิธีปรุงอาหารของชาวอีสาน อุบลราชธานี: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีพืชผักและกรรมวิธีปรุงอาหารของชาวอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของพืชผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านใช้เป็นอาหารคาว นำมาประกอบเป็นกับข้าวบริโภคควบคู่กับข้าวเหนียว โดยเน้นพืชผักที่เกิดเองตามธรรมชาติ ศึกษาวิธีการปรุงอาหารและการถนอมอาหารแบบชาวบ้าน รวมทั้งศึกษาความเชื่อด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการค้นคว้าข้อเท็จจริงที่เป็นสถานภาพของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ประกอบกับการศึกษาเอกสาร พื้นที่การศึกษาเลือกแบบเจาะจงในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ ในช่วงปี 2537 – 2538 กรรมวิธีในการปรุงอาหาร พบว่า ชาวอีสานมีวิธีปรุงอาหารโดยเก็บพืชผักมาประกอบกับเนื้อสัตว์ แล้วทำให้สุกโดยวิธีหนึ่ง ต้ม ย่าง เป็นต้น และเรียกอาหารที่ประกอบด้วย สรุไปได้ 17 วิธี ได้แก่ แกง อ่อม อ๋อ หมก ยำ ต้ม ส้ม คั่ว หลู้ ตำ ปั่น หลน ซุป เนียน ลาบ ก้อย แจ่ว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, อุบลราชธานี, พืชผักและกรรมวิธีการปรุงอาหารของชาวอีสาน

ทัศน ทัศนียานนท์ 2547. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีการทำยาและน้ำยาไล่แมลงจากสมุนไพรใกล้ตัว อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ จะศึกษาการทำยาและน้ำยาไล่แมลงจากสมุนไพรใกล้ตัว โดยเลือกเอาเปลือกส้มเขียวหวานที่แม่ค้ำน้ำส้มคั้นทิ้งไว้ เป็นวัตถุดิบในการสกัดน้ำมันหอมระเหยในเขตอำเภอเมือง อ. เมือง อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี โดยใช้กลวิธีที่คนแบบดั้งเดิมของชาวบ้าน ผู้วิจัยได้ทดลองเอาน้ำมันผิวส้มเข้มข้นไปใช้ในการป้องกันและไล่แมลง โดยหยดลงบน

ผ้าหรือลำลี 4 – 5 หยด เช็ดตามภาชนะที่ต้องการชาโต๊ะ คู่กับข้าว พบว่า สามารถป้องกันและ
ขับไล่แมลงได้นานกว่า 3 ชั่วโมง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา. ภาคอีสาน. การทำยาและนำยาไล่แมลงจากสมุนไพร

อุดม บัวศรี 2546. ความหลัง บั้งไฟพญานาค วารสารสารมิตรภาพไทย-ลาว. 10(4):35-37.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับความหลัง บั้งไฟพญานาค กล่าวถึงวัฒนธรรมอีสาน ใน
มิตติความเชื่อเรื่องบั้งไฟพญานาคที่หนองคายนี้เป็น 2 มิติ คือ มิติทางวิทยาศาสตร์กับมิติทางสังคม
ในความเป็นจริงเชื่อว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์จะต้องอธิบายได้ คน
อีสานเชื่อว่าพญานาค เป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในสังคมอีสาน มีหน้าที่ในการให้ฝนตก และชาว
อีสานเชื่อเช่นเดียวกันว่า พญานาคเป็นสัญลักษณ์ 2 อย่าง คือ "สัญลักษณ์ทางน้ำ" คือมีนาที่ไหนก็
มีน้ำที่นั่น พญานาค คือ ผู้ให้น้ำฝน และ "อำนาจหรือพลัง"

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญาอีสาน,ภาคอีสาน,มิตติความเชื่อ,มิติทางวิทยาศาสตร์,มิติของสังคม,
บั้งไฟพญานาค

อรพินท์ พานทอง และคณะ 2540 การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ผ้าขิด จังหวัดยโสธร กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์ลายขิด ตลอดจนเทคนิคการทอขิดในจังหวัดยโสธร
และส่งเสริมให้มีการสืบทอดและถ่ายทอดความงามของลายขิดในอดีต และสำรวจภาคสนามใน
จังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านผ้าขิด ได้แก่ อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ กาฬสินธุ์
มุกดาหาร อุตรธานี และหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า เทคนิคการทอผ้าลายขิดและลวดลายขิดใน
หลายจังหวัดมีความคล้ายคลึงกัน จะมีความแตกต่างบ้างก็เฉพาะชื่อของลายซึ่งเกิดจากสำเนียง
ท้องถิ่น ความซับซ้อนของลายขึ้นกับความสามารถของผู้ทอซึ่งทำหน้าที่ออกแบบลายเอง ใน
การศึกษา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,ผ้าขิด,การศึกษาเพื่ออนุรักษ์

สมเดช บุญสาธ 2546. เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาเครื่องจักสานบ้านทุ่งนางโจก ต. ทุ่งนาโจก

อ.เมือง จ. ยโสธร อุบลราชธานี:สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ

อุบลราชธานี.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาระบบเศรษฐกิจ เครื่องจักรกล ของบ้านทุ่งนางโจก จ. ยโสธร และศึกษาความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ เครื่องจักรกลที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมของบ้านทุ่งนางโจกผลการวิจัยพบว่า เศรษฐกิจเครื่องจักรกลบ้านทุ่งนางโจก ได้รับการ ถ่ายทอดมาจาก นายอ่อน ทองปิ้ง ซึ่งเดิมอยู่ที่ภูแคนข้าง อ.เขาวงศ์ จ. กาฬสินธุ์ ผลของเศรษฐกิจ ชุมชนของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการส่งบุตรธิดา ศึกษาเล่าเรียน มีความสามัคคี และสภาพสังคมของชุมชนดีขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ยโสธร,เศรษฐกิจชุมชน,เครื่องจักรกล

ชาคริต อนันทรวัน 2536. ทำเนียบหมอพื้นบ้าน. เลย:วิทยาลัยครูเลย.

การวิจัยเป็นการรวบรวมหมอพื้นบ้านจำนวน 560 คน ในภาคอีสาน โดยแบ่งเป็น หมอยาสมุนไพร หมอธรรมและหมอสะเดาะเคราะห์ หมอรักษากระดูก หมอไสยศาสตร์ อาทิ หมอผี หมอเข้าทรง คาถาอาคม หมอดำแห หมอสูตรขวัญ และเนื่องจากผู้วิจัยอยู่ที่ จ.เลย หมอพื้นบ้านจึงมักปรากฏใน จ. เลย มากที่สุด รองลงมาเป็น จ. ขอนแก่น มหาสารคาม ชัยภูมิ สกลนคร

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หมอพื้นบ้าน

วรรณนา ปิยะรัตน์มานนท์ 2534. ภูมิปัญญาในการจัดการสถาบันการเงินชุมชน : ศึกษาเฉพาะ กรณีบ้านบุเปือย หมู่ 2 ต. บุ่งน้อย อ. น้ำยืน จ. อุบลราชธานี อุบลราชธานี:คณะวิทยาการ จัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภูมิปัญญาในการจัดการสถาบันการเงิน ชุมชน กรณีบ้านบุเปือย โดยศึกษาความเป็นมา การดำเนินการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาและอุปสรรค พบว่า รูปแบบของการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสมาชิกด้านเศรษฐกิจ การรับฝาก การให้กู้ การจัดหาปุ๋ยมาจำหน่าย ในราคาถูก การตั้งศูนย์สาธิตการลดการจืดรูปแบบสวัสดิการทางสังคม อาทิ ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ค่าฌาปนกิจศพ การดำเนินงานอยู่ภายใต้การควบคุมของ กรรมการที่มาจากการเลือกตั้ง แนวคิดและภูมิปัญญาที่เห็นชัดคือ ระบบเครือข่าย หลักทาง ศาสตร์ และหลักทางสังคมวิทยา ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคคือ การขาดแคลนเงินทุน ปัญหาการ ประชาสัมพันธ์ ข้อเสนอแนะคือกลุ่มควรจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกให้ มากขึ้น และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม ทางราชการควรให้ความรู้และอบรม เทคนิคใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การจัดการสถาบันการเงิน

ชุมชน

บุญเลิศ มรกต 2536. ความเชื่อในการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค : ศึกษากรณี อ. บ้านฝาง

จ. ขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไทยคดีศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งานวิจัย มีความประสงค์จะศึกษาความเชื่อในการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคของผู้มีความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร ชาวบ้านและผสม./ อสม. นอกจากนี้ ยังศึกษาพิธีกรรมหรือกระบวนการใช้สมุนไพรของผู้มีความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรชาวบ้านและผสม./ อสม. โดยวิธีการศึกษาวิจัยจากเอกสาร และศึกษาวิจัยภาคสนาม และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้มีความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร และ ผสม. / อสม. มีความรู้แตกต่างกับชาวบ้านในการใช้ยาสมุนไพร เพื่อนำไปใช้ในการรักษาโรค ชนิดและประเภทของพืชที่นำมาใช้ในการรักษา พบว่า ชนิดของพืชที่ชาวบ้านนำมาใช้ในตำรายาต่างๆ เรียงตามลำดับน้อยไปหามาก คือ ไม้ยืนต้นทรงพุ่มหรือเป็นกอ ร้อยละ 47.76 ไม้ล้มลุกทางพุ่มหรือเป็นกอ ร้อยละ 14.18 ไม้ล้มลุกพวกหญ้า วัชพืช ร้อยละ 22.94 นอกจากนั้นยังมีพวกยืนต้น พวกไม้เถาใหญ่พาดต้นไม้อื่น พืชสวนครัว ว่าน พืชลงหัว สมุนไพรเหล่านี้เก็บจากแหล่งธรรมชาติ เช่น ได้มาจากแหล่งป่า ร้อยละ 57.14 ซึ่จากร้านขายยาแผนโบราณ สมุนไพรตามบ้าน และการเร่ขายของพ่อค้าเร่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา. ภาคอีสาน. จ.ขอนแก่น,ความเชื่อ,สาธารณสุข,สมุนไพร,การรักษาโรค